

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ
ΚΑΙ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«ΕΛΕΓΧΟΣ ΣΕ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΑ ΙΔΡΥΜΑΤΑ ΚΑΙ
ΑΝΙΧΝΕΥΣΗ ΤΗΣ ΑΠΑΤΗΣ»**

ΤΟΤΙΚΙΔΗΣ ΑΧΙΛΛΕΑΣ – ΕΥΜΕΝΙΟΣ

Υποβλήθηκε ως απαιτούμενο για την απόκτηση του Μεταπτυχιακού Διπλώματος στην
Εφαρμοσμένη Λογιστική και Ελεγκτική

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 2019

«Ω, τι μπλεγμένο ιστό υφαίνουμε, όταν στο δρόμο της απάτης μπαίνουμε!»

Γουόλτερ Σκοτ

Περίληψη

Η παρούσα διπλωματική εργασία εξετάζει τις απάτες στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και το ρόλο του ελέγχου σ' αυτά. Οι απάτες, όπως προκύπτει από τη βιβλιογραφική επισκόπηση και τις μελέτες περίπτωσης, έχουν καταστροφικές συνέπειες για τις οντότητες και γενικά για την οικονομία. Οι καταστροφικές αυτές συνέπειες είναι μεγαλύτερες και πολύπλευρες όταν η απάτη εξελίσσεται σ' ένα χρηματοπιστωτικό ίδρυμα. Αυτό οφείλεται στο σημαντικό ρόλο που κατέχουν στο χρηματοπιστωτικό σύστημα και στη στενή σχέση τους με την οικονομική ευημερία του εκάστοτε κράτους. Επίσης, το ιδιαίτερο και περίπλοκο θεσμικό πλαίσιο που τα περιβάλλει, η πολυπλοκότητά τους και η σημαντικότητά τους απαιτεί τη ξεχωριστή εξέταση των απατών σ' αυτά και την στοχευμένη εφαρμογή της ελεγκτικής επιστήμης.

Επιπροσθέτως, το θεσμικό πλαίσιο των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων είναι περίπλοκο και ογκώδες και ανάλογα περίπλοκες και γιγάντιες είναι οι απάτες που δημιουργούνται σ' αυτά. Τα πολύπλοκα χρηματοπιστωτικά προϊόντα που διαχειρίζονται τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και η δύσκολη λογιστική αντιμετώπισή τους συνδυαστικά με το προαναφερθέν θεσμικό πλαίσιο ενισχύουν τις ευκαιρίες, οι οποίες αποτελούν βασικό παράγοντα απάτης. Αυτές βρίσκονται στη δεύτερη θέση ιεραρχικά, ανάλογα με την σημαντικότητά τους. Την πρώτη θέση στους παράγοντες απάτης καταλαμβάνουν οι πιέσεις, όπως αναφέρεται στη βιβλιογραφική επισκόπηση. Αυτές πρωταγωνιστούν στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα λόγω του αυξημένου ανταγωνισμού, της ταχύτατης ανάπτυξης που γνώριζε ο κλάδος και της περίπλοκης οργανωτικής δομής τους. Επομένως, οι παράγοντες που ενισχύουν την απάτη εμφανίζονται εντονότερα σ' ένα χρηματοπιστωτικό ίδρυμα, λόγω της επιχειρηματικής φύσης του και της δομής του.

Ο έλεγχος αποτελεί όπλο κατά των απατών και ιδιαίτερα ο εσωτερικός έλεγχος, όπως παρουσιάζεται στη βιβλιογραφική επισκόπηση. Με γνώμονα το προαναφερθέν, τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα υποχρεούνται να τηρούν μεγάλο πλήθος κανονιστικών και ρυθμιστικών διατάξεων. Όμως, για να ασκείται ουσιαστικός έλεγχος στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και να καταπολεμάται η απάτη, πρέπει οι ελεγκτικές υποχρεώσεις να τηρούνται ουσιαστικά και όχι μόνο για να εναρμονίζονται με την ισχύουσα νομοθεσία. Επίσης, οι ελεγκτές πρέπει να γνωρίζουν το θεσμικό πλαίσιο που διέπει τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και όλοι οι ελεγκτικοί μηχανισμοί να ενεργούν συντονισμένα και αποτελεσματικά.

Τέλος, από τις μελέτες περίπτωσης που εξετάστηκαν εξήχθη το συμπέρασμα ότι ο αναποτελεσματικός έλεγχος προερχόμενος από οποιαδήποτε αρχή ή τμήμα, που εκτελεί

ελεγκτικές διαδικασίες στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, δεν δημιουργεί μόνο αδυναμία εντοπισμού ή πρόληψη της απάτης, αντίθετα βοηθάει την απάτη να δημιουργηθεί και να αναπτυχθεί. Με πιο απλά λόγια ο αναποτελεσματικός έλεγχος στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα αποτελεί παράγοντα απάτης με τρομερές οικονομικές και κοινωνικές συνέπειες.

Περιεχόμενα

Περίληψη	2
Ευρετήριο Πινάκων	7
Κατάλογος Συντομογραφιών	8
Ορισμοί	10
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ^ο : ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	14
1.1. Εισαγωγικές Παρατηρήσεις	14
1.2. Σκοπός και Ερευνητικά Ερωτήματα	14
1.3. Δομή.....	15
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ^ο : ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ.....	16
2.1. Εισαγωγή.....	16
2.2. Ιστορική Ανασκόπηση	16
2.2.1. Ιστορική Ανασκόπηση των Χρηματοπιστωτικών Ιδρυμάτων	16
2.2.2. Ιστορική Ανασκόπηση του Ελέγχου	20
2.2.3. Ιστορική Ανασκόπηση των Απατών	24
2.3. Χρηματοπιστωτικά Ιδρύματα και Απάτες.....	29
2.4. Εμπλεκόμενοι και Πηγές της Απάτης	30
2.5. Αποφυγή και Καταπολέμηση της Απάτης	33
2.6. Συμπεράσματα.....	35
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ^ο : ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	37
3.1. Εισαγωγή.....	37
3.2. Χρηματοπιστωτικά Ιδρύματα.....	37
3.2.1. Βασικές Έννοιες	37
3.2.2. Νομική Προσέγγιση της Έννοιας των Χρηματοπιστωτικών Ιδρυμάτων.....	39
3.2.3. Κατηγοριοποίηση Χρηματοπιστωτικών Ιδρυμάτων	40
3.2.4. Διεθνείς Τραπεζικοί Οργανισμοί.....	42

3.2.5. Κεντρικές Τράπεζες ή Εκδοτικές Τράπεζες	44
3.2.6. Ρυθμιστικά Πλαίσια και Εποπτεία Χρηματοπιστωτικών Ιδρυμάτων	46
3.2.7. Επιτροπή της Βασιλείας (Basel Committee).....	50
3.2.8. Τραπεζική Λογιστική	55
3.3. Ελεγκτική	70
3.3.1. Βασικές Έννοιες	70
3.3.2. Κώδικα Επαγγελματικής Δεοντολογίας	71
3.3.3. Ελεγκτικά και Λογιστικά Πρότυπα	73
3.3.4. Εσωτερικός Έλεγχος	93
3.3.5. Εξωτερικός Έλεγχος.....	102
3.4. Απάτη	109
3.4.1. Βασικές Έννοιες	109
3.4.2. Κατηγορίες Απάτης.....	110
3.4.3. Παράγοντες Απάτης	112
3.4.4. Πρόληψη Απάτης	115
3.4.5. Εντοπισμός Απάτης.....	118
3.4.6. Αντιδράσεις και Ευθύνες του Ελεγκτή στις Απάτες	119
3.4.7. Απάτες στα Χρηματοπιστωτικά Ιδρύματα	120
3.5. Συμπεράσματα.....	121
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ^ο ΜΕΛΕΤΕΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΩΝ	122
4.1 Εισαγωγή.....	122
4.2. Bernard L. Madoff Investment Securities	122
4.2.1. Βασικά Χαρακτηριστικά και Ιστορικό της .Bernard L. Madoff Investment Securities LLC	122
4.2.2. Το Χρονικό και τα Αίτια της Απάτης της Bernard L. Madoff Investment Securities LLC.....	124
4.3. Ασπίς Πρόνοια	126
4.3.1. Βασικά Χαρακτηριστικά και Ιστορικό της Ασπίς.....	126

4.3.2. Το Χρονικό της Απάτης της Ασπίς	129
4.3.3. Θεραπεινίδες της Απάτης της Ασπίς.....	134
4.4 Proton Bank.....	137
4.4.1. Βασικά Χαρακτηριστικά και Ιστορικό της Proton Bank	137
4.4.2. Το Χρονικό και τα Αίτια της Απάτης της Proton Bank	138
4.5 Συμπεράσματα.....	142
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5ο: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ, ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ.....	143
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	146
Ελληνική Βιβλιογραφία	146
Ξένη Βιβλιογραφία.....	147
Ηλεκτρονική Βιβλιογραφία.....	150

Ευρετήριο Πινάκων

ΠΙΝΑΚΑΣ 1: Α.Ε.Π. των Η.Π.Α. 1929-1933	19
ΠΙΝΑΚΑΣ 2: Τράπεζες στις Η.Π.Α. 1929-1933.....	19
ΠΙΝΑΚΑΣ 3: Χρηματοπιστωτικό Σύστημα και Ροή Χρηματικών Ροών και Αξιογράφων... 38	
ΠΙΝΑΚΑΣ 4: Εποπτικό Σύστημα των Χρηματοπιστωτικών Ιδρυμάτων στην Ε.Ε.	48
ΠΙΝΑΚΑΣ 5: Ελληνικό Γενικό Λογιστικό Σχέδιο.....	58
ΠΙΝΑΚΑΣ 6: Κλαδικό Λογιστικό Σχέδιο Τραπεζών.....	58
ΠΙΝΑΚΑΣ 7: Χρηματοοικονομικά Μέσα.....	61
ΠΙΝΑΚΑΣ 8: Αποτίμηση και Διαφορές των Χρηματοοικονομικών Μέσων του Ενεργητικού63	
ΠΙΝΑΚΑΣ 9: Αποτίμηση και Διαφορές των Χρηματοοικονομικών Μέσων του Παθητικού .. 63	
ΠΙΝΑΚΑΣ 10: Έλεγχος Απομείωσης Χορηγήσεων	69
ΠΙΝΑΚΑΣ 11: Οδηγός Εφαρμογής Διεθνών Προτύπων	74
ΠΙΝΑΚΑΣ 12: Πυραμίδα του μοντέλου COSO.....	77
ΠΙΝΑΚΑΣ 13: Κύβος – Μήτρα και Πλεξούδα της ERM COSO	79
ΠΙΝΑΚΑΣ 14: Δ.Π.Ε., Διεθνή Πρότυπα Επισκόπησης και Διεθνή Πρότυπα Συναφών Εργασιών – Υπηρεσιών	81
ΠΙΝΑΚΑΣ 15: Βασικά Στάδια Ελέγχου Οικονομικών Καταστάσεων	83
ΠΙΝΑΚΑΣ 16: Δ.Λ.Π. – Δ.Π.Χ.Α.....	87
ΠΙΝΑΚΑΣ 17: Κατηγορίες Οντοτήτων	90
ΠΙΝΑΚΑΣ 18: Τρίγωνο της Απάτης.....	113
ΠΙΝΑΚΑΣ 19: Σχήμα Πόντσι.....	124
ΠΙΝΑΚΑΣ 20: Μετοχική Σύνθεση της ΑΣΠΙΣ ΠΡΟΝΟΙΑ Α.Ε.Γ.Α.....	127
ΠΙΝΑΚΑΣ 21: Όμιλος ΑΣΠΙΣ.	129
ΠΙΝΑΚΑΣ 22: Χορηγηθέντα Δάνεια της PROTON BANK.....	140

Κατάλογος Συντομογραφιών

E.F.S.F. = Ευρωπαϊκό Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (European Financial Stability Facility)

E.F.S.M. = Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (European Financial Stability Mechanism)

E.R.M. = Enterprise Risk Management – Διαχείριση Επιχειρηματικών Κινδύνων

E.S.M. = Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Σταθερότητας (European Stability Mechanism)

FED = Ομοσπονδιακή Τράπεζα των Η.Π.Α.

I.A.A.S.B. = International Auditing and Assurance Standards Board (Συμβούλιο Διεθνών Προτύπων Ελέγχου και Διασφάλισης)

I.A.S.B. = International Accounting Standards Board (Συμβούλιο Διεθνών Λογιστικών Προτύπων)

I.F.A.C. = Διεθνής Ομοσπονδία Λογιστών (International Federation of Accountants)

VAR = Value at Risk

A.E. = Ανώνυμη Εταιρεία

A.E.Γ.A. = Ανώνυμη Εταιρεία Γενικών Ασφαλίσεων

A.E.Π. = Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν

Γ.Σ. = Γενική Συνέλευση

Δ.Λ.Π. = Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα

Δ.Π.Ε. = Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου

Δ.Π.Χ.Α. = Διεθνή Πρότυπα Χρηματοοικονομικής Αναφοράς

Δ.Σ. = Διοικητικό Συμβούλιο

δρχ. = δραχμές

Ε.Α.Α. = Εθνικές Αρμόδιες Αρχές

Ε.Γ.Λ.Σ. = Ελληνικό Γενικό Λογιστικό Σχέδιο

Ε.Ε. = Ευρωπαϊκή Ένωση

Ε.Ε. = Ετερόρρυθμη Εταιρεία

Ε.Ε.Μ. = Ενιαίος Εποπτικός Μηχανισμός

Ε.Κ.Τ. = Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα

Ε.Λ.Π. = Ελληνικά Λογιστικά Πρότυπα

Ε.Λ.Τ.Ε. = Επιτροπή Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχων

Ε.Μ.Ε. = Ενιαίος Μηχανισμός Εξυγίανσης

Ε.Π.Ε. = Εταιρεία Περιορισμένης Ευθύνης
Ε.Σ.Κ.Τ. = Ευρωπαϊκό Σύστημα Κεντρικών Τραπεζών
Ε.Σ.Χ.Ε. = Ευρωπαϊκού Συστήματος Χρηματοοικονομικής Εποπτείας
Ε.Τ.Α. = Ευρωπαϊκή Τραπεζική Αρχή
Ε.Τ.Ε. = Εθνικής Τράπεζα Ελλάδος
Η.Π.Α. = Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής
Ι.Κ.Ε. = Ιδιωτική Κεφαλαιουχική Εταιρεία
Κ.Ε.Δ. = Κώδικας Επαγγελματικής Δεοντολογίας
Κ.Λ.Σ.Τ. = Κλαδικό Λογιστικό Σχέδιο Τραπεζών
Μ.Δ.Κ. = Μονάδα Διαχείρισης Κινδύνων
Μ.Ε.Ε. = Μονάδα Εσωτερικής Επιθεώρησης
Μ.Κ.Σ. = Μονάδα Κανονιστικής Συμμόρφωσης
Μ.Ν.Χ.Ι. = Μη Νομισματικά Χρηματοπιστωτικά Ιδρύματα
Ν.Χ.Ι. = Νομισματικά Χρηματοπιστωτικά Ιδρύματα
Ο.Ε. = Ομόρρυθμη Εταιρεία
Π.Ι. = Πιστωτικό Ίδρυμα
Σ.Ο.Ε.Λ. = Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών
Τ.τ.Ε. = Τράπεζα της Ελλάδος
χ.μ. = Χρηματικές Μονάδες

Ορισμοί

Credit Crunch: είναι η κατάρρευση του διατραπεζικού συστήματος, δηλαδή η απροθυμία των τραπεζών να αλληλοδανείζονται με σκοπό την βραχυπρόθεσμη εξισορρόπηση των αποθεματικών τους.

Domino Effect: είναι μία αλυσιδωτή αντίδραση, δηλαδή είναι μία συνδεδεμένη ακολουθία συμβάντων που ξεκινά με ένα αρχικό συμβάν.

Αλληλασφαλιστικοί οργανισμοί: είναι οργανισμού που ασκούν αποκλειστικά αμοιβαία ασφάλιση για τα μέλη τους, εποπτεύονται από την Τ.τ.Ε. και κατατάσσονται στις ασφαλίσσεις κατά ζημιών (π.χ. Αλληλασφαλιστικός Συνεταιρισμός Ιδιοκτητών Λεωφορείων ΚΤΕΛ Νομού Αχαΐας).

Αμοιβαία Κεφάλαια: είναι επενδυτικά κεφάλαια που αποτελούνται από άλλες επενδύσεις και χρηματοπιστωτικά προϊόντα. Οι συμμετέχοντες σ' αυτά είναι συνταξιοδοτικά ταμεία, διάφορα ιδρύματα και επενδυτές με μεγάλα ποσά προς επένδυση. Ο διαχειριστής των αμοιβαίων κεφαλαίων πληρώνεται με ποσοστό από τα κέρδη, δηλαδή με ποσοστό από την αύξηση της καθαρής αξίας των περιουσιακών στοιχείων που εμπεριέχουν τα αμοιβαία κεφάλαια.

Αναβαλλόμενος Φόρος: αποτελεί στοιχείο είτε, του ενεργητικού (αναβαλλόμενη φορολογική απαίτηση) είτε, του παθητικού (αναβαλλόμενη φορολογική υποχρέωση) και προκύπτει από προσωρινές διαφορές μεταξύ της λογιστικής αξίας ενός περιουσιακού στοιχείου ή μίας υποχρέωσης του ισολογισμού και της αντίστοιχης φορολογικής βάσης του.

Αντιλογισμός ή Αντιπέρασμα: είναι η αποδυνάμωση ή η εξαλείφει μίας προγενέστερης λογιστικής εγγραφής.

Ελεγκτικά Τεκμήρια: είναι οποιαδήποτε δεδομένα και πληροφορίες που αποδεικνύουν ή απορρίπτουν έναν ισχυρισμό ή μία άποψη.

Ελεγκτικός Κίνδυνος: αποτελεί συνδυασμό μεταξύ των κινδύνων ουσιωδών σφαλμάτων και του κινδύνου μη εντοπισμού και είναι το ενδεχόμενο ο ελεγκτής να διατυπώσει εσφαλμένη γνώμη, όταν οι οικονομικές καταστάσεις είναι ουσιωδώς εσφαλμένες.

Εξωτερικά Μέλη Δ.Σ.: είναι αυτά που δεν συνδέονται με την εταιρεία με υπαλληλική σχέση και δεν συμμετέχουν ενεργά στη καθημερινή διαχείρισή της.

Επαγγελματική Κρίση: αφορά τρόπους δράσης και λήψεις αναγκαίων αποφάσεων και είναι συμπληρωματική των γνώσεων και της εμπειρίας για συγκεκριμένα γεγονότα, περιστάσεις και την κατάλληλη ερμηνεία και εφαρμογή των προτύπων.

Επαγγελματικός Σκεπτικισμός: είναι η διενέργεια κριτικών αξιολογήσεων, βασιζόμενες στα συγκεντρωθέντα ελεγκτικά τεκμήρια και χρησιμοποιώντας διερευνητικό πνεύμα.

Εύλογη Αξία: είναι το ποσό που διαμορφώνεται αυτοβούλως από δύο ή περισσότερα συμβαλλόμενα μέρη ακολουθώντας τους συνήθεις όρους της αγοράς, με το οποίο ένα στοιχείο του ενεργητικού ανταλλάσσεται και ένα στοιχείο του παθητικού διακανονίζεται.

Ηλεκτρονικό Χρήμα: είναι οποιοδήποτε νομισματικής αξίας ηλεκτρονικό απόθεμα, το οποίο έχει εκδοθεί έπειτα από παραλαβή αντίστοιχου χρηματικού ποσού και είναι ευρέως αποδεκτό ως μέσο συναλλαγών.

Κεφαλαιακή Δομή ή Διάρθρωση: είναι ο συνδυασμός των μακροπρόθεσμων ξένων κεφαλαίων και των ιδίων κεφαλαίων της οντότητας.

Λογιστικό Γεγονός: ονομάζεται οποιαδήποτε δραστηριότητα ή συναλλαγή της οικονομικής οντότητας που επιφέρει μεταβολή στη χρηματοοικονομική κατάστασή της.

Μητρική ή Ιθύνουσα Εταιρεία: είναι η εταιρεία που ασκεί έλεγχο σε μία ή περισσότερες επιχειρήσεις, οι οποίες ονομάζονται εξαρτημένες ή θυγατρικές επιχειρήσεις.

Μόνιμος Φάκελος: εμπεριέχει βασικά και σπανίως μεταβαλλόμενα στοιχεία που αφορούν την οντότητα, όπως είναι το καταστατικό της οντότητας, η ισχύουσα νομοθεσία που την περιβάλλει, το λογιστικό σύστημα που ακολουθεί κ.τ.λ.

Μόγλευση: είναι ο πολλαπλασιασμός της θέσης (άνοιγμα) μίας επένδυσης μέσω χρηματοπιστωτικών προϊόντων ή ξένων κεφαλαίων με στόχο τη μεγιστοποίηση της απόδοσης.

Οικονομίες Κλίμακας: είναι η μακροχρόνια μείωση του κόστους με ταυτόχρονη αύξηση του παραγόμενου προϊόντος.

Οικονομικές Οντότητες ή Μονάδες: είναι αυτές που δημιουργούνται με κρατική ή ιδιωτική πρωτοβουλία και διαθέτουν ατομική ή εταιρική οργάνωση. Ακόμη, αποτελούν ιδρύματα, δημόσιους ή ιδιωτικούς οργανισμούς που διενεργούν κάποιο είδος εκμετάλλευσης με σκοπό την παραγωγή αγαθών ή υπηρεσιών, ή την καλύτερη εξυπηρέτηση κοινωνικών ομάδων ή την επίδιωξη κέρδους.

Οντότητες Δημοσίου Συμφέροντος: είναι οι οντότητες που οι μετοχές τους διαπραγματεύονται σε οργανωμένη χρηματιστηριακή αγορά είτε, της Ελλάδος, είτε σε άλλο κράτος – μέλος της Ε.Ε. και τα Ελληνικά ή οποιασδήποτε χώρας της Ε.Ε. χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, εξαιρούνται οι αλληλασφαλιστικοί οργανισμοί.

Ουσιώδες Μέγεθος: αντιπροσωπεύει το μέγιστο ποσό των μη διορθωμένων ή εντοπισμένων σφαλμάτων που ενδέχεται να περιλαμβάνονται στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις και η ύπαρξή τους δεν επηρεάζει τις αποφάσεις των χρηστών τους.

Πιστωτικός Κίνδυνος: είναι ο κίνδυνος αθέτησης ή αδυναμίας αποπληρωμής των υποχρεώσεων των πελατών με αποτέλεσμα να υπάρξουν χρηματικές απώλειες και ζημιές.

Συστημικός ή Μη Διαφοροποιήσιμος Κίνδυνος: είναι ο αναπόφευκτος και μη αντιμετωπίσιμος κίνδυνος που ενδέχεται να επηρεάσει ολόκληρο το χρηματοπιστωτικό σύστημα.

Σφάλμα: είναι η λανθασμένη ταξινόμηση, παρουσίαση και γνωστοποίηση στοιχείων των οικονομικών καταστάσεων, δηλαδή αυτά είναι αντίθετα με το εφαρμοστέο λογιστικό πλαίσιο. Τα σφάλματα δύναται να προκύπτουν είτε, από απάτη είτε, από λάθος.

Ταμειακά Ισοδύναμα: είναι βραχυπρόθεσμες επενδύσεις που χαρακτηρίζονται από υψηλή ρευστότητα, δηλαδή είναι άμεσα μετατρέψιμα σε ταμειακά διαθέσιμα με μηδενικές ή ελάχιστες απώλειες στην αξία τους.

Τιτλοποίηση Δανείων: είναι η εκχώρηση ομοειδών απαιτήσεων της τράπεζας σε μία εταιρεία ειδικού σκοπού και αυτή με τη σειρά της εκδίδει ομόλογα χρησιμοποιώντας τις παραπάνω απαιτήσεις ως εξασφαλίσεις.

Φύλλα Εργασίας: είναι απόρρητα, πλήρη και λεπτομερή έγγραφα ή αρχεία που εμπεριέχουν το σύνολο του συγκεντρωθέντος ελεγκτικού υλικού, τις αξιολογήσεις του ελεγκτή, τα αποτελέσματα του ελέγχου και αποτελούν αποδεικτικό υλικό.

Χρηματοοικονομική Διάρθρωση: είναι ο συνδυασμός του συνόλου των ξένων κεφαλαίων (μακροπρόθεσμων και βραχυπρόθεσμων) και των ιδίων κεφαλαίων της οντότητας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο: ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1. Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Το θέμα που πραγματεύεται η παρούσα διπλωματική εργασία αφορά τις απάτες στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και την καταπολέμησή τους μέσω της ελεγκτικής επιστήμης. Οι απάτες συχνά χρησιμοποιούν ή καταστρατηγούν τη λογιστική επιστήμη για να επιτύχουν το σκοπό τους. Η πολυπλοκότητα της σύγχρονης λογιστικής και των σύγχρονων χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων καθιστούν τις απάτες ιδιαίτερα πολυσύνθετες και περίπλοκες και ενισχύουν τους παράγοντες που τις βοηθούν να ευδοκιμήσουν. Αυτό συμβαίνει διότι, τα σύγχρονα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα είναι μεγάλα σε όγκο, έχουν περίπλοκη οργανωτική δομή και πραγματεύονται σύγχρονα χρηματοπιστωτικά προϊόντα με πολύπλοκη λογιστική αντιμετώπιση.

Η αποφυγή και καταπολέμηση των απατών στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα επέρχεται με την ανάπτυξη της ελεγκτικής επιστήμης και ειδικότερα με την ελεγκτική της απάτης. Η ελεγκτική επιστήμη αναφέρεται στον εσωτερικό και εξωτερικό έλεγχο. Επιπροσθέτως, οι αρμόδιες εποπτικές αρχές του εκάστοτε κράτους κατέχουν σημαντικό ρόλο και είναι επιφορτισμένες με την αντιμετώπιση των απατών στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Αυτές χρησιμοποιούν την ελεγκτική επιστήμη και τους νόμους ως μέσο καταστολής της απάτης.

Οι απάτες υφίστανται στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα για πολλά χρόνια και η πρόσφατη παγκόσμια οικονομική κρίση ανέδειξε πολλές απ' αυτές αλλά, και ελεγκτικά και εποπτικά κενά που τις βοήθησαν να αναπτυχθούν. Η ελεγκτική της απάτης καθίσταται ιδιαίτερα σημαντική για να διατηρείται και να ενδυναμώνεται η εμπιστοσύνη προς τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα.

1.2. Σκοπός και Ερευνητικά Ερωτήματα

Ως σκοπός της παρούσας διπλωματικής εργασίας καθίσταται ο εντοπισμός των παραγόντων που ενισχύουν τις απάτες στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και η εξέταση των επιπτώσεων της ελεγκτικής επιστήμης και των αρμόδιων εποπτικών αρχών σ' αυτούς και στις απάτες. Το θεσμικό πλαίσιο που αναπτύσσεται βοηθάει στην ευρύτερη κατανόηση των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων και δίνει τις κατευθυντήριες γραμμές για τον τρόπο λειτουργίας τους σχετικά με τον έλεγχο και τις απάτες. Ακόμη, τα ερευνητικά ερωτήματα

που κλίνονται να απαντηθούν είναι τρία (3). Το πρώτο αφορά τον εντοπισμό των αιτιών και των παραγόντων που ενισχύουν τις απάτες στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Το δεύτερο αφορά τη σημασία της ελεγκτικής επιστήμης για την καταπολέμηση των απατών σ' αυτά. Ενώ, το τρίτο αφορά τις επιπτώσεις των απατών σ' αυτά. Τέλος, η ανάλυση που πραγματοποιείται στην παρούσα διπλωματική εργασία εμπεριέχει κριτική σκέψη πλαισιωμένη πάντα με την κατάλληλη βιβλιογραφία και στηριζόμενη σε έγκριτες έρευνες και μελέτες.

1.3. Δομή

Η παρούσα διπλωματική εργασία κατηγοριοποιείται σε τέσσερα (4) κύρια κεφάλαια και αυτά σε αντίστοιχες υποκατηγορίες. Αρχικά, στο δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζονται και αναλύονται μελέτες και έρευνες σχετικά με τις απάτες, τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, τον έλεγχο και ένα συνδυασμό των προαναφερθέντων. Το τρίτο κεφάλαιο παρουσιάζει το θεσμικό πλαίσιο που διέπει τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Επίσης, αναφέρει και αναλύει τα υφιστάμενα λογιστικά και ελεγκτικά πλαίσια και τον τρόπο που προσεγγίζουν τις απάτες. Το τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζει τρεις ξεχωριστές μελέτες περίπτωσης που αφορούν τρία ξεχωριστά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα με κοινό παρονομαστή την απάτη. Επίσης, παρουσιάζει τα χαρακτηριστικά των οντοτήτων, το χρονικό και τα αίτια του εκάστοτε σκανδάλου και το ρόλο της ελεγκτικής σ' αυτά. Στο πέμπτο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα εξαχθέντα συμπεράσματα της παρούσας διπλωματικής εργασίας και οι περιορισμοί της. Τέλος, αυτό το κεφάλαιο εμπεριέχει και προτάσεις για μελλοντική έρευνα που διαμορφώθηκαν από ερωτήματα που ηγέρθηκαν καθ' όλη τη διάρκεια της διεκπεραίωσης της διπλωματικής εργασίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^Ο: ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

2.1. Εισαγωγή

Στο παρόν κεφάλαιο παρουσιάζεται η βιβλιογραφική επισκόπηση, η οποία αφορά ποικίλες επιστημονικές έρευνες πλαισιωμένες από την κατάλληλα τεκμηριωμένη κριτική σκέψη. Η επισκόπηση βιβλιογραφίας χωρίζεται σε τέσσερις (4) ενότητες. Η πρώτη αφορά την ιδιαιτερότητα των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων και την σύνδεσή τους με τις απάτες. Οι έρευνες που παρατίθενται, καθιστούν κατανοητή τη σημασία των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων και τη σημαντικότητα των απατών για την εκάστοτε κοινωνία και οικονομία. Στη δεύτερη ενότητα παρατίθενται έρευνες, που αναδεικνύουν τις περιοχές που ευδοκιμούν οι απάτες στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και τους παράγοντες που συμβάλουν στη δημιουργία τους και στην ενδυνάμωσή τους. Επιπροσθέτως, παρουσιάζονται τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των δραστών και οι παράγοντες παρακίνησής τους. Ακόμα, η τρίτη ενότητα καταγράφει τα αποτελεσματικά μέσα πρόληψης και καταπολέμησης της απάτης που αναδεικνύονται μέσω σχετικών ερευνών. Τέλος, στην τέταρτη ενότητα παρουσιάζονται τα συμπεράσματα που προκύπτουν από τις προαναφερθείσες ενότητες.

2.2. Ιστορική Ανασκόπηση

2.2.1. Ιστορική Ανασκόπηση των Χρηματοπιστωτικών Ιδρυμάτων

Η εμπορική ανάπτυξη, η συναναστροφή με γειτονικούς λαούς και η οικονομική ευημερία γεννά την ανάγκη για την δημιουργία και λειτουργία χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, τα οποία εμφανίζονται ακόμη από την αρχαιότητα. Στους αρχαίους πολιτισμούς της Μεσοποταμίας ανατέλλουν οι πρώτες τραπεζικές υπηρεσίες σε πρώτη μορφή. Το 3400 π.Χ. οι θρησκευτικοί ναοί συχνά διατελούσαν και παρείχαν τραπεζικές υπηρεσίες όπως ο Ερυθρός ναός της Ουρούκ της Χαλδαίας. Σύμφωνα με τον Αιγυπτιάδη (1992), ο κώδικας του Hammurabi, ο οποίος αποτελούσε την πρώτη γραπτή νομοθεσία και τους τότε ισχύοντες νόμους της αρχαίας Βαβυλώνας (1754 π.Χ.) ανέφερε μεταξύ των άλλων νόμων, περί της αποταμίευσης. Εν συνεχεία τον 6^ο αιώνα π.Χ. στην νεότερη βαβυλώνια κοινωνία και επί της βασιλείας του Ναβουχοδονόσορ Β' παρουσιάζονται ποικίλες τραπεζικές υπηρεσίες όπως

ανταλλαγή νομισμάτων, καταθέσεις, δανεισμός και φύλαξη πολύτιμων αντικειμένων όπως οι σημερινές τραπεζικές θυρίδες.

Στην ελληνική επικράτεια την περίοδο της κλασικής εποχής (499 π.Χ. – 323 π.Χ.) οπού άνθισε ο ελληνικός πολιτισμός, ιδρύονται τα πρώτα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και θεσπίζεται το επάγγελμα του τραπεζίτη. Το επάγγελμα του τραπεζίτη δεν έτρεφε ιδιαίτερης εκτίμησης από την τότε κοινωνία λόγω των μεγάλων τόκων που έθεταν, αλλά και των αυστηρών ποινών για τη μη καταβολή των οφειλών από τους οφειλέτες. Στην αρχαία Κόρινθο παρουσιάζεται η ιδιωτική τράπεζα του Φιλοστεφάνου, ενώ σε άλλες πόλεις – κράτη λειτουργούσαν εκτός από ιδιωτικές και κρατικές τράπεζες. Ομοίως, με τη Μεσοποταμία και η Ελλάδα διέθετε ναούς, οι οποίοι λειτουργούσαν ως χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Οι βασικές υπηρεσίες των τραπεζών στην αρχαία Ελλάδα ήταν η ανταλλαγή νομισμάτων και η διαπίστωση της αυθεντικότητάς τους, η αποδοχή καταθέσεων, η χορήγηση δανείων, η φύλαξη αντικειμένων και η εκτέλεση εντολών προς τρίτους. Οι προαναφερθείσες υπηρεσίες δεν διαφέρουν σημαντικά πέραν της πολυπλοκότητάς τους από τις σύγχρονες τραπεζικές υπηρεσίες.

Στη ρωμαϊκή εποχή συνεχίζεται η ακμή του τραπεζικού επαγγέλματος παρέχοντας παρόμοιες υπηρεσίες με αυτές στην αρχαία Ελλάδα. Σημαντική διαφορά που συνέβαλλε καθοριστικά στην ανάπτυξη και στην εξέλιξή του είναι η παροχή φορολογικών υπηρεσιών όπως η είσπραξη και η φύλαξη των φόρων. Δηλαδή, το τραπεζικό επάγγελμα επί της ρωμαϊκής εποχής συνδεόταν άρρηκτα με τις βασικές κρατικές λειτουργίες. Επιπροσθέτως, οι τραπεζίτες κατηγοριοποιούνται ανάλογα με τις υπηρεσίες που παρέχουν, αλλά και τη σημαντικότητα αυτών των υπηρεσιών, στους κύριους τραπεζίτες (*argentarii*) και στους κολλυβιστές (*numularii*).

Στην βυζαντινή εποχή θεσμοθετήθηκε η υποχρεωτική οργάνωση των επαγγελματιών σε συντεχνίες. Οι τράπεζες του Βυζαντίου ακολουθούν τον ισχύοντα νόμο και υφίσταται αυστηρή κρατική παρεμβατική πολιτική σ' αυτές. Παρείχαν πέραν από τις υπόλοιπες και αστυνομικής φύσεως υπηρεσίες, όπως η κατάσχεση κίβδηλων νομισμάτων και η εφαρμογή των νόμων γι' αυτούς που τα κατείχαν και τα χρησιμοποιούσαν.

Στην μεσαιωνική εποχή της Ευρώπης, μετά την πτώση του δυτικού ρωμαϊκού κράτους το τραπεζικό επάγγελμα εξασκείτο σε διάφορες αγορές και μεγάλες συγκεντρώσεις πάνω σε τραπεζία εξ' αυτού και επήλθε η ονοματολογία «τραπεζίτες». Αρχικά, οι υπηρεσίες τους περιορίζονταν στις συναλλαγματικές υπηρεσίες για νομίσματα διαφόρων κρατών και για πολύτιμα μέταλλα. Μετέπειτα στον ώριμο μεσαίωνα το τραπεζικό επάγγελμα γνωρίζει μεγάλη άνθιση και κατέχει πρωταρχικό ρόλο στην διεξαγωγή του εμπορίου κυρίως στις

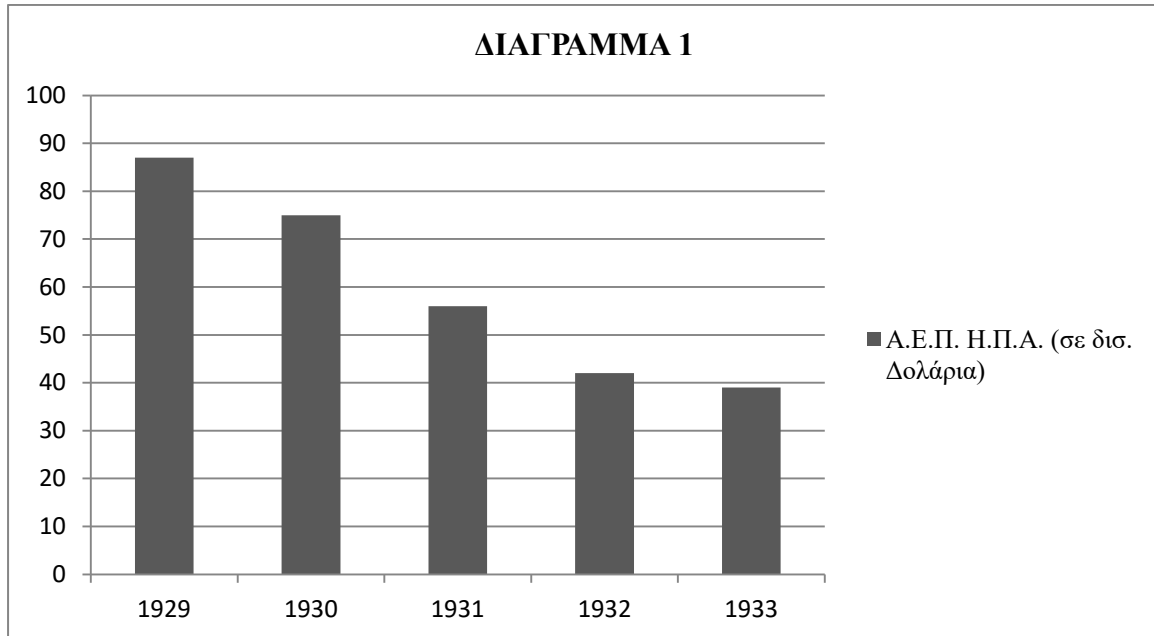
πόλεις της Ιταλίας όπως την Πίζα, τη Γένοβα και τη Βενετία. Οι υπηρεσίες που παρείχαν διευρύνονται σε αποδοχή καταθέσεων, χορήγηση δανείων και μεταφορά κεφαλαίων μέσω των νεοσύστατων και ανεπτυγμένων δικτύων τους.

Η βιομηχανική επανάσταση ξεκίνησε στο δεύτερο μισό του 18^{ου} αιώνα και επέφερε μεγάλες αλλαγές, κοινωνικοπολιτικές και οικονομικές. Η ραγδαία αύξηση της τεχνολογίας και η εκβιομηχάνιση της κοινωνίας αύξησε τις εμπορικές δραστηριότητες και έθεσε υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης, μειώνοντας τα κόστη και αυξάνοντας την παραγωγή (θετικές ή φθίνουσες οικονομίες κλίμακας). Η ταχύτατη ανάπτυξη δημιούργησε την ανάγκη δανεισμού μεγάλων σε όγκο κεφαλαίων που οι μέχρι πρότινος τραπεζίτες δεν μπορούσαν να ικανοποιήσουν. Έτσι, το τραπεζικό επάγγελμα που ασκούνταν ατομικά, απευθυνόταν σε περιορισμένο αριθμό πελατών και διαχειριζόταν μικρό όγκο συναλλαγών, μετατράπηκε λόγω των συνθηκών σε οργανωμένα μεγάλα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Τα κεφάλαια αντλούνταν από την ανερχόμενη και νεόπλουτη αστική τάξη μέσω των καταθέσεων της σ' αυτά και χορηγούσαν δάνεια στις νέες βιομηχανικές επιχειρηματικές δραστηριότητες αυξάνοντας τον κύκλο εργασιών τους.

Αυτή την αλματώδη ανάπτυξη των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων ήρθε να φρενάρει η τραπεζική κρίση του 1907 και το μεγάλο κραχ το 1929 («Η μεγάλη ύφεση») στις Η.Π.Α. που διήρκησε για τέσσερα (4) χρόνια (1929 – 1933). Το 1907 μέσα στην κρίση και για να αντιμετωπιστεί αυτή δημιουργείται η FED, ώστε να υπάρχει κρατική παρέμβαση στις αγορές και το 1927 ιδρύεται η Τ.τ.Ε. Το 1919 οι Η.Π.Α. υιοθετούν τον κανόνα του χρυσού, ενώ το 1925 ακολουθεί και η Μεγάλη Βρετανία. Το νόμισμα των Η.Π.Α., το δολάριο καθίσταται κυρίαρχο νόμισμα διεθνώς. Τον Οκτώβριο του 1929 ξεσπά η μεγάλη κρίση και καταρρέει το χρηματιστήριο συμπαρασύροντας μεταξύ άλλων και τον τραπεζικό κλάδο όχι μόνον των Η.Π.Α. αλλά και άλλων χωρών λόγω της σημαντικότητας του δολαρίου για το παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα. Το 1930 στις Η.Π.Α. διεξάγεται μαζική ανάληψη καταθέσεων από τις τράπεζες λόγω του εντεταμένου φόβου που γέννησε η κρίση. Το αποτέλεσμα αυτών των αναλήψεων ήταν το κλείσιμο πολλών τραπεζών. Με παρόμοιο τρόπο καταρρέουν πολλές μεγάλες τράπεζες στην Αυστρία και στη Γερμανία. Σύμφωνα με τον Χρηστοδουλάκη (2015), μετέπειτα ακολούθησαν πολλές μαζικές αναλήψεις με γνώμονα τον φόβο για την κατάρρευση των τραπεζών, για την εγκατάλειψη του κανόνα του χρυσού και για την υποτίμηση του ισχυρού δολαρίου. Όπως αποδείχθηκε και οι τρεις (3) «φόβοι» της κοινωνίας για την οικονομία επαληθεύθηκαν με το χειρότερο δυνατό τρόπο. Οι αρμόδιες αρχές το 1933 προσπαθώντας να ελέγξουν τη ρευστότητα προχωρούν σε περιορισμό πληρωμών και διακοπή στη λειτουργία των τραπεζών (bank holidays). Στην διάρκεια της κρίσης η

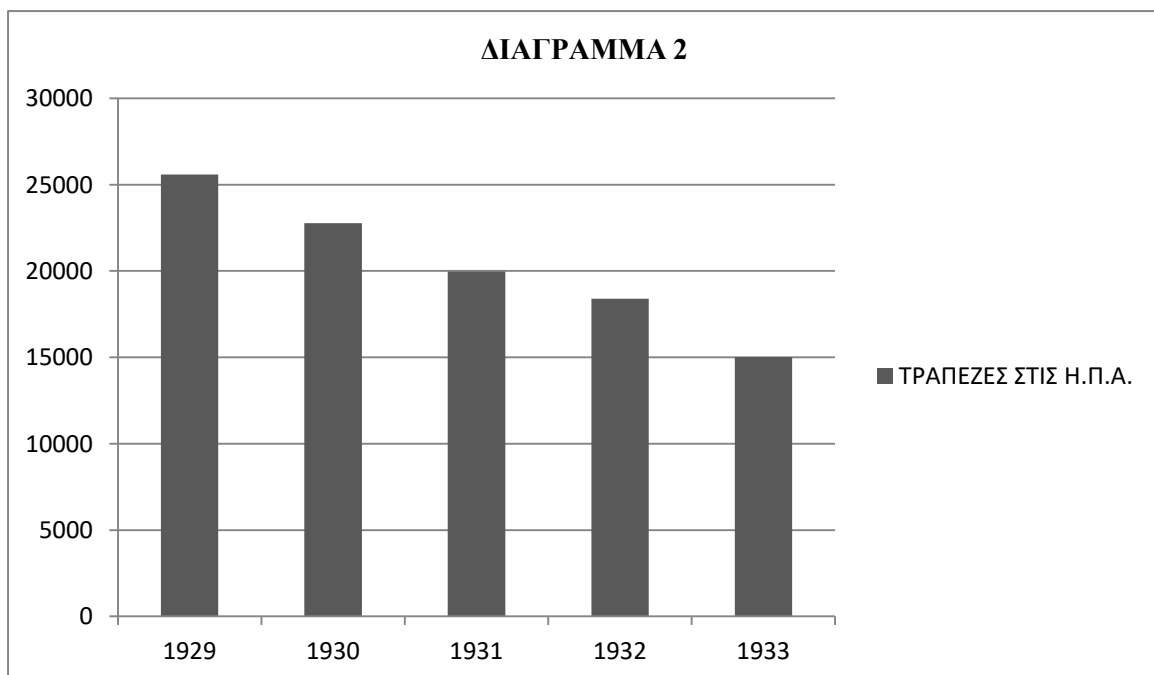
οικονομία των Η.Π.Α. καταποντίστηκε, το Α.Ε.Π. τους μειώθηκε κατά 45% περίπου και έκλεισαν περίπου 10.564 τράπεζες.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1: Α.Ε.Π. των Η.Π.Α. 1929-1933

ΠΗΓΗ: ΒΑΡΟΥΦΑΚΗΣ, Γ. (2012). Παγκόσμιος Μινώταυρος: Οι Πραγματικές Αιτίες της Κρίσης. Αθήνα: Εκδόσεις Λιβάνη

ΠΙΝΑΚΑΣ 2: Τράπεζες στις Η.Π.Α. 1929-1933

ΠΗΓΗ: Federal Reserve Bank of St. Louis, Banking and Monetary Statistics 1914 - 1941

Η κρίση αντιμετωπίστηκε με μεγαλόπνοα αναπτυξιακά σχέδια κυρίως από τις κυβερνήσεις των Η.Π.Α. που στόχευαν στην θωράκιση του χρηματοπιστωτικού συστήματος και έλαβε οριστικό τέλος με το πέρας του Β' παγκοσμίου πολέμου το 1945. Με την ανάπτυξη που επήλθε στην οικονομία και την παγκοσμιοποίηση της αγοράς άκμασαν τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και δημιουργήθηκαν πολυεθνικές τράπεζες με την σημερινή τους μορφή. Σύμφωνα με τον Αγγελόπουλο (2013), τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα έως το 1960 εκτελούσαν διαχείριση του ενεργητικού τους, ώστε να αντλούν την απαραίτητη ρευστότητα για να ασκήσουν την επιχειρηματική τους δραστηριότητα. Μετέπειτα, η απόκτηση ρευστότητας αποτελούσε αποτέλεσμα της διαχείρισης στοιχείων του παθητικού τους. Σήμερα, ασκείται μία πολιτική που συνδυάζει και τις δύο μεθόδους. Το 1998 στα πλαίσια της δημιουργίας της Ε.Ε. ιδρύεται η Ε.Κ.Τ. Για την προστασία των τραπεζών, των επενδυτών και των καταθετών θεσπίστηκαν νόμοι και κανονισμοί και ιδρύθηκαν διεθνείς ρυθμιστικές αρχές.

Για ακόμα μία φορά την αναπτυξιακή τροχιά των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων διέκοψε μία οικονομική κρίση. Το πρώτο σημάδι της επερχόμενης κρίσης ήταν η πτώχευση της χρηματοπιστωτικής εταιρείας New Century Financial το 2007 και το Credit Crunch. Το 2008 ξεσπά η οικονομική κρίση, ένα σύγχρονο κραχ παρόμοιο με αυτό του 1929. Το χρηματοπιστωτικό σύστημα καταρρέει και σημείο αναφοράς καθίσταται η πτώχευση της επενδυτικής τράπεζας Lehman Brothers, όπου τίθεται σε εφαρμογή το Domino Effect. Πληθώρα χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων ανακοινώνουν απώλειες, ελλείψεις ρευστότητας και τρεις (3) τράπεζες στην Ισλανδία κρατικοποιούνται για να αποφευχθεί η πτώχευσή τους. Για να αντιμετωπιστεί η παγκόσμια πλέον κρίση ξεκινάει ένα ράλι χρηματοδότησης από το δημόσιο σύστημα προς τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, με μείωση των βασικών επιτοκίων και ίδρυσης ρυθμιστικών αρχών όπως το E.F.S.F., ο E.F.S.M. το 2010 καθώς και η μονιμοποίησή τους ως θεσμός της Ε.Ε. ως ο E.S.M. το 2013. Σήμερα, το τραπεζικό σύστημα δείχνει να έχει σταθεροποιηθεί και να έχει ανακάμψει, χωρίς όμως να έχει επανέλθει πλήρως στην προ κρίσης φρενήρη αναπτυξιακή του τροχιά.

2.2.2. Ιστορική Ανασκόπηση του Ελέγχου

Η εμφάνιση της ελεγκτικής επιστήμης συνάδει με την εμφάνιση της λογιστικής επιστήμης, και η ελεγκτική αποτελεί έναν από τους κλάδους της λογιστικής. Τα πρώτα κοινά τους βήματα ξεκινούν από την αρχαιότητα. Οι εμπορικές δραστηριότητες και γενικά οι συναλλαγές δημιούργησαν την ανάγκη για τη λογιστική παρακολούθησή τους και η

λογιστική καταγραφή με τη σειρά της, δημιούργησε την ανάγκη για τον έλεγχο. Σύμφωνα με τους Νεγκάκη και Ταχυνάκη (2017), στην αρχαία Αίγυπτο υφίσταντο οι «γραφείς», όπου πέρα των υπόλοιπων δραστηριοτήτων τους εξασκούσαν τη λογιστική επιστήμη, φορολογικές υπηρεσίες και ήταν επιφορτισμένοι με τον έλεγχο. Επίσης, σημαντικό σημείο αποτελεί ότι ο έλεγχος εκτελούνταν από διαφορετικό γραφέα απ' αυτόν που συνέτασσε τα τότε λογιστικά αρχεία δημιουργώντας μ' αυτόν τον τρόπο σε πρώιμη μορφή δικλίδες ασφαλείας.

Στην αρχαία Αθήνα, η οικονομική ευμάρεια και η ραγδαία αύξηση των συναλλαγών επέφερε την θεσμοθέτηση και την οργάνωση του ελέγχου, δημιουργώντας ένα σύστημα παρακολούθησης και ελέγχου του δημόσιου πλούτου. Αρχικά, οι αρμόδιοι για τον εν λόγω μηχανισμό ήταν ένα «σώμα ή συνέδριο λογιστών». Μετέπειτα, κατά το χρυσό αιώνα του Περικλέους (5^ο αιώνα π.Χ.) ελεγκτής του δημοσίου πλούτου ήταν ο εκάστοτε πολίτης. Οι δαπάνες, αλλά τα προκύπτοντα έσοδα που αφορούσαν δημόσια έργα έπρεπε να αναγράφονται επ' αυτών υποχρεωτικά βάση νόμου. Με αυτόν τον τρόπο κάθε πολίτης μπορούσε να ασκήσει δημόσιο έλεγχο. Επιπροσθέτως, το νεοϊδρυθέν τότε σώμα ελεγκτών, όπου στην αρχαία Αθήνα επονομάζονταν «εύθυνοι», είχε την ευθύνη για τον έλεγχο των οικονομικών των αξιωματούχων, που προσφάτως είχαν απολέσει ή εγκαταλείψει το αξίωμά τους. Η αρχαία Αθήνα ανέπτυξε ταυτόχρονα με την ακμή του δημοκρατικού πολιτεύματος τον έλεγχο και προώθησε μέσω αυτού την ενδυνάμωση της διαφάνειας του δημοσίου τομέα.

Μετέπειτα, στην εποχή όπου άκμαζε η Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία, η διαχείριση και ο έλεγχος των δημόσιων οικονομικών διεκπεραιωνόταν από τους ύπατους. Οι ενέργειες που επρόκειτο να εκτελέσουν, έπρεπε πρώτιστα να εγκριθούν από την σύγκλητο. Η Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία είχε αναπτύξει ένα εξελιγμένο και σύγχρονο για την τότε εποχή σύστημα ελέγχου. Επίσης, είχε δοθεί ιδιαίτερη σημασία στη διάκριση των εξουσιών και καθιστούσε ξεκάθαρες τις αρμοδιότητες του καθενός, ενισχύοντας τον ελεγκτικό μηχανισμό και τον καταμερισμό ευθυνών. Επίσης, τις δαπάνες συνακολουθούσαν αντίστοιχα έγγραφα, όπως τα σημερινά τιμολόγια, τα οποία ανέγραφαν όλα τα απαραίτητα στοιχεία (π.χ. ταυτότητα δανειστή, πιστοποίηση ολοκλήρωσης έργου κ.τ.λ.). Αυτά τα έγγραφα ήταν απαραίτητα για να εγκριθεί η εκάστοτε δαπάνη και η εκταμίευσή της από τους αρμόδιους δικαστικούς. Επίσης, βοηθούσαν στον επικείμενο έλεγχο και τον καθιστούσαν αποτελεσματικότερο και περισσότερο αξιόπιστο. Ακόμη, κάθε συναλλαγή καταγράφονταν, δηλαδή υφίστατο λογιστική παρακολούθηση των συναλλαγών και ελέγχονταν. Αυτή η λογιστική παρακολούθηση και ο έλεγχος βοηθούσε στην διεκπεραίωση του φορολογικού ελέγχου και στην αποτελεσματική συλλογή των φόρων, οι οποίοι αποτελούσαν την μεγαλύτερη πηγή εσόδων για την Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία. Η πτώση της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας και

επερχόμενη μεσαιωνική εποχή σταμάτησαν την ραγδαία εξέλιξη της λογιστικής και της ελεγκτικής επιστήμης.

Σύμφωνα με τον Καζαντζή (2006), στο Βυζάντιο όπου χαρακτηρίζονταν από ισχυρή κρατική παρέμβαση στην οικονομική ζωή, οι λογιστές και οι ελεγκτές κατείχαν δεσπόζουσα θέση στη κοινωνία. Ο ρόλος τους ήταν η εξακρίβωση της ορθότητας των λογαριασμών και η ορθή διαχείριση των δημόσιων οικονομικών.

Στα μέσα του ώριμου μεσαίωνα, περίπου τον 11^ο αιώνα μ.Χ. η ανάπτυξη του εμπορικού κλάδου και η έναρξη των σταυροφοριών δημιούργησαν εύφορο κλίμα για την εκ νέου ανάπτυξη της λογιστικής και της ελεγκτικής επιστήμης. Επιπροσθέτως, τον 13^ο αιώνα μ.Χ. στην περιοχή της Ιταλίας και του σημερινού Βελγίου αυτή η ανάπτυξη κορυφώθηκε και τέθηκαν οι θεμέλιοι λίθοι της σύγχρονης λογιστικής και ελεγκτικής επιστήμης. Επίσης, η ανάπτυξη του τραπεζικού και του εμπορικού κλάδου ώθησε τη λογιστική επιστήμη να εξελιχθεί θεσπίζοντας λογιστικούς κανόνες και δημιουργώντας τις λογιστικές εγγραφές.

Στη διάρκεια της βασιλείας του Ερρίκου Α' στον αγγλικό θρόνο (1100 – 1135 μ.Χ.) οι οφειλόμενοι και οι εισπρακτέοι φόροι καταγράφονταν σε αρχεία. Αυτά τα αρχεία τα κατείχε το υπουργείο οικονομικών, ο υπάλληλος του καγκελάριου και ο αντιπρόσωπος του βασιλιά, με σκοπό τον ετήσιο έλεγχο τους. Ο εκάστοτε ελεγκτής σημάδευε κάθε σελίδα που παρουσίαζε διαφορές. Σύμφωνα με τον Καζαντζή (2006), το 1285 μ.Χ. ο όρος «Ελεγκτές» αναγράφεται για πρώτη φορά σε διάταγμα του Εδουάρδου Α' και συγγέει τους ελεγκτές με τους διαχειριστές δημόσιου χρήματος. Εν συνεχεία, κατά τη βασιλεία της Ελισάβετ Α' (1533 – 1603 μ.Χ) οι ελεγκτικοί μηχανισμοί που αφορούσαν τα δημόσια οικονομικά ενισχύθηκαν, οι έλεγχοι εντάθηκαν και εκτελούνταν από προύχοντες της εποχής.

Σύμφωνα με τους Νεγκάκη και Ταχυνάκη (2017), αντίστοιχη ανάπτυξη της ελεγκτικής επιστήμης μ' αυτήν στην Αγγλία παρουσιάζεται και στην Ιταλία. Οι πραγματοποιούμενοι έλεγχοι στόχευαν στην ενδυνάμωση και στη διασφάλιση της αξιοπιστίας των συναλλαγών όχι μόνο του δημόσιου τομέα αλλά και του ιδιωτικού. Στην πόλη της Βενετίας, οι ελεγκτές ως βάση για τον καθορισμό της αμοιβής τους είχαν τα ανακαλυφθέντα λάθη ή απάτες. Επίσης, στην ίδια πόλη το 1581 μ.Χ. ιδρύεται η πρώτη ένωση επαγγελματιών ελεγκτών, η οποία ονομαζόταν «Collegio dei Raxonati» και αποτελούσε ιδιαίτερης σημασίας κρατικό θεσμό.

Το 1844 η ελεγκτική επιστήμη επισημοποιείται με την κοινή πράξη που αναφερόταν στον έλεγχο των Α.Ε., ενώ το 1862 στη Μεγάλη Βρετανία νομοθετείται η ανάγκη για χρηματοοικονομική πληροφόρηση και για ανεξάρτητο ελεγκτή σε κάθε οικονομική

οντότητα. Σύμφωνα με τους Νεγκάκη και Ταχυνάκη (2017), τα προαναφερθέντα αφορούσαν το πρώτο στάδιο της ελεγκτικής μεθοδολογίας, τον καθολικό έλεγχο.

Στις αρχές του 20^{ου} αιώνα έως το 1970, λαμβάνει χώρα το δεύτερο στάδιο της ελεγκτικής μεθοδολογίας, ο έλεγχος συστημάτων. Σ' αυτή την περίοδο, πρωτοεμφανίζεται η έννοια του ελεγκτικού κινδύνου και αναγνωρίζεται ότι κάθε επιχείρηση έχει διαφορετικές ελεγκτικές ανάγκες. Στην Ελλάδα το 1920 γίνεται η πρώτη προσπάθεια να θεσμοθετηθεί το επάγγελμα του ελεγκτή και το 1932 με σχετικό νόμο γίνεται η πρώτη προσπάθεια ίδρυσης του Σώματος Ορκωτών Λογιστικών, η οποία τελικώς καρποφόρησε το 1956.

Ο έλεγχος σφαλμάτων δηλαδή, το τρίτο στάδιο της ελεγκτικής μεθοδολογίας εμφανίζεται λόγω του υψηλού ανταγωνισμού που υφίσταντο στον ελεγκτικό κλάδο και στις σημαντικές αδυναμίες του ελέγχου συστημάτων το 1970 και λήγει το 1980. Η συγκεκριμένη μεθοδολογία στηρίζεται στις ελεγκτικές διαδικασίες περί σφαλμάτων σε επιμέρους λογαριασμούς και εδραιώνει ως ελεγκτικό σκοπό την έκφραση γνώμης σχετικά με την ακριβή και εύλογη παρουσίαση των οικονομικών καταστάσεων των οικονομικών οντοτήτων.

Η ακόμη εντονότερη ανταγωνιστικότητα που υπήρχε στο ελεγκτικό επάγγελμα και κατ' επέκταση στις αμοιβές των ελεγκτών οδήγησε στη δημιουργία του τέταρτου σταδίου της ελεγκτικής μεθοδολογίας. Αυτό το στάδιο αναφέρεται στο μοντέλο του ελεγκτικού κινδύνου, όπου διαρκεί από το 1980 έως το 1990. Βασικό στοιχείο που σχημάτισε το παρόν μοντέλο ήταν η αξιολόγηση και η ανάλυση κινδύνων για σημαντικά σφάλματα κυρίως κατά το στάδιο του σχεδιασμού των ελεγκτικών διαδικασιών.

Το πέμπτο στάδιο, το μοντέλο του επιχειρηματικού κινδύνου εμφανίστηκε το 1990 και εξακολουθεί να χρησιμοποιείται έως σήμερα. Το συγκεκριμένο μοντέλο δίνει έμφαση στη κατανόηση του εσωτερικού και εξωτερικού περιβάλλοντος της οικονομικής οντότητας και στους κινδύνους που ενδέχεται να την επηρεάσουν. Ακόμη, το 1992 στην Ελλάδα απελευθερώθηκε το επάγγελμα του ορκωτού λογιστή με την παύση της λειτουργίας του Σώματος Ορκωτών Λογιστικών ως νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου. Εποπτικές αρμοδιότητες για το ελεγκτικό επάγγελμα στην Ελλάδα ασκούν το Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών – Λογιστών και η Επιτροπή Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχων, η οποία αποτελεί νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου και εθνική εποπτική αρχή.

Τέλος, πολύκροτα λογιστικά και ελεγκτικά σκάνδαλα όπως ήταν της Worldcom, Parmalat και το ηχηρότερο όλων, αυτό της Enron, οδήγησαν σε σημαντικές αλλαγές στον ελεγκτικό κλάδο. Οι Η.Π.Α. έχοντας ως στόχο την ισχυροποίηση των εποπτικών αρχών τους και την μελλοντική αποφυγή παρόμοιων σκανδάλων εξέδωσαν σχετικό νόμο και το 2002 ιδρύθηκε η εποπτική αρχή των Η.Π.Α., η Public Companies Accounting Oversight Board (PCAOB). Οι

Η.Π.Α. συνεχίζουν την προσπάθειά τους για την ενδυνάμωση του ελεγκτικού επαγγέλματος, ωθώντας την Ε.Ε. σε παρόμοιες ενέργειες.

2.2.3. Ιστορική Ανασκόπηση των Απατών

Η ανεξέλεγκτα άπληστη ανθρώπινη φύση παραμένει αδιάβρωτη και εξελίσσεται με την πάροδο του χρόνου. Αυτή η ανθρώπινη φύση δημιουργεί εύφορο έδαφος για να καλλιεργηθούν πάσης φύσεως και μορφές απάτες. Η εξέλιξη των οικονομικών απατών συμβαδίζει, πέραν της απληστίας, με την οικονομική, πολιτιστική, τεχνολογική και λογιστική ανάπτυξη. Από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα, η εξέλιξη της χρηματοοικονομικής και λογιστικής επιστήμης έχει οδηγήσει σε όλο ένα και περισσότερο περίπλοκες και μεγαλύτερες απάτες. Τη συγκεκριμένη αναπτυξιακή τους τροχιά προσπαθούν να διακόψουν ή τουλάχιστον να μετριάσουν οι εκάστοτε ρυθμιστικές αρχές. Αυτές χρησιμοποιούν ως όπλο τους την ελεγκτική επιστήμη, θέτουν κανόνες και περιορισμούς, εξελίσσονται και διογκώνονται ανάλογα με την εξέλιξη των απατών, της απληστίας, της οικονομίας και της εκάστοτε επιστήμης. Σε πολλές περιπτώσεις η γέννηση και η αποκάλυψη μεγάλων οικονομικών απατών και κυρίως απατών που σχετίζονται με χρηματοπιστωτικά ιδρύματα έχουν απειλήσει την ισορροπία του παγκόσμιου οικονομικού συστήματος. Αυτό οφείλεται στον ιδιαίτερο ρόλο που κατέχουν τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα στο χρηματοπιστωτικό σύστημα.

Σύμφωνα με τον Jones (2011), στην αρχαία Ελλάδα οι απάτες ήταν σύνηθες φαινόμενο. Αυτό οδήγησε τους Αιγύπτιους που συναλλάσσονταν εμπορικά με τους Έλληνες, να αναπτύξουν σε πρώιμο στάδιο τη λογιστική επιστήμη και να τηρούν λογιστικά βιβλία. Στην Ιταλία τα μεσαιωνικά χρόνια, η εκκλησία είχε απαγορεύσει την χρήση του τόκου. Οι ιταλοί έμποροι χρησιμοποιούσαν διάφορα τεχνάσματα όπως χρήση συνώνυμων όρων με αυτού του τόκου και διαφορετική χρήση της πίστωσης, ώστε να εξαπατήσουν τους ισχύοντες νόμους και να συνεχίσουν να χρησιμοποιούν τους τόκους.

Το 1695 στη Σκωτία ο William Paterson ιδρύει μία εταιρεία με στόχο τη δημιουργία αποικίας στην κεντρική Αμερική, στον Παναμά. Ο William Paterson, ο οποίος ήταν σημαντικό πρόσωπο στην Αγγλία και είχε ιδρύσει την τράπεζα της Αγγλίας το 1691, κατάφερε να συγκεντρώσει από το επενδυτικό κοινό της Σκωτίας το ποσό των 400.000 £. Αυτό το ποσό ήταν ιδιαίτερα μεγάλο για τα τότε δεδομένα και αποτελούσε το μισό διαθέσιμο ρευστό της σκωτσέζικης κοινωνίας. Η εταιρεία καταρρέει λόγω κακής διαχείρισής της και

αρνητικών πολιτικών εξελίξεων και οδηγεί στη χρεοκοπία πολλούς σκοτσέζους. Το επενδυτικό κοινό λόγω της κακής πληροφόρησης και της απληστίας του να αποκτήσει γρήγορα και εύκολα περισσότερα χρήματα, επένδυσε σε μία εταιρεία χωρίς να αναλογιστεί τους επενδυτικούς κινδύνους και τις επιπτώσεις μίας αποτυχίας. Σ' αυτό το εγχείρημα κατείχε μεγάλο μερίδιο ευθύνης η υπεραισιοδοξία και η αποτυχία εντοπισμού του συστημικού κινδύνου.

Το 1720 αποκαλύπτεται η μεγαλύτερη επενδυτική φούσκα που οδήγησε την οικονομία στο χείλος της καταστροφής. Αυτή η φούσκα αφορούσε την Εταιρεία Νοτίων Θαλασσών, εξ ου και η ονομασία «Φούσκα των Νότιων Θαλασσών». Το 1711 η νεοϊδρυθείσα αυτή εταιρεία αναλαμβάνει από την κυβέρνηση της Αγγλίας το μονοπώλιο του εμπορίου με τις ισπανικές αποικίες στην νότια Αμερική. Ως αντάλλαγμα η εταιρεία έπρεπε να αναλάβει ένα μέρος του εθνικού χρέους της Αγγλίας. Η εταιρεία αναλαμβάνει ολόκληρο το εθνικό χρέος, το οποίο πληρώνει με την έκδοση μετοχών. Το επενδυτικό κοινό αγοράζει κατά κόρον μετοχές της λόγω της πρωτοφανούς αυτής συμφωνίας και η τιμή τους εκτοξεύεται στα ύψη. Η εταιρεία δεν δραστηριοποιείται στην κύρια λειτουργία της, δηλαδή στο εμπόριο. Εν αντιθέσει, δημιουργεί πιστώσεις και διαχειρίζεται χρηματοοικονομικές δραστηριότητες για λογαριασμό της κυβέρνησης. Αυτό δεν μπορούσε να εξασφαλίσει τη συνέχιση της δραστηριότητάς της στο διηνεκές διότι, η αύξηση των μετοχών της δεν οφειλόταν στην αύξηση των πωλήσεων της, αλλά σε μία επενδυτική πλάνη. Ο ταμίας της εταιρείας για να διατηρήσει τη φαινομενικά καλή πορεία της, καταχωρούσε στα λογιστικά βιβλία εικονικές πωλήσεις, τις οποίες μετέπειτα μετέτρεπε σε δάνεια. Επίσης, οι πολιτικοί πλούτιζαν από το εν λόγω εγχείρημα, διότι χρηματιζόταν από την εταιρεία είτε, μέσω μετοχών της είτε, μέσω δανείων που τους παρείχε. Ακόμη, για να αποπληρώνονταν τα διανεμόμενα μερίσματα έπρεπε να εκδίδονταν αδιάκοπα μετοχές. Η τιμή της μετοχής της εταιρείας το 1711 ήταν 130 £ ανά μετοχή, έφτασε τις 1.000 £ και έπεσε στις 190 £ πριν την κατάρρευση της εταιρείας. Η επιδείνωση των σχέσεων της Αγγλίας με την Ισπανία οδήγησε πολλούς επενδυτές στην πώληση των μετοχών της εταιρείας και κατ' επέκταση στην αρχή του τέλους της συμπαρασύροντας πληθώρα επενδυτών. Η συγκεκριμένη απάτη οδήγησε στον πρώτο έλεγχο απάτης, τον οποίο διενέργησε ο Charles Snell. Από τον έλεγχο διαπιστώθηκε ότι διενεργούνταν συστηματικά και μεγάλου όγκου πλασματικές συναλλαγές.

Η επιτακτική ανάγκη των εταιρειών για χρηματοδότηση, η προθυμία των επενδυτών να αποκτήσουν εύκολα χρήματα και οι πλούσιες ανταμοιβές έχουν οδηγήσει στη διενέργεια πολλών απατών ιδιαίτερα μέσω της λογιστικής. Ο George Hudson κατείχε και μετείχε σε πολλές σιδηροδρομικές εταιρείες και το 1849 ανακαλύφθηκαν πολλές απάτες που είχε

διαπράξει μέσω αυτών. Μία συνήθης πρακτική που χρησιμοποιούσε ήταν να αγοράζει κατασκευαστικά υλικά σε χαμηλές τιμές και να τα μεταπωλεί στις εταιρείες του σε υψηλότερες. Ακόμη, αγόραζε έναν συγκεκριμένο αριθμό μετοχών, καταχωρούσε διογκωμένο τον συγκεκριμένο αριθμό στην εταιρεία του, μετέπειτα πωλούσε τον πραγματικό αριθμό και καρπωνόταν από την εταιρεία του τη διαφορά. Ουσιαστικά, διενεργούσε με πολύπλοκο και συστηματικό τρόπο πλασματικές συναλλαγές και υπεξαιρέσεις στοιχείων της εταιρείας. Ο Leopold Redpath ήταν υπάλληλος της σιδηροδρομικής εταιρείας Great Northern Railway και ήταν επιφορτισμένος με τη λογιστική καταχώρηση στα βιβλία της εταιρείας. Το 1957, εξαπατούσε τους μετόχους της εταιρείας με πλασματικές καταχωρήσεις μετοχών, τις οποίες μετέπειτα πουλούσε ή καρπωνόταν τα αντίστοιχα μερίσματα. Η συγκεκριμένη απάτη αποκαλύφθηκε όταν ξεπεράστηκε το μέγιστο επιτρεπτό όριο συμμετοχής.

Μία απάτη μπορεί να διαπραχθεί και από το εξωτερικό περιβάλλον της εταιρείας. Σύμφωνα με τον Owen (2010), το 1872, τρία (3) αδέρφια παριστάνοντας τους πελάτες και κατέχοντας πλαστογραφημένες επιταγές εξαπάτησαν την τράπεζα της Αγγλίας. Το αποτέλεσμα ήταν να αποσπάσουν ένα μεγάλο χρηματικό ποσό. Επίσης, η συγκεκριμένη απάτη ανέδειξε τα προβλήματα ασφαλείας της τράπεζας και την ανάγκη για έλεγχο των χρεογράφων.

Το 1878, πτωχεύει η τράπεζα της πόλης Γλασκώβης. Σύμφωνα με τον Jones (2011), η κοινωνία εκπλήσσεται από αυτή την εξέλιξη, λόγω της θετικής πορείας της τράπεζας (αύξουσα πορεία μετοχής και διανεμόμενων μερισμάτων). Όμως, η φαινομενικά θετική πορεία της οφειλόταν σε λογιστική απάτη. Την απάτη είχαν διαπράξει επτά (7) διευθυντές διενεργώντας συστηματικά πλασματικές συναλλαγές, οι οποίες μείωναν τις υποχρεώσεις και αύξαναν τα περιουσιακά στοιχεία της τράπεζας. Επίσης, οι πλασματικές συναλλαγές αφορούσαν την αγορά μετοχών της τράπεζας με σκοπό τη χειραγώγηση της μετοχικής τιμής της. Το 1975, έγινε προσπάθεια από έναν νέο διευθυντή να διασωθεί η τράπεζα μέσω επενδύσεων στην Αυστραλία. Αρχικά, η προσπάθεια καρποφόρησε όμως, η καχυποψία των ρυθμιστικών αρχών, η οποία πήγαζε από προηγούμενες τραπεζικές απάτες οδήγησε στην αποκάλυψη της απάτης. Στον έλεγχο που ακολούθησε αποκαλύφθηκε ότι η τράπεζα αντί για θετική καθαρή θέση που παρουσίαζε, στην πραγματικότητα είχε αρνητική (διαφοράς 7.782.000 £). Τέλος, η τράπεζα πτώχευσε συμπαρασύροντας στην χρεοκοπία οκτώ από τους δέκα μετόχους της.

Τον 20^ο αιώνα ακολούθησαν πολλές απάτες με βάση τις υπεξαιρέσεις περιουσιακών στοιχείων και τις πλασματικές συναλλαγές που αφορούσαν ανύπαρκτες πωλήσεις, ανύπαρκτα περιουσιακά στοιχεία, πλασματικά μερίσματα και χειραγώγηση της μετοχικής

τιμής. Η λογιστική καθιστούσε ικανό τον διαχειριστή της να εμφανίζει κέρδη, χωρίς να υφίσταται πραγματική επιχειρηματική δραστηριότητα. Τέτοιες απάτες ήταν της εταιρείας Royal Mail Steam Packet, της Kreuger & Toll, της McKesson & Robbins, της Reid Murray της WorldCom κ.τ.λ. Οι απάτες στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα αυξήθηκαν και γιγαντώθηκαν τον 20^ο αιώνα, παράλληλα με την ραγδαία ανάπτυξη του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Από την άλλη πλευρά, η παρακμή του χρηματοπιστωτικού συστήματος καθίσταται ικανή να αποκαλύψει μία απάτη. Για παράδειγμα, το 1966 η εταιρεία Minisec παρουσίασε ραγδαία ανάπτυξη ταυτόχρονα με την ανάπτυξη της χρηματιστηριακής αγοράς της Αυστραλίας, ενώ με την παρακμή της αποκαλύφθηκαν οι διαπραττόμενες λογιστικές απάτες της και το 1971 κήρυξε πτώχευση.

Το μυστικό της επιτυχίας για μία από τις δέκα (10) μεγαλύτερες ασφαλιστικές εταιρείες της Αμερικής, της Equity Funding Corporation of American, ήταν η κατ' εξακολούθηση καταχώρηση στα λογιστικά της βιβλία πλασματικών συμβολαίων ασφαλίσεων ζωής. Το 1972, η εταιρεία παρουσίαζε περιουσιακά στοιχεία αξίας 500 εκατομμυρίων \$ και 26 εκατομμύρια \$ κέρδη. Οι διαχειριστές της εταιρείας είχαν δημιουργήσει λεπτομερή αρχεία για τις ψευδείς ασφάλειες ζωής ώστε, να παραπλανήσουν τους ασφαλιστικούς επιθεωρητές και τους ελεγκτές. Μάλιστα, υπέκλεπταν τηλεφωνικές κλίσεις από τα δωμάτια των ορκωτών ελεγκτών και τους τηλεφωνούσαν, παριστάνοντας τους κατόχους των ανύπαρκτων ασφαλιστικών συμβολαίων. Επιπροσθέτως, καταχωρούσαν τα δάνεια μειωτικά των απαιτήσεων και όχι ως υποχρεώσεις. Επίσης, ο εσωτερικός έλεγχος ασκούνταν από τα ανώτατα στελέχη της εταιρείας, καθιστώντας το σύστημα εσωτερικού ελέγχου υποτυπώδες. Όπως ήταν αναμενόμενο η εν λόγω απάτη δεν αποκαλύφθηκε από τους ελεγκτές αλλά, από μία καταγγελία.

Μία μεγάλη απάτη που έλαβε πολιτικές προεκτάσεις και διαδραματίστηκε στην Ελλάδα ήταν αυτή της Τράπεζας Κρήτης. Ο εκτελεστής και ιθύνων νους της απάτης ήταν ο Γεώργιος Κοσκωτάς, εξ ου η απάτη χαρακτηρίστηκε «σκάνδαλο Κοσκωτά». Το 1979, ο Κοσκωτάς προσλήφθηκε στην Τράπεζα Κρήτης στο τμήμα της χρηματοοικονομικής διοίκησης παρουσιάζοντας πλαστά πιστοποιητικά σπουδών, όπως αποκαλύφθηκε αργότερα. Το 1980, προάγεται σε επικεφαλή του τμήματος εσωτερικού ελέγχου της τράπεζας και το 1981 σε αναπληρωτή προϊστάμενο του λογιστικού τμήματος ασκώντας καθήκοντα προϊστάμενου. Το 1980, ως επικεφαλής του τμήματος εσωτερικού ελέγχου υπεξαιρεί χρήματα της τράπεζας από το υποκατάστημά της στον Πειραιά, ύψους 1.155.000 \$. Το εν λόγω ποσό, το μετέφερε σε λογαριασμό του στην τράπεζα Westminster του Λονδίνου χωρίς να διενεργηθούν οι απαραίτητες λογιστικές εγγραφές. Την ίδια ημέρα, εξουσιοδότησε τον πατριό του να το

μεταφέρει στο λογαριασμό του της ίδιας τράπεζας. Με παρόμοιο τρόπο ο Κοσκωτάς διέπραξε περισσότερες υπεξαυρέσεις, οι οποίες το 1984 τον κατέστησαν ικανό να αγοράσει το 95% της Τράπεζας Κρήτης. Το 1985, γίνεται πρόεδρος της τράπεζας και προσλαμβάνει πρόσωπα σε διάφορα τμήματά της πρόθυμα να τον βοηθήσουν να συνεχίσει τις υπεξαυρέσεις. Για πολλά χρόνια ο Κοσκωτάς υποβοηθούμενος από την κυβέρνηση, από δημόσιους αξιωματούχους που είχε δωροδοκήσει και από τη νομοθεσία περί του εμπιστευτικού χαρακτήρα των τραπεζικών λογαριασμών συνέχιζε να διαπράττει απάτες υπεξαυρώντας συνολικά το ποσό των 30 εκατομμυρίων \$ (περίπου 33 δισεκατομμύρια δραχμές). Το 1987, ο διοικητής της Τ.τ.Ε. όρισε επίτροπο για να ελέγξει την Τράπεζα Κρήτης και συναφείς εταιρείες του Κοσκωτά, λόγω υποψιών περί απάτης που γεννήθηκαν από δημοσιεύματα εφημερίδων και της συλλήψεως του Κοσκωτά στις Η.Π.Α με την κατηγορία της απάτης. Ο Κοσκωτάς για να συγκαλύψει την απάτη, πλαστογράφησε διάφορα έγγραφα, μεταξύ άλλων και εξωτερικές διαβεβαιώσεις από την Merrill – Lynch και την τράπεζα Irving Trust Company που «πιστοποιούσαν» την ύπαρξη επενδύσεων και ομολόγων της Τράπεζας Κρήτης. Με αυτό τον τρόπο παραπλάνησε τους ελεγκτές και συγκάλυψε προσωρινά την απάτη. Το 1988, αποκαλύφθηκε η απάτη από τον έλεγχο και ο Κοσκωτάς κατηγορήθηκε για υπεξαίρεση και πλαστογραφία. Τέλος, η συγκεκριμένη απάτη εκτελέστηκε υπό το εύφορο έδαφος που καλλιεργήθηκε από το ανεπαρκές σύστημα εσωτερικού ελέγχου της τράπεζας, τα μη διακριτά καθήκοντα των υπαλλήλων της, τη πολιτική διαφθορά, τα νομικά κενά και τη προθυμία τρίτων να συμμετάσχουν στην απάτη.

Το 2001, στις Η.Π.Α. πτωχεύει η ενεργειακή εταιρεία Enron, αποκαλύπτοντας απάτες που είχε διαπράξει και μεγάλα κενά στους λογιστικούς και ρυθμιστικούς κανόνες της χώρας. Το 2002, εκδόθηκε ο νόμος Sarbanes – Oxley με σκοπό να καλυφθούν αυτά τα κενά και να αποτραπούν μελλοντικές απάτες. Παρόμοιοι νόμοι και ρυθμίσεις εκδίδονταν από κυβερνήσεις και λογιστικούς και ελεγκτικούς φορείς μετά από την αποκάλυψη κάποιας απάτης με σκοπό την μελλοντική αποτροπή τους. Τέτοιοι νόμοι και ρυθμίσεις αφορούσαν τον εσωτερικό και εξωτερικό έλεγχο και την εποπτεία της εκάστοτε οικονομικής οντότητας. Επίσης, τιμωρήθηκαν με φυλάκιση οι περισσότεροι διαχειριστές και δημιουργοί των απατών και πολλοί ελεγκτές πλήρωσαν πρόστιμα. Αυτά όμως δεν εξάλειψαν τις απάτες, οι οποίες συνήθως αποκαλύπτονται με την πτώχευση της εταιρείας ή με την παρακμή του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Το 2008, ξέσπασε η οικονομική κρίση στις Η.Π.Α. και το χρηματοπιστωτικό σύστημά της έφθασε στο χείλος του γκρεμού. Πληθώρα χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων αντιμετώπισαν και συνεχίζουν να αντιμετωπίζουν

προβλήματα ρευστότητας και μεγάλες οικονομικές απάτες που χρόνια λυμαίνονταν το χρηματοπιστωτικό σύστημα αποκαλύφθηκαν.

2.3. Χρηματοπιστωτικά Ιδρύματα και Απάτες

Τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα δεν διαφέρουν από τις υπόλοιπες επιχειρήσεις, ασκούν επιχειρηματική δραστηριότητα πωλώντας προϊόντα και υπηρεσίες και αποσκοπούν στη δημιουργία και τη μεγιστοποίηση του κέρδους τους. Η διαφορά τους έγκειται στο ότι αποτελούν κινητήρια δύναμη του χρηματοπιστωτικού συστήματος μαζί με τις χρηματοπιστωτικές αγορές και τα χρηματοπιστωτικά προϊόντα. Επίσης, διαχειρίζονται τα τελευταία, τα οποία είναι περισσότερο πολύπλοκα από τα κοινά προϊόντα και επιτυγχάνουν την αποτελεσματική σύνδεση των ελλειμματικών με των πλεονασματικών μονάδων. Το εκάστοτε χρηματοπιστωτικό σύστημα συμβάλλει σημαντικά στην ανάπτυξη της εκάστοτε οικονομίας. Αυτός ο ισχυρισμός ενδυναμώνεται από την εμπειρική έρευνα του Levine και Zervos (1998), που υποστηρίζει ότι υφίσταται θετική συσχέτιση μεταξύ της ανάπτυξης της χρηματοπιστωτικής αγοράς και των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων και της μακροχρόνιας ανάπτυξης της εν λόγω οικονομίας. Ολόκληρες οικονομίες στηρίζονται στα χρηματοπιστωτικά συστήματα, η κάθε μία με διαφορετικό τρόπο. Για παράδειγμα, οι Η.Π.Α. στηρίζουν την οικονομική ευημερία τους στην χρηματοπιστωτική αγορά τους, ενώ η Ιαπωνία στις τράπεζές της (Demirgüç-Kunt et al. 2002). Οι τράπεζες εντάσσονται στην κατηγορία των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων. Σύμφωνα με σχετική έρευνα των Ashraf et al. (2017), η οποία στηρίχθηκε στη δημιουργία ενός μοντέλου προσομοίωσης ενεργειών και αλληλεπιδράσεων, οι τράπεζες, οι οποίες καλύπτουν το μεγαλύτερο όγκο των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, δύναται να βελτιώσουν την απόδοση της οικονομία της εκάστοτε χώρας. Η συγκεκριμένη βελτίωση καθίσταται περισσότερο αισθητή σε δυσμενείς οικονομικές συνθήκες.

Επομένως, μία αρνητική ή θετική εξέλιξη στον κλάδο των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων επιφέρει μία αντίστοιχη εξέλιξη στην οικονομία. Γι' αυτό το λόγο τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα καθίστανται ιδιαιτέρως σημαντικά και τα επιμέρους στοιχεία τους ενδιαφέροντα.

Ένα αρνητικό γεγονός που διαταράσσει την ομαλή πορεία της εκάστοτε οντότητας είναι η απάτη. Η απάτη χωρίζεται σε δύο βασικές κατηγορίες, την υπεξαίρεση περιουσιακών στοιχείων και την παραπλανητική χρηματοοικονομική αναφορά. Σύμφωνα με έρευνα της Association of Certified Fraud Examiners περίπου το 86% των περιπτώσεων απατών αφορά

την πρώτη κατηγορία, η οποία όμως παρουσιάζει τις μικρότερες οικονομικές απώλειες. Αυτό μπορεί να συμβαίνει διότι, η συγκεκριμένη κατηγορία απάτης είναι λιγότερο περίπλοκη στην διεξαγωγή της και στην εξιχνιάσή της (Kroll 2012). Σύμφωνα με έρευνα που διεξήγαγε η COSO οι οντότητες που έχουν διαπράξει απάτη κατέχουν περισσότερες πιθανότητες να οδηγηθούν σε πτώχευση ή να αναγκαστούν να ρευστοποιήσουν περιουσιακά στοιχεία τους απ' ότι συναφείς οντότητες που δεν διέπραξαν απάτη (Boyle et al. 2012). Το 2014 η Association of Certified Fraud Examiners διεξήγαγε έρευνα για τις χρηματικές επιπτώσεις των απατών. Τα αποτελέσματά της έδειξαν ότι οι επιχειρήσεις κάθε χρόνο χάνουν το 5% των εσόδων τους από απάτες. Το συγκεκριμένο ποσοστό, χρησιμοποιώντας το εκτιμώμενο ακαθάριστο παγκόσμιο προϊόν του 2013, μεταφράζεται σε σχεδόν 3.7 τρισεκατομμύρια \$ (Klein 2015). Συνδυαστικά οι δύο προαναφερθείσες έρευνες αναδεικνύουν τη σημαντικότητα του κινδύνου της απάτης και των επιπτώσεών της. Εν κατακλείδι, οι απάτες στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα δεν απειλούν μόνο τα ίδια, αλλά και ολόκληρη την οικονομία.

2.4. Εμπλεκόμενοι και Πηγές της Απάτης

Ο Donald Cressey το 1953 είχε διεξάγει έρευνα για τους παράγοντες της απάτης μέσω συνεντεύξεων με αυτούς που την καταπολεμούσαν. Η θεωρία που ανέπτυξε ορμώμενος από την έρευνα και υιοθετήθηκε από τα ελεγκτικά πρότυπα, ονομάζεται «Τρίγωνο της Απάτης». Αυτή αναφέρεται σε τρεις παράγοντες που ωθούν σε πράξη απάτης, στις ευκαιρίες, στις πιέσεις και στις εκλογικεύσεις. Μία νέα εμπειρική έρευνα (Mansor 2015) για 13 εμπλεκόμενους σε απάτη στην Ελβετία και την Αυστρία αναδεικνύει ως σημαντικότερο παράγοντα απάτης τις πιέσεις. Οι ευκαιρίες είναι ιδιαίτερα σημαντικός παράγοντας αλλά, όχι καθοριστικός. Επίσης, προκύπτει ότι οι εκλογικεύσεις επέρχονται με την πάροδο του χρόνου και παραγκωνίζουν οποιονδήποτε δισταγμό. Τέλος, όλοι οι συνεντευξιαζόμενοι θεωρούν ότι το τρίγωνο της απάτης επηρεάζεται άμεσα από την εταιρική κουλτούρα της εκάστοτε οντότητας.

Ακόμη, ο Skousen et al. (2009) διεξήγαγε μία εμπειρική έρευνα για την αποτελεσματικότητα του τριγώνου της απάτης για την ανίχνευσή της σε επίπεδο οικονομικών καταστάσεων. Η έρευνα διεξήχθη μέσω μεταβλητών, τις οποίες συνέδεσε με τους παράγοντες του τριγώνου της απάτης με σκοπό να επιτύχει την επιμέτρησή τους. Από τα αποτελέσματα προκύπτει ότι περισσότερο οι πιέσεις και μετέπειτα οι ευκαιρίες οδηγούν σε απάτη σχετική με τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις. Επίσης, η έρευνα έδειξε ότι η

ταχεία αύξηση των περιουσιακών στοιχείων, οι αυξημένες ταμειακές ανάγκες και η εξωτερική χρηματοδότηση συνδέονται θετικά με την πιθανότητα απάτης.

Μία εμπειρική έρευνα (Καζαντζής 2006) που πραγματοποιήθηκε για τις εντοπισθέντες παρεκκλίσεις από τους ορκωτούς λογιστές σε 305 ετήσιους τακτικούς ελέγχους σε 60 εισηγμένες επιχειρήσεις στο χρηματιστήριο Αθηνών, ανέδειξε ότι οι 620 (από τις 925) επηρεάζουν είτε θετικά, είτε αρνητικά τα αποτελέσματα χρήσεως τους. Στους λογαριασμούς αποσβέσεων και προβλέψεων παρατηρήθηκαν οι περισσότερες απ' αυτές, ενώ ακολουθούν ο λογαριασμός των αποθεμάτων και οι λοιποί λογαριασμοί του ενεργητικού. Οι παρεκκλίσεις οφείλονται είτε σε λάθος, είτε σε απάτη, ωστόσο καθίσταται πρόδηλο ότι οι προαναφερθέντες λογαριασμοί αποτελούν εύκολο στόχο (ευκαιρίες) για τη χειραγώγηση των αποτελεσμάτων (π.χ. φοροδιαφυγή, ωραιοποίηση των οικονομικών καταστάσεων κ.τ.λ.) και τη διεξαγωγή απάτης μέσω παραπλανητικών χρηματοοικονομικών αναφορών.

Σύμφωνα με έρευνα (Cummins et al. 2006) που πραγματοποιήθηκε με τη χρήση βάσεων δεδομένων για τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα των Η.Π.Α. την περίοδο 1978 – 2003, προκύπτει ότι οι λειτουργικές ζημιές έχουν αρνητική συσχέτιση με τη χρηματιστηριακή τιμή τους. Οι λειτουργικές ζημιές δύναται να προκύψουν από εσωτερικές απάτες. Η έρευνα αποκαλύπτει ότι οι απάτες αποτελούν περισσότερες πηγές ζημιών για τις τράπεζες (N.X.I.) απ' ό,τι για τις ασφαλιστικές εταιρείες (M.N.X.I.). Ακόμη, παρόμοια έρευνα (Micocci et al. 2009) για την περίοδο 2000 – 2006 παρουσιάζει αντίστοιχα αποτελέσματα. Επίσης, εντοπίζει ότι η ανακοίνωση λειτουργικών ζημιών από τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα κλονίζει την εμπιστοσύνη πέραν των επενδυτών τους και των πελατών τους. Σύμφωνα με έρευνα (Anagnostopoulos και Buckland 2007) που πραγματοποιήθηκε μέσω συνεντεύξεων με δεκαπέντε (15) στελέχη τραπεζών προκύπτει ότι σημαντική πηγή τραπεζικής απάτης αποτελεί η προσέλκυση νέων πελατών (π.χ. χορήγηση δανείων χωρίς να πληρούνται οι απαραίτητες προϋποθέσεις) και η διατήρηση των υφιστάμενων. Επομένως, η τάση φυγής των υφιστάμενων πελατών από ανακοίνωση λειτουργικών ζημιών και ο μεγάλος ανταγωνισμός στον κλάδο δημιουργούν πιέσεις, οι οποίες αυξάνουν τη πιθανότητα διάπραξης απάτης.

Επιπροσθέτως, οι λειτουργικές ζημιές και η επακόλουθη πτώση της χρηματιστηριακής τιμής των τραπεζών ενδέχεται να δημιουργήσουν κεφαλαιακά προβλήματα και παρεκκλίσεις από τις κεφαλαιακές απαιτήσεις που ορίζει η επιτροπή της Βασιλείας. Σύμφωνα με εμπειρική έρευνα (Vermilyea et al. 2008) που διεξήχθη βασισμένη σε στοιχεία για την περίοδο 2001 – 2006, διαπιστώθηκε ότι οι τράπεζες για να τηρούν τις κεφαλαιακές απαιτήσεις του δεύτερου συμφώνου της Βασιλείας προχώρησαν σε τιτλοποιήσεις απαιτήσεων. Οι τιτλοποιήσεις

απαιτήσεων ενδέχεται να πραγματοποιούνται με τη χρήση περίπλοκων χρηματοοικονομικών μέσων (π.χ. CDO), τα οποία δημιουργούν ευκαιρίες και αυξάνουν τον κίνδυνο απάτης. Επομένως, οι τράπεζες για να καλύψουν τη ζημία που προκλήθηκε από μία απάτη δύναται να οδηγηθούν σε περαιτέρω απάτες υπό τις πιέσεις που δημιουργεί το σύμφωνο της επιτροπής της Βασιλείας.

Η ραγδαία ανάπτυξη του τραπεζικού συστήματος στην Ινδία, οδήγησε στην αύξηση των τραπεζικών απατών, στη χρήση νέων μεθόδων απάτης από τους δράστες και στην αύξηση του ερευνητικού ενδιαφέροντος για τα προαναφερθέντα. Σχετική έρευνα (Khanna και Aroga 2009) διενεργήθηκε μέσω ερωτηματολογίων για 253 τραπεζικούς υπαλλήλους με σκοπό να διερευνηθούν οι αιτίες της απάτης στον τραπεζικό κλάδο της Ινδίας. Τα αποτελέσματά της έδειξαν ότι οι παράγοντες που ενισχύουν την απάτη στις τράπεζες είναι η έλλειψη εκπαίδευσης του προσωπικού, η άγνοιά του για τις απάτες, οι πιέσεις που δέχεται λόγω του υψηλού ανταγωνισμού στον κλάδο και η μη συμμόρφωσή του στους ισχύοντες κανονισμούς. Παρόμοια έρευνα (Bashin 2015) διεξήχθη για την περίοδο 2012 – 2013 σε 345 τραπεζικούς υπαλλήλους εξάγοντας συναφή αποτελέσματα. Από την άλλη πλευρά, η εκπαίδευση του προσωπικού και η ενημέρωση των πελατών και του προσωπικού περί των απατών δύναται να επιφέρει τα αντίθετα αποτελέσματα, δηλαδή να αποτελέσει μηχανισμό καταπολέμησης των απατών.

Η ανάπτυξη της τεχνολογίας μπορεί να αποτελέσει πηγή για εσωτερική απάτη (π.χ. εύκολη παραβίαση του συστήματος, ανταλλαγή εμπιστευτικών πληροφοριών κ.τ.λ.) στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα (Gates και Jacob 2009), αλλά και όπλο καταπολέμησής της (Kumar και Sriganaga 2014). Επίσης, η τεχνολογική εξέλιξη οδήγησε στην παροχή καινοτόμων υπηρεσιών από τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, αλλά δημιούργησε ευκαιρίες για την ανάπτυξη των εξωτερικών απατών (π.χ. απάτες με πιστωτικές κάρτες). Σύμφωνα με έρευνα του Gottschalk (2010) είδος τραπεζικής απάτης μεταξύ άλλων αποτελεί η απάτη μέσω πιστωτικών καρτών.

Ιδιαίτερη σημασία για την κατανόηση της απάτης και την καταπολέμησή της κατέχει η χαρτογράφηση των δραστών της. Σύμφωνα με τον Καζαντζή (2006), σχετικές εύρυνες αποκαλύπτουν ότι οι απάτες αυξάνονται σε πληθυσμό, αλλά μειώνονται σε αξία. Επίσης, οι δράστες τους συχνά αποτελούν υψηλόβαθμα στελέχη αναφορικά με την ιεραρχική πυραμίδα της εκάστοτε οικονομικής οντότητας και μέσης ηλικίας (35 – 55 ετών). Ακόμη, από έρευνες διαπιστώθηκε ότι οι μισές περίπου απάτες διαπράττονται από περισσότερα από ένα άτομο. Δηλαδή, οι δράστες δρουν συντονισμένα και ορισμένες φορές ως ομάδα.

Επιπροσθέτως, από έρευνες (Boyle et al. 2012) προέκυψε ότι οι Διευθύνοντες Σύμβουλοι και οι Οικονομικοί Σύμβουλοι συμμετέχουν και εμπλέκονται στις απάτες περί παραπλανητικών χρηματοοικονομικών αναφορών σε ποσοστό μεγαλύτερο του 80%, το οποίο τείνει συνεχώς αυξανόμενο. Επίσης, τα ανώτατα στελέχη ασκούν πιέσεις στους υφιστάμενούς τους, ώστε να συμμετάσχουν στην απάτη. Από αντίστοιχη έρευνα (Feng et al. 2011) διαπιστώθηκε ότι οι Διευθύνοντες Σύμβουλοι διαπράττουν την απάτη με σκοπό να επιτύχουν τους στόχους τους και να λάβουν πρόσθετες οικονομικές απολαβές. Η συγκεκριμένη πράξη τους υποστηρίζεται και διευκολύνεται από την υψηλή θέση εξουσίας που κατέχουν στην εκάστοτε οντότητα. Από την άλλη πλευρά, οι Οικονομικοί Σύμβουλοι συμμετέχουν μετέπειτα από πιέσεις των Διευθυνόντων Συμβούλων.

Τέλος, σύμφωνα με την εμπειρική έρευνα που διεξήγαγε ο Michel (2008), η πολυπλοκότητα των σύγχρονων απατών απαιτεί τη συμβολή λογιστών, νομικών και ανώτατων στελεχών. Όμως, απάτες δύναται να διαπράξουν και υπάλληλοι με χαμηλότερη εξουσία που διαθέτουν τεχνολογικές γνώσεις, έχουν μεταφερθεί σε διάφορα τμήματα της οντότητας και έχουν εντοπίσει επιμέρους ευκαιρίες.

2.5. Αποφυγή και Καταπολέμηση της Απάτης

Η πρόληψη και η αντιμετώπιση της απάτης καθίσταται ιδιαίτερος δύσκολο και σημαντικό φαινόμενο για μία οντότητα, όπως προκύπτει από τα παραπάνω. Οι οικονομικές οντότητες υπό την πίεση του σχετικά υψηλού άμεσου κόστους που απαιτείται για να αποφύγουν και να προστατευτούν από τις απάτες, ορισμένες φορές παραμελούν να λάβουν τα κατάλληλα και επαρκή μέτρα. Γι' αυτό το λόγο για συγκεκριμένες περιπτώσεις οντοτήτων, όπως για τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, οι αρμόδιες αρχές θέτουν τα ελάχιστα μέτρα που πρέπει να ληφθούν, ώστε να μειωθεί η πιθανότητα εμφάνισης απάτης. Σύμφωνα με εμπειρική έρευνα που διεκπεραίωσαν οι Hoffmann και Birnbrich (2012), στις τράπεζες υφίσταται θετική συσχέτιση ανάμεσα στην ποιότητα των σχέσεων τους με τους πελάτες τους και τα λαμβανόμενα μέτρα πρόληψης απάτης. Η εμπιστοσύνη και η δέσμευση των πελατών κατέχει σημαντικό ρόλο για μία τράπεζα. Επομένως, η πρόληψη των απατών δεν προστατεύει την οντότητα μόνο από σημαντικές οικονομικές απώλειες, αλλά της παρέχει και ένα ανταγωνιστικό πλεονέκτημα.

Ένας σημαντικός παράγοντας που μειώνει την πιθανότητα εμφάνισης απάτης και έχει προσελκύσει το ενδιαφέρον των αρμόδιων φορέων και του επιστημονικού κλάδου είναι η

επιτροπή ελέγχου. Ο Abbott et al. (2000) διεξήγαγε σχετική έρευνα για τα χαρακτηριστικά της σε σχέση με την πιθανότητα εμφάνισης απάτης, με δείγμα 156 επιχειρήσεις των Η.Π.Α. εκ των οποίων οι 78 ήταν υπό την αιγίδα της επιτροπής κεφαλαιαγοράς των Η.Π.Α. Τα αποτελέσματά της αποκαλύπτουν ότι μία ανεξάρτητη επιτροπή ελέγχου με ενεργή δράση, συμβάλει στη μείωση της πιθανότητας εμφάνισης απάτης. Επομένως, η επιτροπή ελέγχου δεν πρέπει να χαρακτηρίζεται μόνο από ανεξαρτησία, αλλά και από υψηλή δραστηριότητα. Η ύπαρξη ενός εκ των δύο χαρακτηριστικών είναι ανούσια χωρίς την πλαισίωση του άλλου. Επίσης, ο Archambeault και DeZoort (2001) διενέργησε έρευνα σε 60 αμερικάνικες επιχειρήσεις για τη συσχέτιση της επιτροπής ελέγχου και της ύποπτης εναλλαγής ελεγκτών, η οποία αποτελεί ένδειξη για απάτη και δημιουργεί ευκαιρίες για την διάπραξή της. Τα αποτελέσματά της έδειξαν ότι η αναλογία των ανεξάρτητων μελών της επιτροπής ελέγχου, η εμπειρία τους στη λογιστική και ελεγκτική επιστήμη, ο αριθμός τους και ο αριθμός των συνεδριάσεων της επιτροπής ελέγχου (επίπεδο δραστηριότητας) είναι αντιστρόφως ανάλογα με την ύποπτη αλλαγή των ελεγκτών. Ακόμη, οι ύποπτες εναλλαγές ελεγκτών εντείνονται σε εταιρίες, των οποίων η επιτροπή ελέγχου απαρτίζεται από νεότερα μέλη (έλλειψη εμπειρίας ή κατανόησης της οντότητας) και χαρακτηρίζεται από υψηλή αναλογία μελών με μετοχική ιδιοκτησία στην οντότητα.

Ακόμη, ο Beasley (1996) διεξήγαγε εμπειρική έρευνα για τη συσχέτιση της σύνθεσης του Δ.Σ. με τις απάτες από παραπλανητικές χρηματοοικονομικές αναφορές, εξετάζοντας 150 επιχειρήσεις εκ των οποίων, οι 75 είχαν παρουσιάσει κρούσματα σχετικών απατών. Τα αποτελέσματα της έρευνας αποκαλύπτουν ότι στις οντότητες που είχαν διενεργηθεί απάτες από παραπλανητικές χρηματοοικονομικές αναφορές, υφίσταντο λιγότερα εξωτερικά μέλη στο Δ.Σ. από τις υπόλοιπες οντότητες. Επιπροσθέτως, σύμφωνα με τον Beasley (1996) η σύνθεση του Δ.Σ. αποτελεί αποτελεσματικότερο μέσω αποτροπής απατών απ' ό,τι της επιτροπής ελέγχου. Επομένως, ο συνδυασμός των δύο προαναφερθέντων αποτελεί ισχυρό όπλο για την καταπολέμηση της απάτης.

Ένας ακόμα παράγοντας που ενισχύει την αποφυγή και καταπολέμηση της απάτης είναι η εκπαίδευση και η ενημέρωση του προσωπικού και των πελατών γι' αυτές, όπως προαναφέρθηκε παραπάνω σε σχετικές έρευνες. Επίσης, η χρήση της τεχνολογίας ως όπλο κατά της απάτης και όχι ως σύμμαχό της δύναται να οδηγήσει στη δημιουργία σημαντικών γραμμών άμυνας κατά της απάτης (Kumar και Srigantha 2014).

Ωστόσο, ο μεγαλύτερος αντίπαλος της απάτης καθίσταται ο έλεγχος. Ο επαρκής και αποτελεσματικός εσωτερικός και εξωτερικός έλεγχος δύναται να αποτρέψει, να εντοπίσει και να αντιμετωπίσει τις απάτες σ' μία οικονομική οντότητα. Σύμφωνα με τους Hillison et al.

(1999), οι εξωτερικοί ελεγκτές έχουν μικρότερη πιθανότητα (περίπου 5%) να ανακαλύψουν μία απάτη σε σχέσεις με τους εσωτερικούς ελεγκτές. Επίσης, ο Coram et al. (2008) διεξήγαγε έρευνα για τη συσχέτιση του εσωτερικού ελέγχου και της απάτης υπεξαίρεσης περιουσιακών στοιχείων. Τα πρωτογενή δεδομένα της έρευνας αντλήθηκαν από σχετική έρευνα που διεξήγαγε η KPMG το 2004 και από ξεχωριστή αλληλογραφία με τους ερωτηθέντες της προαναφερθείσας έρευνας. Τα αποτελέσματά της δείχνουν ότι οι οικονομικές οντότητες που διαθέτουν εσωτερικό έλεγχο έχουν μεγαλύτερη πιθανότητα να εντοπίσουν και να αυτό-αναφέρουν απάτες σχετικά με υπεξαίρεση περιουσιακών στοιχείων, από τις υπόλοιπες. Τέλος, η σημαντικότητα του εσωτερικού ελέγχου ενάντια στις απάτες ενισχύεται και παρουσιάζεται σε σχετική έρευνα (Bierstaker et al. 2006) που διεξήχθη σε 86 λογιστές, εσωτερικούς ελεγκτές και πιστοποιημένους εξεταστές απάτης.

2.6. Συμπεράσματα

Στον παρόν κεφάλαιο παρουσιάστηκε η βιβλιογραφική επισκόπηση σχετικά με τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, τις απάτες σ' αυτά και τον έλεγχο ως μέτρο αντιμετώπισής τους. Επίσης, αναφέρθηκαν οι παράγοντες που γεννούν και ενισχύουν τις απάτες, η σημασία της εξάλειψής τους, ιδιαίτερα στον τραπεζικό κλάδο, και τα μέσα που συμβάλουν στη καταπολέμησή τους. Επιπροσθέτως, αναφέρθηκε η θεωρία του «Τριγώνου Απάτης», επισημάνθηκαν από έρευνες τα σημαντικότερα σημεία του και έγινε αντιληπτή η ύπαρξή του σε κάθε είδος απάτης. Ακόμα, κατέστησαν κατανοητές οι σημαντικές επιπτώσεις των απατών τόσο, για τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα όσο και για την οικονομία που δραστηριοποιούνται τα τελευταία.

Ακόμη, η εκπαίδευση και η ενημέρωση του προσωπικού και των πελατών του εκάστοτε χρηματοπιστωτικού ιδρύματος για τις απάτες, διαμορφώνει την εταιρική κουλτούρα του και αποδεικνύεται ισχυρό εμπόδιο για αυτές. Επίσης, η τεχνολογία (π.χ. προστασία από ιούς, συστήματα για έγκριση εξουσιοδότησης κ.τ.λ.) δύναται να αποτελέσει μέτρο κατά των απατών. Όμως, η απουσία ή η εκμετάλλευση των προαναφερθέντων δύναται να κατασταθεί αρωγός στην ανάπτυξη των απατών.

Επιπλέον, οι απαιτήσεις των ρυθμιστικών φορέων των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων ορισμένες φορές δημιουργούν πιέσεις, οι οποίες συμβάλλουν στη δημιουργία απατών. Από την άλλη πλευρά, οι επίσημοι οργανισμοί και οι εκάστοτε ρυθμιστικοί και εποπτικοί φορείς αναδεικνύουν και υποχρεώνουν να τηρούνται τα ελάχιστα μέτρα ασφαλείας, τα οποία

καταπολεμούν τις απάτες (π.χ. επιτροπή ελέγχου, τμήμα εσωτερικού ελέγχου, υποχρεωτικός έλεγχος από ανεξάρτητο ελεγκτή κ.τ.λ.).

Τέλος, καθίσταται πρόδηλο ότι η πολυπλοκότητα των απατών εξελίσσεται ταυτόχρονα με τις εξελίξεις της τεχνολογίας, του χρηματοπιστωτικού συστήματος και της λογιστικής επιστήμης. Επομένως, η αντιμετώπισή τους απαιτεί πλέον εξειδικευμένες γνώσεις και συστήματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο: ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

3.1. Εισαγωγή

Το παρόν κεφάλαιο έχει ως σκοπό την εξέταση του θεσμικού πλαισίου που διέπει τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, τον εσωτερικό και τον εξωτερικό έλεγχο. Συγκεκριμένα, αναλύεται το θεσμικό πλαίσιο σε διεθνές επίπεδο, στην Ευρώπη και στην Ελλάδα, τα λογιστικά πρότυπα και τα ελεγκτικά πρότυπα. Επίσης, αναφέρονται βασικές έννοιες και ορισμοί. Τέλος, αναλύεται η απάτη και πραγματεύεται η συσχέτισή της με τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, τη λογιστική και την ελεγκτική επιστήμη.

3.2. Χρηματοπιστωτικά Ιδρύματα

3.2.1. Βασικές Έννοιες

Σύμφωνα με τον Νούλα (2016), η ύπαρξη και η εύρυθμη λειτουργία ενός χρηματοπιστωτικού συστήματος είναι απαραίτητη για την ευημερία της εκάστοτε οικονομίας. Ένα χρηματοπιστωτικό σύστημα απαρτίζεται από τις χρηματοπιστωτικές αγορές, τα χρηματοπιστωτικά προϊόντα και τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Για να επιτευχθεί ένα άρτια δομημένο οικονομικό σύστημα και να λειτουργεί ορθολογικά θα πρέπει και οι τρεις (3) τομείς του χρηματοπιστωτικού συστήματος να συνυπάρχουν αρμονικά και να λειτουργούν αποτελεσματικά. Οι ανεπτυγμένες οικονομικά χώρες συνδέονται άμεσα και έμμεσα με ανεπτυγμένα χρηματοπιστωτικά συστήματα, σε αντίθεση με τις υποανάπτυκτες. Μία χώρα με υποανάπτυκτο χρηματοπιστωτικό σύστημα υστερεί σε βαθμό επενδύσεων. Με αυτόν τον τρόπο βαλτώνει η οικονομία της ή επιτυγχάνεται ανάπτυξη με πολύ χαμηλότερο ρυθμό. Επίσης, οι πιθανές αποταμιεύσεις που υφίστανται δεν «ανακυκλώνονται» μέσω του δανεισμού. Αυτήν την «ανακύκλωση» έχουν αναλάβει να αποπερατώσουν τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, τα οποία αποτελούν βασικό γρανάζι του χρηματοπιστωτικού συστήματος.

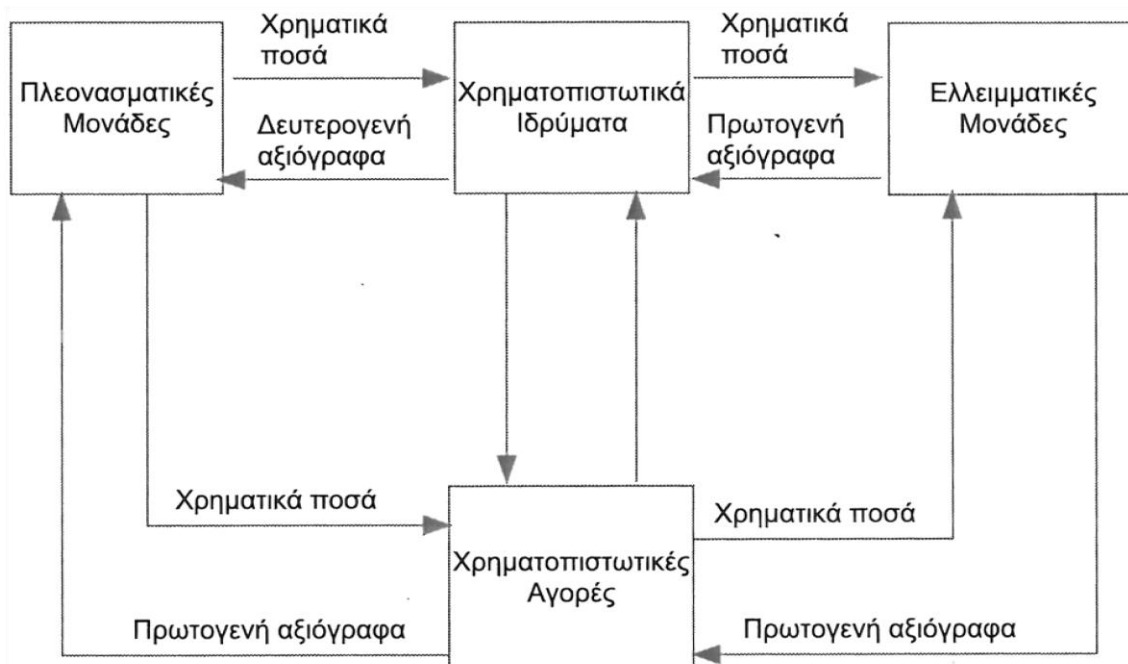
Τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα σύμφωνα με τους Howells και Bain (2008), ανεξαρτήτου κατηγορίας στην οποία εντάσσονται έχουν ως βασικό σκοπό τους να γεφυρώσουν τις πλεονασματικές με τις ελλειμματικές οικονομικές μονάδες, δηλαδή έχουν το ρόλο του

άμεσου ή του έμμεσου διαμεσολαβητή. Με πιο απλά λόγια οι τράπεζες, οι οποίες είναι χρηματοπιστωτικά ιδρύματα βοηθούν στην ομαλή κυκλοφορία του χρήματος διότι, δέχονται καταθέσεις και παρέχουν μ' αυτές δάνεια.

Σύμφωνα με τους Σουμπενιώτη και Ταμπακούδη (2017), τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα έχουν ως σκοπό τη βέλτιστη ροή κεφαλαίων από τις πλεονασματικές μονάδες προς τις ελλειμματικές μονάδες. Αυτή η διαμεσολάβηση επιτυγχάνεται με την παροχή χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών. Τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα κατηγοριοποιούνται στους ενδιάμεσους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς που δραστηριοποιούνται μέσω της έμμεσης ροής κεφαλαίων από τις πλεονασματικές προς στις ελλειμματικές μονάδες και στους επικουρικούς χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς μέσω της άμεσης ροής κεφαλαίων.

Επιπροσθέτως, τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα συμβάλουν αισθητά στη μείωση του κινδύνου προσφέροντας διαφοροποίηση σε επενδυτικά χαρτοφυλάκια και εξειδικευμένη διαχείριση των διαθέσιμων κεφαλαίων. Ακόμη, συμβάλουν στη μείωση των συναλλακτικών κοστών, λόγω του μεγάλου όγκου συναλλαγών που αποπερατώνουν, της εξειδίκευσής τους και των εξελιγμένων οικονομικών εργαλείων που έχουν στη διάθεσή τους. Η συμβολή των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων στην οικονομία είναι ιδιαίτερα σημαντική και καθοριστική, αφού επηρεάζουν τη νομισματική πολιτική, τη ρευστότητα και καθορίζουν το σύστημα πληρωμών.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3: Χρηματοπιστωτικό Σύστημα και Ροή Χρηματικών Ροών και Αξιογράφων.

ΠΗΓΗ: ΝΟΥΛΑΣ, ΑΘ.Γ. (2016). Αγορές Χρήματος & Κεφαλαίου. Θεσσαλονίκη.

3.2.2. Νομική Προσέγγιση της Έννοιας των Χρηματοπιστωτικών Ιδρυμάτων

Τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα με την πάροδο του χρόνου και την ταχύτατη οικονομική ανάπτυξη που βίωναν πριν από την οικονομική κρίση καθίσταντο όλο και περισσότερο πολύπλοκα. Η νομική έννοια των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων διευρύνεται για να ενταχθούν πλήρως στο νομοθετικό πλαίσιο όλα τα σύγχρονα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Αυτή η διεύρυνση πραγματοποιείται στην Ελλάδα με την εισαγωγή του νόμου 3601/2007, ο οποίος εναρμονίζεται με τις σχετικές διατάξεις της Ε.Ε. και των κανόνων της επιτροπής της Βασιλείας (Basel II). Σύμφωνα με τον Ψυχομάνη (2011), τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα διαχωρίζονται στην ελληνική και ευρωπαϊκή νομοθεσία σε «Πιστωτικά Ιδρύματα» και «Χρηματοδοτικά Ιδρύματα». Η κυριότερη διαφορά μεταξύ των δύο (2) είναι η αποδοχή καταθέσεων. Τα πρώτα δέχονται καταθέσεις και αυτή είναι η κύρια δραστηριότητά τους, ενώ τα δεύτερα δεν δέχονται και ως κύρια δραστηριότητα ασκούν την απόκτηση συμμετοχών σε άλλες οικονομικές οντότητες ή άλλες τραπεζικές υπηρεσίες. Αυτός ο διαχωρισμός προσεγγίζει την κατηγοριοποίηση των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων σε νομισματικά και μη νομισματικά όπως θα αναφερθεί παρακάτω. Στις παραπάνω δύο κατηγορίες εντάσσονται τα ιδρύματα ηλεκτρονικού χρήματος, τα οποία διαχειρίζονται και εκδίδουν νομίμως ηλεκτρονικό χρήμα. Ακόμη, τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα δύναται να ιδρυθούν μόνο υπό την μορφή της Α.Ε. ή των Αστικών Συνεταιρισμών.

Ως τραπεζικές εργασίες ή δραστηριότητες που ασκούνται από τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα ορίζονται γενικευμένα οι εξής:

1. Αποδοχή καταθέσεων.
2. Χορήγηση δανείων ή άλλων πιστώσεων.
3. Πρακτόρευση απαιτήσεων (Factoring)
4. Χρηματοδοτική Μίσθωση (Leasing)
5. Διεργασίες πληρωμών και μεταφορών κεφαλαίων.
6. Διαχείριση και έκδοση μέσων πληρωμών (π.χ. τραπεζικές κάρτες, επιταγές).
7. Συναλλαγές που αφορούν χρηματοπιστωτικά προϊόντα.
8. Πάσης φύσεως εγγυήσεις.
9. Ανάλυση διαφόρων υποχρεώσεων.
10. Παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών σε θέματα που αφορούν την κεφαλαιακή δομή και τη διαμόρφωση στρατηγικής.

11. Υπηρεσίες που σχετίζονται με την συγχώνευση και εξαγορά οικονομικών μονάδων.
12. Διαμεσολάβηση στις διατραπεζικές αγορές.
13. Διαχείριση χαρτοφυλακίων ή συμβουλές περί αυτών.
14. Φύλαξη και διαχείριση ακινήτων.
15. Επεξεργασία και διάθεση εμπορικών και πιστοληπτικών πληροφοριών.
16. Εκμίσθωση θυρίδων.
17. Παροχή πάσης φύσεως επενδυτικών υπηρεσιών.
18. Έκδοση ηλεκτρονικού χρήματος.

3.2.3. Κατηγοριοποίηση Χρηματοπιστωτικών Ιδρυμάτων

Τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα σύμφωνα με τον Νούλα (2016) διακρίνονται σε δύο (2) βασικές κατηγορίες, τα Νομισματικά και τα Μη Νομισματικά Χρηματοπιστωτικά Ιδρύματα και αυτά με την σειρά τους σε αντίστοιχες υποκατηγορίες.

Νομισματικά Χρηματοπιστωτικά Ιδρύματα (Ν.Χ.Ι.)

Κύριος παράγοντας διαφοροποίησης ανάμεσα στα Νομισματικά και Μη Νομισματικά Χρηματοπιστωτικά Ιδρύματα είναι ότι τα πρώτα επικεντρώνουν τις υπηρεσίες που προσφέρουν στην αποδοχή καταθέσεων και στη χορήγηση πιστώσεων. Τα Νομισματικά Χρηματοπιστωτικά Ιδρύματα διασπóνται ως εξής (Νούλας 2016):

1. *Εμπορικές Τράπεζες*: Οι συγκεκριμένες τράπεζες είναι ευρέως διαδεδομένες σ' όλη την κοινωνία λόγω της πληθώρας υπηρεσιών που προσφέρουν και καλύπτουν το μεγαλύτερο μέρος του τραπεζικού συστήματος. Επίσης, είναι οι τράπεζες που δέχονται το μεγαλύτερο όγκο καταθέσεων και ταυτόχρονα χορηγούν το μεγαλύτερο όγκο δανείων, είτε βραχυπρόθεσμων, είτε μακροπρόθεσμων με ποικίλους τρόπους. Συνήθως, οι περισσότερες τραπεζικές συναλλαγές που διεκπεραιώνουν καθημερινά φυσικά πρόσωπα μέχρι μεγάλες οικονομικές οντότητες, αφορούν συναλλαγές με εμπορικές τράπεζες. Οι εμπορικές τράπεζες δημιουργούν και διανέμουν πολύπλοκα και μεγάλου όγκου χρηματοοικονομικά προϊόντα.

2. *Τράπεζες Επενδύσεων*: Βασική δραστηριότητα αυτών των τραπεζών είναι η μακροχρόνια χρηματοδότηση. Κυρίως, απευθύνονται σε μεγάλες οικονομικές μονάδες και συγκεκριμένους κλάδους όπως είναι ο βιομηχανικός, ο τουριστικός και ο εξαγωγικός. Σήμερα οι τράπεζες

επενδύσεων εκλείπουν, διότι τις υπηρεσίες που προσφέρουν δύναται να τις προσφέρουν και άλλα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα όπως οι εμπορικές τράπεζες που προαναφέρθηκαν.

3. *Κτηματικές Τράπεζες*: Κύρια λειτουργία αυτών των τραπεζών είναι η δανειοδότηση φυσικών ή νομικών προσώπων για την απόκτηση παγίων, δηλαδή κύρια λειτουργία τους είναι η χορήγηση μεσοπρόθεσμων ή μακροπρόθεσμων στεγαστικών δανείων. Ομοίως, με τις τράπεζες επενδύσεων λειτουργεί περιορισμένος αριθμός απ' τις κτηματικές τράπεζες, διότι τις υπηρεσίες τους μπορούν να τις προσφέρουν κι άλλα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα.

4. *Συνεταιριστικές Τράπεζες*: Αυτές οι τράπεζες παρέχουν ίδιες υπηρεσίες με τις εμπορικές τράπεζες με την διαφορά ότι ως κυρίαρχο στόχο τους έχουν την ενδυνάμωση τοπικών οικονομιών.

5. *Αγροτικές Τράπεζες*: Οι συγκεκριμένες τράπεζες έχουν ως στόχο την ενίσχυση και την εξυπηρέτηση του γεωργικού τομέα.

6. *Ναυτιλιακές Τράπεζες*: Αυτές οι τράπεζες δραστηριοποιούνται και συναλλάσσονται με τον τομέα της ναυτιλίας, χρηματοδοτώντας μεγάλες ναυτιλιακές εταιρείες και ναυτικούς. Οι υπηρεσίες που παρέχουν είναι εξειδικευμένες λόγω της πολυπλοκότητας των ναυτιλιακών οντοτήτων και διαφέρουν από αυτές που προσφέρονται για τις υπόλοιπες επιχειρήσεις.

Οι αγροτικές τράπεζες, οι κτηματικές τράπεζες, οι ναυτιλιακές τράπεζες, οι τράπεζες επενδύσεων και το Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων αποτελούν Ειδικούς Πιστωτικούς Οργανισμούς διότι, ιδρύονται για να εξυπηρετούν ένα συγκεκριμένο τραπεζικό σκοπό.

Μη Νομισματικά Χρηματοπιστωτικά Ιδρύματα (Μ.Ν.Χ.Ι.)

Τα Μη Νομισματικά Χρηματοπιστωτικά Ιδρύματα δεν δέχονται καταθέσεις και αποτελούνται από τις:

1. *Ασφαλιστικές εταιρείες*: Σύμφωνα με τους Howells και Bain (2008), οι ασφαλιστικές εταιρείες συγκεντρώνουν κινδύνους μέσω των ασφαλειών ζωής («γραφεία κλάδου ζωής»), τις γενικές ασφάλειες που αφορούν καθημερινούς κινδύνους και της αντασφάλισης που αφορούν αντιστάθμιση κινδύνων για εταιρείες του ιδίου κλάδου. Με αυτόν τον τρόπο οι ασφαλιστικές εταιρείες λαμβάνουν χρήματα από τις ελλειμματικές μονάδες τις οποίες λογιστικοποιούν ως υποχρεώσεις, επενδύουν σε πλεονασματικές μονάδες, οι οποίες λογιστικοποιούνται ως στοιχεία του ενεργητικού τους και τέλος επιστρέφουν στις ελλειμματικές μονάδες τα χρήματά τους με την αντίστοιχη απόδοση. Παρόμοια λειτουργία έχουν και τα συνταξιοδοτικά ταμεία, τα οποία αποτελούν μη νομισματικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα.

2. *Χρηματοπιστηριακές εταιρείες*: Οι Χρηματοπιστηριακές εταιρείες παρέχουν συμβουλευτικές υπηρεσίες που σχετίζονται με τη φορολογία, τη λογιστική και τη χρηματοοικονομική επιστήμη. Επίσης, εκτελούν εντολές για κατάρτιση σύμβασης αγοράς ή πώλησης χρηματοπιστωτικών προϊόντων για λογαριασμό των πελατών τους.

3. *Εταιρείες επενδύσεων χαρτοφυλακίου*: Σύμφωνα με τον Νούλα (2016), σε αυτήν την κατηγορία εντάσσονται οι εταιρείες που στοχεύουν στην αποτελεσματική διαχείριση χαρτοφυλακίων, τα οποία εμπεριέχουν προϊόντα της χρηματαγοράς και της κεφαλαιαγοράς.

4. *Εταιρείες παροχής πιστώσεων*: Σύμφωνα με τον Νούλα (2016), βασική δραστηριότητα αυτών των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων είναι η χορήγηση καταναλωτικών δανείων σε φυσικά πρόσωπα, ώστε να καλύψουν τις τρέχουσες προσωπικές τους ανάγκες.

5. *Εταιρείες χρηματοδοτικής μίσθωσης (Leasing Companies)*: Σύμφωνα με τον Αγγελόπουλο (2013), οι συγκεκριμένες εταιρείες έχουν ως αποκλειστικό σκοπό ίδρυσής τους την εκτέλεση και σύναψη συμβολαίων χρηματοδοτικής μίσθωσης. Δηλαδή, αγοράζουν ένα πάγιο περιουσιακό στοιχείο, το οποίο μετέπειτα εκμισθώνουν στον αντισυμβαλλόμενο τους έναντι μίας πληρωμής ή μίας σειράς πληρωμών.

6. *Εταιρείες πρακτορείας επιχειρηματικών απαιτήσεων (Factoring Companies)*: Σύμφωνα με τον Κόντο (2019), οι συγκεκριμένες εταιρείες αναλαμβάνουν την είσπραξη και τη διαχείριση απαιτήσεων που διαθέτουν στο ενεργητικό τους οι πελάτες τους και σε ορισμένες περιπτώσεις προσφέρουν χρηματοδότηση με βάση τον όγκο των συγκεκριμένων απαιτήσεων και ανάληψη του πιστωτικού κινδύνου.

7. *Αμοιβαία Κεφάλαια*: Σύμφωνα με τους Howells και Bain (2008), τα αμοιβαία κεφάλαια αποτελούν συγκεντρώσεις αποταμιεύσεων με σκοπό την επένδυσή τους για να επιτευχθούν θετικές οικονομίες κλίμακας. Με αυτήν την έννοια οι ασφαλιστικές και οι συνταξιοδοτικές εταιρείες μπορούν να ενταχθούν στους οργανισμούς αμοιβαίων κεφαλαίων. Ωστόσο, υφίστανται αμιγείς οργανισμοί αμοιβαίων κεφαλαίων που δραστηριοποιούνται αποκλειστικά στην συγκέντρωση κεφαλαίων με σκοπό την επένδυσή τους.

3.2.4. Διεθνείς Τραπεζικοί Οργανισμοί

Παγκόσμια Τράπεζα (World Bank)

Η Παγκόσμια Τράπεζα ιδρύθηκε το 1944 κατόπιν πραγματοποίησης συνόδου μεταξύ των συμμαχικών δυνάμεων του Β' παγκοσμίου πολέμου στο Bretton Woods. Ο σκοπός ίδρύσεως

της Παγκόσμιας Τράπεζας ήταν και συνεχίζει να είναι η χρηματοδότηση και η οικονομοτεχνική βοήθεια προς τις ανεπτυγμένες χώρες για να βελτιωθεί το βιοτικό επίπεδο των πολιτών τους και για να υλοποιηθούν διάφορα αναπτυξιακά έργα. Η Παγκόσμια Τράπεζα εδρεύει στην Ουάσινγκτον στις Η.Π.Α. και αποτελείται από 189 κράτη – μέλη. Επίσης, στη διάρθρωσή της συμβάλουν πέντε (5) οργανισμοί ασκώντας ξεχωριστά καθήκοντα που ευθυγραμμίζονται σε μία κοινή πορεία για να επιτύχουν τους στόχους της. Οι πέντε (5) οργανισμοί που αποτελούν την Παγκόσμια Τράπεζα είναι οι εξής:

1. Διεθνής Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης (International Bank of Reconstruction and Development – IBRD).
2. Διεθνής Ένωση Ανάπτυξης (International Development Association – IDA).
3. Διεθνής Οργανισμός Χρηματοδότησης (International Finance Corporation – IFC).
4. Πολυμερής Οργανισμός Εγγύησης Επενδύσεων (Multilateral Investment Guarantee Agency – MIGA).
5. Διεθνές Κέντρο Επίλυσης Επενδυτικών Διαφορών (International Center for Settlement of Investment Disputes – ICSID).

Τράπεζα Διεθνών Διακανονισμών (Bank of International Settlements)

Η Τράπεζα Διεθνών Διακανονισμών ιδρύθηκε το 1930, εδρεύει στη πόλη Βασιλεία της Ελβετίας και αποτελείται από 60 κεντρικές τράπεζες. Ο ρόλος της είναι η προστασία και η διασφάλιση της διεθνούς νομισματικής και οικονομικής ομαλότητας. Σύμφωνα με τον Αγγελόπουλο (2013), «λειτουργεί ως τράπεζα των κεντρικών τραπεζών». Επιπροσθέτως, η Τράπεζα Διεθνών Διακανονισμών αποτελεί ανεξάρτητο οργανισμό, χωρίς να ελέγχεται από κάποια χώρα. Ορισμένες από τις κύριες λειτουργίες της είναι οι εξής:

1. Διεκπεραιώνει έρευνες που σχετίζονται με τον χρηματοοικονομικό τομέα.
2. Ενθαρρύνει και προτρέπει τις κεντρικές τράπεζες να επικοινωνήσουν μεταξύ τους για οικονομικά θέματα.
3. Προσφέρει υπηρεσίες και συμμετέχει στις χρηματοοικονομικές συναλλαγές μεταξύ των κεντρικών τραπεζών.
4. Ισχυροποιεί και προστατεύει τις διεθνείς χρηματοοικονομικές συναλλαγές.

Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (European Investment Bank)

Η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων ιδρύθηκε 1958 με την εφαρμογή της συνθήκης της Ρώμης και αποτελεί πλέον θεσμικό χρηματοπιστωτικό οργανισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ο σκοπός ίδρυσής της είναι η ισόβαθμη ανάπτυξη των οικονομιών των κρατών – μελών της Ε.Ε., δηλαδή στοχεύει στην σύγκλιση των οικονομιών τους. Επίσης, μεμονωμένα ή σε συνεργασία με άλλους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς χρηματοδοτεί αναπτυξιακά και επενδυτικά έργα, ώστε να υλοποιήσει τους στόχους που θέτει η Ε.Ε. και να φέρει εις πέρας την αποστολή της.

3.2.5. Κεντρικές Τράπεζες ή Εκδοτικές Τράπεζες

Οι κεντρικές τράπεζες (π.χ. FED, Ε.Κ.Τ., Τ.τ.Ε.) αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι των ανεπτυγμένων οικονομιών και θέτουν ως στόχο τους την προστασία του εκάστοτε χρηματοπιστωτικού συστήματος και τη διασφάλιση της οικονομικής σταθερότητας. Βασικό εργαλείο των κεντρικών τραπεζών για να επιτύχουν την ομαλή λειτουργία της εκάστοτε οικονομίας αποτελεί η διαχείριση των επιτοκίων. Ο συνδυασμός των εφαρμοστέων κανόνων κεφαλαιακής επάρκειας των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων και η χρησιμοποιούμενη πολιτική επιτοκίων (π.χ. επιθετική πολιτική) από την κεντρική τράπεζα διαμορφώνει την πιστωτική πολιτική. Επίσης, η πολιτική επιτοκίων διαπλάθει άμεσα την νομισματική πολιτική που ασκείται διότι, επηρεάζεται η προσφορά και η ζήτηση του χρήματος, οι τιμές και ο πληθωρισμός. Σύμφωνα με τον Αγγελόπουλο (2013), τα βασικά μέσα άσκησης νομισματικής πολιτικής από τις κεντρικές τράπεζες είναι τα εξής:

1. Ο καθορισμός του ποσοστού των υποχρεωτικά δεσμευμένων καταθέσεων για τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, το οποίο εφαρμόζεται επί των καταθέσεων που διαθέτει κάθε χρηματοπιστωτικό ίδρυμα στο παθητικό της. Ουσιαστικά καθορίζεται η χρηματοοικονομική μόχλευση τους.

2. Ο καθορισμός του αναπροεξοφλητικού επιτοκίου, δηλαδή καθορίζει το επιτόκιο με το οποίο δανείζει η κεντρική τράπεζα τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Με αυτόν τον τρόπο επηρεάζεται η προσφορά χρήματος στην οικονομία.

3. Η αγοραπωλησία τίτλων δημοσίου σε καθορισμένες τιμές και αποδόσεις, επηρεάζοντας τη ρευστότητα της οικονομίας.

Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (European Central Bank)

Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα ιδρύθηκε 1998 στα πλαίσια δημιουργίας μίας ευρωπαϊκής νομισματικής ένωσης, εδρεύει στη Φρανκφούρτη και αποτελεί την «καρδιά» της Ε.Ε. Επίσης, αποτελεί θεσμικό όργανό της και περιλαμβάνει το Διοικητικό Συμβούλιο, την Εκτελεστική Επιτροπή και το Γενικό συμβούλιο, τα οποία είναι όργανα λήψεως αποφάσεων. Το κεφάλαιο σύστασης της Ε.Κ.Τ. ορίστηκε 5 δισεκατομμύρια ευρώ και καταβλήθηκε από τις κεντρικές τράπεζες των κρατών – μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι 19 από τις 28 χώρες της Ε.Ε. που συμμετέχουν στην ευρωζώνη κατέβαλαν το κεφάλαιο ανάλογα με τον πληθυσμό και το Α.Ε.Π. τους και συμμετέχουν στα κέρδη/ζημίες της Ε.Κ.Τ., ενώ οι 9 που δεν ανήκουν στην ευρωζώνη κατέβαλαν το 5% του μεριδίου συμμετοχής τους στο Ευρωπαϊκό Σύστημα Κεντρικών Τραπεζών. Η Ε.Κ.Τ. είναι επιφορτισμένη με την άσκηση της νομισματικής πολιτικής στην ευρωζώνη, εκδίδοντας κανονισμούς και τραπεζογραμμάτια. Ακόμη, παρεμβαίνει στις αγορές των μελών της με τη συνεργασία των εθνικών κεντρικών τραπεζών τους και κατέχει το βασικό εποπτικό ρόλο για τον ευρωπαϊκό τραπεζικό τομέα. Η Ε.Κ.Τ. χαρακτηρίζεται από «πλήρη ανεξαρτησία», αφού είναι σε θέση να αποφασίζει αυτοβούλως την πολιτική που πρόκειται να ακολουθήσει. Τέλος, συλλέγει και επεξεργάζεται στοιχεία στα πλαίσια της διεκπεραίωσης στατιστικών ερευνών.

Τράπεζα της Ελλάδος

Η Τ.τ.Ε. ιδρύθηκε 1927 ως Α.Ε., αποτελεί την κεντρική τράπεζα της Ελλάδας, λειτουργεί αυτόνομα και ανεξάρτητα και το ελληνικό δημόσιο μπορεί να κατέχει έως το 35% των μετοχών της. Πριν από την ίδρυσή της, καθήκοντα κεντρικής τράπεζας στην Ελλάδα ασκούσε ουσιαστικά η Ε.Τ.Ε., η οποία κατείχε το προνόμιο έκδοσης χαρτονομισμάτων (τραπεζογραμμάτια) έως το 1928 όπου και ξεκίνησε η λειτουργία της Τ.τ.Ε. Επίσης, λειτουργεί ως ταμείο του δημοσίου, αναλαμβάνει τις δοσοληψίες του και διαχειρίζεται τα συναλλαγματικά διαθέσιμά του. Από την ένταξη της Ελλάδας στο ευρώ και μετά, η Τ.τ.Ε. εκδίδει τραπεζογραμμάτια μόνο υπό την έγκριση και τις οδηγίες της Ε.Κ.Τ. Ακόμη, από το 2001 έως σήμερα είναι ενταγμένη στο Ε.Σ.Κ.Τ., ενώ συμμετέχει στην χάραξη της νομισματικής πολιτικής της ευρωζώνης. Επίσης, είναι εκτελεστικό όργανο με την έννοια ότι εφαρμόζει την νομισματική πολιτική που αποφασίζεται από την Ε.Κ.Τ. Επιπροσθέτως, βασική αρμοδιότητα της είναι η εποπτεία των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων στην Ελλάδα, ακολουθώντας παράλληλα τις σχετικές οδηγίες της Ε.Κ.Τ. και του Ε.Σ.Κ.Τ.

3.2.6. Ρυθμιστικά Πλαίσια και Εποπτεία Χρηματοπιστωτικών Ιδρυμάτων

Τα τελευταία χρόνια, λόγω της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης και της οικονομικής αστάθειας η τραπεζική εποπτεία αναλαμβάνει σημαντικό ρόλο σε διεθνές επίπεδο. Ο στόχος των ρυθμιστών αρχών και των κεντρικών τραπεζών είναι η σταθεροποίηση των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων και η ενδυνάμωση της διαφάνειας των τραπεζικών λειτουργιών. Σύμφωνα με τους Howells και Bain (2008), η εποπτεία των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων επικεντρώνεται σε τέσσερεις (4) βασικούς πυλώνες, την κεφαλαιακή επάρκειά τους, τη ρευστότητά τους, την ποιότητα των περιουσιακών τους στοιχείων και τη συγκέντρωση κινδύνων.

Η κεφαλαιακή επάρκεια των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων αποτελεί ιδιαίτερα σημαντικό ζήτημα. Τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα θα πρέπει να είναι σε θέση να απορροφούν τυχούσες ζημιές και να συνεχίζουν την ομαλή λειτουργία τους, ώστε να μην κλυδωνίζεται το χρηματοπιστωτικό σύστημα και γενικότερα η εκάστοτε οικονομία. Σύμφωνα με τους Howells και Bain (2008), μία σύγχρονη μέθοδος που εφαρμόζεται για την αξιολόγηση της κεφαλαιακής επάρκειας των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων χρησιμοποιεί το δείκτη κινδύνου για τον προσδιορισμό των περιουσιακών στοιχείων. Με αυτόν τον τρόπο δεν αξιολογείται το μέγεθος μόνο της κεφαλαιακής επάρκειας αλλά και η ποιότητά της, δηλαδή αξιολογείται ο κίνδυνος που εμπεριέχουν τα περιουσιακά στοιχεία του εκάστοτε χρηματοπιστωτικού ιδρύματος.

Η ρευστότητα των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων αφορά την ικανότητα να ανταποκρίνονται στις υποχρεώσεις τους και πρέπει να διατηρούν καθ' όλη τη λειτουργία τους έναν ικανοποιητικό δείκτη ρευστότητας. Βασικές υποχρεώσεις που πρέπει να είναι σε θέση ένα χρηματοπιστωτικό ίδρυμα να καλύψει ανά πάσα στιγμή είναι οι καταθέσεις ιδιωτών και η εξόφληση δανείων που συνάπτονται μεταξύ των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων. Σύμφωνα με τους Howells και Bain (2008), η αποτελεσματική διαχείριση της ρευστότητας των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων επιτυγχάνεται με τρεις (3) τρόπους, με την διατήρηση αποθέματος περιουσιακών στοιχείων που χαρακτηρίζονται από υψηλή ρευστότητα, με την κατάρτιση και χρήση ταμειακών προϋπολογισμών και με την περιστασιακή δανειοδότησή τους από την αγορά.

Η ποιότητα των περιουσιακών στοιχείων των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων και η συγκέντρωση κινδύνων σχετίζονται άμεσα με τη χορήγηση δανείων. Οι αξιολογήσεις για τις εν λόγω χορηγήσεις πρέπει να είναι αξιοκρατικές και αξιόπιστες, ώστε να μειώνεται ο

κίνδυνος ή να καθίσταται γνωστός και διαχειρίσιμος. Σύμφωνα με τους Howells και Bain (2008), τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα πρέπει να κατηγοριοποιούν τις χορηγήσεις τους ανάλογα με τον πιστωτικό κίνδυνο, για να μπορούν να τον διαχειριστούν. Επίσης, οι χορηγήσεις δεν πρέπει να συγκεντρώνονται σε μικρό όγκο πελατών διότι, με αυτόν τον τρόπο διακυβεύεται η ομαλή λειτουργία του εκάστοτε χρηματοπιστωτικού ιδρύματος.

Σύμφωνα με τους Θωμαδάκη και Ξανθάκη (2011), η εποπτεία στοχεύει στον περιορισμό των κινδύνων και όχι στην εξάλειψή τους. Άλλωστε, η εξάλειψη των κινδύνων δεν συνάδει με τον τρόπο λειτουργίας των χρηματοπιστωτικών συστημάτων. Η εποπτεία για το χρηματοπιστωτικό σύστημα και κατά συνέπεια για τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα μπορεί να κατηγοριοποιηθεί σε πέντε (5) συνιστώσες, την προληπτική εποπτεία (π.χ. χορήγηση αδειών λειτουργίας), την εποπτεία που αφορά τον συστημικό κίνδυνο, την εποπτεία για την τήρηση της πρόπυσης δεοντολογίας των μεσολαβητών, την εποπτεία για την διασφάλιση της διαφάνειας και την εποπτεία για τις καταχρηστικές πρακτικές (π.χ. χρήση εμπιστευτικών πληροφοριών).

Εποπτικό Σύστημα των Χρηματοπιστωτικών Ιδρυμάτων στην Ε.Ε.

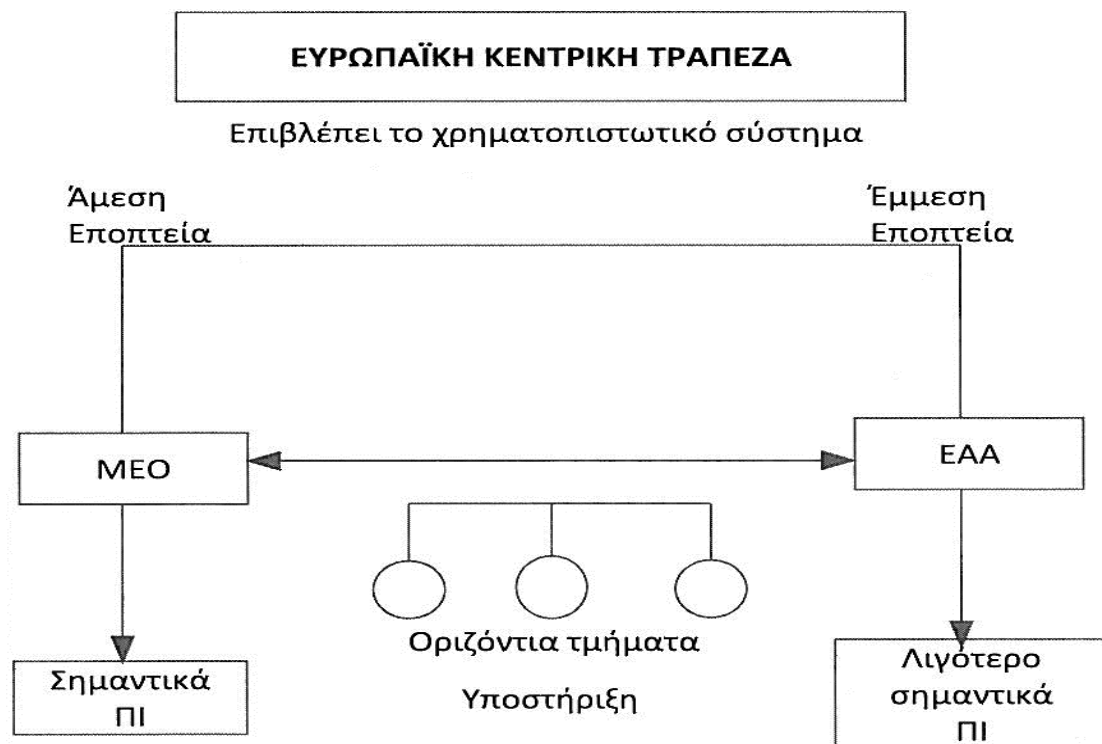
Το 2011 ιδρύεται η Ευρωπαϊκή Τραπεζική Αρχή, η οποία εντάσσεται στις εποπτικές αρχές του Ευρωπαϊκού Συστήματος Χρηματοοικονομικής Εποπτείας. Σύμφωνα με τον Αγγελόπουλο (2013), στοχεύει στην στενή παρακολούθηση του ευρωπαϊκού τραπεζικού κλάδου και την αξιολόγηση των κινδύνων του. Ακόμα, μία συμβουλευτική αρχή του Ε.Σ.Χ.Ε. είναι η Ευρωπαϊκή Αρχή Ασφαλίσεων και Επαγγελματικών Συντάξεων, η οποία έχει ως σκοπό την εποπτεία και την προστασία των μη νομισματικών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων που δραστηριοποιούνται στον τομέα της ασφάλισης.

Η Ε.Ε. στην προσπάθεια της να θωρακίσει το ευρωπαϊκό τραπεζικό σύστημα εξέδωσε μέσω της Ε.Τ.Α. το Ενιαίο Εγχειρίδιο Κανόνων Λειτουργίας των Τραπεζών ενώ, ίδρυσε το 2012 τον Ενιαίο Εποπτικό Μηχανισμό και το 2014 τον Ενιαίο Μηχανισμό Εξυγίανσης. Σύμφωνα με τον Νούλα (2016), το παραπάνω εγχειρίδιο εμπεριέχει ένα σύνολο λειτουργικών κανόνων και νόμων, τους οποίους πρέπει να εφαρμόζουν όλα τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα που δραστηριοποιούνται στην Ε.Ε. Ο Ε.Μ.Ε. είναι επιφορτισμένος με την εξυγίανση των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, καταρτίζει σχέδια και λαμβάνει αποφάσεις για τον τρόπο που θα περατωθεί. Επίσης, ο Ε.Μ.Ε. αποτελείται από το Ενιαίο Ταμείο Εξυγίανσης, όπου σε συνεργασία με τις εθνικές αρχές των κρατών – μελών θέτει σε εφαρμογή και υλοποιεί τις αποφάσεις του Ε.Μ.Ε. Ο Ε.Ε.Μ. που ιδρύθηκε με σκοπό

την επιπλέον ενίσχυση της εποπτείας των τραπεζών, απαρτίζεται από την Ε.Κ.Τ. και τις Εθνικές Αρμόδιες Αρχές του εκάστοτε κράτους – μέλους της Ε.Ε. Τα πιστωτικά ιδρύματα κατηγοριοποιούνται βάση ορισμένων κριτηρίων που θέτει ο Ε.Ε.Μ. σε σημαντικά και λιγότερο σημαντικά, ώστε να γίνει ευκολότερη και περισσότερο αποτελεσματική η εποπτεία τους. Τα σημαντικά πιστωτικά ιδρύματα εποπτεύονται άμεσα από την Ε.Κ.Τ., ενώ τα λιγότερο σημαντικά έμμεσα μέσω των Ε.Α.Α. Οι εποπτικοί έλεγχοι που διεξάγονται τακτικά εντάσσονται στις αρμοδιότητες Μικτών Εποπτικών Ομάδων, στις οποίες συμμετέχουν η Ε.Κ.Τ. και οι Ε.Α.Α. Εν κατακλείδι, η ουσιαστική εποπτεία των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων που δραστηριοποιούνται στην Ε.Ε. αποτελεί αρμοδιότητα της Ε.Κ.Τ., αλλά η εκτέλεσή της αναλαμβάνεται από τις αντίστοιχες Ε.Α.Α. και όλες οι προαναφερόμενες ευρωπαϊκές αρχές και θεσμοί στοχεύουν στην δημιουργία ενός αποτελεσματικού συστήματος εποπτείας εντός της Ε.Ε.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4: Εποπτικό Σύστημα των Χρηματοπιστωτικών Ιδρυμάτων στην Ε.Ε.

ΠΗΓΗ: ΝΟΥΛΑΣ, ΑΘ.Γ. (2016). Αγορές Χρήματος & Κεφαλαίου. Θεσσαλονίκη.

Εποπτεία Χρηματοπιστωτικών Ιδρυμάτων στην Ελλάδα

Όπως προαναφέρθηκε παραπάνω, η εποπτεία των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα εντάσσεται στις αρμοδιότητες της Τ.τ.Ε., όπου ασκείται

(ν.3601/2007) υπό τις οδηγίες της Ε.Κ.Τ. Ο τρόπος με τον οποίο ασκείται η εποπτεία των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων στην Ελλάδα είναι παρόμοιος με αυτόν των υπόλοιπων κρατών – μελών της Ε.Ε. Η εποπτεία επιτυγχάνεται με τη θέσπιση κανόνων και με τον έλεγχο για την τήρησή τους. Σύμφωνα με τον Ψυχομάνη (2011), η εποπτεία αφορά:

1. Τον καθορισμό του ελάχιστου απαιτητού κεφαλαίου για την ίδρυση ενός χρηματοπιστωτικού ιδρύματος.

2. Τον έλεγχο για την τήρηση των προϋποθέσεων για την χορήγηση (επί της διακριτικής ευχέρειας της Τ.τ.Ε.) άδειας λειτουργίας ενός χρηματοπιστωτικού ιδρύματος.

3. Την ίδρυση υποκαταστημάτων.

4. Τον έλεγχο ρευστότητας των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων.

5. Τον έλεγχο της κεφαλαιακής επάρκειας και της συγκέντρωσης κινδύνων των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων.

6. Την οριοθέτηση και τον έλεγχο των τραπεζικών εργασιών.

7. Την επιβολή κυρώσεων για τυχόν παραβάσεις και αποκλίσεις.

Σύμφωνα με τον Αγγελόπουλο (2013), οι κανόνες που θεσπίστηκαν για να ασκείται αποτελεσματικά η εποπτεία των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων αφορούν:

1. Την χορήγηση δανείων.

2. Τα στοιχεία που πρέπει να υποβάλλουν τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα στην Τ.τ.Ε. για τον έλεγχο της ρευστότητάς τους, της κεφαλαιακής τους επάρκειας και των χρηματοοικονομικών κινδύνων τους.

3. Την ίδρυση και τη λειτουργία ανταλλακτηρίων συναλλάγματος.

4. Την ενημέρωση των πελατών από τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα για τους όρους που διέπουν τις συναλλαγές τους.

5. Τις συναλλαγές για χρυσό.

6. Την υποβολή μηνιαίων οικονομικών καταστάσεων και την υποβολή στατιστικών στοιχείων από τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα στην Τ.τ.Ε.

7. Τις προϋποθέσεις για την παροχή άδειας λειτουργίας.

8. Την γνωστοποίηση στην Τ.τ.Ε. των χρησιμοποιούμενων επιτοκίων από τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα.

9. Την προληπτική εποπτεία για τα ιδρύματα ηλεκτρονικού χρήματος.

10. Τα ίδια κεφάλαια των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων.

11. Τα ομόλογα που εκδίδουν τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα.

12. Τις κυρώσεις που η Τ.τ.Ε. μπορεί να επιβάλλει στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα.

13. Γενικά τις συναλλαγές είτε, εσωτερικού ή εξωτερικού είτε, ασυνήθεις ή ύποπτες.

14. Τις υποχρεώσεις υποβολής στοιχείων εποπτικής φύσεως από τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα στην Τ.τ.Ε.

Σύμφωνα με τον Πλιάκο (2011), ορισμένα μη νομισματικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα (π.χ. εταιρείες επενδύσεων χαρτοφυλακίου, εταιρείες διαχείρισης αμοιβαίων κεφαλαίων κ.τ.λ.) και οι εταιρείες που είναι εισηγμένες στο χρηματιστήριο εποπτεύονται από την επιτροπή κεφαλαιαγοράς. Ο εποπτικός ρόλος της επιτροπής κεφαλαιαγοράς επικεντρώνεται κυρίως σε θέματα διαφάνειας, χορήγησης αδειών λειτουργίας των συγκεκριμένων οικονομικών οντοτήτων, στο να ορίζει το ελάχιστο μετοχικό κεφάλαιο που θα πρέπει να διαθέτουν, στη τήρηση των λογιστικών προτύπων και στην αξιολόγηση ποικίλων στοιχείων τους. Τέλος, η Διεύθυνση Ασφαλιστικών Εταιρειών και Αναλογιστικής επόπτευε τα μη νομισματικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα που ασχολούνται με την ασφάλιση, μετέπειτα (2008) ανέλαβε η Επιτροπή Εποπτείας Ιδιωτικής Ασφάλισης και από το 2010 την εποπτεία τους έχει αναλάβει η Διεύθυνση Εποπτείας Ιδιωτικής Ασφάλισης της Τ.τ.Ε.

3.2.7. Επιτροπή της Βασιλείας (Basel Committee)

Η Επιτροπή της Βασιλείας ιδρύθηκε το 1974 με πρωτοβουλία της Ομάδας των Δέκα (G – 10) στην ομώνυμη πόλη της Ελβετίας και το επίσημο αρχικό όνομά της ήταν Επιτροπή Τραπεζικών Κανονισμών και Πρακτικών Εποπτείας. Σήμερα, συνεδριάζει στα γραφεία της Τράπεζας Διεθνών Διακανονισμών. Την περίοδο όπου ιδρύθηκε, ο τραπεζικός κλάδος διεθνώς μαστίζονταν από ένα ισχυρό αίσθημα αβεβαιότητας λόγω της αστάθειάς του και των αλληπάλληλων οικονομικών κρίσεων. Ο σκοπός ιδρύσεώς της ήταν να αναγεννήσει την εμπιστοσύνη μεταξύ των τραπεζών και των πολιτών και να γεφυρώσει τις σχέσεις τους. Επίσης, η απότομη και ταχύτατη παγκοσμιοποίηση του τραπεζικού συστήματος το κατέστησε ασταθές και χαρακτηριζόταν από υψηλό βαθμό ρυθμιστικής χαλάρωσης. Η πτώχευση μίας τράπεζας, όπως είχε συμβεί με την Franklin National Bank στις Η.Π.Α. και με την Herstatt Bank στην Γερμανία, είχε μεγάλο αντίκτυπο στο παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα και στα υπόλοιπα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Σύμφωνα με τους Howells και Bain (2008), η Επιτροπή της Βασιλείας στοχεύει στην εξομάλυνση του τραπεζικού συστήματος, στη σύνδεση και στην ενοποίηση των διαφορετικών ρυθμιστικών πλαισίων που υφίστανται για τον τραπεζικό κλάδο σε κάθε χώρα. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί μόνο θέτοντας κοινούς κανόνες και κοινές εποπτικές πρακτικές διεθνώς. Σύμφωνα με τον Αγγελόπουλο (2013), βασικά εργαλεία της Επιτροπής της Βασιλείας που βοηθούν στην υλοποίηση του έργου της

είναι η δημιουργία και η εφαρμογή ελάχιστων προτύπων, η ανταλλαγή πληροφοριών και η συνεχής επικοινωνία και η σταδιακή αύξηση της αποτελεσματικότητας της διεθνούς εποπτείας του τραπεζικού συστήματος. Ενώ, απαραίτητη προϋπόθεση για να τεθούν σε εφαρμογή οι κοινοί κανόνες είναι κάθε χώρα να διαθέτει ένα επαρκές εποπτικό σύστημα. Επίσης, η Επιτροπή της Βασιλείας δεν αποτελεί εξουσιοδοτημένη διεθνή εποπτική αρχή, οι κανόνες που εκδίδει είναι προαιρετικοί και έχουν συμβουλευτικό χαρακτήρα και δεν θεσπίζονται από κάθε χώρα εξαναγκαστικά. Παρ' όλα αυτά, οι κανόνες της υιοθετούνται από μεγάλο πλήθος χωρών. Για παράδειγμα η Ε.Ε. υιοθέτησε και νομοθέτησε το δεύτερο σύμφωνο της Επιτροπής της Βασιλείας (Basel II), όπου η εφαρμογή του έλαβε υποχρεωτική μορφή στην Ελλάδα με το νόμο 3601/2007.

Πρώτο Σύμφωνο της Επιτροπής της Βασιλείας (Basel I)

Το πρώτο σύμφωνο της Επιτροπής της Βασιλείας δημοσιεύτηκε το 1987, έλαβε έγκριση από την Ομάδα των Δέκα το 1988, υιοθετήθηκε από πολλές χώρες και τέθηκε σε εφαρμογή το 1993. Αυτή η συνθήκη, επικεντρώνονταν στην κεφαλαιακή επάρκεια των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων και αποτελούσε ένα σύστημα μέτρησης κινδύνων. Η αφετηρία για τη δημιουργία του υπήρξε ο υψηλός πιστωτικός κίνδυνος και η χορήγηση υπέρογκων δανείων προς χώρες της Λατινικής Αμερικής (π.χ. Αργεντινή, Βραζιλία, Μεξικό κ.τ.λ.), τα οποία ξεπερνούσαν κατά μεγάλο όγκο το καταβεβλημένο κεφάλαιο των τραπεζών. Το σύμφωνο αυτό, καθόριζε το ελάχιστο κεφάλαιο που θα έπρεπε να διακατέχει κάθε τραπεζικός οργανισμός ανάλογα με τον αναλαμβανόμενο κίνδυνο, δηλαδή σύμφωνα με τους Howells και Bain (2008) καθόριζε «κοινούς προληπτικούς δείκτες σταθμισμένους ως προς τον κίνδυνο». Σύμφωνα με τον Αγγελόπουλο (2013), ο δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας ή φερεγγυότητας όπως ονομάστηκε ορίστηκε σε 8%, εμπεριείχε αρχικά μόνο τον πιστωτικό κίνδυνο και μετέπειτα ενσωματώθηκε ο κίνδυνος της αγοράς. Ο δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας αποτελούσε τον λόγο εποπτικών ιδίων κεφαλαίων, τα οποία διέφεραν από τα λογιστικά ίδια κεφάλαια που υφίσταντο στον ισολογισμό των τραπεζών, προς το σύνολο του ενεργητικού (εντός και εκτός ισολογισμού) σταθμισμένο ως προς τον πιστωτικό κίνδυνο. Η προαναφερθείσα στάθμιση του συνόλου του ενεργητικού γινόταν για το σύνολο των τραπεζών με πέντε (5) συντελεστές ανάλογα με τον πιστωτικό κίνδυνο που ενείχαν τα εκάστοτε στοιχεία του, 0%, 10%, 20%, 50% και 100%. Για παράδειγμα τα μετρητά είχαν συντελεστή 0%, ενώ τα δάνεια σε μικρομεσαίες επιχειρήσεις 100%. Ουσιαστικά, ο προαναφερόμενος δείκτης αναφέρεται στον δείκτη μόγλευσης σταθμισμένος προς τον

πιστωτικό κίνδυνο. Δηλαδή, για 100 χ.μ. που κατέχει το χρηματοπιστωτικό ίδρυμα και αφορούν στοιχεία του ενεργητικού σταθμισμένα ως προς τον κίνδυνο, απαιτούνται να κατέχει 8 χ.μ. (100x8%) εποπτικών ιδίων κεφαλαίων. Τα εποπτικά κεφάλαια αρχικά κατηγοριοποιούνταν σε δύο (2) κατηγορίες, ενώ μετέπειτα σε τρεις (3). Τα κριτήρια με βάση τα οποία ομαδοποιούνται τα εποπτικά ίδια κεφάλαια είναι το είδος των στοιχείων τους και η ποιότητά τους. Οι κατηγορίες αυτές είναι:

1. *Κεφάλαιο Πρώτης Βαθμίδας – Βασικά Ίδια Κεφάλαια (Tier I Capital)*: αφορούσαν τα στοιχεία της καθαρής θέσης που βρίσκονταν στον ισολογισμό, δηλαδή τα ίδια κεφάλαια, τα αποθεματικά και τα αποτελέσματα εις νέο. Σύμφωνα με τους Howells και Bain (2008), το 50% του ελάχιστου απαιτητού κεφαλαίου έπρεπε να καλύπτεται από τη συγκεκριμένη βαθμίδα. Εν συνεχεία του προηγούμενου παραδείγματος, από τις 8 χ.μ. εποπτικά κεφάλαια που απαιτούνταν να κατείχε η τράπεζα, οι 4 χ.μ. (8x50%) έπρεπε να προέρχονταν από τα στοιχεία της πρώτης βαθμίδας.

2. *Κεφάλαιο Δεύτερης Βαθμίδας – Συμπληρωματικά ή Πρόσθετα Ίδια Κεφάλαια (Tier II Capital)*: Σύμφωνα με τους Howells και Bain (2008), αφορούσαν τα κεφάλαια που ήταν διαθέσιμα από την τράπεζα, αλλά δεν ήταν υπό τον πλήρη έλεγχο της (π.χ. προβλέψεις).

3. *Κεφάλαιο Τρίτης Βαθμίδας (Tier III Capital)*: Η συγκεκριμένη κατηγορία προστέθηκε μετέπειτα με την εισαγωγή του κινδύνου της αγοράς στο σταθμισμένο κίνδυνο. Σκοπός της συγκεκριμένης βαθμίδας ήταν η κάλυψη του συγκεκριμένου κινδύνου και αφορούσε κέρδη/ζημιές από χρεόγραφα και επενδυτικές δραστηριότητες. Οι τράπεζες πλέον έπρεπε να διαχωρίζουν τα χαρτοφυλάκιο τους σε επενδυτικό και εμπορικό και μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν έναντι της τυποποιημένης μεθόδου με τους προκαθορισμένους συντελεστές σταθμισμένου κινδύνου, τη μέθοδο Αξία σε Κίνδυνο (Value at Risk). Αυτή η μέθοδος βασίζεται σε στατιστικές μεθόδους για την αξιολόγηση και τη μέτρηση των κινδύνων.

Δεύτερο Σύμφωνο της Επιτροπής της Βασιλείας (Basel II)

Η ταχύτατη ανάπτυξη και η πολυπλοκότητα του τραπεζικού συστήματος και των χρηματοπιστωτικών προϊόντων κατέστησε το πρώτο σύμφωνο αναχρονιστικό. Οι σημαντικές παραλείψεις που εμφανίστηκαν αφορούσαν το λειτουργικό κίνδυνο. Το 1999, για να αντιμετωπιστούν αυτά τα προβλήματα και για να γίνει αποτελεσματικότερη η εποπτεία της κεφαλαιακής επάρκειας των τραπεζών, η Επιτροπή της Βασιλείας εξέδωσε το δεύτερο σύμφωνό της. Το 2006, μετά από πλήθος τροποποιήσεων υιοθετήθηκε από την Ομάδα των

Δέκα και το 2007 από την Ε.Ε. και κατ' επέκταση από την Ελλάδα, όπως έχει προαναφερθεί. Το δεύτερο σύμφωνο της Επιτροπής της Βασιλείας αναδεικνύει και στηρίζεται σε τρεις (3) πυλώνες ή ενότητες:

1. Ο *πρώτος πυλώνας* αναφέρεται στο ελάχιστο απαιτητό κεφάλαιο των τραπεζών. Ο υπολογισμός του λαμβάνει υπόψη τον λειτουργικό κίνδυνο, πέραν του πιστωτικού κινδύνου και του κινδύνου της αγοράς, που εμπειρείχε το πρώτο σύμφωνο. Η ένταξη του λειτουργικού κινδύνου αποσκοπούσε στην κάλυψη του κενού για την τιτλοποίηση των δανείων από τις τράπεζες και στη δημιουργία ενός αυστηρότερου ρυθμιστικού πλαισίου για την κεφαλαιακή επάρκεια των πιστωτικών ιδρυμάτων. Σύμφωνα με τον Κόντο (2019), η διάκριση χρέους και καθαρής θέσης γίνεται με βάση την ουσία της εκάστοτε συναλλαγής και όχι με τη νομική της υπόσταση. Ακόμη, η κεφαλαιακή επάρκεια έγινε περισσότερο ευαίσθητη ανάλογα με τους αναλαμβανόμενους κινδύνους και ο τρόπος υπολογισμού του ελαχίστου απαιτητού κεφαλαίου διευρύνεται με την εισαγωγή εναλλακτικών μεθόδων πέραν της τυποποιημένης μεθόδου (παραμένει το 8%). Επιπροσθέτως, η νέα μέθοδος στηρίζεται στην ανάπτυξη ενός εσωτερικού συστήματος διαβάθμισης που υπόκειται στην έγκριση των εποπτικών αρχών και με αυτόν τον τρόπο συνδέεται ο πρώτος με το δεύτερο πυλώνα. Σύμφωνα με τους Θωμαδάκη και Ξανθάκη (2011), η τυποποιημένη μέθοδος ευνοεί τις μεγάλες οικονομικές οντότητες διότι, λαμβάνουν υψηλή αξιολόγηση από τους οίκους πιστοληπτικής αξιολόγησης (π.χ. Moody's Investors Service, Standard & Poor's, Fitch Ratings κ.τ.λ.).

2. Ο *δεύτερος πυλώνας* αναφέρεται στην εποπτεία της κεφαλαιακής επάρκειας και στη διαδικασία εσωτερικής αξιολόγησης. Η αυτό-αξιολόγηση των τραπεζών απαιτεί την έγκριση και την πιστοποίηση των αρμόδιων εποπτικών αρχών. Επίσης, οι κανόνες διαφοροποιούνται ανάλογα με τις ανάγκες του κάθε πιστωτικού ιδρύματος. Σύμφωνα με τους Howells και Bain (2008), η μέθοδος με τη χρήση εσωτερικών διαβαθμίσεων διαχωρίζεται σε δύο τομείς. Ο πρώτος είναι η «θεμελιώδης προσέγγιση εσωτερικών διαβαθμίσεων», που αφορά έναν συνδυασμό μεταξύ της εξωτερικής και εσωτερικής αξιολόγησης. Ενώ, ο δεύτερος ονομάζεται «προηγμένη προσέγγιση εσωτερικών διαβαθμίσεων», αφορά αξιολογήσεις αποκλειστικά από την ίδια την τράπεζα και απαιτεί περισσότερο αυστηρή εποπτεία από τις αρχές.

3. Ο *τρίτος πυλώνας* ενδυναμώνει τον πρώτο και το δεύτερο, αφού υποχρεώνει τις τράπεζες να προβούν σε γνωστοποιήσεις. Αυτές περιλαμβάνουν τους αναλαμβανόμενους κινδύνους και την μέθοδο αξιολόγησής τους, την χρηματοοικονομική διάρθρωση των τραπεζών και τις θυγατρικές επιχειρήσεις τους. Οι τράπεζες ενημερώνουν και δημοσιεύουν περιοδικά στο

κοινό ποιοτικά και ποσοτικά στοιχεία ισχυροποιώντας τη διαφάνεια και την πειθαρχία τους στους ισχύοντες κανονισμούς.

Τρίτο Σύμφωνο της Επιτροπής της Βασιλείας (Basel III)

Η εφαρμογή του δεύτερου συμφώνου της Επιτροπής της Βασιλείας συνέπεσε με την οικονομική κρίση του 2008 και δημιουργήθηκαν νέες ανάγκες. Αυτές αφορούσαν την εποπτεία, την κεφαλαιακή επάρκεια και την αντιμετώπιση των κινδύνων των πιστωτικών ιδρυμάτων. Η υπέρογκη μόχλευση των τραπεζών σε συνδυασμό με τη χρηματοοικονομική κρίση οδήγησε τις τράπεζες σε σοβαρή έλλειψη ρευστότητας. Επίσης, δημιουργήθηκε η επιτακτική ανάγκη να επέμβει ο δημόσιος τομέας (bail – out) για να αποφευχθεί η πλήρη κατάρρευσή τους. Το 2009, εκδίδεται το τρίτο σύμφωνο και το 2010 εγκρίθηκε από την Ομάδα των Δέκα. Οι εξελίξεις του τραπεζικού κλάδου ώθησαν την Επιτροπή της Βασιλείας να εισάγει τον κίνδυνο της ρευστότητας στον υπολογισμό της κεφαλαιακής επάρκειας και το δείκτη μόχλευσης. Ο δείκτης μόχλευσης καλύπτει ένα ευρύ φάσμα κινδύνων και η εισαγωγή του έχει ως στόχο την πρόληψη εμφάνισης υπερβάλλουσας μόχλευσης. Το νέο σύμφωνο βασίζεται στα προηγούμενα, υιοθετώντας ορισμένες αλλαγές κυρίως για τα εποπτικά ίδια κεφάλαια και για την εποπτεία των πιστωτικών ιδρυμάτων. Επίσης, στόχος του είναι να ενδυναμώσει τον τραπεζικό κλάδο και να του παρέχει ευελιξία, ώστε να αποφευχθεί μία μελλοντική του παράλυση σε μία ενδεχόμενη χρηματοπιστωτική κρίση. Σύμφωνα με τον Αγγελόπουλο (2013), το τρίτο σύμφωνο της Επιτροπής της Βασιλείας στηρίζεται στους εξής άξονες:

1. Η κεφαλαιακή επάρκεια ισχυροποιείται μέσω του περιορισμού των κεφαλαίων που εντάσσονται στα εποπτικά ίδια κεφάλαια, τα οποία αποτελούν τον αριθμητή του δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας. Με αυτόν τον τρόπο, για να επιτύχει η τράπεζα δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας ίσο με 8%, πρέπει να δεσμεύει περισσότερα αξιόπιστα ίδια κεφάλαια που χαρακτηρίζονται από μικρότερο κίνδυνο, λόγω του περιορισμού. Επίσης, εντάσσεται ένας κοινός ορισμός των κεφαλαίων, ώστε να καθίσταται δυνατή η σύγκριση διαφόρων τραπεζικών κεφαλαίων από διάφορες χώρες.

2. Η αύξηση του βαθμού κάλυψης των κινδύνων, κυρίως για τα εμπορικά χαρτοφυλάκια και για τα σύνθετα χρηματοπιστωτικά προϊόντα των τραπεζών, οδηγεί στην αύξηση των σταθμισμένων στοιχείων του ενεργητικού τους. Αυτά τα στοιχεία, αποτελούν τον παρονομαστή του δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας και για να παραμείνει ο δείκτης κατ' ελάχιστο στο 8% πρέπει οι τράπεζες είτε, να αυξήσουν τα κεφάλαιά τους είτε, να κατέχουν

στο ενεργητικό τους λιγότερα στοιχεία που χαρακτηρίζονται από υψηλό κίνδυνο (π.χ. παράγωγα). Ακόμη, οι τράπεζες για να διασφαλίσουν την αποτελεσματικότητά τους και την ανθεκτικότητά τους, πρέπει να διενεργούν ασκήσεις προσομοίωσης σε κατάσταση κρίσης κάθε δώδεκα (12) μήνες. Επίσης, τα αποτελέσματα των προαναφερθέντων ασκήσεων πρέπει να τα μετρούν και να τα αξιολογούν μέσω της μεθόδου VAR.

3. Ο δείκτης μόχλευσης, ο οποίος αποτελείται από το λόγο βασικά ίδια κεφάλαια προς το σύνολο του ενεργητικού δεν πρέπει να υπερβαίνει ένα συγκεκριμένο ποσοστό. Με αυτόν τον τρόπο, περιορίζεται η μόχλευση των τραπεζών και ενισχύεται η εποπτεία τους.

4. Τα στοιχεία ρευστότητας, τα οποία προκύπτουν από τους νεοεισαχθέντες δείκτες ρευστότητας που στοχεύουν στην αντιμετώπιση του κινδύνου της, πρέπει να κοινοποιούνται στις αρμόδιες εποπτικές αρχές. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να εξασφαλίζεται η ρευστότητα των τραπεζών και να υφίσταται αυστηρότερος έλεγχος.

5. Οι τράπεζες υποχρεούνται να κρατούν κεφαλαιακά αποθέματα ασφαλείας και προφύλαξης σε περιόδους οικονομικής ανάπτυξης. Τα συγκεκριμένα αποθέματα διαχωρίζονται στα ελάχιστα κεφάλαια διατήρησης ή ελάχιστο περιθώριο διαχείρισης και στα αντικυκλικά κεφάλαια ή αντικυκλικό περιθώριο. Αυτά αποσκοπούν στην μελλοντική κάλυψη ζημιών, οι οποίες θα προέρχονται από μελλοντική χρηματοοικονομική κρίση. Τα πρώτα, πρέπει να κρατούν βασικά ίδια κεφάλαια ύψους 2,5% επί των σταθμισμένων στοιχείων του ενεργητικού. Ενώ, τα δεύτερα πρέπει να κρατούν ένα εύρος 0% έως 2,5%.

Επομένως, το τρίτο σύμφωνο της Επιτροπής της Βασιλείας αυξάνει το δείκτη υπολογισμού του ελάχιστου απαιτητού κεφαλαίου των τραπεζών από 8% σε 10,5% έως 13% ($8\% + 2,5\% + 0\%$ έως $8\% + 2,5\% + 2,5\%$), περιορίζει τη μόχλευσή τους, εξασφαλίζει την ρευστότητά τους και αυξάνει την εποπτεία τους. Η εφαρμογή αυτών των αυστηρότερων κανόνων αποσκοπεί στη δημιουργία ενός αποδοτικότερου και ακλόνητου τραπεζικού τομέα, ο οποίος θα βασίζεται στα δικά του κεφάλαια και όχι σ' αυτά του δημόσιου τομέα.

3.2.8. Τραπεζική Λογιστική

Η ανομοιογένεια των τραπεζών σε σχέση με τις υπόλοιπες οικονομικές οντότητες οδήγησε στην ανάπτυξη ενός ξεχωριστού κλάδου της λογιστικής, την λογιστική των τραπεζών. Σύμφωνα με τον Κόντο (2019), η τραπεζική λογιστική ακολουθεί τις ίδιες θεμελιώδεις αρχές και αξιώσεις μ' αυτές που ισχύουν γενικά στη λογιστική. Αυτά που τη διαφοροποιούν σε σχέση με τη λογιστική που εφαρμόζεται για τους υπόλοιπους οργανισμούς, είναι η χρήση

διαφορετικών λογαριασμών, η χρήση εξειδικευμένων λογιστικών χειρισμών και η σύνταξη διαφορετικών οικονομικών καταστάσεων. Η μοναδικότητα των τραπεζών στο να δέχονται καταθέσεις και να χορηγούν δάνεια ως κύρια δραστηριότητά τους και η μοναδικότητα των χρηματοοικονομικών δραστηριοτήτων των υπόλοιπων χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων όπως είναι οι εταιρείες χρηματοδοτικής μίσθωσης (Leasing Companies) και οι εταιρείες πρακτόρευσης απαιτήσεων (Factoring Companies), αποτέλεσε κομβικό σημείο για την ανάπτυξη της τραπεζικής λογιστικής επιστήμης.

Κλαδικό Λογιστικό Σχέδιο Τραπεζών

Σύμφωνα με τον Κόντο (2010), το Κ.Λ.Σ.Τ. στην Ελλάδα χρησιμοποιείται από το 1994 και αποτελεί σύστημα οργάνωσης λογαριασμών για τον τραπεζικό κλάδο. Επίσης, το λογιστικό σχέδιο είτε, αφορά τις τράπεζες (Κ.Λ.Σ.Τ.) είτε, τις υπόλοιπες επιχειρήσεις (Ε.Γ.Λ.Σ.) βοηθάει στην τυποποίηση και θέτει μία κοινή βάση για τη λογιστική επιστήμη. Η συγκεκριμένη τυποποίηση διευκολύνει και συμβάλει σημαντικά στη διεκπεραίωση του ελεγκτικού έργου, στη σύγκριση επιχειρήσεων, στην παροχή πληροφοριών και στην εκπαίδευση των λογιστών. Σύμφωνα με τον Κόντο (2010), ένα πλήρες λογιστικό σχέδιο αποτελείται από τα εξής στοιχεία:

1. Σχέδιο Λογαριασμών, το οποίο με τη σειρά του ομαδοποιεί και κωδικοποιεί τους λογαριασμούς.
2. Εννοιολογικό Περιεχόμενο
3. Συνδεσμολογία Λογαριασμών
4. Σχέδιο Ισολογισμού και λοιπών οικονομικών καταστάσεων

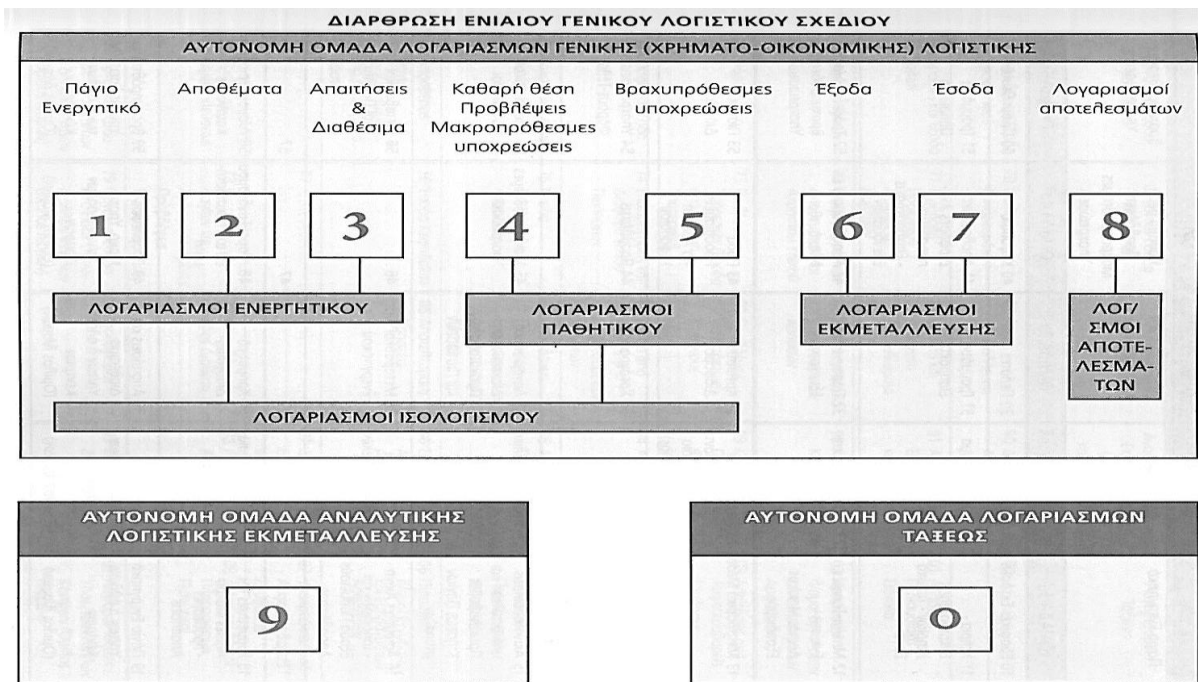
Η ομαδοποίηση μπορεί να επιτευχθεί με τη χρήση δύο (2) κριτηρίων το μικτό κριτήριο και το κριτήριο του ισολογισμού. Το πρώτο κριτήριο διαχωρίζει του λογαριασμούς με βάση το βαθμό ρευστότητας που τους χαρακτηρίζει και σε μία ομάδα μπορεί να υπάρχουν λογαριασμοί ενεργητικού και παθητικού. Το δεύτερο κριτήριο, το οποίο χρησιμοποιείται στην Ελλάδα ομαδοποιεί τους λογαριασμούς σε ενεργητικού και παθητικού. Επίσης, η επιμέρους ομαδοποίηση των λογαριασμών χρησιμοποιεί ως βάση το βαθμό ρευστότητας. Για παράδειγμα, στο ενεργητικό υφίστανται οι ομάδες ένα (1), δύο (2) και τρία (3) και ο βαθμός ρευστότητας αυξάνεται από ομάδα σε ομάδα, με την ομάδα ένα (1) να χαρακτηρίζεται από μηδενική ρευστότητα. Η ίδια μεθοδολογία ακολουθείται και στη δημιουργία του παθητικού. Η κωδικοποίηση των λογαριασμών γίνεται με βάση την ομαδοποίηση, δηλαδή ο πρωτοβάθμιος λογαριασμός απεικονίζει την ομάδα στην οποία είναι ενταγμένος ο εκάστοτε

λογαριασμός. Από την άλλη πλευρά από τον δευτεροβάθμιο έως τον τεταρτοβάθμιο η ομαδοποίηση τους γίνεται με βάση την ανάλυσή τους. Ακόμα, κάθε ομάδα μπορεί να περιέχει έως δέκα (10) πρωτοβάθμιους, κάθε πρωτοβάθμιος μπορεί να περιέχει μέχρι 100 δευτεροβάθμιους και κάθε δευτεροβάθμιος μπορεί να περιέχει απεριόριστους τριτοβάθμιους και τεταρτοβάθμιους, ανάλογα με την ανάλυση που απαιτείται.

Το Κ.Λ.Σ.Τ. όπως και το Ε.Γ.Λ.Σ. αποτελείται από δέκα (10) ομάδες, οι οποίες σύμφωνα με την αρχή της αυτονομίας κατηγοριοποιούνται σε τρία τμήματα ανεξάρτητα μεταξύ τους. Αρχικά, το πρώτο τμήμα αναφέρεται στην χρηματοοικονομική λογιστική και απαρτίζεται από τις πρώτες οκτώ (8) ομάδες (1 – 8). Αναλυτικότερα, αποτελείται από τρεις ομάδες που διαμορφώνουν το ενεργητικό (1,2 & 3), δύο ομάδες που σχηματίζουν το παθητικό (4 & 5), δύο ομάδες που αφορούν τα έξοδα και τα έσοδα (6 & 7) και μία ομάδα που αφορά τους αποτελεσματικούς λογαριασμούς (8). Το δεύτερο τμήμα αφορά τη διοικητική λογιστική και αποτελείται από την ένατη ομάδα (9). Τέλος, το τρίτο αποτελείται από την ομάδα μηδέν (0), στην οποία παρουσιάζονται λογαριασμοί που δεν εντάσσονται στον ισολογισμό και ονομάζονται λογαριασμοί τάξεως.

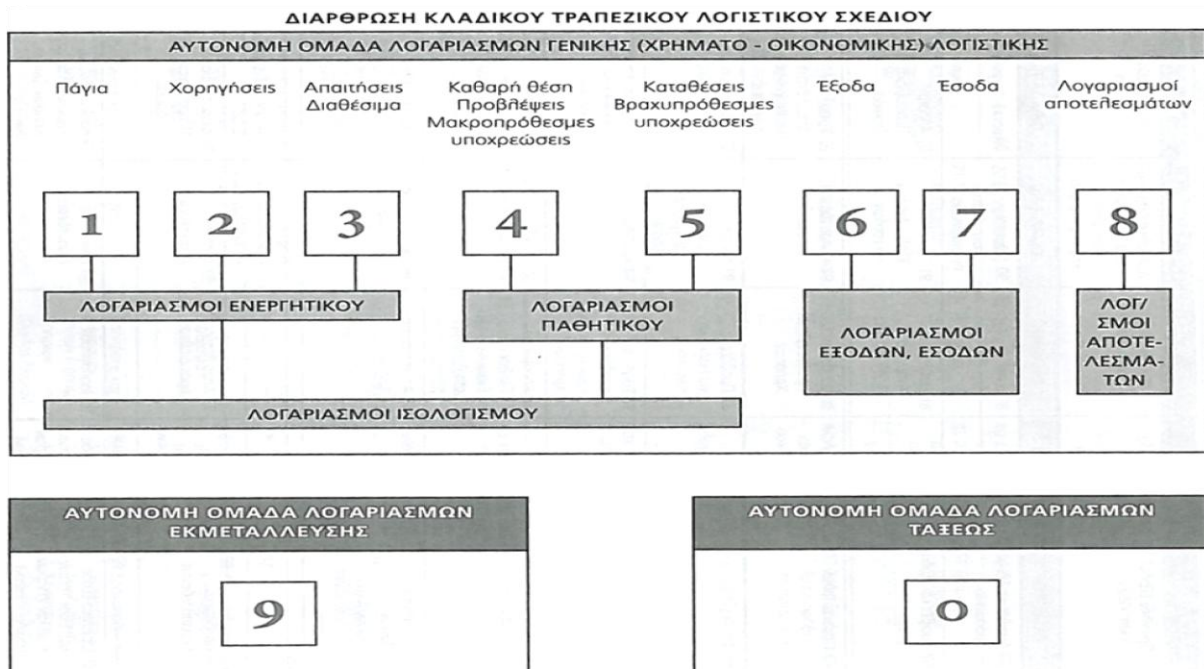
Το Κ.Λ.Σ.Τ. διαφοροποιείται με το Ε.Γ.Λ.Σ. κυρίως στην δεύτερη ομάδα (2) και δευτερευόντως στην τρίτη (3) και στην πέμπτη (5). Στο Ε.Γ.Λ.Σ. στην δεύτερη ομάδα εντάσσονται τα αποθέματα, τα οποία για τις τράπεζες δεν αποτελούν σημαντικά στοιχεία εν αντιθέσει με τις υπόλοιπες επιχειρήσεις. Γι' αυτό τον λόγο, τα αποθέματα στο Κ.Λ.Σ.Τ. μεταφέρονται στο λογαριασμό 39.89 στην τρίτη ομάδα και στην ομάδα δύο (2) παρουσιάζονται οι χορηγήσεις. Οι χορηγήσεις δανείων είναι ιδιαίτερες σημαντικές για τις τράπεζες για να εκπληρώσουν το σκοπό τους και αποτελούν την κύρια δραστηριότητά τους, έτσι για τη λογιστική τους παρακολούθηση χρησιμοποιείται ολόκληρη η δεύτερη ομάδα. Επιπροσθέτως, οι τράπεζες είναι ο μοναδικός οργανισμός που μπορεί να δέχεται καταθέσεις όπως έχει προαναφερθεί. Επομένως, τις αντιμετωπίζουν ως υποχρεώσεις προς τους καταθέτες και παρουσιάζονται στην πέμπτη ομάδα, στο Ε.Γ.Λ.Σ. δεν υφίστανται όμοιοι λογαριασμοί.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5: Ελληνικό Γενικό Λογιστικό Σχέδιο.

ΠΗΓΗ: ΚΟΝΤΟΣ, Γ. (2010). Λογιστική Τραπεζών: και εταιρειών Leasing & Factoring. Αθήνα: Εκδόσεις Διπλογραφία.

ΠΙΝΑΚΑΣ 6: Κλαδικό Λογιστικό Σχέδιο Τραπεζών.

ΠΗΓΗ: ΚΟΝΤΟΣ, Γ. (2010). Λογιστική Τραπεζών: και εταιρειών Leasing & Factoring. Αθήνα: Εκδόσεις Διπλογραφία.

Εκτοκισμός

Ο εκτοκισμός είναι μία συνήθης και απαραίτητη λογιστική διαδικασία για τις τράπεζες. Αυτή η διαδικασία αφορά τον υπολογισμό των τόκων για τοκοφόρους λογαριασμούς είτε, του ενεργητικού είτε, του παθητικού. Επίσης, αυτός ο λογιστικός χειρισμός διεκπεραιώνεται για συμβατικούς λόγους ή για τις ανάγκες σύνταξης των οικονομικών καταστάσεων. Όταν πρόκειται να υπολογισθούν οι τόκοι για συμβατικούς λόγους τότε το αποτέλεσμα κεφαλαιοποιείται και προσαυξάνει τον εκάστοτε λογαριασμό. Από την άλλη πλευρά, όταν ο εκτοκισμός γίνεται για τις ανάγκες σύνταξης των οικονομικών καταστάσεων του πιστωτικού ιδρύματος δεν σημαίνει απαραίτητα ότι οι υπολογιζόμενοι τόκοι κεφαλαιοποιούνται. Η κεφαλαιοποίηση λαμβάνει μόνιμο χαρακτήρα κατά την ημερομηνία που υποδεικνύει η σύμβαση και μπορεί να συμπίπτει με την ημερομηνία σύνταξης των οικονομικών καταστάσεων. Αν δεν συμπίπτουν οι δύο ημερομηνίες τότε είτε, αντιλογίζεται ο εκτοκισμός, είτε, ο επόμενος εκτοκισμός υπολογίζεται με χρονικό σημείο αναφοράς την ημερομηνία σύνταξης των οικονομικών καταστάσεων και με τη χρήση μεταβατικών λογαριασμών. Οι μεταβατικοί λογαριασμοί διακρίνονται σε ενεργητικού και παθητικού. Επίσης, βοηθούν στη σύνταξη των οικονομικών καταστάσεων και στην τακτοποίηση των εξόδων και των εσόδων, ώστε να πληρείται η αρχή της αυτοτέλειας των χρήσεων.

Χρηματοοικονομικά Μέσα

Σύμφωνα με τον Κόντο (2019), χρηματοοικονομικό μέσο είναι κάθε σύμβαση, η οποία στον πρώτο συμβαλλόμενο δημιουργεί μία υποχρέωση ή ένα στοιχείο της καθαρής θέσης και στο δεύτερο ένα στοιχείο του ενεργητικού. Για παράδειγμα, ο λογαριασμός των καταθέσεων για μία τράπεζα αποτελεί στοιχείο του παθητικού και υποχρέωση προς τον εκάστοτε καταθέτη, ο οποίος δημιουργεί ένα στοιχείο του ενεργητικού. Χρηματοοικονομικά μέσα υφίστανται σ' όλες τις επιχειρήσεις, αλλά για τις τράπεζες είναι ιδιαίτερα σημαντικά διότι, διαμορφώνουν το μεγαλύτερο μέρος του ισολογισμού τους. Επομένως, ο λογιστικός χειρισμός τους (Δ.Λ.Π. 21,32,39 & Δ.Π.Χ.Α. 7) και η κατανόησή τους αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι για τον τραπεζικό κλάδο. Επιπροσθέτως, τα χρηματοοικονομικά μέσα εύλογα διαχωρίζονται σε χρηματοοικονομικά μέσα ενεργητικού και παθητικού και σε πρωτογενή και παράγωγα. Τα πρωτογενή χρηματοοικονομικά μέσα αφορούν τα μετρητά, τις ομολογίες, τις μετοχές κ.τ.λ., ενώ τα παράγωγα αποτελούν συμβάσεις επί των πρωτογενών και μπορεί να είναι είτε,

χρηματοοικονομικά μέσα του ενεργητικού είτε, του παθητικού. Τα χρηματοοικονομικά μέσα ενεργητικού είναι τα εξής:

1. Ταμειακά Διαθέσιμα: είναι τα μετρητά στο ταμείο και οι καταθέσεις όψεως. Όπως έχει προαναφερθεί για τις τράπεζες οι καταθέσεις όψεως αποτελούν στοιχείο του παθητικού και κατ' επέκταση χρηματοοικονομικό μέσο του παθητικού.

2. Κάθε στοιχείο του ενεργητικού που εμπεριέχει συμβατικό δικαίωμα λήψης ταμιακών διαθεσίμων ή ταμειακών ισοδύναμων από τρίτο. Για παράδειγμα, τα δάνεια εντάσσονται σ' αυτήν την κατηγορία όταν αναφερόμαστε σ' ένα πιστωτικό ίδρυμα. Οι τράπεζες λαμβάνουν μετρητά από τους δανειολήπτες αφού πρώτα έχουν συνάψει μαζί τους συμβόλαιο, το οποίο επιφέρει οικονομικές και νομικές συνέπειες.

3. Κάθε στοιχείο του ενεργητικού που εμπεριέχει συμβατικό δικαίωμα ανταλλαγής χρηματοοικονομικών μέσων με τρίτο και χαρακτηρίζεται από ενδεχόμενους ευνοϊκούς όρους. Αυτή η κατηγορία αφορά παράγωγα που έχουν θετική αξία. Για παράδειγμα, μία τράπεζα κατέχει δικαίωμα προαίρεσης (option) αμερικάνικου τύπου (εξασκείται καθ' όλη την διάρκεια του συμβολαίου), με το οποίο έχει αγοράσει το δικαίωμα πώλησης (long put) 100 μετοχών μίας εισηγμένης εταιρείας, έναντι 100 € (option premium), τιμή εξάσκησης 30 € και η συγκεκριμένη μετοχή διαπραγματεύεται στο χρηματιστήριο με τιμή 10 €. Επομένως, η τράπεζα κατέχει ένα θετικό παράγωγο και έχει δημιουργήσει στο ενεργητικό της ένα χρηματοοικονομικό μέσο αξίας 1.900 € ($100 \times 30 - 100 \times 10 - 100 = 1.900$).

4. Κάθε στοιχείο του ενεργητικού το οποίο αποτελεί στοιχείο καθαρής θέσης μίας άλλης επιχείρησης. Για παράδειγμα, οι εμπορικές μετοχές που υφίστανται στο ενεργητικό μίας επιχείρησης αποτελούν στοιχεία καθαρής θέσης για μία άλλη.

5. Κάθε στοιχείο του ενεργητικού που είναι συμβόλαιο (πρωτογενές ή παράγωγο), του οποίου η τακτοποίηση ενδέχεται να διεκπεραιωθεί έναντι μετοχών της αντισυμβαλλόμενης εταιρείας. Για παράδειγμα, μία απαίτηση που γεννάται μέσω ενός συμβολαίου και ενδέχεται να εκπληρωθεί στην ημερομηνία που αναγράφει το συμβόλαιο μέσω μετοχών του αντισυμβαλλόμενου.

Τα χρηματοοικονομικά μέσα του παθητικού είναι τα εξής:

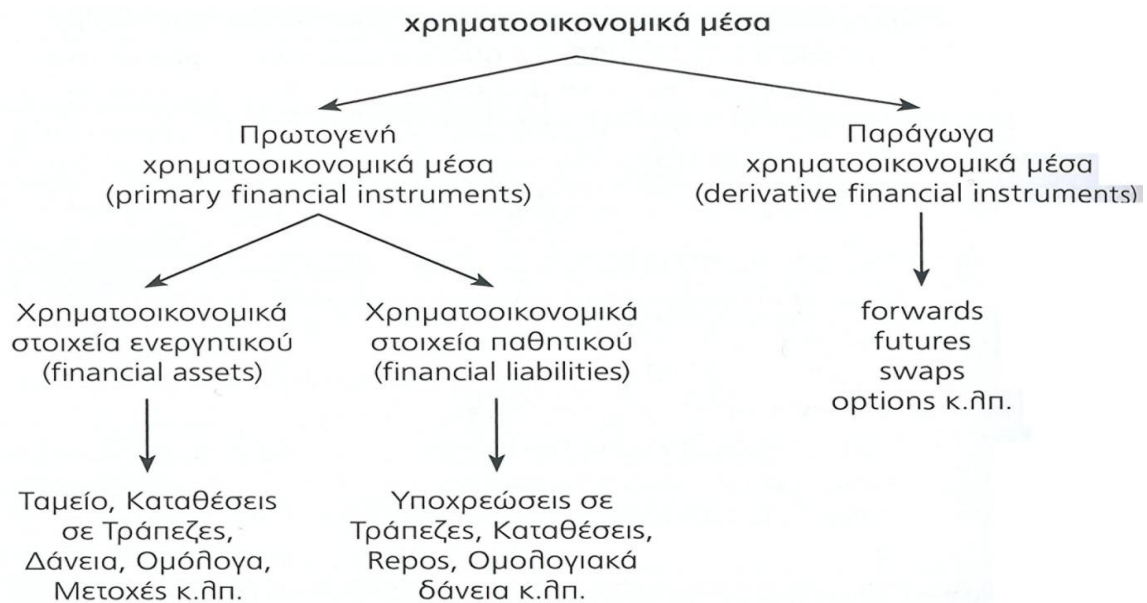
1. Κάθε στοιχείο του παθητικού με συμβατική υποχρέωση παράδοσης ταμιακών διαθεσίμων ή άλλου χρηματοοικονομικού στοιχείου του ενεργητικού. Για παράδειγμα, για τις τράπεζες οι καταθέσεις αποτελούν ένα τέτοιο χρηματοοικονομικό μέσο του παθητικού.

2. Κάθε στοιχείο του παθητικού που εμπεριέχει συμβατικό δικαίωμα ανταλλαγής χρηματοοικονομικών μέσων με τρίτο και χαρακτηρίζεται από ενδεχόμενους δυσμενείς όρους. Αυτή η κατηγορία ουσιαστικά αποτελεί το αντίθετο από την προαναφερθείσα

κατηγορία για τα χρηματοοικονομικά μέσα του ενεργητικού. Αν στο παραπάνω παράδειγμα η τιμή της μετοχής στο χρηματιστήριο ήταν 40 €, η τράπεζα θα είχε δημιουργήσει ένα χρηματοοικονομικό μέσο του παθητικού αξίας 1.100 € ($100 \times 30 - 100 \times 40 - 100 = -1.100$).

3. Κάθε στοιχείο του παθητικού που είναι συμβόλαιο (πρωτογενές ή παράγωγο), του οποίου η τακτοποίηση ενδέχεται να διεκπεραιωθεί έναντι μετοχών της εταιρείας. Για παράδειγμα, μία υποχρέωση που γεννάται μέσω ενός συμβολαίου και ενδέχεται να καλυφθεί στην ημερομηνία που αναγράφει το συμβόλαιο μέσω μετοχών της εταιρείας.

ΠΙΝΑΚΑΣ 7: Χρηματοοικονομικά Μέσα.

ΠΗΓΗ: ΚΟΝΤΟΣ, Γ. (2010). Λογιστική Τραπεζών: και εταιρειών Leasing & Factoring. Αθήνα: Εκδόσεις Διπλογραφία.

Σύμφωνα με τον Αγγελόπουλο (2013), το ευρωπαϊκό και το ελληνικό θεσμικό πλαίσιο, τα οποία ακολουθούν το δεύτερο σύμφωνο της Επιτροπής της Βασιλείας, ορίζουν ότι τα πιστωτικά ιδρύματα πρέπει να αποτιμούν τα χρηματοοικονομικά μέσα τους σε καθημερινή βάση. Οι συχνές αποτιμήσεις στοχεύουν στη δημιουργία περισσότερο έγκυρων και αξιόπιστων οικονομικών στοιχείων των τραπεζών. Επίσης, επηρεάζουν άμεσα και έμμεσα τις κεφαλαιακές απαιτήσεις για τα πιστωτικά ιδρύματα και τα βοηθούν να προβούν σε αποτελεσματική διαχείριση κινδύνων. Επομένως, η λογιστική αποτίμηση των χρηματοοικονομικών μέσων είναι ιδιαίτερα σημαντική, αλλά και περίπλοκη λόγω της φύσεως ορισμένων απ' αυτών. Σύμφωνα με τον Κόντο (2010), η αρχική αναγνώριση των χρηματοοικονομικών μέσων στα λογιστικά βιβλία (αρχεία) γίνεται στην εύλογη αξία τους. Τα κόστη συναλλαγής που τα αφορούν με άμεσο τρόπο προσαυξάνουν την αξία τους, κατ'

εξαίρεση τα χρηματοοικονομικά μέσα που η μεταγενέστερη αποτίμησή τους γίνεται με βάση την εύλογη αξία τους και η προκύπτουσα διαφορά μεταφέρεται στα αποτελέσματα της χρήσεως (π.χ. χρηματοοικονομικά στοιχεία ενεργητικού για εμπορικούς σκοπούς). Μετά την αρχική αναγνώριση των χρηματοοικονομικών μέσων η αποτίμησή τους δύναται να διενεργηθεί σύμφωνα με την εύλογη αξία τους ή με το αναπόσβεστο κόστος τους. Τα χρηματοοικονομικά μέσα του ενεργητικού διαχωρίζονται σε πέντε (5) κατηγορίες:

1. Δάνεια και απαιτήσεις.
2. Επενδύσεις που διακρατούνται μέχρι τη λήξη.
3. Χρηματοοικονομικά στοιχεία ενεργητικού διαθέσιμα προς πώληση.
4. Χρηματοοικονομικά στοιχεία ενεργητικού που αποτιμώνται στην εύλογη αξία με άμεση μεταφορά των τυχουσών διαφορών στα αποτελέσματα χρήσεως.
5. Παράγωγα ενεργητικού για σκοπούς αντιστάθμισης.

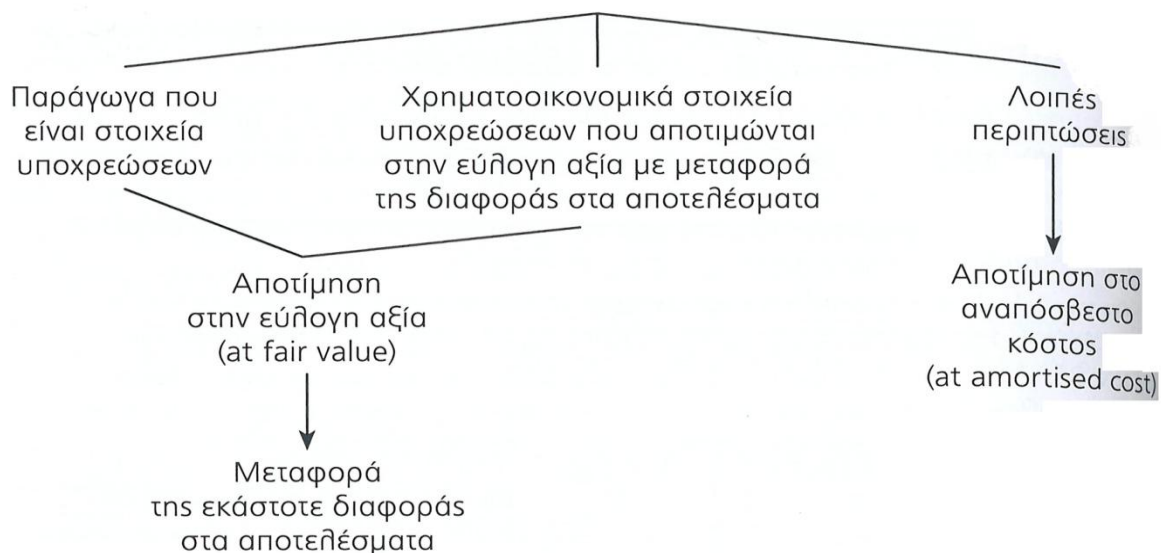
Η μεταφορά στοιχείων από μία κατηγορία σε άλλη δεν επιτρέπεται ή επιτρέπεται με αυστηρούς περιορισμούς. Οι δύο πρώτες κατηγορίες αποτιμώνται στο αναπόσβεστο κόστος και δεν προκύπτουν διαφορές. Η τρίτη και η τέταρτη αποτιμώνται στην εύλογη αξία με τη διαφορά ότι οι τυχόν προκύπτουσες διαφορές της τρίτης κατηγορίας μεταφέρονται απευθείας στην καθαρή θέση. Τα παράγωγα αποτιμώνται στην εύλογη αξία και οι τυχούσες διαφορές μεταφέρονται στα αποτελέσματα, εκτός εάν αποτελεί παράγωγο για σκοπό αντιστάθμισης και είναι ενσωματωμένο (χωρίς δυνατότητα διαχωρισμού) στο αντισταθμιζόμενο χρηματοοικονομικό μέσο, όπου και ακολουθεί τους κανόνες αποτίμησης της κατηγορίας που εντάσσεται το τελευταίο. Από την άλλη πλευρά, εάν αποτελεί παράγωγο για σκοπό αντιστάθμισης και δεν είναι ενσωματωμένο στο αντισταθμιζόμενο χρηματοοικονομικό μέσο, τότε αποτιμάται στην εύλογη αξία, αλλά η μεταφορά των τυχουσών διαφορών ποικίλη ανάλογα με τον λόγο αντιστάθμισης. Εφόσον, ο λόγος αντιστάθμισης αφορά την εύλογη αξία τότε οι επερχόμενες διαφορές ακολουθούν τη συνήθη πορεία και μεταφέρονται στα αποτελέσματα χρήσεως, εάν όμως ο λόγος αντιστάθμισης αφορά χρηματορροές ή καθαρή επένδυση σε εκμετάλλευση στο εξωτερικό, οι τυχούσες διαφορές μεταφέρονται απευθείας στην καθαρή θέση.

ΠΙΝΑΚΑΣ 8: Αποτίμηση και Διαφορές των Χρηματοοικονομικών Μέσων του Ενεργητικού.

	Δάνεια και Απαιτήσεις	Επενδύσεις που διακρατούνται μέχρι τη λήξη	Χρηματοοικονομικά στοιχεία ενεργητικού διαθέσιμα προς πώληση	Χρηματοοικονομικά στοιχεία ενεργητικού που αποτιμώνται στην εύλογη αξία με με άμεση μεταφορά των τυχών διαφορών στα αποτελέσματα χρήσεως
Αποτίμηση	Στο αναπόσβεστο κόστος		Στην εύλογη αξία	
Μεταφορά τυχών διαφορών	Δεν προκύπτει διαφορά		Στην καθαρή θέση	Στα αποτελέσματα χρήσεως

Επιπροσθέτως, τα χρηματοοικονομικά μέσα του παθητικού αποτιμώνται μετά την αρχική αναγνώρισή τους στο αναπόσβεστο κόστος, εκτός από τα παράγωγα και τα στοιχεία που αποτιμώνται στην εύλογη αξία τους με ταυτόχρονη μεταφορά των τυχών διαφορών στα αποτελέσματα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 9: Αποτίμηση και Διαφορές των Χρηματοοικονομικών Μέσων του Παθητικού.

ΠΗΓΗ: ΚΟΝΤΟΣ, Γ. (2010). Λογιστική Τραπεζών: και εταιρειών Leasing & Factoring. Αθήνα: Εκδόσεις Διπλογραφία.

Σύμφωνα με τον Κόντο (2019), το 2018 τέθηκε σε εφαρμογή το Δ.Π.Χ.Α. 9, το οποίο αναφέρεται στα χρηματοοικονομικά μέσα και αντικατέστησε το Δ.Λ.Π. 39. Η βασικότερη διαφορά τους είναι η κατηγοριοποίηση των χρηματοοικονομικών στοιχείων ενεργητικού, η οποία γίνεται με βάση το επιχειρηματικό μοντέλο με το οποίο η επιχείρηση διαχειρίζεται τα χρηματοοικονομικά στοιχεία ενεργητικού και με τα χαρακτηριστικά των συμβατικών χρηματοροών τους. Το πρώτο κριτήριο διαχωρίζει τα χρηματοοικονομικά στοιχεία ενεργητικού ανάλογα με τον τρόπο που τα διαχειρίζεται η εκάστοτε οντότητα, με σκοπό τη δημιουργία ρευστότητας. Για παράδειγμα, μία τράπεζα μπορεί να χρησιμοποιεί το εν λόγω στοιχείο για να εισπράττει τις χρηματοροές που προκύπτουν από τους συμβατικούς όρους του ή για να το πουλήσει ή να συνδυάσει τους δύο προαναφερθέντες τρόπους. Επομένως, η κατηγοριοποίηση του εκάστοτε χρηματοοικονομικού στοιχείου ενεργητικού διαφέρει ανάλογα με το επιχειρηματικό μοντέλο της εκάστοτε οντότητας. Το δεύτερο κριτήριο τα διαχωρίζει σε τοκοφόρα και μη τοκοφόρα. Για παράδειγμα, τα δάνεια αποτελούν τοκοφόρα χρηματοοικονομικά στοιχεία ενεργητικού για μία τράπεζα, ενώ οι μετοχές μη τοκοφόρα.

Η αποτίμηση των χρηματοοικονομικών στοιχείων ενεργητικού μετά την αρχική αναγνώριση ποικίλη και γίνεται ανάλογα με την κατηγοριοποίησή τους ως εξής (Κόντος 2019):

	Τοκοφόρα στοιχεία, τα οποία κατέχονται για την είσπραξη, σε καθορισμένες ημερομηνίες, συμβατικών χρηματοροών, οι οποίες συνίσταται μόνο από το κεφάλαιο και τους τόκους επί του άληκτου κεφαλαίου	Τοκοφόρα στοιχεία, τα οποία κατέχονται για πώληση και την είσπραξη, σε καθορισμένες ημερομηνίες, συμβατικών χρηματοροών, οι οποίες συνίσταται μόνο από το κεφάλαιο και τους τόκους επί του άληκτου κεφαλαίου	Τοκοφόρα και μη στοιχεία, των οποίων οι χρηματοροές δεν συνίσταται μόνο από το κεφάλαιο και τους τόκους επί του κεφαλαίου. Χρηματοοικονομικά στοιχεία εμπορικού σκοπού (κερδοσκοπίας)
Αποτίμηση	Στο αναπόσβεστο κόστος	Στην εύλογη αξία	
Μεταφορά τυχόν διαφορών	Δεν προκύπτει διαφορά	Στην καθαρή θέση	Στα αποτελέσματα χρήσεως

Καταθέσεις

Σύμφωνα με τον Κόντο (2019), καταθέσεις μπορούν να δέχονται μόνο οι τράπεζες και αποτελούν την κύρια πηγή άντλησης κεφαλαίων τους. Οι καταθέσεις βοηθούν τις τράπεζες να επεκτείνουν τις δραστηριότητες τους (π.χ. χορήγηση δανείων, αγορά ομολόγων κ.τ.λ.) και να αυξήσουν το ενεργητικό τους. Σύμφωνα με τους Λουμιώτη και Διονυσόπουλο (2018), ο όρος καταθέσεις αναφέρεται «στην αποδοχή, από τράπεζα, χρημάτων από το κοινό με συμφωνημένους όρους, όσο αφορά το χρόνο απόδοσης των χρημάτων και το επιτόκιο». Επομένως, η ικανότητα μίας τράπεζας να δέχεται καταθέσεις στηρίζεται στην εμπιστοσύνη που μεταδίδει στο κοινό για την προστασία των χρημάτων τους, στις υποδομές που διαθέτει για να το εξυπηρετεί και στην απόδοση που του προσφέρει. Επίσης, ο λογαριασμός καταθέσεις για τις τράπεζες αποτελεί λογαριασμό παθητικού, απεικονίζει υποχρέωση και πιστώνεται καθώς αυξάνεται. Οι καταθέσεις μπορούν να κατηγοριοποιηθούν ανάλογα με τη χρονική τους διάρκεια και με τον καταθέτη (π.χ. φυσικό ή νομικό πρόσωπο κ.τ.λ.). Οι βασικότερες και περισσότερο σύνηθες κατηγορίες καταθέσεων είναι οι εξής (Λουμιώτης και Διονυσόπουλος 2018):

1. *Καταθέσεις Όψεως*: χρησιμοποιούνται συνήθως από επιχειρήσεις και αποτελούν άτοκους λογαριασμούς. Ο καταθέτης μπορεί να πραγματοποιήσει ανάληψη χρημάτων από το συγκεκριμένο λογαριασμό οποιαδήποτε χρονική στιγμή, ο οποίος εξυπηρετεί και επιταγές. Επομένως, οι επιχειρήσεις χρησιμοποιούν τις καταθέσεις όψεως για πάσης φύσης πληρωμές ή εισπράξεις, μειώνοντας τη χρήση του ταμείου τους και μειώνοντας ταυτόχρονα τον κίνδυνο απώλειας χρημάτων από τυχούσες κλοπές ή καταστροφές. Τα τελευταία χρόνια, παρουσιάζεται χρεωστικό υπόλοιπο στους λογαριασμούς «καταθέσεις όψεως» των τραπεζών, υποδηλώνοντας ότι χρησιμοποιούνται και ως λογαριασμοί χορήγησης δανείων.

2. *Καταθέσεις Ταμειυτηρίου*: χρησιμοποιούνται από φυσικά πρόσωπα για να εξυπηρετούν τις αποταμιευτικές τους ανάγκες και αποτελούν τοκοφόρους λογαριασμούς. Ανάληψη χρημάτων δύναται να πραγματοποιηθεί οποιαδήποτε χρονική στιγμή και κυρίως σε μετρητά.

3. *Καταθέσεις Προθεσμίας*: αποτελούν τοκοφόρες καταθέσεις με προκαθορισμένη χρονική διάρκεια. Το ύψος του επιτοκίου διαμορφώνεται μέσω συμφωνίας μεταξύ καταθέτη και τράπεζας και συνήθως επηρεάζεται από το ύψος και τη διάρκεια της κατάθεσης. Η ανάληψη χρημάτων είτε, είναι αδύνατη είτε, είναι δυνατή με ταυτόχρονη μείωση του συμφωνηθέντος επιτοκίου.

4. *Καταθέσεις σε Συνάλλαγμα*: αφορούν όλες τις προαναφερθείσες κατηγορίες με τη διαφορά ότι αφορούν διαφορετικό νόμισμα πέραν του ευρώ (€). Το επιτόκιο καθορίζεται

μετέπειτα από συμφωνία μεταξύ καταθέτη και τράπεζας και επηρεάζεται από το ξένο νόμισμα και το ύψος της κατάθεσης.

5. *Τρεχούμενοι Λογαριασμοί Καταθέσεων*: χρησιμοποιούνται συνήθως από φυσικά πρόσωπα για να εξυπηρετούν τις εισπράξεις, τις υποχρεώσεις, και τις καταναλωτικές ανάγκες τους. Επίσης, αποτελούν ταχυκίνητους και τοκοφόρους λογαριασμούς, αλλά με χαμηλό επιτόκιο. Αναλήψεις μπορούν να πραγματοποιηθούν οποιαδήποτε χρονική στιγμή και κυρίως με επιταγές.

Οι καταθέσεις αποτελούν χρηματοοικονομικά μέσα παθητικού για τις τράπεζες και ενεργητικού για τις υπόλοιπες οικονομικές οντότητες. Οι τόκοι τους αφορούν έξοδα και έσοδα αντίστοιχα, ενώ για τις τράπεζες ακολουθείται εκτοκισμός όπως έχει προαναφερθεί. Η εκάστοτε τράπεζα καταχωρεί τις καταθέσεις στο κόστος τους, δηλαδή στην αξία της κατάθεσης. Εφόσον οι καταθέσεις αποτελούν χρηματοοικονομικά στοιχεία υποχρεώσεων για τις τράπεζες αποτιμώνται στο αναπόσβεστο κόστος με τη μέθοδο του πραγματικού επιτοκίου. Σύμφωνα με τους Λουμιώτη και Διονυσόπουλο (2018), το πραγματικό επιτόκιο είναι «αυτό που προεξοφλεί τις μελλοντικές εκροές της τράπεζας κατά τη λήξη των προθεσμιακών καταθέσεων στην καθαρή λογιστική τους αξία». Σύμφωνα με τον Κόντο (2019), η τράπεζα δύναται να αποτιμά συγκεκριμένες κατηγορίες καταθέσεων στην εύλογη αξία και κατ' επέκταση η διαφορά μεταφέρεται στα αποτελέσματα. Αυτό συμβαίνει διότι, εκτός των ταμειακών εκροών της τράπεζας για τον υπολογισμό του πραγματικού επιτοκίου λαμβάνονται υπόψη και συμβατικοί όροι που συνδέονται με την εκάστοτε κατάθεση. Δηλαδή, οι όροι ενός παραγώγου και η αποτίμησή τους πραγματοποιείται σύμφωνα με την αποτίμηση παραγώγων.

Χορηγήσεις

Οι τράπεζες αφού δεχθούν καταθέσεις και αποκτήσουν το αναγκαίο κεφάλαιο χορηγούν δάνεια. Μ' αυτό τον τρόπο επιτυγχάνεται ο σκοπός τους, δηλαδή η μεταφορά κεφαλαίου από τις πλεονασματικές στις ελλειμματικές μονάδες. Οι πλεονασματικές μονάδες καταθέτουν τα χρήματά τους στην τράπεζα με τις μορφές καταθέσεων που παρουσιάστηκαν παραπάνω και οι ελλειμματικές μονάδες λαμβάνουν δάνεια από τις τράπεζες για να ικανοποιήσουν τόσο, τις επιχειρηματικές όσο, και τις καταναλωτικές ανάγκες τους. Επομένως, οι χορηγήσεις αποτελούν βασική δραστηριότητα των τραπεζών και η λογιστική τους παρακολούθηση είναι ιδιαίτερος σημαντική.

Σύμφωνα με τους Λουμιώτη και Διονυσόπουλο (2018), χορηγήσεις είναι η προσωρινή παροχή αγοραστικής δύναμης από την τράπεζα στους πελάτες της με συγκεκριμένους όρους (π.χ. ύψος δανείου, επιτόκιο, χρόνος αποπληρωμής κ.τ.λ.), οι οποίοι αποτυπώνονται στην ενυπόγραφη και συναπτόμενη μεταξύ τους σύμβαση. Επομένως, οι πάσης φύσεως χορηγήσεις αποτελούν μία μορφή πίστωσης, με την τράπεζα να καθίσταται πιστωτής και οι πελάτες της οφειλέτες (ή πιστούχοι). Οι χορηγήσεις κατηγοριοποιούνται με τα εξής κριτήρια:

1. *Είδη Συμβάσεων:*

A. Συμβάσεις Ανοικτού Αλληλόχρεου Λογαριασμού: χρησιμοποιείται συνήθως σε χορηγήσεις προς επιχειρήσεις, οι οποίες συναλλάσσονται τακτικά με την τράπεζα. Οι απαιτήσεις (οι χορηγήσεις) και οι υποχρεώσεις (π.χ. τόκοι χρεωστικοί - έξοδα πληρωτέοι, που μπορεί να διαμορφώνονται από τυχόν καταθέσεις της επιχειρήσεις, καταθέσεις κ.τ.λ.) της τράπεζας προς τους συγκεκριμένους πελάτες της αυξομειώνει ένα συγκεκριμένο λογαριασμό (αλληλόχρεο), δημιουργώντας το τελικό του ποσό. Μ' αυτό τον τρόπο οι επιχειρήσεις αντλούν τα αναγκαία κεφάλαια (π.χ. για αμοιβές προσωπικού, για αποπληρωμή προμηθευτών κ.τ.λ.) χρεώνοντας τον συγκεκριμένο λογαριασμό (για τα βιβλία της τράπεζας), ο οποίος καταθέτοντας χρήματα (π.χ. κατατίθενται οι εισπράξεις από επιταγές κ.τ.λ.) πιστώνεται. Ο λογαριασμός κλείνει σε τακτά χρονικά διαστήματα (εκκαθάριση λογαριασμού) και ανάλογα με το υπόλοιπό του δημιουργεί μία απαίτηση ή μία υποχρέωση για την τράπεζα και αντίστροφα για την επιχείρηση.

B. Συμβάσεις Δανείων: αποτελούν άμεση πίστωση της τράπεζας προς τον πελάτη της, ο οποίος πρέπει να επιστρέψει το χορηγηθέν ποσό συν τους διαμορφωθέντες τόκους στο συμφωνηθέν χρόνο (π.χ. χρεολυτικά δάνεια, τοκοχρεολυτικά δάνεια, καταναλωτικά δάνεια κ.τ.λ.).

2. *Ρευστοποίηση:* αφορά το χρόνο αποπληρωμής των χορηγήσεων. Οι βραχυπρόθεσμες χορηγήσεις έχουν διάρκεια μικρότερη του ενός (1) έτους και αφορούν συνήθως ανάγκες κεφαλαίου κίνησης και οι μακροπρόθεσμες χορηγήσεις έχουν διάρκεια μεγαλύτερη των πέντε (5) ετών και αφορούν συνήθως επενδύσεις (π.χ. αγορά μηχανολογικού εξοπλισμού).

3. *Εξασφαλίσεις:* αφορούν τις εγγυήσεις των πελατών για τις χορηγήσεις. Οι ακάλυπτες χορηγήσεις δεν συνοδεύονται από κάποια εγγύηση και συνήθως χορηγούνται σε πελάτες με υψηλή πιστοληπτική ικανότητα. Οι καλυμμένες χορηγήσεις με εγγυήσεις τρίτων αναφέρονται σε εγγυήσεις που παρέχουν οι οφειλέτες προς την τράπεζα όπως γραμμάτια ή επιταγές πελατών τους ή ομόλογα. Τέλος, οι καλυμμένες χορηγήσεις με εμπράγματα ασφάλειες αναφέρονται σε εγγυήσεις που παρέχουν οι οφειλέτες προς την τράπεζα όπως υποθήκες ή προσημειώσεις.

4. *Κλάδο Δραστηριότητας των Πιστούχων*: οι συγκεκριμένες χορηγήσεις αφορούν οικονομικές οντότητες που δραστηριοποιούνται σε συγκεκριμένο επαγγελματικό κλάδο (εμπόριο, βιομηχανία, ναυτιλία κ.τ.λ.).

5. *Τρόπος Εξόφλησης*: οι τρόποι που μπορεί να αποπληρώνονται οι χορηγήσεις ποικίλουν. Αυτές για παράδειγμα, μπορεί να αποπληρώνονται εις ολόκληρων, με χρεολυτικές δόσεις, με τοκοχρεολυτικές δόσεις και με τη χρήση αλληλόχρεου λογαριασμού.

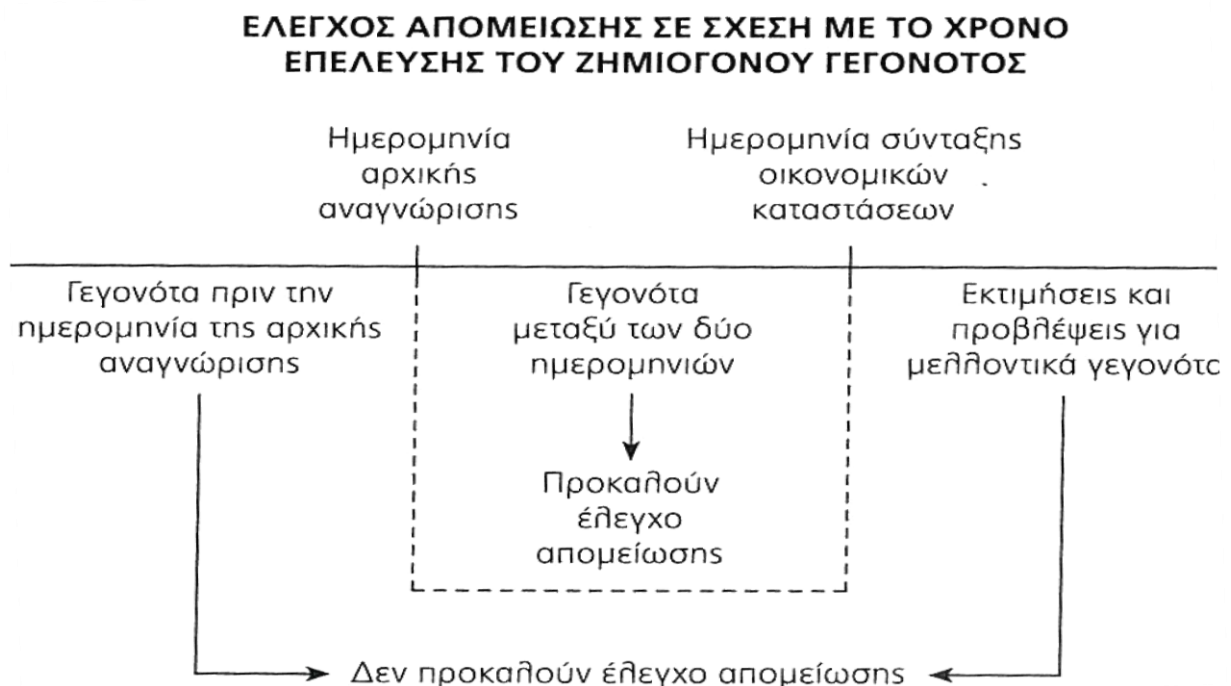
6. *Είδος Χρηματοδότησης*: το συγκεκριμένο κριτήριο αφορά το σκοπό της χρηματοδότησης. Για παράδειγμα, η επιχείρηση λαμβάνει δάνειο με σκοπό την αγορά κτιριακών εγκαταστάσεων ή μηχανημάτων (παγίων) ή την κάλυψη αναγκών για κεφάλαιο κίνησης (αποθέματα και χρηματικά διαθέσιμα) και τα φυσικά πρόσωπα λαμβάνουν δάνειο με σκοπό την κάλυψη καταναλωτικών αναγκών τους ή την αγορά κατοικίας (στεγαστικά δάνεια).

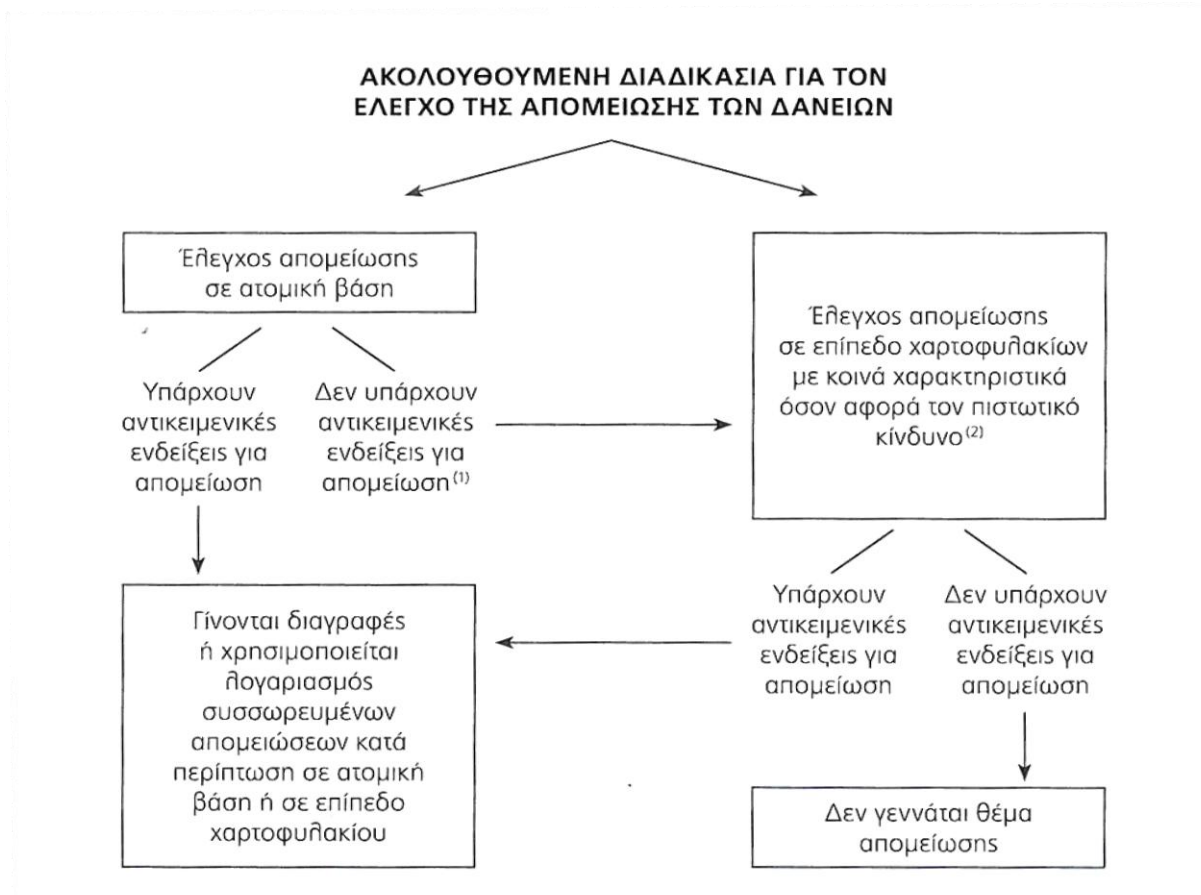
7. *Τυχόν Καθυστερήσεις*: το συγκεκριμένο κριτήριο αφορά το βαθμό μη ανταπόκρισης του πιστούχου στις υποχρεώσεις τους. Οι τράπεζες για καλύτερη πληροφόρησή τους και για να συμμορφωθούν με τους ισχύοντες κανονισμούς, διαχωρίζουν τα απλήρωτα δάνεια σε χορηγήσεις σε καθυστέρηση και σε επισφαλείς χορηγήσεις. Τα πρώτα αφορούν δάνεια που η τράπεζα έχει καταγγείλει την σχετική σύμβαση λόγω καθυστέρησης, ενώ τα δεύτερα αφορούν δάνεια που υφίστανται ισχυρές ενδείξεις ότι δεν πρόκειται να αποπληρωθούν, μερικώς ή ολικώς. Τέλος, η τράπεζα πρόκειται να προβεί σε έλεγχο απομείωσης των προαναφερθέντων δανείων.

Σύμφωνα με τον Κόντο (2019), οι χορηγήσεις αποτελούν χρηματοοικονομικά μέσα παθητικού για τις τράπεζες και ακολουθούν τους κανόνες αποτίμησής τους (όπως έχουν προαναφερθεί). Η αναγνώριση του δανείου λαμβάνει χώρα με την εκταμίευση του προς τους πελάτες και το ποσό αναγνώρισής του διαμορφώνεται από την πρόσθεση του ποσού που εκταμιεύτηκε και των διαφόρων εξόδων της συναλλαγής (π.χ. αμοιβές δικηγόρων, συμβολαιογράφων κ.τ.λ.). Μετά την αρχική αναγνώριση, το δάνειο χρεώνεται με το ποσό του εκτοκισμού (όπως έχει προαναφερθεί) αυξάνοντάς αυτό και πιστώνοντας το αντίστοιχο έσοδο (τόκοι πιστωτικοί – έσοδα). Οι χορηγήσεις σε καθυστέρηση αφορούν καθυστέρηση εξόφλησης του δανείου μέχρι τριών (3) μηνών, ενώ τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια μεγαλύτερη των τριών (3) μηνών. Οι τράπεζες πρέπει να ελέγχουν για τυχόν τέτοιες ενδείξεις κάθε φορά που καταρτίζουν χρηματοοικονομικές καταστάσεις. Στις συγκεκριμένες χορηγήσεις ή στις χορηγήσεις που τίθενται σε ρύθμιση διεξάγεται έλεγχος απομείωσης ξεχωριστά για κάθε δάνειο ή καθολικά για κάθε κατηγορία. Η απομείωση πραγματοποιείται εφόσον μπορεί να αποτιμηθεί αξιόπιστα και εφόσον αναμένεται να επηρεαστούν αρνητικά οι χρηματοροές του συγκεκριμένου χρηματοοικονομικού μέσου. Το ποσό της απομείωσης σε

ατομικό επίπεδο υπολογίζεται από την αφαίρεση της εναπομείνουσας αξίας του δανείου και το σύνολο των προεξοφλημένων ροών (στις χρηματοροές λαμβάνονται υπόψη και τυχόν ρευστοποιήσεις της περιουσίας της οντότητας). Σε επίπεδο χαρτοφυλακίου εξάγεται το ποσοστό που πρόκειται να απομειωθεί η εκάστοτε κατηγορία δανείων από ιστορικά και στατιστικά στοιχεία. Το δάνειο μειώνεται με το ποσό της απομείωσης που έχει υπολογισθεί (πιστώνονται οι χορηγήσεις) και μεταφέρεται στα αποτελέσματα (χρέωση αποτελεσματικού λογαριασμού «6x ζημίες από απομείωση χορηγήσεων»). Σε περίπτωση που αλλάξει δραματικά η κατάσταση και ο πιστούχος μπορέσει να αποπληρώσει τις υποχρεώσεις του διενεργείται αντιστροφή απομείωσης με μεταφορά εσόδου στα αποτελέσματα. Τέλος, για την κάλυψη ζημιών από μη είσπραξη επισφαλών απαιτήσεων σχηματίζεται σχετική πρόβλεψη (πιστώνεται 5x Προβλέψεις για επισφαλείς απαιτήσεις), το ύψος της διαμορφώνεται στο 1% του μέσου ετήσιου υπολοίπου του λογαριασμού χορηγήσεων και μεταφέρεται στα αποτελέσματα της τράπεζας (χρεώνεται 6x Ζημίες από πρόβλεψη για επισφαλείς απαιτήσεις).

ΠΙΝΑΚΑΣ 10: Έλεγχος Απομείωσης Χορηγήσεων.

ΠΗΓΗ: ΚΟΝΤΟΣ, Γ. (2010). Λογιστική Τραπεζών: και εταιρειών Leasing & Factoring. Αθήνα: Εκδόσεις Διπλογραφία.

3.3. Ελεγκτική

3.3.1. Βασικές Έννοιες

Σύμφωνα με τους Νεγκάκη και Ταχυνάκη (2017), η ελεγκτική επιστήμη αποτελεί έναν από τους βασικότερους κλάδους της λογιστικής επιστήμης και στοχεύει στη δημιουργία αποτελεσματικών αρχών και κανόνων που αφορούν τη διεξαγωγή των ελέγχων. Όπως προαναφέρθηκε η ελεγκτική επιστήμη έχει μεγάλη ιστορία που ξεκινάει από αρχαιοτάτους χρόνους και κατά την πάροδο των χρόνων έχουν δοθεί πληθώρα ορισμών για τον έλεγχο. Σύμφωνα με τους Νεγκάκη και Ταχυνάκη (2017), ο επικρατέστερος ορισμός σήμερα αναφέρει τον έλεγχο ως τη «συστηματική διαδικασία συγκέντρωσης τεκμηρίων από τον ελεγκτή για ορισμένες πληροφορίες, ώστε να διατυπωθεί ο βαθμός συμφωνίας αυτών και ορισμένων κριτηρίων και να εκφραστεί σχετική γνώμη μέσω της έκθεσης ελέγχου». Ο προαναφερθείς ορισμός καλύπτει ένα ευρύ φάσμα κατηγοριών ελέγχου και αναφέρει ως

σκοπό του ελέγχου τη διαπίστωση ότι οι πληροφορίες παράγονται σύμφωνα με ορισμένα κριτήρια. Ο κυριότερος διαχωρισμός του ελέγχου γίνεται ανάμεσα στον εσωτερικό και εξωτερικό έλεγχο μεταξύ άλλων διαχωρισμών (π.χ. φορολογικός έλεγχος, ποιοτικός έλεγχος, έλεγχος ασφάλειας, έλεγχος απόδοσης κ.τ.λ.).

3.3.2. Κώδικα Επαγγελματικής Δεοντολογίας

Σύμφωνα με τους Νεγκάκη και Ταχυνάκη (2017), ο Κ.Ε.Δ. αποτελεί γραπτό και επίσημο σύνολο ηθικών αρχών και κανόνων για το λογιστικό (π.χ. λογιστικής εταιρείας) και ελεγκτικό επάγγελμα (π.χ. εσωτερικός και εξωτερικός ελεγκτής). Κάθε επίσημος οργανισμός όπως ο I.F.A.C και ο Σ.Ο.Ε.Λ. στην Ελλάδα, εκδίδει έναν Κ.Ε.Δ. όπου τηρείται υποχρεωτικά από τα μέλη του, με σκοπό τη διασφάλιση του επαγγέλματος και του δημοσίου συμφέροντος. Ορισμένες χώρες όπως είναι η Γαλλία και η Ιαπωνία έχουν νομοθετήσει τους κανόνες δεοντολογίας για να επιτευχθεί αποτελεσματικότερα ο σκοπός τους. Σύμφωνα με τους Νεγκάκη και Ταχυνάκη (2017), το επίσημο κομμάτι του Κ.Ε.Δ. αναφέρεται στη σχέση του ελεγκτή με την ελεγχόμενη οικονομική οντότητα, ενώ το ανεπίσημο καταγράφει τις επαγγελματικές σχέσεις μεταξύ των ελεγκτών. Ο Κ.Ε.Δ. στηρίζεται σε ορισμένες βασικές αρχές, οι οποίες αποτελούν και το πρώτο τμήμα του. Το δεύτερο και το τρίτο τμήμα του Κ.Ε.Δ. αναφέρεται σε συγκεκριμένες και ιδιαίτερες περιστάσεις για τους τρόπους εφαρμογής των βασικών αρχών.

Θεμελιώδεις Αρχές του Κώδικα Επαγγελματικής Δεοντολογίας

Οι θεμελιώδεις αρχές του Κ.Ε.Δ. κατά τον I.F.A.C. είναι οι εξής (Νεγκάκης και Ταχυνάκης 2017):

1. *Ακεραιότητα*: ο εκάστοτε επαγγελματίας ελεγκτής οφείλει και πρέπει να χαρακτηρίζεται από εντιμότητα, ειλικρίνεια, ευθύτητα και να κατέχει ανεπτυγμένο το αίσθημα του δικαίου κατά την παροχή των επαγγελματικών υπηρεσιών.

2. *Αντικειμενικότητα*: ο εκάστοτε επαγγελματίας ελεγκτής οφείλει και απαιτείται να είναι δίκαιος και αμερόληπτος και να μην επηρεάζεται η κρίση του από προκαταλήψεις ή μεροληψίες, συμφέροντα και τρίτους.

3. *Εμπιστευτικότητα ή Εχεμύθεια*: ο εκάστοτε επαγγελματίας ελεγκτής οφείλει και απαιτείται να τηρεί τη δέουσα εχεμύθεια και να σέβεται τις πληροφορίες που αποκτά κατά

την εκτέλεση των επαγγελματικών του εργασιών. Επίσης, δεν πρέπει να τις χρησιμοποιεί για προσωπικό του όφελος, ούτε να τις αποκαλύπτει, εκτός εάν υφίσταται νόμιμο δικαίωμα ή υποχρέωση, ή επαγγελματικό καθήκον του να το πράξει.

4. *Επαγγελματική Συμπεριφορά*: ο εκάστοτε επαγγελματίας ελεγκτής οφείλει και απαιτείται να ενεργεί σύμφωνα με τους κανόνες, τους νόμους, και τα ρυθμιστικά πλαίσια. Επίσης, πρέπει να προστατεύει το κύρος και τη φήμη του επαγγέλματος και να αποφεύγει οποιαδήποτε συμπεριφορά επιφέρει το αντίθετο αποτέλεσμα. Τέλος, πρέπει να διατυπώνει με δέοντα τρόπο τις επαγγελματικές του γνώσεις, εμπειρίες και προσόντα και την ποιότητα των εν δυνάμει παρεχόμενων υπηρεσιών, χωρίς υπερβολές και χωρίς να υποτιμά ή να υποβιβάζει την εργασία τρίτων επαγγελματιών.

5. *Επαγγελματική επάρκεια, ικανότητα και επιμέλεια*: ο εκάστοτε επαγγελματίας ελεγκτής οφείλει και απαιτείται να προβαίνει σε συνεχή επιμόρφωση και να βελτιστοποιεί τις γνώσεις του, ώστε να είναι σε θέση να προσφέρει τις απαιτούμενες υπηρεσίες στον πελάτη. Επίσης, πρέπει να γνωρίζει και να εφαρμόζει τα ισχύοντα ελεγκτικά και λογιστικά πρότυπα.

6. *Τεχνικά Επαγγελματικά Κριτήρια*: ο εκάστοτε επαγγελματίας ελεγκτής οφείλει και απαιτείται να εκτελεί με τη δέουσα φροντίδα και υπευθυνότητα τα καθήκοντά του και τις οδηγίες της ελεγχόμενης οικονομικής οντότητας, εκτός εάν αυτές παρεκκλίνουν από τα ισχύοντα ρυθμιστικά πλαίσια, κανόνες ή νόμους ή καταστρατηγούν την ανεξαρτησία του.

Επαγγελματική Ανεξαρτησία και Απειλές

Όλοι οι επίσημοι οργανισμοί προωθούν και αναδεικνύουν είτε, έμμεσα μέσω των θεμελιωδών αρχών και την επαγγελματική αμοιβή του Κ.Ε.Δ. είτε, άμεσα, τη σημασία της ανεξαρτησίας του ελεγκτή. Σύμφωνα με τον Καζαντζή (2006), η ανεξαρτησία του ελεγκτή αποτελεί κύριο συστατικό στοιχείο της επαγγελματικής δεοντολογίας και αποτελεί ακρογωνιαίο λίθο του επαγγέλματος. Σύμφωνα με τους Νεγκάκη και Ταχυνάκη (2017), ο ορισμός της αναφέρεται στην ικανότητα του ελεγκτή να ενεργεί και να σκέπτεται αντικειμενικά και με τη δέουσα ακεραιότητα κατά την εκτέλεση των επαγγελματικών του εργασιών. Επίσης, η ανεξαρτησία του ελεγκτή χαρακτηρίζεται από δύο (2) τομείς την «ορατή» και «αόρατη» ανεξαρτησία. Ορισμένες φορές η ανεξαρτησία του ελεγκτή είτε, δοκιμάζεται είτε, κάμπτεται και οι απειλές που μπορεί να την ωθήσουν προς αυτή την οδό είναι οι εξής:

1. Εκφοβισμός του ελεγκτή. Για παράδειγμα, απειλές προς τον ελεγκτή ή χρήση λεκτικής, σωματικής ή ψυχολογικής βίας.

2. Προσωπικά οφέλη και οικονομικά συμφέροντα του ελεγκτή. Για παράδειγμα, φόβος του ελεγκτή για απώλεια πελατών ή η ελεγχόμενη οντότητα προσφέρει σημαντικής αξίας δώρα στον ελεγκτή ή υπάρχουν οικονομικές σχέσεις μεταξύ ελεγκτή και ελεγχόμενου.

3. Η οικειότητα ή η υπέρμετρη εμπιστοσύνη του ελεγκτή προς την ελεγχόμενη οικονομική μονάδα. Για παράδειγμα, υπάρχει φιλική σχέση ή μακροχρόνια συνεργασία μεταξύ του ελεγκτή και της ελεγχόμενης οικονομικής οντότητας.

4. Σύμπτωση κρινόμενου και κριτή, δηλαδή όταν ο ελεγκτής πρέπει να ελέγξει τις δικές του εργασίες. Για παράδειγμα, ο ελεγκτής προσφέρει και άλλες υπηρεσίες πέρα των ελεγκτικών.

5. Συνηγορία, δηλαδή η σθεναρή υποστήριξη μίας άποψης ή θέσης του ελεγκτή, που μετέπειτα δυσκολεύεται να αντικρούσει ακόμη και εάν έχουν συλλεχτεί τα κατάλληλα και επαρκή ελεγκτικά τεκμήρια.

3.3.3. Ελεγκτικά και Λογιστικά Πρότυπα

Η εφαρμογή των ρυθμιστικών πλαισίων μπορεί να είναι προαιρετική ή να έχουν νομοθετηθεί και να καθίστανται υποχρεωτική. Ο εκάστοτε νόμος της κάθε χώρας υπερισχύει έναντι των οποιονδήποτε διεθνών προτύπων. Για παράδειγμα, στην Ελλάδα ο εξωτερικός ελεγκτής δεν μπορεί εφόσον αναλάβει τον έλεγχο μετέπειτα να τον εγκαταλείψει, από την άλλη πλευρά τα Δ.Π.Ε. αναφέρουν ότι εάν συντρέχει σοβαρός λόγος τότε υπάρχει δυνατότητα ο ελεγκτής να παραιτηθεί από τον έλεγχο. Η ανάπτυξη, η εφαρμογή και η διασφάλιση προτύπων τόσο, στη λογιστική όσο, στην ελεγκτική επιστήμη αποτελούν καίριο παράγοντα για την εξέλιξή τους. Επίσης, τα πρότυπα βοηθούν στην εξομάλυνση της πολυπλοκότητας της οικονομίας διότι, παρέχουν ευκολοκατανόητες, και αποτελεσματικές οδηγίες, ένα ενιαίο ρυθμιστικό πλαίσιο και κατευθυντήριες γραμμές στους χρήστες τους (ελεγκτές – λογιστές). Ακόμη, τα πρότυπα χαρακτηρίζονται από εύλογη συνέπεια δηλαδή, έχουν συνεχή ροή και οι οδηγίες που εκδίδουν συσχετίζονται άμεσα και έμμεσα μεταξύ τους. Τέλος, χαίρουν γενικής αποδοχής παγκοσμίως, διότι βοηθούν στην αποτελεσματική ανάπτυξη και διαμόρφωση οικονομικών σχέσεων μεταξύ οικονομικών οντοτήτων από διαφορετικά κράτη.

Διεθνή Πρότυπα για την Επαγγελματική Εφαρμογή του Εσωτερικού Ελέγχου

Σύμφωνα με το Ελληνικό Ινστιτούτο Εσωτερικών Ελεγκτών, τα Διεθνή Πρότυπα για την Επαγγελματική Εφαρμογή του Εσωτερικού Ελέγχου σε συνδυασμό με τον Κ.Ε.Δ.

καθορίζουν τις απαραίτητες αρχές και διαδικασίες για το σχεδιασμό και την εκτέλεση του εσωτερικού ελέγχου. Επίσης, τα συγκεκριμένα πρότυπα στοχεύουν στο να:

1. Καθοδηγήσουν τους εσωτερικούς ελεγκτές, ώστε να ανταποκριθούν στις επαγγελματικές υποχρεώσεις τους.

2. Παρέχουν στους εσωτερικούς ελεγκτές ένα πλαίσιο για να βελτιώσουν τις παρεχόμενες υπηρεσίες τους.

3. Θέσουν τα θεμέλια για την αξιολόγηση του εσωτερικού ελέγχου και των αποτελεσμάτων του.

4. Υιοθετούν βελτιωμένες και σύγχρονες διαδικασίες και λειτουργίες του οργανισμού.

Επιπροσθέτως, τα συγκεκριμένα πρότυπα διαχωρίζονται σε δύο (2) βασικές κατηγορίες τα πρότυπα χαρακτηριστικών και τα πρότυπα διεξαγωγής. Τα πρώτα αναφέρονται στα χαρακτηριστικά των ελεγχόμενων οντοτήτων και των εσωτερικών ελεγκτών, ενώ τα δεύτερα αναφέρονται στη φύση και στη ποιότητα των ελεγκτικών υπηρεσιών. Αυτά με τη σειρά τους διαχωρίζονται στις υπηρεσίες διαβεβαίωσης και στις συμβουλευτικές υπηρεσίες. Οι υπηρεσίες διαβεβαίωσης αναφέρονται στην αντικειμενική αξιολόγηση των ελεγκτικών τεκμηρίων από τους εσωτερικούς ελεγκτές. Τα τεκμήρια κατέχουν καταλυτικό ρόλο στη εξαγωγή συμπερασμάτων από τους ελεγκτές για όλους τους τομείς της οικονομικής μονάδας. Στις υπηρεσίες διαβεβαίωσης συμμετέχουν τρεις (3) ομάδες:

1. Ο κάτοχος της διαδικασίας, δηλαδή αυτός που ελέγχεται και αξιολογείται.

2. Ο εσωτερικός ελεγκτής, ο οποίος αξιολογεί και εξάγει συμπεράσματα βάση των ελεγκτικών τεκμηρίων.

3. Ο χρήστης, δηλαδή αυτός που χρησιμοποιεί την εν λόγω αξιολόγηση του εσωτερικού ελεγκτή, ώστε να λάβει γνώση για τη κατάσταση.

Οι συμβουλευτικές υπηρεσίες διαθέτουν προτρεπτικό χαρακτήρα και παρέχονται μετέπειτα από συγκεκριμένη αίτηση του πελάτη. Σ' αυτή την περίπτωση συμμετέχουν δύο (2) μέρη, ο πελάτης και ο εσωτερικός ελεγκτής. Ο εσωτερικός ελεγκτής κατά τη διεξαγωγή και παροχή των συμβουλευτικών υπηρεσιών πρέπει να διατηρεί την ανεξαρτησία του και να μην εκτελεί και επιφορτίζεται με διοικητικής φύσεως ευθύνες.

ΠΙΝΑΚΑΣ 11: Οδηγός Εφαρμογής Διεθνών Προτύπων.

OE1000 Σκοπός Δικαιοδοσία και Ευθύνη
OE1010 Αναγνώριση των Υποχρεωτικών Οδηγιών
OE1100 Ανεξαρτησία και Αντικειμενικότητα

<p>OE1110 Ανεξαρτησία εντός του Οργανισμού</p> <p>OE1111 Άμεση σχέση με το Συμβούλιο</p> <p>OE1112 Οι ρόλοι του Επικεφαλής Εσωτερικού Ελέγχου πέραν του Εσωτερικού Ελέγχου</p> <p>OE1120 Ατομική Αντικειμενικότητα</p> <p>OE1130 Παρεμπόδιση Ανεξαρτησίας ή Αντικειμενικότητας</p>
<p>OE1200 Επαγγελματική Επάρκεια και Δέουσα Επαγγελματική Επιμέλεια</p> <p>OE1210 Επαγγελματική Επάρκεια</p> <p>OE1220 Δέουσα Επαγγελματική Επιμέλεια</p> <p>OE1230 Συνεχής Επαγγελματική Επιμόρφωση</p>
<p>OE1300 Πρόγραμμα Διαβεβαίωσης και Βελτίωσης Ποιότητας</p> <p>OE1310 Απαιτήσεις του Προγράμματος Διαβεβαίωσης και Βελτίωσης Ποιότητας</p> <p>OE1311 Εσωτερικές Αξιολογήσεις</p> <p>OE1312 Εξωτερικές Αξιολογήσεις</p> <p>OE1320 Υποβολή Αναφοράς για το Πρόγραμμα Διαβεβαίωσης και Βελτίωσης Ποιότητας</p> <p>OE1321 Χρήση της φράσης Συμμορφώνεται με τα Διεθνή Πρότυπα</p> <p>OE1322 Αποκάλυψη της μη Συμμόρφωσης</p>
<p>OE2000 Διαχείριση της Λειτουργίας Εσωτερικού Ελέγχου</p> <p>OE2010 Προγραμματισμός</p> <p>OE2020 Κοινοποίηση και Έγκριση</p> <p>OE2030 Διαχείριση Πόρων</p> <p>OE2040 Πολιτικές και Διαδικασίες</p> <p>OE2050 Συντονισμός και Επίκληση στην εργασία λοιπών παρόχων</p> <p>OE2060 Υποβολή Αναφοράς στο Συμβούλιο και την Ανώτερη Διοίκηση</p> <p>OE2070 Πάροχος Εξωτερικών Υπηρεσιών και Ευθύνη του Οργανισμού για τον Εσωτερικό Έλεγχο</p>
<p>OE2100 Φύση των Εργασιών</p> <p>OE2110 Διακυβέρνηση</p> <p>OE2120 Διαχείριση κινδύνων</p> <p>OE2130 Μηχανισμοί Ελέγχου</p>
<p>OE2200 Σχεδιασμός Έργου</p> <p>OE2201 Παράγοντες Σχεδιασμού</p> <p>OE2210 Αντικειμενικοί Σκοποί Έργου</p> <p>OE2220 Εύρος του Έργου</p>

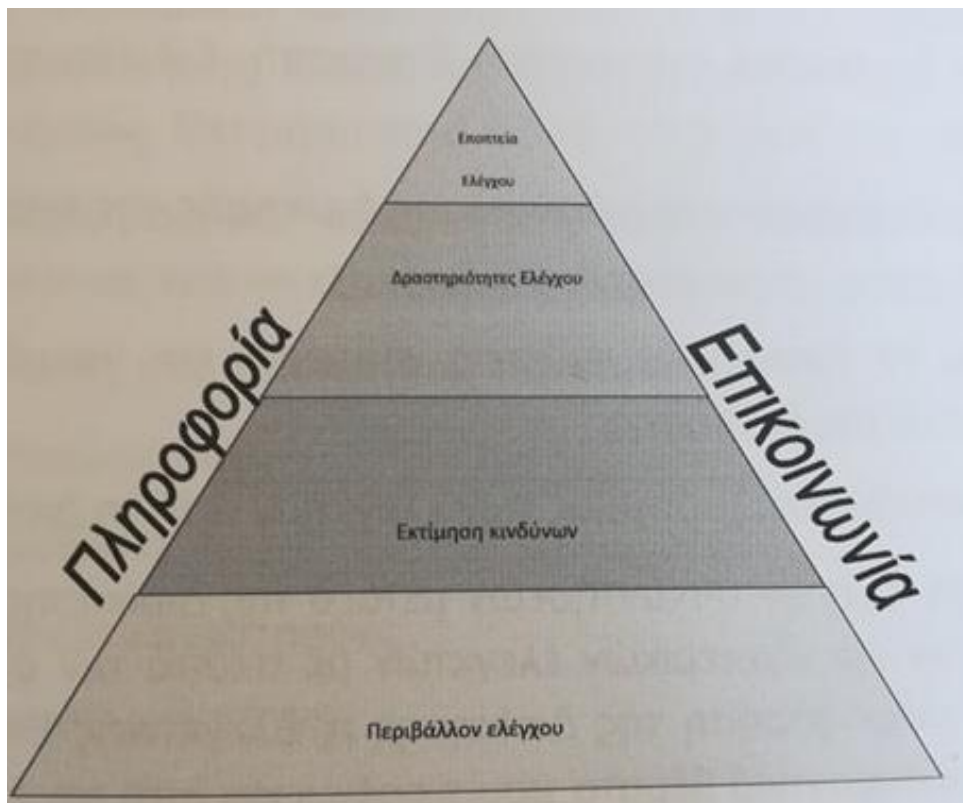
<p>OE2230 Κατανομή Πόρων του Έργου</p> <p>OE2240 Πρόγραμμα Έργου</p>
<p>OE2300 Εκτέλεση του Έργου</p> <p>OE2310 Εντοπισμός Πληροφοριών</p> <p>OE2320 Ανάλυση και αξιολόγηση</p> <p>OE2330 Καταγραφή Πληροφοριών</p> <p>OE2340 Εποπτεία Έργων</p>
<p>OE2400 Κοινοποίηση Αποτελεσμάτων</p> <p>OE2410 Κριτήρια Κοινοποιήσεων</p> <p>OE2420 Ποιότητα των Κοινοποιήσεων</p> <p>OE2421 Λάθη και Παραλείψεις</p> <p>OE2430 Χρήση της φράσης Συμμορφώνεται με τα Διεθνή Πρότυπα</p> <p>OE2431 Αποκάλυψη μη Συμμόρφωσης Έργου</p> <p>OE2440 Διάδοση Αποτελεσμάτων του Έργου</p> <p>OE2450 Συνολική Γνώμη</p>
<p>OE2500 Παρακολούθηση Προόδου</p> <p>OE2600 Κοινοποίηση της Αποδοχής Κινδύνων</p>

ΠΗΓΗ: Ελληνικό Ινστιτούτο Εσωτερικών Ελεγκτών hiii.gr

Πλαίσιο – Μοντέλο Εσωτερικού Ελέγχου COSO

Η Επιτροπή Υποστήριξης των Οργανισμών (Committee on Sponsoring Organization – COSO) ιδρύθηκε το 1985 με ιδιωτική πρωτοβουλία, υποστηρίχθηκε από πέντε (5) οργανώσεις των Η.Π.Α. και έχει ως σκοπό την κατάρτιση ρυθμιστικών πλαισίων και οδηγιών σε θέματα εσωτερικού ελέγχου. Η COSO εξέδωσε το ομώνυμο μοντέλο, το οποίο αποτελείται από τέσσερις (4) συνιστώσες που ιεραρχούνται υπό τη μορφή μίας πυραμίδας.

ΠΙΝΑΚΑΣ 12: Πυραμίδα του μοντέλου COSO.

ΠΗΓΗ: ΛΟΥΜΙΩΤΗΣ, Β.Ι. (2015). Διαχείριση Κινδύνων και Εσωτερικός Έλεγχος: Με Πρακτικά Θέματα Εφαρμογής. Αθήνα: Εκδόσεις Ινστιτούτο Εκπαίδευσης Σώματος Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών.

Οι συνιστώσες του μοντέλου COSO είναι οι εξής:

1. *Περιβάλλον Ελέγχου*: βρίσκεται στη βάση της πυραμίδας και αναφέρεται στα χαρακτηριστικά και στην ποιότητα των ενεργειών που διέπουν ολόκληρο τον οργανισμό δηλαδή, το εσωτερικό και εξωτερικό περιβάλλον του (π.χ. την κουλτούρα του οργανισμού, τις σχέσεις μεταξύ των εργαζομένων, τις σχέσεις με τους πελάτες κ.τ.λ.). Επίσης, η συγκεκριμένη βαθμίδα εξετάζει κατά πόσο υφίστανται και καθορίζονται στόχοι και ευθύνες από τη διοίκηση της οικονομικής οντότητας και σε ποίον βαθμό διασφαλίζεται η ανεξαρτησία των ελεγκτών. Επιπροσθέτως, αναφέρεται στη διοίκηση ανθρωπίνων πόρων εντός της επιχείρησης και στην οργανωτική δομή της. Τέλος, το βασικότερο σημείο στο οποίο αναφέρεται το περιβάλλον ελέγχου είναι η έγκαιρη και αποτελεσματική γνωστοποίηση των αποτελεσμάτων που προέκυψαν για τα προαναφερθέντα θέματα από τη διεξαγωγή του εσωτερικού ελέγχου στα κατάλληλα επίπεδα διοίκησης.

2. *Εκτίμηση Κινδύνων*: αποτελεί το δεύτερο επίπεδο της πυραμίδας και εστιάζει στην αξιολόγηση των κινδύνων που διατρέχει ολόκληρος ο οργανισμός. Δηλαδή, αξιολογεί την επίδραση των κινδύνων επί των στόχων και τον σκοπό της οικονομικής οντότητας. Η

προαναφερθείσα αξιολόγηση κινδύνων αναφέρεται είτε, για κινδύνους του εσωτερικού περιβάλλοντος της οικονομικής οντότητας είτε, για κινδύνους του εξωτερικού περιβάλλοντός της. Ακόμη, το συγκεκριμένο επίπεδο αναφέρεται στη διαχείριση των κινδύνων. Η διαχείριση κινδύνων είναι ιδιαίτερα σημαντική για τη σύγχρονη ελεγκτική και αποτελεί βασικό σημείο για το νόμο Sarbanes – Oxley που εκδόθηκε το 2002. Επίσης, για τη διαχείριση κινδύνων έχουν εκδοθεί πληθώρα μοντέλα όπως είναι η οδηγία της Turnbull, το πλαίσιο ERM της COSO που δημιούργησε τον διάσημο «κύβο – μήτρα της ERM της COSO» και το διεθνές πρότυπο διαχείρισης κινδύνων ISO 31000. Για την αποτελεσματική διαχείριση κινδύνων απαιτείται η θέσπιση των εξής διαδικασιών (Λουμιώτης 2015):

A. Προσδιορισμός των στόχων της οικονομικής οντότητας και του επιπέδου του αποδεκτού κινδύνου, δηλαδή εκείνου του επιπέδου κινδύνου που η οικονομική οντότητα μπορεί να διαχειριστεί και να ανταπεξέλθει στις συνέπειές του.

B. Εντοπισμός των κινδύνων.

Γ. Μέτρηση των κινδύνων, τόσο της πιθανότητας να συμβούν, όσο και των επιπτώσεών τους.

Δ. Καθορισμός των τρόπων που πρόκειται να αντιμετωπιστούν οι κίνδυνοι, οι οποίοι είναι οι εξής:

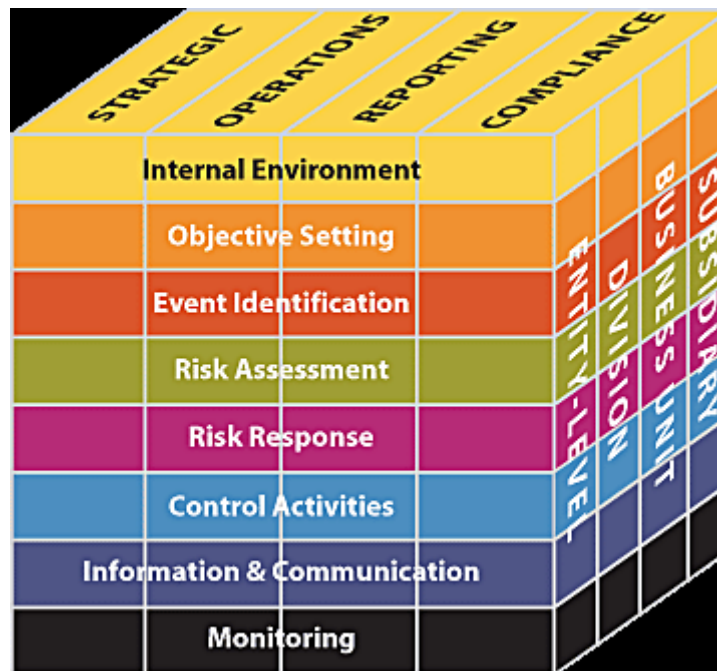
I. Αποφυγή Κινδύνων.

II. Μείωση Κινδύνων.

III. Μεταβίβαση Κινδύνων.

IV. Αποδοχή Κινδύνων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 13: Κύβος – Μήτρα και Πλεξούδα της ERM COSO.

ΠΗΓΗ: www.coso.org

3. *Δραστηριότητες Ελέγχου*: βρίσκονται στο τρίτο επίπεδο της πυραμίδας και αφορούν κανονισμούς και διαδικασίες (π.χ. συμφωνίες λογαριασμών, καταμερισμός καθηκόντων, εγκρίσεις συναλλαγών κ.τ.λ.) που υιοθετεί, κοινοποιεί στο προσωπικό και εκτελεί η οικονομική οντότητα σ' ολόκληρο το εύρος της, ώστε να εξασφαλισθεί η επίτευξη των στόχων και του σκοπού της. Τέλος, η επιλογή των δραστηριοτήτων ελέγχου γίνεται με γνώμονα το κόστος και την αποτελεσματικότητά τους.

4. *Εποπτεία Ελέγχου*: βρίσκεται στην κορυφή της πυραμίδας και αφορά τη συστηματική παρακολούθηση και το συνεχή έλεγχο των δραστηριοτήτων ελέγχου και των μέτρων που έχουν ληφθεί. Δηλαδή, ελέγχει τις διαδικασίες εσωτερικού ελέγχου, την πληρότητα των χρηματοοικονομικών καταστάσεων και αξιολογεί το σύστημα εσωτερικού ελέγχου.

5. *Πληροφόρηση και Επικοινωνία*: τοποθετούνται εκατέρωθεν της πυραμίδας και αποτελούν συνδετικό κρίκο για όλα τα επίπεδα της πυραμίδας και της οικονομικής οντότητας. Όλες οι πληροφορίες πρέπει να μεταφέρονται αξιόπιστα και χωρίς αλλοιώσεις σ' ολόκληρη τη δομή της οικονομικής οντότητας και τυχόν εμπόδια στην επικοινωνία πρέπει να αποφεύγονται ή να εξαλείφονται αποτελεσματικά.

Τέλος, υφίστανται πολλά αποδεκτά πρότυπα για τον εσωτερικό έλεγχο που εκδίδονται από επίσημους οργανισμούς όπως είναι το μοντέλο Cadbury και το μοντέλο CoCo, το οποίο βασίζεται στο μοντέλο COSO. Ορισμένες φορές, μερικά σημεία των προτύπων έρχονται σε σύγκρουση με τη νομοθεσία και τους κανονισμούς της εκάστοτε χώρας, τότε υπερισχύει η νομοθεσία και εφαρμόζεται το πρότυπο πλην των συγκεκριμένων σημείων. Άλλωστε, ένας από τους βασικούς στόχους του εσωτερικού ελέγχου είναι η συμμόρφωση της ελεγχόμενης οντότητας με τους ισχύοντες νόμους και κανονισμούς.

Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου (Δ.Π.Ε.)

Σύμφωνα με τους Λουμιώτη και Τζίφα (2018), τα Δ.Π.Ε. εκδίδονται από το IFAC και από το IAASB, το οποίο ιδρύθηκε από το IFAC. Βασικός σκοπός της IFAC με την έκδοση των Δ.Π.Ε. είναι η ενδυνάμωση του επαγγέλματος του ορκωτού ελεγκτή παγκοσμίως. Στην Ελλάδα, αρχικά τα Δ.Π.Ε. υιοθετήθηκαν με απόφαση της Ε.Λ.Τ.Ε., ενώ μετέπειτα νομοθετήθηκαν (άρθρο 24 ν. 3693/2008). Σύμφωνα με το νόμο όλοι οι υποχρεωτικοί έλεγχοι (π.χ. εξωτερικός έλεγχος από ανεξάρτητο ορκωτό ελεγκτή λογιστή) διενεργούνται με τα Δ.Π.Ε., τα Διεθνή Πρότυπα Επισκόπησης και τα Διεθνή Πρότυπα Συναφών Εργασιών – Υπηρεσιών.

Σύμφωνα με το IFAC, τα Δ.Π.Ε. κατηγοριοποιούνται σε τρία (3) ελεγκτικά επίπεδα:

1. *Εκτίμηση Κινδύνων*: αναφέρονται ελεγκτικές διαδικασίες για τον εντοπισμό και την αξιολόγηση κινδύνων επί των οικονομικών καταστάσεων.

2. *Αντιμετώπιση Κινδύνων*: αναφέρονται ελεγκτικές διαδικασίες που πρέπει να ακολουθήσει ο ελεγκτής για τους κινδύνους του προηγούμενου επιπέδου, ώστε να τους αντιμετωπίσει.

3. *Αναφορά*: αναφέρεται στην έκδοση της έκθεσης ελέγχου και τη διατύπωση γνώμης από τον ελεγκτή χρησιμοποιώντας τα συγκεντρωθέντα ελεγκτικά τεκμήρια.

ΠΙΝΑΚΑΣ 14: Δ.Π.Ε., Διεθνή Πρότυπα Επισκόπησης και Διεθνή Πρότυπα Συναφών Εργασιών – Υπηρεσιών.

ΔΙΕΘΝΗ ΕΛΕΓΚΤΙΚΑ ΠΡΟΤΥΠΑ
<p>Γενικές αρχές και ευθύνες</p> <p>200 Γενικοί Στόχοι Ανεξάρτητου Ελεγκτή και η Διενέργεια του Ελέγχου Σύμφωνα με τα Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου</p> <p>210 Συμφωνία επί των Όρων Ανάθεσης Ελέγχου</p> <p>220 Δικλείδες Ποιότητας για τον Έλεγχο Οικονομικών Καταστάσεων</p> <p>230 Τεκμηρίωση Ελέγχου</p> <p>240 Ευθύνες του Ελεγκτή Σχετικά με Απάτη σε έναν Έλεγχο Οικονομικών Καταστάσεων</p> <p>250 Εξέταση Νόμων και Κανονισμών στον Έλεγχο Οικονομικών Καταστάσεων</p> <p>260 Επικοινωνία με τους Υπεύθυνους για τη Διακυβέρνηση</p> <p>265 Κοινοποίηση Ελλείψεων σε Εσωτερικές Δικλείδες στους Υπεύθυνους για τη Διακυβέρνηση και τη Διοίκηση</p>
<p>Εκτίμηση Κινδύνου και Ανταπόκριση στους Εκτιμώμενους Κινδύνους</p> <p>300 Σχεδιασμός ενός Ελέγχου Οικονομικών Καταστάσεων</p> <p>315 Εντοπισμός και Εκτίμηση των Κινδύνων Ουσιώδους Σφάλματος μέσω Κατανόησης της Οντότητας και του Περιβάλλοντος της</p> <p>320 Ουσιώδες Μέγεθος στο Σχεδιασμό και στην Εκτέλεση ενός Ελέγχου</p> <p>330 Οι Αντιδράσεις του Ελεγκτή στους Εκτιμώμενους Κινδύνους</p> <p>402 Ελεγκτικά Ζητήματα Σχετικά με Οντότητα που Χρησιμοποιεί Οργανισμό Υπηρεσιών</p> <p>450 Αξιολόγηση Σφαλμάτων που Εντοπίζονται κατά τη Διάρκεια του Ελέγχου</p>
<p>Ελεγκτικά Τεκμήρια</p> <p>500 Ελεγκτικά Τεκμήρια</p> <p>501 Ελεγκτικά Τεκμήρια – Ειδικά Ζητήματα για Επιλεγμένα Κονδύλια</p> <p>505 Εξωτερικές Επιβεβαιώσεις</p> <p>510 Αρχικές Αναθέσεις Ελέγχου – Υπόλοιπα Έναρξης</p> <p>520 Αναλυτικές Διαδικασίες</p> <p>530 Ελεγκτική Δειγματοληψία</p> <p>540 Έλεγχο Λογιστικών Εκτιμήσεων, Περιλαμβανομένων των Λογιστικών</p>

Εκτιμήσεων Εύλογης Αξίας και Σχετικών Γνωστοποιήσεων

550 Συνδεδεμένα Μέρη

560 Μεταγενέστερα Γεγονότα

570 Συνέχιση Δραστηριότητας

580 Έγγραφες Διαβεβαιώσεις

Χρησιμοποίηση της Εργασίας Άλλων

600 Ειδικά Ζητήματα – Έλεγχος Οικονομικών Καταστάσεων Ομίλου Εταιρειών (περιλαμβανόμενης της εργασίας ελεγκτών εταιρειών ομίλου)

610 Χρησιμοποίηση της Εργασίας Εσωτερικών Ελεγκτών

620 Χρησιμοποίηση της Εργασίας του Εμπειρογνώμονα του Ελεγκτή

Συμπεράσματα Ελέγχου και Εκθέσεις

700 Διαμόρφωση Γνώμης και Έκθεση επί Οικονομικών Καταστάσεων

701 Σημαντικότερα Θέματα Ελέγχου

705 Διαφοροποίηση της Γνώμης στην Έκθεση του Ανεξάρτητου Ελεγκτή

706 Παράγραφοι Έμφασης Θέματος και Παράγραφοι Άλλου Θέματος στην Έκθεση του Ανεξάρτητου Ελεγκτή

710 Συγκριτική Πληροφόρηση – Αντίστοιχα Στοιχεία και Συγκριτικές Οικονομικές Καταστάσεις

720 Οι Ευθύνες του Ελεγκτή σχετικά με Άλλες Πληροφορίες σε Έγγραφο που Περιέχουν οι Ελεγμένες Οικονομικές Καταστάσεις

Εξειδικευμένοι Τομείς

800 Ειδικά Ζητήματα – Έλεγχος Οικονομικών Καταστάσεων που Καταρτίζονται σύμφωνα με Πλαίσια Ειδικού Σκοπού

805 Ειδικά Ζητήματα – Έλεγχος Επιμέρους Οικονομικών Καταστάσεων και Συγκεκριμένων Στοιχείων, Λογαριασμών ή Κονδυλίων Οικονομικής Κατάστασης

810 Αναθέσεις για Έκθεση επί Περιληπτικών Οικονομικών Καταστάσεων

ΔΙΕΘΝΗ ΠΡΟΤΥΠΑ ΔΙΚΛΙΔΩΝ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ (Δ.Π.Δ.Π.)

Δ.Π.Δ.Π. – 1: Δικλίδες Ποιότητας για Ελεγκτικές Εταιρείες που Διενεργούν Ελέγχους και Επισκοπήσεις Οικονομικών Καταστάσεων καθώς και Άλλες Αναθέσεις Διασφάλισης και Συναφών Υπηρεσιών

2000 – 2699 ΔΙΕΘΝΗ ΠΡΟΤΥΠΑ ΓΙΑ ΑΝΑΘΕΣΕΙΣ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗΣ

2410 Επισκόπηση Ενδιάμεσων Χρηματοοικονομικών Πληροφοριών από τον Ανεξάρτητο Ελεγκτή της Οντότητας

4000 – 4699 ΔΙΕΘΝΗ ΠΡΟΤΥΠΑ ΣΥΝΑΦΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ

4400 Αναθέσεις Εκτέλεσης Προσυμφωνημένων Διαδικασιών Συναφών με την Οικονομική Πληροφόρηση

4410 Αναθέσεις Συγκέντρωσης Χρηματοοικονομικής Πληροφόρησης

3000 – 3699 ΔΙΕΘΝΗ ΠΡΟΤΥΠΑ ΔΙΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΩΝ ΑΝΑΘΕΣΕΩΝ

3000 – 3399 Εφαρμοστέα σε Όλες τις Διασφαλιστικές Αναθέσεις

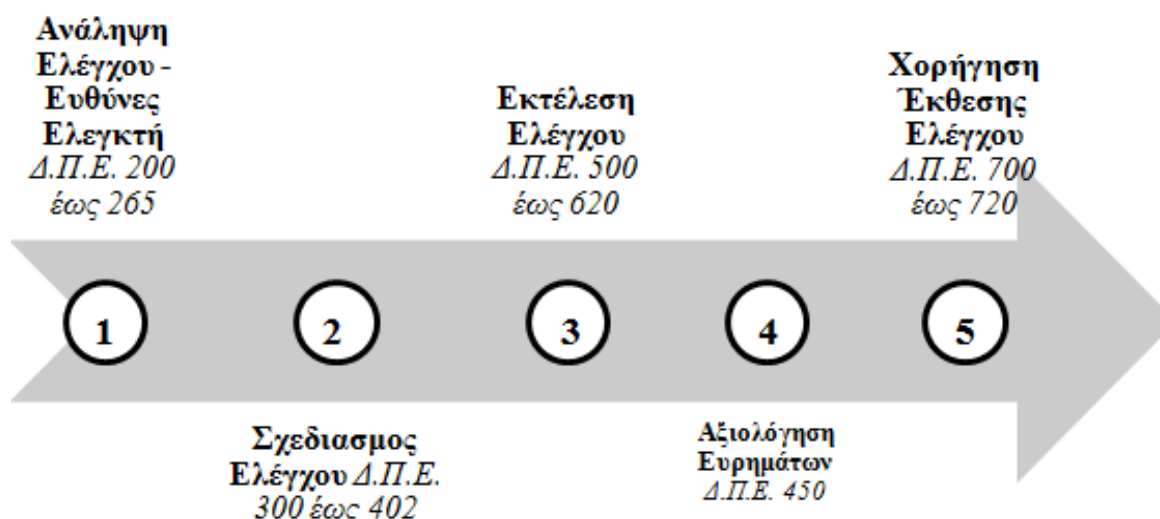
3000 Έργα Διασφάλισης Πέραν Ελέγχου ή Επισκόπησης Ιστορικής Οικονομικής Πληροφόρησης

3400 – 3699 Αντικείμενα Ειδικών Ελέγχων

3400 Η Εξέταση της Προβλεπόμενης Χρηματοοικονομικής Πληροφόρησης

ΠΗΓΗ: ΛΟΥΜΙΩΤΗΣ, Β.Ι. και ΤΖΙΦΑΣ, Β.Ν. (2018). Βασικές Οδηγίες Εφαρμογής Διεθνών Προτύπων Ελέγχου (ΔΠΕ). Αθήνα: Εκδόσεις Σταμούλη Α.Ε.

ΠΙΝΑΚΑΣ 15: Βασικά Στάδια Ελέγχου Οικονομικών Καταστάσεων.

Βασικά Στάδια Ελέγχου Οικονομικών Καταστάσεων

Διεθνή Πρότυπα Χρηματοοικονομικής Αναφοράς – Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα

Η λογιστική επιστήμη ουσιαστικά αποτελεί ένα μέσο πληροφόρησης τόσο για το εσωτερικό περιβάλλον της εκάστοτε οικονομικής οντότητας (π.χ. υπάλληλοι, διοικητικά στελέχη κ.τ.λ.), όσο για το εξωτερικό περιβάλλον της (π.χ. επενδυτές, κράτος κ.τ.λ.). Σύμφωνα με τον Νεγκάκη (2015), η ταχέως αναπτυσσόμενη οικονομία και η διεθνοποίηση των οικονομικών οντοτήτων δημιούργησε την ανάγκη για ένα οργανωμένο και ομοιόμορφο σύστημα παροχής πληροφοριών, ώστε να αποφεύγεται η σύγχυση και η παραπλάνηση των χρηστών των οικονομικών καταστάσεων. Αυτή την ανάγκη καλύπτουν τα Δ.Π.Χ.Α, τα οποία εκδίδονται από το IASB και αποτελούν λογιστικές αρχές και κανόνες. Ακόμη, Δ.Π.Χ.Α. εφαρμόζονται από μεγάλο πλήθος χωρών, ανάμεσα στις οποίες είναι όλες οι χώρες της Ε.Ε. Στην Ελλάδα η εφαρμογή τους είναι προαιρετική με εξαίρεση την υποχρεωτική εφαρμογή τους από εταιρείες εισηγμένες στο χρηματιστήριο και γενικά για τις οντότητες δημοσίου συμφέροντος, όπως ισχύει και για ολόκληρη την Ε.Ε. Σύμφωνα με την Τ.τ.Ε. βασικό προαπαιτούμενο για την εναρμόνιση των ασφαλιστικών εταιριών με τη Φερεγγυότητα II (Solvency II), η οποία ουσιαστικά αποτελεί τη Βασιλεία II για τις ασφαλιστικές εταιρείες, είναι η υιοθέτηση των Δ.Π.Χ.Α. Συνεπώς, γίνεται κατανοητό ότι τα Δ.Π.Χ.Α. κερδίζουν συνεχώς έδαφος έναντι των εθνικών λογιστικών προτύπων της εκάστοτε χώρας. Επιπροσθέτως, τα Δ.Π.Χ.Α γεννούν εμπιστοσύνη στους χρήστες των οικονομικών και στους επενδυτές για τις χρηματιστηριακές αγορές και εναρμονίζονται και αναπροσαρμόζονται ανάλογα με τις ανάγκες και τις απαιτήσεις της σύγχρονης οικονομίας. Οι οικονομικές καταστάσεις σύμφωνα με τα Δ.Π.Χ.Α. (Δ.Λ.Π. 1: Παρουσίαση των Οικονομικών Καταστάσεων) είναι οι εξής:

1. Κατάσταση Οικονομικής Θέσης.
2. Κατάσταση Αποτελεσμάτων και Λοιπών Συνολικών Εσόδων.
3. Κατάσταση Μεταβολών Ιδίων Κεφαλαίων.
4. Κατάσταση Ταμειακών Ροών (Δ.Λ.Π. 7: Καταστάσεις Ταμειακών Ροών).
5. Σημειώσεις.

Η εμπιστοσύνη των χρηστών ενδυναμώνεται από τα ποιοτικά χαρακτηριστικά που διέπουν τις οικονομικές καταστάσεις και τις γενικές αρχές, όπως ορίζουν τα Δ.Π.Χ.Α. Τα ποιοτικά χαρακτηριστικά των οικονομικών καταστάσεων είναι τα εξής (Νεγκάκης 2015):

1. *Συνάφεια*: αναφέρεται στη δυνατότητα των πληροφοριών, που παρέχονται από τις οικονομικές καταστάσεις, να βοηθούν τους χρήστες τους να εκτιμήσουν ή να επιβεβαιώσουν γεγονότα και να τους βοηθούν στη λήψη ορθολογικών αποφάσεων.

2. *Σημαντικότητα*: τα στοιχεία των οικονομικών καταστάσεων χαρακτηρίζονται σημαντικά όταν η παράληψή τους ή η αλλοίωσή τους είναι ικανές να διαφοροποιήσουν τις αποφάσεις των χρηστών.

3. *Κατανοητότητα*: η εκάστοτε πληροφορία που παρέχεται στις οικονομικές καταστάσεις καθίσταται άμεσα κατανοητή από τους χρήστες που διαθέτουν τις αναγκαίες γνώσεις.

4. *Αξιοπιστία*: η χρησιμότητα των πληροφοριών των οικονομικών καταστάσεων εξαρτάται από την αξιοπιστία τους, δηλαδή οι πληροφορίες πρέπει να είναι απαλλαγμένες από λάθη και προκαταλήψεις.

5. *Συγκρισιμότητα*: η επιμέτρηση και η απεικόνιση των οικονομικών στοιχείων πρέπει να γίνεται διαχρονικά συστηματικά, τόσο για την ίδια οντότητα, όσο και για διαφορετικές. Με αυτό τον τρόπο, οι χρήστες των οικονομικών καταστάσεων δύναται να συγκρίνουν οικονομικά στοιχεία της οικονομικής οντότητας από χρήση σε χρήση, αλλά και οικονομικά στοιχεία μεταξύ διαφορετικών οικονομικών οντοτήτων.

6. *Ακριβοδίκαιη Παρουσίαση*: αυτή επιτυγχάνεται όταν τα οικονομικά στοιχεία που παρέχουν οι οικονομικές καταστάσεις είναι πλήρη και αξιόπιστα.

Εν κατακλείδι, για να καθίστανται τα οικονομικά στοιχεία ποιοτικά πρέπει να χαρακτηρίζονται από πληρότητα, συγκρισιμότητα, να είναι επαληθεύσιμα, κατανοητά και επίκαιρα. Σύμφωνα με το Δ.Λ.Π. 1: Παρουσίαση των Οικονομικών Καταστάσεων, οι γενικές αρχές είναι οι εξής (Νεγκάκης 2015):

1. *Ακριβοδίκαιη Παρουσίαση και Συμμόρφωση με τα Δ.Π.Χ.Α.*: οι οικονομικές καταστάσεις πρέπει να παρουσιάζουν πιστά όλα τα λογιστικά γεγονότα και γνωστοποιούν όλες τις πληροφορίες που ορίζουν τα Δ.Π.Χ.Α.

2. *Συνεχιζόμενη Δραστηριότητα*: η οικονομική οντότητα συντάσσει τις οικονομικές καταστάσεις της, βασιζόμενη στην εκτίμηση της διοίκησης ότι υφίσταται δυνατότητα για τη συνέχιση της επιχειρηματικής της δραστηριότητας. Η διοίκηση της οικονομικής οντότητας πρέπει πρώτιστα να εξετάσει όλες τις διαθέσιμες πληροφορίες, ώστε να εξάγει συμπέρασμα περί της συνεχιζόμενης δραστηριότητας.

3. *Λογιστικός Χειρισμός με Βάση την Αρχή των Δεδουλευμένων Εσόδων και Εξόδων*: οι οικονομικές καταστάσεις καταρτίζονται σύμφωνα με αυτή την αρχή και τα στοιχεία τους αναγνωρίζονται ως περιουσιακά στοιχεία, υποχρεώσεις, ίδια κεφάλαια, έσοδα και έξοδα κατά τον τρόπο που ορίζουν τα Δ.Π.Χ.Α. Οι ταμειακές ροές εξαιρούνται από την αρχή των δεδουλευμένων.

4. *Σημαντικότητα και Συγκέντρωση (Αρχή του Ουσιώδους)*: Τα ουσιώδη στοιχεία κάθε κατηγορίας των οικονομικών καταστάσεων πρέπει να παρουσιάζονται ξεχωριστά. Τα επουσιώδη στοιχεία που συμψηφίζονται πρέπει να γνωστοποιούνται στις σημειώσεις.

5. *Συμψηφισμός*: Ο συμψηφισμός απαγορεύεται, εκτός εάν κάποιο πρότυπο ορίζει διαφορετικά. Η εν λόγω απαγόρευση επιτρέπει στους χρήστες των οικονομικών καταστάσεων να κατέχουν περισσότερο αξιόπιστη και μεγαλύτερου όγκου πληροφόρηση.

6. *Συχνότητα Παρουσίασης*: Η εκάστοτε οικονομική οντότητα πρέπει να παρουσιάζει τις απαραίτητες οικονομικές καταστάσεις τουλάχιστον μία φορά το χρόνο. Ορισμένες οντότητες ανάλογα με την εκάστοτε νομοθεσία του εκάστοτε κράτους πρέπει να παρουσιάζουν περισσότερο από μία φορά το χρόνο οικονομικές καταστάσεις, δηλαδή πρέπει να παρουσιάζουν ενδιάμεσες οικονομικές αναφορές όπως ορίζει το Δ.Λ.Π. 34: Ενδιάμεση Χρηματοοικονομική Αναφορά. Για παράδειγμα, στην Ελλάδα σύμφωνα με το νόμο ενδιάμεσες οικονομικές αναφορές συντάσσουν και παρουσιάζουν οι οντότητες δημοσίου συμφέροντος. Οι εισηγμένες εταιρείες στο Χρηματιστήριο Αθηνών παρουσιάζουν ενδιάμεσες οικονομικές αναφορές τουλάχιστον κατά το πέρας του 1^{ου} εξαμήνου του οικονομικού έτους.

7. *Συγκριτική Πληροφόρηση*: στις οικονομικές καταστάσεις της χρήσεως πρέπει να υφίστανται συγκριτική πληροφόρηση μεταξύ όμοιων οικονομικών στοιχείων της προηγούμενης χρήσεως, εκτός εάν κάποιο πρότυπο ορίζει διαφορετικά.

8. *Ομοιομορφία (Συνέπεια) της Παρουσίασης*: Ο τρόπος που απεικονίζονται τα οικονομικά στοιχεία στις οικονομικές καταστάσεις και η εμφάνιση των οικονομικών καταστάσεων πρέπει να ίδια από περίοδο σε περίοδο. Η αλλαγή της εμφάνισης των οικονομικών καταστάσεων με σκοπό τη βελτιστοποίηση της κατανοητότητας και της αξιοπιστίας των πληροφοριών είναι επιτρεπτή.

Τέλος, εκδίδονται ξεχωριστά Δ.Π.Χ.Α., που όμως βασίζονται στον κύριο κορμό των Δ.Π.Χ.Α., για την κάλυψη εξειδικευμένων αναγκών. Αυτά είναι τα Δ.Π.Χ.Α. για μικρομεσαίες επιχειρήσεις και τα Δ.Λ.Π. του δημοσίου τομέα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 16: Δ.Λ.Π. – Δ.Π.Χ.Α.

ΔΙΕΘΝΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΑ ΠΡΟΤΥΠΑ
ΔΛΠ 1: Παρουσίαση Οικονομικών Καταστάσεων
ΔΛΠ 2: Αποθέματα
ΔΛΠ 7: Καταστάσεις Ταμειακών Ροών
ΔΛΠ 8: Λογιστικές Πολιτικές, Μεταβολές των Λογιστικών Εκτιμήσεων και Λάθη
ΔΛΠ 10: Γεγονότα μετά την ημερομηνία του Ισολογισμού
ΔΛΠ 11: Συμβάσεις Κατασκευής
ΔΛΠ 12: Φόροι Εισοδήματος
ΔΛΠ 16: Ενσώματα Πάγια
ΔΛΠ 17: Μισθώσεις
ΔΛΠ 18: Έσοδα
ΔΛΠ 19: Παροχές σε Εργαζόμενους
ΔΛΠ 20: Λογιστική των Κρατικών Επιχορηγήσεων και Γνωστοποίηση της Κρατικής Υποστήριξης
ΔΛΠ 21: Οι Επιδράσεις των Μεταβολών στις Τιμές Συναλλάγματος
ΔΛΠ 23: Κόστος Δανεισμού
ΔΛΠ 24: Γνωστοποιήσεις Συνδεδεμένων Μερών
ΔΛΠ 26: Λογιστικός Χειρισμός και Παρουσίαση των Προγραμμάτων Παροχών Εξόδου από την Υπηρεσία
ΔΛΠ 27: Ατομικές Οικονομικές Καταστάσεις
ΔΛΠ 28: Επενδύσεις σε Συγγενείς Επιχειρήσεις και Κοινοπραξίες
ΔΛΠ 29: Παρουσίαση Οικονομικών Στοιχείων σε Υπερπληθωριστικές Οικονομίες
ΔΛΠ 31: Επενδύσεις σε Κοινοπραξίες
ΔΛΠ 32: Χρηματοοικονομικά Μέσα: Παρουσίαση
ΔΛΠ 33: Κέρδη ανά Μετοχή
ΔΛΠ 34: Ενδιάμεση Χρηματοοικονομική Αναφορά
ΔΛΠ 36: Απομείωση Αξίας Περιουσιακών Στοιχείων
ΔΛΠ 37: Προβλέψεις, Ενδεχόμενες Υποχρεώσεις και Ενδεχόμενα Περιουσιακά Στοιχεία
ΔΛΠ 38: Άυλα Περιουσιακά Στοιχεία

ΔΛΠ 39: Χρηματοοικονομικά Μέσα: Αναγνώριση και Επιμέτρηση
ΔΛΠ 40: Επενδύσεις σε Ακίνητα
ΔΛΠ 41: Γεωργία

ΔΙΕΘΝΗ ΠΡΟΤΥΠΑ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΦΟΡΑΣ
ΔΠΧΑ 1: Πρώτη Εφαρμογή των ΔΠΧΑ
ΔΠΧΑ 2: Παροχές που Εξαρτώνται από την Αξία των Μετοχών
ΔΠΧΑ 3: Συνενώσεις Επιχειρήσεων
ΔΠΧΑ 4: Ασφαλιστήρια Συμβόλαια
ΔΠΧΑ 5: Μη κυκλοφορούντα Περιουσιακά Στοιχεία που Κατέχονται προς Πώληση και Διακοπείσες Δραστηριότητες
ΔΠΧΑ 6: Έρευνα και Αξιολόγηση Ορυκτών Πόρων
ΔΠΧΑ 7: Χρηματοοικονομικά Μέσα: Γνωστοποιήσεις
ΔΠΧΑ 8: Λειτουργικοί Τομείς
ΔΠΧΑ 9: Χρηματοοικονομικά Μέσα
ΔΠΧΑ 10: Ενοποιημένες Οικονομικές Καταστάσεις
ΔΠΧΑ 11: Σχήματα υπό Κοινό Έλεγχο
ΔΠΧΑ 12: Γνωστοποίηση Συμμετοχών σε άλλες οντότητες
ΔΠΧΑ 13: Επιμέτρηση της εύλογης αξίας
ΔΠΧΑ 14: Αναβαλλόμενοι Λογαριασμοί Ρυθμιζόμενων Τιμών
ΔΠΧΑ 15: Έσοδα από Συμβάσεις με Πελάτες
ΔΠΧΑ 16: Μισθώσεις

ΠΗΓΗ: www.taxheaven.gr

Ελληνικά Λογιστικά Πρότυπα

Τα Ε.Λ.Π. εισάγονται στην ελληνική νομοθεσία με το ν. 4308/14 και εφαρμόζονται από 01/01/2015. Σκοπός τους είναι ο εκσυγχρονισμός της ελληνικής λογιστικής τυποποίησης και των ελληνικών λογιστικών κανόνων και η σύγκλισή τους με τα Δ.Π.Χ.Α., αφού ορισμένες διερμηνείες των Ε.Λ.Π. παραπέμπουν στο αντίστοιχο Δ.Π.Χ.Α. Επίσης, η χρήση του Ε.Γ.Λ.Σ. καθίσταται προαιρετική, με την προϋπόθεση ότι οι επιχειρήσεις που το

χρησιμοποιούν πρέπει να διεκπεραιώνουν τις απαραίτητες προσαρμογές, ώστε να συμβαδίζουν με το νόμο και να καλύπτουν τις απαραίτητες πληροφοριακές ανάγκες. Επομένως, η χρήση του Ε.Γ.Λ.Σ. είναι άσκοπη και ουσιαστικά αποτελεί ένα μεταβατικό στάδιο για την ομαλή ένταξη των Ε.Λ.Π. στην ελληνική οικονομία. Οι βασικές διαφορές των Ε.Λ.Π. με τα Ε.Γ.Λ.Σ. αφορούν τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις (π.χ. καταργήθηκε ο πίνακας διάθεσης αποτελεσμάτων), το σχέδιο λογαριασμών (π.χ. καταργήθηκε η ομάδα 9 και η 10) και το λογιστικό χειρισμό ορισμένων συναλλαγών (π.χ. ο λογιστικός χειρισμός του φόρου εισοδήματος ως έξοδο, κατάργηση της μεθόδου LiFo). Ακόμη, ο ν. 4308/14 εισάγει την έννοια του αναβαλλόμενου φόρου και η χρήση του από τις οικονομικές οντότητες καθίσταται προαιρετική. Σύμφωνα με τον Καραγιώργο (2017), η καταγραφή των λογιστικών γεγονότων στα λογιστικά βιβλία – αρχεία κατά τα Ε.Λ.Π. ακολουθεί δύο μεθόδους την απλογραφική (βιβλία εσόδων – εξόδων) και τη διπλογραφική (ή σύστημα διπλής εγγραφής, χρέωση – πίστωση) μέθοδο. Με την πρώτη μέθοδο ενημερώνεται ένας λογαριασμός, ενώ με τη δεύτερη τουλάχιστον δύο. Διπλογραφικά βιβλία σύμφωνα με το νόμο υποχρεούνται να τηρούν οι Α.Ε., Ε.Π.Ε., Ι.Κ.Ε., γενικά οι επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών μεγαλύτερο από 1.500.000 € και οι Ο.Ε. και Ε.Ε. στις οποίες όλα τα μέλη τους είναι οντότητες με μετοχική νομική μορφή ή παρόμοιου τύπου (π.χ. Α.Ε., Ε.Π.Ε., Ι.Κ.Ε.). Επιπλέον, οι οικονομικές οντότητες κατηγοριοποιούνται με βάση το μέγεθός τους σε τέσσερις (4) κατηγορίες πολύ μικρές, μικρές, μεσαίες και μεγάλες οντότητες. Το μέγεθός τους προσδιορίζεται από τρία κριτήρια το μέσο όρο προσωπικού, το σύνολο του ενεργητικού και τον καθαρό κύκλο εργασιών. Για να εντάσσεται μία οντότητα σε μία απ' τις προαναφερθείσες κατηγορίες πρέπει να πληρούνται τουλάχιστον δύο από τα τρία κριτήρια. Η κατηγοριοποίηση έχει ως εξής:

ΠΙΝΑΚΑΣ 17: Κατηγορίες Οντοτήτων.

Κατηγορίες οντοτήτων	Κριτήρια μεγέθους (κάλυψη 2 από τα 3)		
	Μέσος όρος προσωπικού	Σύνολο ενεργητικού	Καθαρός κύκλος εργασιών
Πολύ μικρές (ΟΕ, ΕΕ, ατομική, κλπ)	-	-	≤1.500.00
Μικρές (ΟΕ, ΕΕ, ατομική, κλπ)	-	-	>1.500.00
Πολύ μικρές (Α.Ε, Ο.Ε, ΙΚΕ, Ετερόρρυθμη κατά μετοχές)	≤10	≤350.00	≤700.000
Μικρές άρθρου (Α.Ε, Ο.Ε, ΙΚΕ, Ετερόρρυθμη κατά μετοχές)	≤50	≤4.000.000	≤8.000.000
Μεσαίες (όλες)	≤250	≤20.000.000 0	≤40.000.000
Μεγάλες (όλες)	>250	>20.000.000 0	>40.000.000

ΠΗΓΗ: ΚΑΡΑΓΙΩΡΓΟΣ, Θ. (2017). Φορολογική Πρακτική: Σύμφωνα με τα Ε.Λ.Π. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Αφοί Θ. Καραγιώργου Ο.Ε.

Οι οικονομικές καταστάσεις στα Ε.Λ.Π. είναι οι εξής:

1. Ισολογισμός ή Κατάσταση Χρηματοοικονομικής Θέσης.
2. Κατάσταση Αποτελεσμάτων.
3. Κατάσταση Μεταβολών Καθαρής Θέσης.
4. Κατάσταση Χρηματοροών.
5. Προσάρτημα.

Οι μεγάλες οντότητες έχουν την υποχρέωση κατάρτισης όλων των παραπάνω καταστάσεων, οι μεσαίες όλων των προαναφερθέντων καταστάσεων εκτός της Κατάστασης Χρηματοροών και οι μικρές και πολύ μικρές έχουν την υποχρέωση σύνταξης της Κατάστασης Χρηματοοικονομικής Θέσης – Ισολογισμού, της Κατάστασης Αποτελεσμάτων και του Προσαρτήματος.

Οι λογιστικές αρχές που διέπουν την ελληνική λογιστική επιστήμη διαμορφώθηκαν με την πάροδο του χρόνου και αποτελούν ένα σύνολο αρχών. Ο σκοπός δημιουργίας τους ήταν να αντιμετωπιστούν πρακτικά προβλήματα που ταλάνιζαν την ελληνική επιχειρηματικότητα. Ορισμένες απ' αυτές τις λογιστικές αρχές έρχονται σε σύγκρουση με τα Δ.Π.Χ.Α., δημιουργώντας μ' αυτό τον τρόπο αποκλίσεις μεταξύ των Ε.Λ.Π. και των Δ.Π.Χ.Α. Οι λογιστικές αρχές είναι οι εξής (Καραγιώργος 2017):

1. *Αρχή της Αυτοτέλειας της Λογιστικής Οντότητας*: οποιαδήποτε επιχείρηση αποτελεί ξεχωριστή και ανεξάρτητη οντότητα με τις δικές της υποχρεώσεις και περιουσιακά στοιχεία. Η συγκεκριμένη αυτοτέλεια διατηρείται ακόμη και όταν μία οικονομική οντότητα αποτελεί θυγατρική εταιρεία μίας άλλης. Επομένως, πέραν των ενοποιημένων οικονομικών καταστάσεων που συντάσσει η μητρική εταιρεία για τον όμιλο, η θυγατρική εταιρεία συντάσσει τις ατομικές οικονομικές καταστάσεις της ξεχωριστά.

2. *Αρχή της Συνεχίσεως της Δραστηριότητας*: η συγκεκριμένη αρχή στηρίζεται στην υπόθεση ότι η εκάστοτε οντότητα συνεχίζει την επιχειρηματική δραστηριότητά της στο διηνεκές και με βάση αυτή συντάσσονται οι οικονομικές καταστάσεις της. Σ' αντίθετη περίπτωση, δηλαδή όταν υπάρχει εκτίμηση ή πρόθεση της διοίκησης της οικονομικής οντότητας για μη συνέχιση της δραστηριότητάς της, οι οικονομικές καταστάσεις της συντάσσονται σύμφωνα με τη νομοθεσία και τις λογιστικές πρακτικές περί ρευστοποίησης της περιουσίας της. Η συγκεκριμένη αρχή αποτελεί κομβικό σημείο για την εφαρμογή της λογιστικής, διότι όλες οι λογιστικές μέθοδοι, πολιτικές και αρχές βασίζονται σ' αυτή την υπόθεση, της συνεχίσεως της δραστηριότητας.

3. *Αρχής της Περιοδικότητας*: η συγκεκριμένη αρχή αναφέρεται στη λογιστική περίοδο και στη λογιστική χρήση, σύμφωνα με τις οποίες η οικονομική οντότητα συντάσσει τις οικονομικές καταστάσεις της και πληροφορεί τους χρήστες της. Η εκάστοτε οικονομική οντότητα δύναται να διαμορφώσει τη λογιστική χρήση της ανάλογα με τις ανάγκες της. Για παράδειγμα μία επιχείρηση μπορεί να έχει λογιστική χρήση από 01/07 έως 30/06, ενώ η συνήθης και η ευρέως χρησιμοποιούμενη είναι από 01/01 έως 31/12.

4. *Αρχή της Νομισματικής Μονάδας και Αρχή της Σταθερότητας της Χρηματικής Μονάδας*: η συγκεκριμένη αρχή αναφέρεται στο εθνικό νόμισμα, το οποίο καθιστά μονάδα μέτρησης και αποτύπωσης της αξίας των στοιχείων της οικονομικής οντότητας. Επίσης, ο όρος σταθερότητα αναφέρεται στη διαχρονική αγοραία δύναμη του νομίσματος. Ακόμη, η συγκεκριμένη αρχή καθιστά δυνατή τη σύγκριση ανόμοιων στοιχείων, διότι τα «μεταφράζει» όλα σε χρηματική αξία. Για παράδειγμα μπορούν να συγκριθούν τα κτίρια και τα μεταφορικά μέσα που κατέχει η οικονομική οντότητα, αφού στον ισολογισμό της αποτυπώνονται με

χρηματική αξία. Από την άλλη πλευρά, η συγκεκριμένη αρχή καθίσταται έρμαιο της νομισματικής πολιτικής. Για παράδειγμα, σύμφωνα με αυτή την αρχή το ευρώ (€) παρέμεινε σταθερό κατά την περίοδο της κρίσης, καθιστώντας έτσι τις συγκρίσεις από χρήση σε χρήση αναξιόπιστες.

5. *Αρχή του Ιστορικού Κόστους*: η προαναφερθείσα επιμέτρηση των στοιχείων της εκάστοτε οικονομικής οντότητας σε χρηματικές μονάδες διεκπεραιώνεται μέσω μίας μεθόδου αποτίμησης. Σύμφωνα με τη συγκεκριμένη αρχή, η καταλληλότερη είναι μέθοδος είναι αυτή του ιστορικού κόστους κτήσεως. Το εκάστοτε στοιχείο καταχωρείται στην αξία αγοράς ή πώλησής του και κατ' αυτό τον τρόπο εμφανίζεται στις οικονομικές καταστάσεις. Ο συγκεκριμένος προσδιορισμός της αξίας θεωρείται αντικειμενικός διότι, βασίζεται σε νόμιμα παραστατικά έγγραφα που έχουν εκδοθεί. Από την άλλη πλευρά, με τη πάροδο του χρόνου και με τις μεταβολές των τιμών, η εμφανιζόμενη αξία του στοιχείου δεν αντικατοπτρίζει την τρέχουσα αξία του και οποιαδήποτε συγκριτική πράξη καθίσταται αναξιόπιστη.

6. *Αρχή της Αντικειμενικότητας*: σύμφωνα με την παρούσα αρχή, οποιαδήποτε καταχώρηση λογιστικών γεγονότων πρέπει να συνοδεύεται από αμερόληπτα και ελέγξιμα στοιχεία. Με αυτόν τον τρόπο οι πληροφορίες που παρέχονται στους χρήστες των οικονομικών καταστάσεων καθίστανται αξιόπιστες και χρήσιμες. Ορισμένες φορές, όταν είναι πρακτικά αδύνατη η αντικειμενική απόδειξη της αξίας ενός στοιχείου χρησιμοποιούνται εκτιμήσεις. Για παράδειγμα, η διοίκηση της οικονομικής οντότητας εκτιμά την ωφέλιμη ζωή του παγίου και κατ' αυτή υπολογίζεται το έξοδο χρήσεως της αποσβέσεως.

7. *Αρχή της Πραγματοποίησης του Εσόδου*: σύμφωνα με αυτή την αρχή τα έσοδα αναγνωρίζονται και καταχωρούνται όταν πραγματοποιούνται και όχι όταν προσδοκάται ότι θα πραγματοποιηθούν ή θα εισπραχθούν.

8. *Αρχή της Συσχέτισης των Εσόδων με τα Έξοδα*: σύμφωνα με τη συγκεκριμένη αρχή τα πραγματοποιούμενα έσοδα της χρήσεως πρέπει να συνδέονται με αντίστοιχα έξοδα που έγιναν, ώστε να πραγματοποιηθούν τα πρώτα. Επίσης, το λογιστικό αποτέλεσμα προκύπτει από τον προαναφερθέντα συσχετισμό είτε, είναι άμεσος είτε, είναι έμμεσος.

9. *Αρχή της Αυτοτέλειας των Χρήσεων ή Αρχή των Δεδουλεμένων εσόδων και εξόδων*: σύμφωνα μ' αυτή την αρχή η εξαγωγή του τελικού αποτελέσματος (κέρδη/ζημιές), γίνεται με την προσμέτρηση των εσόδων και εξόδων μόνο της συγκεκριμένης λογιστικής χρήσης. Δηλαδή, έσοδα και έξοδα που αφορούν προηγούμενες και επόμενες λογιστικές χρήσεις δεν συμμετέχουν στη διαμόρφωση του αποτελέσματος.

10. *Αρχή της Συντηρητικότητας*: σύμφωνα μ' αυτή την αρχή, η καταλληλότερη μέθοδος για να αντιμετωπιστεί ένα λογιστικό γεγονός είναι αυτή που επιφέρει μικρότερη λογιστική αξία.

Ως εκ τούτου, αν υφίστανται παραπάνω από μία μέθοδο για να εξαχθεί ένα αποτέλεσμα, τότε επιλέγεται η μέθοδος που θα εξάγει τη χαμηλότερη αξία.

11. *Αρχή της Συνέπειας των Λογιστικών Μεθόδων*: η συγκεκριμένη αρχή στοχεύει στην ενδυνάμωση της αξιοπιστίας και της συγκρισιμότητας των πληροφοριών που παρέχονται. Επομένως, απαγορεύει τις αλλαγές από μέθοδο σε μέθοδο που πιθανόν θα οδηγήσουν σε αλλοίωση των πληροφοριών, εκτός αν επιτρέπεται από κάποιο πρότυπο ή αν θεωρείται ότι πρόκειται να παρέχει περισσότερο αξιόπιστη πληροφόρηση.

12. *Αρχή του Ουσιώδους των Λογιστικών Πληροφοριών*: σύμφωνα με τη συγκεκριμένη αρχή η εκάστοτε οικονομική οντότητα παρουσιάζει στοιχεία που είναι σημαντικά γι' αυτήν και για τους χρήστες της. Με αυτό τον τρόπο, μειώνεται το κόστος, αφού δεν παρακολουθούνται στενά ασήμαντοι λογαριασμοί.

13. *Αρχή της Αποκάλυψης*: σύμφωνα μ' αυτή την αρχή η οικονομική οντότητα πρέπει να ενημερώνει του χρήστες των οικονομικών καταστάσεών της για τις λογιστικές πολιτικές, μεθόδους και αρχές που χρησιμοποιεί και για σημαντικά γεγονότα που την αφορούν. Το προσάρτημα αναλαμβάνει το συγκεκριμένο ρόλο και περιέχει πρόσθετες πληροφορίες, πέραν αυτών που περιέχονται στις λοιπές οικονομικές καταστάσεις.

Πέραν, των διαφορών μεταξύ των Ε.Λ.Π. και των Δ.Π.Χ.Α σε ορισμένα σημεία των λογιστικών αρχών (π.χ. αρχή της συντηρητικότητας), υπάρχουν και άλλες διαφορές σε λογιστικούς χειρισμούς. Για παράδειγμα, ο αναβαλλόμενος φόρος εισοδήματος απουσιάζει από τα Ε.Λ.Π. και τα κριτήρια για την ενοποίηση των οντοτήτων διαφέρουν, μ' αυτά των Δ.Π.Χ.Α. να είναι αυστηρότερα. Οι διαφορές αυτές οφείλονται στις ιδιαιτερότητες της ελληνικής οικονομίας και στη μεταβατική περίοδο για την εφαρμογή των Ε.Λ.Π.

3.3.4. Εσωτερικός Έλεγχος

Σύμφωνα με τον Λουμιώτη (2015), η διοίκηση της εκάστοτε εταιρείας είναι επιφορτισμένη με την ευθύνη της διαχείρισής της και στοχεύει στην ανάπτυξή της. Ως εκ τούτου, η διοίκηση πρέπει να συντονίζει, να σχεδιάζει αλλά και να επιβλέπει όλες τις πραγματοποιούμενες συναλλαγές σε καθημερινή βάση. Στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις αυτό είναι αντιμετώπισιμο από την ίδια τη διοίκηση λόγω του μικρού όγκου συναλλαγών τους. Από την άλλη πλευρά, στις μεγάλες οικονομικές οντότητες η άμεση επίβλεψη και παρακολούθηση όλων των συναλλαγών από τη διοίκηση είναι σχεδόν ανέφικτη. Αυτό οφείλεται στη διεθνοποίηση, στην πολυπλοκότητα και στο μεγάλο όγκο συναλλαγών τους. Συνεπώς, σ' αυτές τις οντότητες

γεννάται η ανάγκη δημιουργίας και λειτουργίας ενός συστήματος εσωτερικού ελέγχου. Σύμφωνα με τον Καζαντζή (2006), η ανάπτυξη ενός συγκεκριμένου συστήματος μπορεί είτε, να αποτελεί πρωτοβουλία της ίδιας της οικονομικής οντότητας είτε, να απαιτείται από το νόμο. Για παράδειγμα, στην Ευρώπη, στις Η.Π.Α. και στην Ελλάδα οι εισηγμένες στο χρηματιστήριο εταιρείες και τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα απαιτείται να διαθέτουν επαρκές σύστημα εσωτερικού ελέγχου. Επομένως, η ανάπτυξη ενός συστήματος εσωτερικού ελέγχου αποτελεί ευθύνη της διοίκησης της εκάστοτε οικονομικής οντότητας και ο εσωτερικός έλεγχος την βοηθάει να εκπληρώσει αποτελεσματικά τα καθήκοντά της.

Βασικές Έννοιες

Σύμφωνα με το Ινστιτούτο Εσωτερικών Ελεγκτών, «ο εσωτερικός έλεγχος είναι η μία ανεξάρτητη, αντικειμενική, διαβεβαιωτική και συμβουλευτική δραστηριότητα, σχεδιασμένη να προσθέτει αξία και να βελτιώνει τις λειτουργίες ενός οργανισμού». Ο εσωτερικός έλεγχος, σε αντίθεση με τον εξωτερικό, διενεργείται από πρόσωπα της οικονομικής οντότητας. Οι εσωτερικοί ελεγκτές χαρακτηρίζονται από ανεξαρτησία και ενημερώνουν και παρέχουν πληροφορίες μόνο στη διοίκηση της εταιρείας. Το σύστημα εσωτερικού ελέγχου (ή εσωτερικές δικλίδες ασφαλείας) είναι ένα σύνολο ελεγκτικών μηχανισμών, δραστηριοτήτων και διαδικασιών, που διέπουν συνεχώς όλες τις δραστηριότητες της οικονομικής οντότητας, ώστε να εξασφαλισθεί η ομαλή και να επιτευχθεί η αποτελεσματική λειτουργία της. Εσωτερικές δικλίδες ασφαλείας για μία οικονομική οντότητα είναι ο διαχωρισμός καθηκόντων, οι απαραίτητες εξουσιοδοτήσεις ή εγκρίσεις, οι συμφωνίες και οι επισκοπήσεις. Επιπροσθέτως, οι εσωτερικές δικλίδες ασφαλείας διαχωρίζονται σε τρεις (3) κατηγορίες ανάλογα με τον τρόπο που δρουν, στις οργανωτικές, στις προληπτικές και στις κατασταλτικές δικλίδες. Για παράδειγμα, η λογιστική παρακολούθηση του ταμείου της οικονομικής οντότητας από διαφορετικό προσωπικό απ' αυτό που είναι επιφορτισμένο με τη διαχείρισή του, αποτελεί μία αυτοματοποιημένη με σκοπό την πρόληψη, εσωτερική δικλίδα ασφαλείας.

Σκοποί και Στόχοι του Εσωτερικού Ελέγχου και του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου

Σύμφωνα με τους Νεγκάκη και Ταχυνάκη (2017), σκοπός του εσωτερικού ελέγχου είναι να βοηθήσει τη διοίκηση της οικονομικής οντότητας να διεκπεραιώσει τα καθήκοντά της βραχυπρόθεσμα και να επιτύχει τους στόχους της μακροχρόνια. Δηλαδή, η αποστολή και οι

στόχοι της οικονομικής οντότητας ταυτίζονται με τους στόχους του εσωτερικού ελέγχου. Μ' αυτό τον τρόπο ο εσωτερικός έλεγχος προσδίδει αξία στην οικονομική οντότητα και βελτιώνει την αποτελεσματικότητα και την αποδοτικότητά της. Ο εσωτερικός έλεγχος παρέχει εξειδικευμένες υπηρεσίες προς την διοίκηση, οι οποίες αφορούν ολόκληρη τη δομή του οργανισμού. Επίσης, στόχος του εσωτερικού ελέγχου είναι η δημιουργία ενός κατάλληλα οργανωμένου και προσαρμοσμένου στις ανάγκες της οικονομικής οντότητας συστήματος εσωτερικού ελέγχου, το οποίο βοηθάει στην επίτευξη του σκοπού του εσωτερικού ελέγχου και κατ' επέκταση της διοίκησης της οντότητας.

Σύμφωνα με τον Λουμιώτη (2015), το σύστημα εσωτερικού ελέγχου έχει ως σκοπό να προλαμβάνει, να αποκαλύπτει, να διορθώνει και να αξιολογεί (ποιοτική και ποσοτική αξιολόγηση) τυχόν σφάλματα. Επίσης, το σύστημα εσωτερικού ελέγχου εξασφαλίζει ότι όλες οι εκτελούμενες δραστηριότητες συμβαδίζουν και συμμορφώνονται με την κουλτούρα της οικονομικής οντότητας και με τους ισχύοντες νόμους και κανονισμούς. Ακόμη, αξιολογεί και συνδράμει στη λογιστική παρακολούθηση, διασφαλίζοντας και καθιστώντας μ' αυτό τον τρόπο περισσότερο αξιόπιστες τις οικονομικές καταστάσεις της οικονομικής οντότητας. Σύμφωνα με τον Καζαντζή (2006), το σύστημα εσωτερικού ελέγχου στοχεύει στη διαφύλαξη και στον περιορισμό τυχόν σπατάλης των περιουσιακών στοιχείων της οικονομικής οντότητας. Επιπροσθέτως, εξασφαλίζει να μεταβιβαστούν ακέραιες οι απαιτήσεις της διοίκησης στο προσωπικό του οργανισμού, αλλά και να φροντίσει να γίνουν κατανοητές οι πολιτικές και οι επιχειρησιακές στρατηγικές της.

Βασικές Αρχές του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου

Η αξιολόγηση του συστήματος εσωτερικού ελέγχου, τόσο από τους εσωτερικούς ελεγκτές, όσο και από τους εξωτερικούς ελεγκτές αποτελεί κομβικό σημείο για τον τρόπο που πρόκειται να σχεδιαστεί, να εκτελεστεί και να περατωθεί το ελεγκτικό τους έργο. Το σύστημα εσωτερικού ελέγχου για να θεωρείται επαρκές πρέπει να τηρούνται συγκεκριμένες βασικές αρχές. Αυτές είναι (Λουμιώτης 2015):

1. *Επαρκής Λογιστική Οργάνωση*: η λογιστική οργάνωση βασίζεται κατά κύριο λόγο στο μηχανογραφικό λογιστικό σύστημα που διαθέτει η οικονομική οντότητα. Ο μεγάλος όγκος αρχείων και στοιχείων που διαχειρίζεται το λογιστικό τμήμα σε μία οικονομική οντότητα καθιστά απαραίτητη την ύπαρξη μηχανογραφικού μέσου για την καταγραφή και παρακολούθησή τους. Το μηχανογραφικό σύστημα αποθηκεύει δεδομένα και βοηθάει τον εσωτερικό ελεγκτή να εκτελέσει το ελεγκτικό του έργο (π.χ. σύνταξη φύλλων εργασίας).

Επομένως, για να υφίσταται επαρκής λογιστική οργάνωση πρέπει να υφίσταται και η κατάλληλη μηχανογραφική υποστήριξη.

2. *Σαφής Διαχωρισμός των Τριών Λειτουργιών της Οικονομικής Οντότητας*: η συναλλακτική, η διαχειριστική και η λογιστική λειτουργία πρέπει να είναι ανεξάρτητες μεταξύ τους και να μην ασκούνται από τους ίδιους υπαλλήλους. Με αυτό τον τρόπο εξασφαλίζεται η εύρυθμη λειτουργία της οικονομικής μονάδας και αποφεύγεται η δημιουργία ευφόρου κλίματος για τις απάτες.

3. *Ευδιάκριτη και Συγκεκριμένη Κατανομή Αρμοδιοτήτων και Ευθυνών στο Προσωπικό*: η συγκεκριμένη αρχή είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την παραπάνω. Για να υπάρξει σαφής διαχωρισμός των τριών λειτουργιών της οικονομικής οντότητας πρέπει το ανθρώπινο δυναμικό που τις στελεχώνει να διαθέτει την κατάλληλη γνώση, να χαρακτηρίζεται από ακεραιότητα και να γνωρίζει ξεκάθαρα τις αρμοδιότητές του, ώστε μετέπειτα να καθίσταται δυνατή η ορθή επίρριψη και ο δίκαιος καταλογισμός ευθυνών. Οι εργασίες των τριών προαναφερθεισών βασικών λειτουργιών ορισμένες φορές συγχέονται. Επομένως, για να διατηρηθεί ο διαχωρισμός τους πρέπει να υπάρχουν οι απαραίτητες εξουσιοδοτήσεις και εγκρίσεις και να ελέγχονται από τρίτο πρόσωπο.

4. *Άμεση Έκδοση των Απαραίτητων Στοιχείων*: η εκάστοτε πληρωμή ή είσπραξη πρέπει να ακολουθείται από το αντίστοιχο παραστατικό και η εκάστοτε απαίτηση ή υποχρέωση να λογιστικοποιείται ορθά. Αυτά τα στοιχεία πρέπει να είναι αριθμημένα και να επικυρώνονται από το αντίστοιχο αρμόδιο και εξουσιοδοτημένο προσωπικό.

5. *Καθιέρωση Μέτρων Φυσικής Προστασίας*: τα λογιστικά αρχεία και στοιχεία και τα περιουσιακά στοιχεία της οικονομικής οντότητας πρέπει να φυλάσσονται και να προστατεύονται από τυχών φυσικές φθορές. Για παράδειγμα, πρέπει να δημιουργείται σε τακτά χρονικά διαστήματα αντίγραφο ασφαλείας για τα λογιστικά δεδομένα, το οποίο να προστατεύεται σε διαφορετικό χώρο από τα πρωτότυπα, ώστε να μην υπάρξουν ενδεχόμενες απώλειες δεδομένων. Επίσης, πρέπει να υφίσταται συγκεκριμένη πολιτική ασφαλείας, ώστε η χρήση των λογιστικών αρχείων ή των περιουσιακών στοιχείων της οικονομικής οντότητας να γίνεται από το αρμόδιο προσωπικό και κατόπιν προκαθορισμένης διαδικασίας.

6. *Φυσικές Επαληθεύσεις*: πρέπει να διενεργούνται σε τακτά χρονικά διαστήματα φυσικές επαληθεύσεις για τα λογιστικά αρχεία και τα περιουσιακά στοιχεία της οικονομικής οντότητας, τηρώντας ταυτόχρονα την βασική αρχή για την κατανομή των αρμοδιοτήτων. Για παράδειγμα, πρέπει να διενεργείται έλεγχος και συμφωνίες για την ορθή λογιστικοποίηση των λογαριασμών από ανεξάρτητο προσωπικό απ' αυτό που ήταν επιφορτισμένο με την αρχική τους καταγραφή και παρακολούθηση.

Σύμφωνα με τον Νεγκάκη και Ταχυνάκη (2017), η τήρηση των προαναφερθεισών αρχών έχει ως αποτέλεσμα τη μείωση των περιττών εξόδων και της γραφειοκρατίας, την είσπραξη διαφυγόντων κερδών, τον έγκαιρο εντοπισμό σφαλμάτων, την αύξηση της διαφάνειας και τη δημιουργία κλίματος εμπιστοσύνης εντός της οντότητας και την ενθάρρυνση του προσωπικού για την ανάδειξη και υλοποίηση καινοτόμων ιδεών. Δηλαδή, προσδίδει αξία στην οικονομική οντότητα, εξασφαλίζει την ομαλή λειτουργία της και μειώνει τον ελεγκτικό κίνδυνο. Ακόμη, η ύπαρξη ενός επαρκούς συστήματος εσωτερικού ελέγχου μειώνει το κόστος του ελέγχου. Αυτό συμβαίνει διότι, ο ελεγκτής για να συλλέξει τα απαραίτητα ελεγκτικά τεκμήρια διενεργεί έλεγχο μικρότερο σε όγκο και σε χρόνο απ' ότι επρόκειτο να διενεργήσει σε μία οικονομική οντότητα με ανύπαρκτο ή ανεπαρκές σύστημα εσωτερικού ελέγχου.

Βήματα Διενέργειας Εσωτερικού Ελέγχου

Κάθε τμήμα εσωτερικού ελέγχου προσαρμόζει τον επικείμενο έλεγχο ανάλογα με τις ανάγκες τις εκάστοτε οικονομικής οντότητας και τις απαιτήσεις της διοίκησής της. Δηλαδή, η έκταση, ο χρόνος και το κόστος του ελέγχου ποικίλουν από επιχείρηση σε επιχείρηση. Όμως, η μεθοδολογία και τα βήματα που ακολουθούνται για τη διενέργεια του εσωτερικού ελέγχου είναι κοινά για κάθε τμήμα εσωτερικού ελέγχου. Τα βήματα παρουσιάζονται παρακάτω με τη σειρά που διενεργούνται (Νεγκάκης και Ταχυνάκης 2017):

1. *Προκαταρτική Έρευνα*: σ' αυτό το στάδιο το τμήμα εσωτερικού ελέγχου κατανοεί την οντότητα και συλλέγει τις απαραίτητες πληροφορίες. Η προκαταρτική έρευνα είναι εκτενέστερη και περισσότερο χρονοβόρα, εφόσον η οντότητα ελέγχεται για πρώτη φορά από το τμήμα εσωτερικού ελέγχου. Αναλυτικότερα στο συγκεκριμένο στάδιο περιλαμβάνονται οι εξής διαδικασίες:

A. Προετοιμασία: άνοιγμα ή ενημέρωση του μόνιμου φακέλου ελέγχου, μελέτη προηγούμενων φύλλων εργασίας και αξιολόγηση της οργανωτικής δομής της οντότητας μέσω των οργανογραμμάτων ή άλλων σχετικών εντύπων.

B. Δημιουργία Ερωτηματολογίων: συντάσσονται με σκοπό να αξιολογηθεί στο σύστημα εσωτερικού ελέγχου. Η μορφή των ερωτηματολογίων ποικίλη και λαμβάνεται η έγκριση της διοίκησης για το περιεχόμενό τους όπου απαιτείται.

Γ. Διενέργεια Συναντήσεων και Συνεντεύξεων: πρωτίστως ενημερώνεται επισήμως ο προϊστάμενος του τμήματος που πρόκειται να ελεγχθεί, ενώ μετέπειτα διενεργούνται οι

σχετικές συνεντεύξεις. Οι συνεντεύξεις στοχεύουν στην δημιουργία κλίματος εμπιστοσύνης, συνεργασίας και στην κατανόηση του σκοπού του ελέγχου από το ελεγχόμενο τμήμα.

Δ. Κατανόηση του Ελεγχόμενου Τμήματος: ο εσωτερικός ελεγκτής πληροφορείται για τυχόν ιδιαιτερότητες του ελεγχόμενου τμήματος, όπως είναι μία πρόσφατη οργανωτική αλλαγή ή ειδικά έντυπα που χρησιμοποιούνται. Επίσης, ο εσωτερικός ελεγκτής κατανοεί τον τρόπο που διοικείται το ελεγχόμενο τμήμα και το προσωπικό που το απαρτίζει. Η συγκεκριμένη κατανόηση είναι ιδιαίτερης σημασίας διότι, καθορίζει και την έκταση των ελεγκτικών διαδικασιών που πρόκειται να εκτελεστούν. Για παράδειγμα, εάν η διοίκηση κατανέμει ορθά και ξεκάθαρα τις ευθύνες και τις αρμοδιότητες στο προσωπικό και εάν οι πληροφορίες μεταφέρονται χωρίς αλλοιώσεις από επίπεδο σε επίπεδο, τότε ο ελεγκτικός κίνδυνος αξιολογείται ως μικρός. Κατά συνέπεια, η έκταση των ελεγκτικών διαδικασιών που απαιτούνται είναι μικρότερες.

Ε. Διενέργεια Φυσικής Επισκόπησης: η φυσική παρουσία του εσωτερικού ελεγκτή στο χώρο ελέγχου καθίσταται δυνατή να του παρέχει περισσότερο αξιόπιστες πληροφορίες, καλύτερη κατανόηση για τον ελεγχόμενο και αναδεικνύει τυχόν προβλήματα που υφίστανται.

ΣΤ. Κατάρτιση Διαγραμμάτων Ροής Διαδικασιών: μέσω των συγκεκριμένων διαγραμμάτων ο εσωτερικός ελεγκτής αναλύει σύνθετες και πολύπλοκες διαδικασίες. Επίσης, τα διαγράμματα ροής οπτικοποιούν τις συγκεκριμένες διαδικασίες και συμβάλουν στην εγκυρότερη γνωστοποίηση και στην αποτελεσματικότερη κατανόησή τους από τους προϊστάμενους του εσωτερικού ελεγκτή.

Ζ. Εκτίμηση Κινδύνων: ο εσωτερικός ελεγκτής πρέπει να συγκεντρώσει τις απαραίτητες πληροφορίες σχετικά με τρόπο διαχείρισης και αντιμετώπισης των κινδύνων από τη διοίκηση. Με αυτό τον τρόπο, ο εσωτερικός ελεγκτής εκτιμά τον ελεγκτικό κίνδυνο, σύμφωνα με τον οποίο σχεδιάζει τον επικείμενο έλεγχο. Δηλαδή, αποτελεί τη βάση σύνταξης του προγράμματος ελέγχου.

Η. Παρουσίαση των Αποτελεσμάτων της Προκαταρκτικής Έρευνας: αυτή είναι η τελευταία διαδικασία του συγκεκριμένου σταδίου, όπου παρουσιάζονται οι τυχόν εντοπισθείσες αδυναμίες και οι εκτιμήσεις του ελεγκτή σχετικά με τον επερχόμενο έλεγχο. Επομένως, σ' αυτό το στάδιο ο ελεγκτής έχει αποκτήσει αξιόπιστη γνώμη για το σύστημα εσωτερικού ελέγχου και δύναται να προχωρήσει στο σχεδιασμό ενός κατάλληλου προγράμματος ελέγχου.

2. *Σύνταξη Προγράμματος Ελέγχου*: ο εσωτερικός ελεγκτής συντάσσει ένα μακροπρόθεσμο και ένα βραχυπρόθεσμο πρόγραμμα ελέγχου. Στο πρώτο αναφέρεται γενικά η ουσία και ο

βασικός σκοπός του ελέγχου, τα οποία συμβαδίζουν με το όραμα και την αποστολή της οικονομικής οντότητας. Επίσης, αυτά διαμορφώνονται με στοιχεία που δεν εξετάστηκαν κατά την προκαταρκτική έρευνα, όπως είναι ο ρυθμός ανάπτυξης της εταιρείας, του κλάδου και ευκαιρίες και απειλές για την οντότητα. Το μακροπρόθεσμο πρόγραμμα ελέγχου αναπροσαρμόζεται με την πάροδο του χρόνου και με την εξέλιξη του ελεγκτικού έργου. Από την άλλη πλευρά, το βραχυπρόθεσμο πρόγραμμα ελέγχου, το οποίο καταρτίζεται κάθε χρόνο με το πέρας της προκαταρκτικής έρευνας, παρουσιάζει αναλυτικά το ελεγκτικό έργο. Δηλαδή, παρουσιάζει τους στόχους, το εύρος, το κόστος, το χρόνο που απαιτείται και το αναγκαίο προσωπικό για να διεκπεραιωθεί ο έλεγχος. Τέλος, στο συγκεκριμένο στάδιο καθορίζονται τα δείγματα ελέγχου.

3. *Επιτόπια Εργασία*: αφορά ελεγκτικές εργασίες που εκτελεί ο εσωτερικός ελεγκτής είτε, με τη φυσική του παρουσία στο ελεγχόμενο τμήμα είτε, εξ αποστάσεως, ώστε να περατωθούν τα αναγραφόμενα του προγράμματος ελέγχου. Τέτοιοι έλεγχοι είναι οι έλεγχοι τεκμηρίωσης εργασιών (εμπεριέχουν τις αναλυτικές διαδικασίες και τους λεπτομερειακούς ελέγχους) και οι έλεγχοι διαδικασιών (εμπεριέχουν τους ελέγχους εγκρίσεων, διενέργειας εργασιών και διαφυλάξεως της περιουσίας).

4. *Έκθεση Ελέγχου*: παρουσιάζονται τα ευρήματα και τα αποτελέσματα του ελέγχου με σκοπό να ενημερωθεί εγκαίρως η διοίκηση της εταιρείας. Επίσης, η παράδοση της έκθεσης ελέγχου στη διοίκηση στοχεύει στην ανάδειξη αστοχιών, ώστε αυτή να εκτελέσει άμεσα σχετικές διορθωτικές κινήσεις. Για να μπορέσει η διοίκηση να ανταποκριθεί άμεσα και να προβεί σε διορθώσεις πρέπει να αντιλαμβάνεται πλήρως το περιεχόμενο της εκθέσεως. Ως εκ τούτου, η έκθεση πρέπει να χαρακτηρίζεται από κατανοητότητα, περιεκτικότητα, πειστικότητα και να παρουσιάζει εφικτές λύσεις. Τέλος, η έκθεση που παρουσιάζει ο εσωτερικός ελεγκτής αποτελεί το μέσο αξιολόγησής του.

5. *Μεταγενέστερες Ενέργειες*: αφορούν την αξιολόγηση των ενεργειών της διοικήσεως, οι οποίες προήλθαν από προτάσεις ή υποδείξεις, εσωτερικών, εξωτερικών ή άλλων ελεγκτών. Η συγκεκριμένη αξιολόγηση επικεντρώνεται στην επάρκεια, στην αποτελεσματικότητα και στο χρόνο ανταπόκρισης της διοίκησης. Ακόμη, ο εσωτερικός ελεγκτής δύναται να εκδώσει σχετική έκθεση, ώστε να βοηθήσει τη διοίκηση να επιτύχει αποτελεσματικότερα το σκοπό της.

Σύμφωνα με τον Λουμιώτη (2015), στα πλαίσια του εσωτερικού ελέγχου ο εσωτερικός ελεγκτής οφείλει να ενημερώνει εγγράφως τουλάχιστον μία φορά το τρίμηνο, το Δ.Σ. για την πορεία του ελέγχου και για θέματα που προέκυψαν απ' αυτόν. Επίσης, παρέχει εγγράφως στις αρμόδιες εποπτικές αρχές οποιαδήποτε πληροφορία ζητηθεί, έπειτα από σχετική έγκριση

του Δ.Σ. Τέλος, αναφέρει στο Δ.Σ. στο οποίο παρίσταται, θέματα σύγκρουσης συμφερόντων μεταξύ ιδιωτικών συμφερόντων των μελών του Δ.Σ. ή των διοικητικών στελεχών και των συμφερόντων της οικονομικής οντότητας.

Επιτροπή Ελέγχου

Ο νόμος ορίζει ότι κάθε οντότητα δημόσιου ενδιαφέροντος πρέπει να διαθέτει επιτροπή ελέγχου. Η επιτροπή ελέγχου ορίζεται από το Δ.Σ. και αποτελείται από τουλάχιστον δύο (2) μη εκτελεστικά του μέλη και τρίτους. Τα μέλη της επιτροπής ελέγχου πρέπει να διαθέτουν τις κατάλληλες λογιστικές και ελεγκτικές γνώσεις και την κατάλληλη επαγγελματική εμπειρία. Επίσης, οι εσωτερικοί και εξωτερικοί ελεγκτές επικοινωνούν άμεσα με την επιτροπή ελέγχου, η οποία έχει τις εξής αρμοδιότητες (Λουμιώτης 2015):

1. Παρακολούθηση της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης.
2. Παρακολούθηση και αξιολόγηση του συστήματος εσωτερικού ελέγχου.
3. Παρακολούθηση του εξωτερικού υποχρεωτικού ελέγχου ατομικών ή ενοποιημένων οικονομικών καταστάσεων.
4. Διασφάλιση της ανεξαρτησίας των ελεγκτών.
5. Σύσταση για την αξιολόγηση και τον ορισμό νόμιμου ελεγκτή ή ελεγκτικού γραφείου.
6. Διασφάλιση για την εφαρμογή των νόμων και των κανονισμών λειτουργίας.

Ο τρόπος λειτουργίας της επιτροπής ελέγχου συνεχώς μεταβάλλεται, αναπτύσσεται και προσαρμόζεται στις ανάγκες της εκάστοτε οικονομίας. Αυτό γίνεται αντιληπτό από τη νομοθέτησή της, την αδιάκοπη επιστημονική ανάπτυξή της και από το βασικό ρόλο που διαδραματίζει στον επιχειρηματικό κόσμο και στον ελεγκτικό κλάδο. Ωστόσο, στην Ελλάδα η αξιοπιστία της επλήγη από το πρόσφατο σκάνδαλο της εταιρείας Folli Follie.

Εσωτερικός Έλεγχος στα Χρηματοπιστωτικά Ιδρύματα

Η ιλιγγιώδης ανάπτυξη της οικονομίας και των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων βασίζεται στη μεταφορά μεγάλου όγκου κεφαλαίων. Όπως, έχει προαναφερθεί τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα μεταφέρουν αποτελεσματικά κεφάλαια από τις πλεονασματικές στις ελλειμματικές μονάδες. Επομένως, η προστασία του επενδυμένου κεφαλαίου αποτελεί βασική προϋπόθεση τόσο για τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα όσο και για ολόκληρη την οικονομία. Οι συναλλαγές που διεξάγονται από τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα για να περατώσουν τις

μεταφορές κεφαλαίων, πέραν του μεγάλου όγκους τους, είναι και ιδιαίτερα πολύπλοκες και διατρέχουν υψηλούς κινδύνους. Άρα, για να παρακολουθηθούν ορθά και για να προστατεύονται τα επενδυμένα κεφάλαια πρέπει να υφίσταται ένα αποτελεσματικό σύστημα εσωτερικού ελέγχου.

Με την πάροδο του χρόνου και με την ταυτόχρονη ακμή του χρηματοπιστωτικού τομέα, έχουν αναπτυχθεί μία σειρά οικονομικών μοντέλων, κανόνων και αρχών. Σκοπός τους είναι η προστασία και συνέχιση της ομαλής λειτουργίας των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων. Σύμφωνα με τους Νεγκάκη και Ταχυνάκη (2017), ο Κώδικας Δεοντολογίας Επιχειρήσεων Παροχής Επενδυτικών Υπηρεσιών ανέφερε ότι οποιοδήποτε μέρος της πιστωτικής εταιρείας πρέπει να μεριμνά και να λαμβάνει τα κατάλληλα μέτρα για να προστατεύονται τα συμφέροντα των πελατών τους και η ομαλή λειτουργία της αγοράς. Αυτό επιτυγχάνεται με την ανάπτυξη ενός επαρκούς συστήματος εσωτερικού ελέγχου, το οποίο όπως και ο παραπάνω κώδικας απευθύνεται σ' ολόκληρη τη δομή της πιστωτικής εταιρείας. Επιπροσθέτως, ο Κώδικας Δεοντολογίας Εταιρειών Διαχείρισης Αμοιβαίων Κεφαλαίων και Εταιριών Επενδύσεων Χαρτοφυλακίου που έχει όμοιο σκοπό με τον προαναφερθέντα κώδικα, αναφέρει ξεκάθαρα ότι οι πιστωτικές εταιρείες πρέπει να εκτελούν αποτελεσματικά και οργανωμένα διαδικασίες εσωτερικού ελέγχου. Δηλαδή, πρέπει να υφίστανται εξειδικευμένο τμήμα εσωτερικού ελέγχου με τις προδιαγραφές και τα καθήκοντα που έχουν αναφερθεί προηγουμένως.

Ακόμη, η Τ.τ.Ε. και ο ν. 4438/16 όρισε ότι τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα που εδρεύουν στην Ελλάδα πρέπει να διαθέτουν αποτελεσματική οργανωτική δομή (ύπαρξη εγκεκριμένου οργανογράμματος) και επαρκές σύστημα εσωτερικού ελέγχου. Σκοπός δεν είναι μόνο η προστασία του εσωτερικού περιβάλλοντός τους και της αγοράς, αλλά και να βελτιωθούν οι καθημερινές παρεχόμενες υπηρεσίες, η επικοινωνία με εποπτικούς φορείς και ο βαθμός ανταπόκρισης σε κανονισμούς και νομοθεσίες. Όμοια έπραξε και η επιτροπή κεφαλαιαγοράς για τις εισηγμένες στο χρηματιστήριο Αθηνών εταιρείες.

Ουσιαστικά, στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα λόγω της πολυπλοκότητας και του μεγάλου όγκου διαδικασιών τους, ο εσωτερικός έλεγχος διαχωρίζεται στη Μονάδα Εσωτερικής Επιθεώρησης, στη Μονάδα Διαχείρισης Κινδύνων και στη Μονάδα Κανονιστικής Συμμόρφωσης.

Η Μ.Ε.Ε. είναι ανεξάρτητη, ελέγχεται από τη διοίκηση του εκάστοτε χρηματοπιστωτικού ιδρύματος και επικοινωνεί με την επιτροπή ελέγχου. Επίσης, στελεχώνεται από εξειδικευμένο, έμπειρο και επιστημονικά καταρτισμένο προσωπικό, ώστε να παρέχει ανεξάρτητες, αντικειμενικές και εξειδικευμένες ελεγκτικές και συμβουλευτικές υπηρεσίες.

Στις αρμοδιότητές του υπόκειται ο έλεγχος της επάρκειας και της αποτελεσματικότητας του συστήματος εσωτερικού ελέγχου. Εν κατακλείδι, λειτουργεί ως τμήμα εσωτερικού ελέγχου.

Οι υψηλοί και μεγάλοι σε όγκο κίνδυνοι που περιβάλλουν τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, τα ώθησαν να διασπάσουν τη λειτουργία της διαχείρισης κινδύνων από τον εσωτερικό έλεγχο. Έτσι, δημιουργήθηκε η Μ.Δ.Κ., η οποία υπόκειται στον έλεγχο του Μ.Ε.Ε., αλλά λειτουργεί ανεξάρτητα. Επίσης, η Μ.Δ.Κ. αναφέρεται στη διοίκηση, στην επιτροπή διαχείρισης κινδύνων και στο Δ.Σ. του εκάστοτε χρηματοπιστωτικού ιδρύματος. Το πεδίο δραστηριότητάς της αφορά τη διαχείριση κινδύνων (εντοπισμός, αξιολόγηση, τρόποι αποφυγής ή αντιμετώπισης κινδύνων κ.τ.λ.) και θέματα κεφαλαιακής επάρκειας.

Η ύπαρξη Μ.Κ.Σ. στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα καθίσταται υποχρεωτική όταν διαθέτουν θυγατρικές εταιρείες ή υποκαταστήματα στο εξωτερικό ή ενεργητικό μεγαλύτερο των δέκα (10) δισεκατομμυρίων ευρώ (€) ή μετοχές εισηγμένες σε οργανωμένη αγορά. Η Μ.Κ.Σ. ελέγχεται από τη Μ.Ε.Ε. και σκοπός της είναι η συμμόρφωση της οντότητας στους εσωτερικούς της κανονισμούς και στα ρυθμιστικά της πλαίσια.

Ιδιαίτερα σημαντικό είναι οι τρεις (3) μονάδες να επικοινωνούν μεταξύ τους και με τη διοίκηση. Οι διαδικασίες που εκτελούν είναι άρρηκτα συνδεδεμένες και δεν είναι εφικτό να εκτελεστούν μεμονωμένα. Η συχνή επικοινωνία μεταξύ των τριών μονάδων καθίσταται απαραίτητη και στοχεύει στην ανταλλαγή πληροφοριών, στην ταχύτατη και αποτελεσματική επίλυση τυχόν προβλημάτων και στην εκτέλεση συντονισμένου έργου.

3.3.5. Εξωτερικός Έλεγχος

Η οικονομική ανάπτυξη, η πολυπλοκότητα των επιχειρήσεων και ο σύγχρονος τρόπος διοίκησής τους γεννά την ανάγκη ύπαρξης εξειδικευμένου και ανεξάρτητου ελέγχου. Στη σύγχρονη οικονομία, πληθώρα προσώπων επενδύουν κεφάλαια σε εταιρείες, στις οποίες απέχουν από διοικητικούς ρόλους. Κατ' επέκταση, τα επενδυμένα κεφάλαιά τους διαχειρίζονται από τρίτους. Ο εξωτερικός έλεγχος γεφυρώνει το συγκεκριμένο χάσμα εξασφαλίζοντας την αξιοπιστία και την πληρότητα των πληροφοριών που παρέχονται από τη διοίκηση προς τους χρήστες. Επομένως, οι επενδυτές ή οι εν δυνάμει επενδυτές ή πρόσωπα που διακυβεύονται τα συμφέροντά τους από την ελεγχόμενη οικονομική οντότητα λαμβάνουν την απαραίτητη και ορθή πληροφόρηση.

Βασικές Έννοιες

Σύμφωνα με τους Νεγκάκη και Ταχυνάκη (2017), ο εξωτερικός έλεγχος διενεργείται από έναν ανεξάρτητο επαγγελματία, δηλαδή από έναν ελεγκτή που δεν έχει υπαλληλικές σχέσεις με την ελεγχόμενη οικονομική οντότητα. Γι' αυτό οι εξωτερικοί ελεγκτές συχνά αναφέρονται ως ανεξάρτητοι ελεγκτές.

Σύμφωνα με τον Καζαντζή (2006), οι ορκωτοί ελεγκτές είναι αναγνωρισμένοι από την πολιτεία ή από την αρμόδια λογιστική οργάνωση μίας χώρας και είναι ειδικά εκπαιδευμένοι επαγγελματίες. Γι' αυτό οι εξωτερικοί ελεγκτές συχνά αναφέρονται πέραν από ανεξάρτητοι ελεγκτές και ως ορκωτοί ελεγκτές λογιστές. Επίσης, πεδίο δραστηριότητας των ορκωτών ελεγκτών λογιστών είναι ο έλεγχος των οικονομικών καταστάσεων των οικονομικών οντοτήτων. Αυτό απαιτεί ιδιαίτερες γνώσεις, πείρα, αμεροληψία, αντικειμενικότητα και εχεμύθεια, διότι ο έλεγχος των οικονομικών καταστάσεων στηρίζεται πέραν των άλλων, στην επαγγελματική κρίση και στον επαγγελματικό σκεπτικισμό του ελεγκτή. Η επαγγελματική κρίση του ελεγκτή αφορά και κατέχει ιδιαίζουσα θέση σ' ολόκληρο τον έλεγχο. Ως εκ τούτου, οι ορκωτοί ελεγκτές λογιστές για να διατηρήσουν την επαγγελματική τους άδεια υποχρεούνται από το νόμο 4449/2017 να συμμετέχουν σε πάσης φύσεως προγράμματα συνεχούς εκπαίδευσης. Εν κατακλείδι, για να περατωθεί ορθά το ελεγκτικό έργο, ο ελεγκτής πρέπει να χαρακτηρίζεται από πλήρη ανεξαρτησία και από υψηλές γνώσεις.

Σκοπός Εξωτερικού Ελέγχου και Εξωτερικού Ελεγκτή

Σύμφωνα με το νόμο 3693/2008, η διενέργεια των υποχρεωτικών ελέγχων πραγματοποιείται σύμφωνα με όσα ορίζουν τα Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου. Το Δ.Π.Ε. 200: Γενικοί Στόχοι του Ανεξάρτητου Ελεγκτή και η Διενέργεια Ελέγχου Σύμφωνα με τα Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου (Λουμιώτης και Τζίφας 2018), ορίζει ως σκοπό του εξωτερικού ελέγχου την απόκτηση εύλογης διασφάλισης ότι καθολικά οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις έχουν καταρτιστεί από κάθε ουσιώδη άποψη, σύμφωνα με το εφαρμοστέο πλαίσιο χρηματοοικονομικής αναφοράς, επιτυγχάνεται η εύλογη παρουσίασή τους και είναι απαλλαγμένες από ουσιώδη ανακρίβεια που αφορά σφάλματα. Ο έλεγχος παρέχει εύλογη διασφάλιση και όχι απόλυτη βεβαιότητα ή εγγύηση ότι οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις δεν εμπεριέχουν ουσιώδες σφάλμα. Αυτή η διαφορά οφείλεται στη ίδια τη φύση του. Ο ελεγκτής καθορίζει το επίπεδο διασφάλισης κατά την επαγγελματική του κρίση, λαμβάνοντας υπόψη ορισμένα κριτήρια όπως το μέγεθος της ελεγχόμενης οικονομικής οντότητας, την αποτελεσματικότητα του

συστήματος εσωτερικού ελέγχου της ελεγχόμενης οικονομικής οντότητας κ.τ.λ. Σύμφωνα με το Δ.Π.Ε. 200, σκοπός του εξωτερικού ελεγκτή είναι να διατυπώσει γνώμη και να εκδώσει κατάλληλη έκθεση ελέγχου επί των οικονομικών καταστάσεων, στηριζόμενος στα συγκεντρωθέντα ελεγκτικά τεκμήρια, στον επαγγελματικό σκεπτικισμό και στην επαγγελματική κρίση του. Τέλος, γίνεται αντιληπτό ότι ο εξωτερικός έλεγχος αποσκοπεί στην ενδυνάμωση και στη βελτίωση του βαθμού εμπιστοσύνης των χρηστών προς τις πληροφορίες που απορρέουν από τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις της εκάστοτε οικονομικής οντότητας.

Σ.Ο.Ε.Λ. και Ε.Λ.Τ.Ε.

Το Σ.Ο.Ε.Λ. αποτελείται από τέσσερα (4) όργανα τη Γ.Σ., το εποπτικό, το επιστημονικό και το πειθαρχικό συμβούλιο. Η Γ.Σ. εκλέγει τα μέλη και ανά τριετία τον πρόεδρο του εκάστοτε συμβουλίου. Το εποπτικό συμβούλιο αποτελείται από οκτώ (8) μέλη και τον πρόεδρο του και ασκεί διοικητικό και διαχειριστικό έργο. Οι βασικότερες αρμοδιότητές του να είναι οι εξής (Νεγκάκης και Ταχυνάκης 2017):

1. Η σύνταξη των ετήσιων οικονομικών καταστάσεων (μετέπειτα εγκρίνονται από τη Γ.Σ.) και προϋπολογισμών του σώματος.
2. Η εποπτεία, η εγγραφή και η διαγραφή των μελών του σώματος και ο καθορισμός των οικονομικών υποχρεώσεων τους προς αυτό.
3. Η διεξαγωγή εξετάσεων, οι οποίες αφορούν την άδεια επαγγέλματος.
4. Η έκδοση κανόνων επαγγελματικής δεοντολογίας για τα μέλη του και κανόνων σχετικά με τα ελεγκτικά πρότυπα.
5. Η εποπτεία και ο έλεγχος για την τήρηση των παραπάνω κανόνων.

Το επιστημονικό συμβούλιο συντάσσει, επεξεργάζεται και αξιολογεί κανονισμούς, οδηγίες και επιστημονικά κείμενα που διαχειρίζεται το εποπτικό συμβούλιο. Τέλος, είναι αρμόδιο για θέματα που προκύπτουν από την άσκηση του ποιοτικού ελέγχου της εργασίας των μελών του, χωρίς να παρεμβάλει σ' αυτήν.

Η Ε.Λ.Τ.Ε. αποτελεί νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου και την ελληνική εποπτική αρχή του ελεγκτικού και λογιστικού επαγγέλματος. Το Δ.Σ. είναι επιφορτισμένο με τη διοίκησή της και αποτελείται από τον πρόεδρο, δύο (2) αντιπροέδρους και τέσσερα (4) μέλη. Η Ε.Λ.Τ.Ε. έχει ως σκοπό την προστασία και την ενίσχυση της διαφάνειας του επαγγέλματος και τη δημιουργία και την ενδυνάμωση της εμπιστοσύνης του επενδυτικού κοινού προς το επάγγελμα. Επιπροσθέτως, το έργο της υλοποιείται μέσω του συμβουλίου ποιοτικού ελέγχου,

του συμβουλίου λογιστικής τυποποίησης και της επιτροπής επαγγελματικών εξετάσεων. Οι βασικότερες αρμοδιότητές της είναι οι εξής (Νεγκάκης και Ταχυνάκης 2017):

1. Η εποπτεία του Σ.Ο.Ε.Λ. και των μελών του.
2. Η εποπτεία και ο έλεγχος των επαγγελματικών εξετάσεων του Σ.Ο.Ε.Λ.
3. Η χορήγηση αδειών εξασκήσεως επαγγέλματος.
4. Η θέσπιση κανόνων δεοντολογίας για το επάγγελμα, οι οποίοι διαμορφώνονται σε συνεργασία με το Σ.Ο.Ε.Λ.
5. Η εισήγηση και γνωμοδότηση προς τον αρμόδιο υπουργό θέματα που αφορούν τη λογιστική τυποποίηση και τον έλεγχο.
6. Η εποπτεία και η διεξαγωγή ποιοτικών ελέγχων για τους εκτελεσθέντες υποχρεωτικούς ελέγχους και για το εσωτερικό σύστημα που υποχρεούται να διαθέτει η εκάστοτε οντότητα.
7. Η διενέργεια ελέγχων για τυχόν παραβάσεις κανόνων και η διερεύνηση τυχόν καταγγελιών.
8. Η επικύρωση και εκτέλεση πειθαρχικών ποινών για τους ελεγκτές.
9. Η συνεργασία με την εθνική αρχή καταπολέμησης και νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές ενέργειες σε συναφή θέματα που εμπλέκονται μέλη του επαγγέλματος.
10. Η αξιολόγηση του περιεχομένου της πιο πρόσφατης έκθεσης διαφάνειας που έχει δημοσιεύσει η ελεγχόμενη οντότητα.

Νομοθετικό Πλαίσιο

Σύμφωνα με τους Νεγκάκη και Ταχυνάκη (2017), ο τακτικός έλεγχος ατομικών ή ενοποιημένων οικονομικών καταστάσεων καθίσταται υποχρεωτικός για τις οντότητες δημοσίου ενδιαφέροντος (συμφέροντος). Επίσης, υποχρεωτικός καθίσταται για τις Α.Ε., τις Ε.Π.Ε., τις μετοχικές Ε.Ε. και τις Ο.Ε. ή Ε.Ε. που άμεσα ή έμμεσα οι απεριόριστα ευθυνόμενοι εταίροι είναι Α.Ε. ή Ε.Π.Ε. ή μετοχική Ε.Ε. και εφόσον αυτές για δύο (2) συνεχόμενες χρήσεις χαρακτηρίζονται σύμφωνα με το νόμο 4308/2014 ως μεσαίες ή μεγάλες οντότητες (η σχετική κατηγοριοποίηση έχει παρουσιαστεί παραπάνω). Από την άλλη πλευρά, οι μικρές οντότητες δύναται να υποβάλουν σε εξωτερικό έλεγχο τις ετήσιες οικονομικές καταστάσεις τους, εφόσον το αναγράφει το καταστατικό τους ή έχει αποφασισθεί από τη Γ.Σ. των μετόχων ή των εταίρων (προαιρετικός έλεγχος).

Το δικαίωμα διενέργειας εξωτερικών ελέγχων κατέχουν νομικά ή φυσικά πρόσωπα, τα οποία διαθέτουν άδεια ασκήσεως επαγγέλματος χορηγούμενη από την Ε.Λ.Τ.Ε. Τα νομικά πρόσωπα που κατέχουν την εν λόγω άδεια είναι ελεγκτικές εταιρείες. Οι συγκεκριμένες

εταιρείες για να συσταθούν υποχρεούνται από το νόμο να διοικούνται κατά πλειοψηφία από νομικά ή φυσικά πρόσωπα που έχουν επαγγελματική άδεια ή κατά τα 2/3 κατ' ελάχιστον από ελεγκτικές εταιρείες που έχουν επαγγελματική άδεια χορηγούμενη από οποιοδήποτε κράτος – μέλος της Ε.Ε. Επίσης, υποχρεούνται η πλειοψηφία των δικαιωμάτων των ψήφων τους να κατέχεται από νομικά ή φυσικά πρόσωπα που διαθέτουν επαγγελματική άδεια, τα φυσικά πρόσωπα που διενεργούν τους ελέγχους να κατέχουν επαγγελματική άδεια και να πληρούν τις προϋποθέσεις της επαγγελματικής εντιμότητας.

Η επαγγελματική ανεξαρτησία, όπως έχει προαναφερθεί, θεωρείται από τους επίσημους οργανισμούς η σημαντικότερη μεταβλητή για την ανάπτυξη και την προστασία του ελεγκτικού επαγγέλματος. Στην Ελλάδα, προκειμένου να οχυρωθεί και να μειωθούν οι παράγοντες που την απειλούν (π.χ. εξοικείωση ελεγκτή και ελεγχόμενου) υφίσταται καθορισμένη διάρκεια εναλλαγής ορκωτού ελεγκτή και ελεγκτικής εταιρείας. Ο νόμος ορίζει ότι ο εκάστοτε ελεγκτής δύναται να ελέγχει τη συγκεκριμένη οντότητα για πέντε (5) συναπτά έτη και με το πέρας τους δεν μπορεί να αναλάβει εκ νέου τον έλεγχο της, εκτός εάν έχουν περάσει τουλάχιστον δύο (2) έτη από τον τελευταίο. Από την άλλη πλευρά, σε επίπεδο ελεγκτικής εταιρείας η χρονική διάρκεια καθορίζεται σε δέκα (10) έτη, τηρώντας ταυτόχρονα την υποχρεωτική εναλλαγή ανά πενταετία του ελεγκτή. Δηλαδή, η ελεγκτική εταιρεία δεν μπορεί να αναθέσει στον ίδιο ελεγκτή της τον έλεγχο της ίδιας εταιρείας, εφόσον έχει επέλθει η πενταετία. Ο παραπάνω χρονικός ορίζοντας της πενταετίας που καθορίζει η ελληνική νομοθεσία είναι μικρότερος και υπερیشύει απ' αυτόν που ορίζει το Διεθνές Πρότυπο Δικλίδων Ποιότητας 1 (7 έτη). Επίσης, για μεγαλύτερη ενίσχυση της ανεξαρτησίας του ελεγκτή απαγορεύεται η ανάληψη ελεγκτικού έργου σε περίπτωση που ο ελεγκτής είχε υπαλληλικές ή συνεργατικές σχέσεις με την εν δυνάμει ελεγχόμενη οντότητα και δεν έχουν επέλθει πέντε (5) έτη από τη λήξη τους.

Ακόμη, ένας παράγοντας που ενδέχεται να μειώσει την ανεξαρτησία του ελεγκτή είναι η παροχή πέραν των ελεγκτικών και άλλων υπηρεσιών. Στην Ελλάδα, η οποία ακολουθεί τις οδηγίες της Ε.Ε., ο ελεγκτής δεν δύναται να παρέχει ορισμένες μη ελεγκτικές υπηρεσίες όπως είναι η τήρηση λογιστικών βιβλίων – αρχείων, κατάρτιση φορολογικών δηλώσεων, υπηρεσίες εσωτερικού ελέγχου κ.τ.λ. Ο βασικός στόχος της προαναφερθείσας απαγόρευσης είναι ο ελεγκτής να παραμείνει προσηλωμένος και απερίσπαστος στο έργο του και να μην αποκλίνει από το σκοπό του.

Τέλος, η Γ.Σ. της ελεγχόμενης οντότητας διορίζει τον ανεξάρτητο ελεγκτή και από μεταξύ τους συμφωνία διαμορφώνεται η αμοιβή του. Αυτός ο τρόπος καθορισμού της αμοιβής συμβαδίζει με τους κανόνες της ελεύθερης αγοράς, αλλά δημιουργεί μεγάλο ανταγωνισμό

στον ελεύθερο πλέον ελεγκτικό κλάδο και πλήττει την ανεξαρτησία των ελεγκτών. Επομένως, θεσπίστηκαν ορισμένοι κανόνες με στόχο να γεφυρώσουν το χάσμα ανάμεσα στην ελεύθερη αγορά και στην ανεξαρτησία και διαφάνεια που πρέπει να διακατέχει το ελεγκτικό έργο. Η συμφωνηθείσα αμοιβή αποτελεί όρο ανάθεσης του ελέγχου και υπολογίζεται βάσει των προϋπολογιζόμενων ωρών διενέργειάς του. Το ύψος της καταγράφεται σε μία επιστολή ή σε οποιαδήποτε κατάλληλη μορφή έγγραφης συμφωνίας, όπως ορίζει το Δ.Π.Ε. 210: Συμφωνία επί των Ορών Ανάθεσης του Ελέγχου (Λουμιώτης και Τζίφας 2018). Επίσης, η αμοιβή απαγορεύεται να καθορίζεται ανάλογα με το αποτέλεσμα του ελέγχου και να είναι μικρότερη κατά δεκαπέντε τοις εκατό (15%) και άνω της λαμβανόμενης αμοιβής του προηγούμενου νόμιμου ανεξάρτητου ελεγκτή. Ακόμη, ο ελεγκτής που αναλαμβάνει τον υποχρεωτικό έλεγχο μίας οικονομικής οντότητας για πρώτη φορά, πρέπει να ενημερωθεί ότι εξοφλήθησαν οι οφειλές της προς τον προηγούμενο ελεγκτή. Σε αντίθετη περίπτωση, ο ελεγκτής πρέπει να ενημερώσει τη διοίκηση της εν δυνάμει ελεγχόμενης οντότητας και να λάβει έγκριση από την Ε.Λ.Τ.Ε. ώστε, να αρθούν τυχόν επιφυλάξεις του για την ανάληψη του ελέγχου. Επιπροσθέτως, οι νόμιμοι ελεγκτές ή οι ελεγκτικές εταιρείες υποχρεούνται να κοινοποιήσουν στην Ε.Λ.Τ.Ε. και να αναρτήσουν στο διαδικτυακό τους τόπο την ετήσια έκθεση διαφάνειας. Αυτή περιλαμβάνει τον τρόπο καθορισμού της αμοιβής τους. Από την άλλη πλευρά, η ανάρτηση στο διαδικτυακό τους τόπο ενδεικτικών ωριαίων τιμών και συναφή κριτήρια εφαρμογής τους καθίσταται προαιρετική.

Εξωτερικός Έλεγχος στα Χρηματοπιστωτικά Ιδρύματα

Τα βήματα που ακολουθούνται για την διενέργεια του εξωτερικού ελέγχου στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα είναι όμοια με αυτά των υπόλοιπων επιχειρήσεων (όπως παρουσιάζονται στον ΠΙΝΑΚΑ 15: Βασικά Στάδια Ελέγχου Οικονομικών Καταστάσεων). Ο σκοπός του εξωτερικού ελέγχου, του ελεγκτή, η καθολική εφαρμογή των Δ.Π.Ε. και των εφαρμοστέων λογιστικών προτύπων αποτελούν βασικά στοιχεία για την διεκπεραίωση του εξωτερικού ελέγχου και παραμένουν ίδια και αναλλοίωτα για όλες τις οικονομικές οντότητες. Οι διαφορές στον εξωτερικό έλεγχο που υφίστανται ανάμεσα σε μία κοινή οικονομική οντότητα και ένα χρηματοπιστωτικό ίδρυμα αφορούν τον όγκο του ελέγχου, τις εκτιμήσεις του ελεγκτή, το βαθμό ελέγχου στους επιμέρους λογαριασμούς και τις ελεγκτικές διαδικασίες.

Τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα είναι περισσότερο περίπλοκοι οργανισμοί απ' ό,τι οι υπόλοιπες επιχειρήσεις είτε, λόγω νομικών υποχρεώσεων και δεσμεύσεων είτε, λόγω των

ιδιαίτερων χρηματοοικονομικών μέσων που διαχειρίζονται. Επομένως, για να μειωθεί ο ελεγκτικός κίνδυνος σ' ένα αποδεκτά χαμηλό επίπεδο, ο ελεγκτής πρέπει να σχεδιάσει και να εκτελέσει μεγαλύτερο σε όγκο έλεγχο σ' αυτά. Επίσης, στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα ο ελεγκτής χρησιμοποιώντας την επαγγελματική κρίση του, εκτιμά και καθορίζει χαμηλότερα το επίπεδο ανεκτού κινδύνου (αντιστρόφως ανάλογο με τον ελεγκτικό κίνδυνο) απ' ότι στις υπόλοιπες οντότητες. Οι παράγοντες που τον οδηγούν σ' αυτήν την εκτίμηση είναι η πολυπλοκότητα και η σημαντικότητα για την κοινωνία (χρήστες) που χαρακτηρίζει τον κλάδο των τραπεζών ή των χρηματοδοτικών ιδρυμάτων, η περίπλοκη και εκτενής οργανωτική δομή τους, το πλήθος των νομικών ή ελεγκτικών απαιτήσεων για να χαρακτηριστεί το υφιστάμενο σύστημα εσωτερικού ελέγχου τους επαρκές και ο ξεχωριστός τρόπος χρηματοδότησής τους (π.χ. διατραπεζικός δανεισμός).

Σύμφωνα με τους Λουμιώτη και Διονυσόπουλο (2018), οι ελεγκτικές διαδικασίες που διενεργούνται στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα για τους λογαριασμούς των παγίων, των συμμετοχών και χρεογράφων, των παγίων στοιχείων και των λογαριασμών αποτελεσμάτων είναι όμοιες μ' αυτές που διενεργούνται για τις υπόλοιπες οικονομικές οντότητες. Αυτές διαφέρουν στους λογαριασμούς των αποθεμάτων που είναι ανύπαρκτοι για τις τράπεζες, των απαιτήσεων, των υποχρεώσεων, των χορηγήσεων, των παραγώγων προϊόντων και στους μεταβατικούς λογαριασμούς. Όπως έχει προαναφερθεί οι τράπεζες στις υποχρεώσεις τους παρουσιάζουν τις καταθέσεις όψεως και η επισφάλεια των απαιτήσεων έχει ιδιαίτερη σημασία γι' αυτές (ειδικός έλεγχος). Ακόμη, οι επαληθεύσεις, οι συμφωνίες, οι διαπιστώσεις και η διερεύνηση του λογαριασμού χορηγήσεων στις τράπεζες είναι εκτενής λόγω του μεγάλου όγκου του και της πολυπλοκότητάς του. Ο βαθμός και το βάθος του ελέγχου για τους μεταβατικούς λογαριασμούς των τραπεζών (π.χ. προπληρωμένοι τόκοι – έξοδα, δεδουλευμένοι τόκοι – έσοδα περιόδου, δεδουλευμένοι τόκοι – έξοδα περιόδου, τόκοι – έσοδα επόμενων χρήσεων κ.τ.λ.) είναι υψηλός, διότι τα συγκεκριμένα κονδύλια καταλαμβάνουν μεγάλο μέρος στις οικονομικές καταστάσεις τους και απαιτείται συγκεκριμένος και ιδιαίτερος λογιστικός χειρισμός για τον εκτοκισμό. Επιπροσθέτως, τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα σε σχέση με άλλες οικονομικές οντότητες κατέχουν μεγάλο όγκο παραγώγων. Επομένως, πρέπει να διενεργηθούν περίπλοκες (π.χ. δύσκολος λογιστικός χειρισμός και εκτίμηση κινδύνου) και πληθώρες ελεγκτικές διαδικασίες γι' αυτά όπως, διαπίστωση της ορθής λογιστικοποίησης και αποτίμησής τους, επαλήθευση των παραγώγων με τα αντίστοιχα συνδεδεμένα μέρη και διαπίστωση του ορθού διαχωρισμού τους στο εμπορικό χαρτοφυλάκιο και στο χαρτοφυλάκιο αντιστάθμισης κινδύνου. Επίσης, ο ελεγκτής πρέπει να εκτιμήσει τους κινδύνους που απορρέουν για την τράπεζα από τα παράγωγα ώστε,

να διαπιστώσει την κάλυψή τους με αντίθετα παράγωγα προϊόντα. Η συγκεκριμένη εκτίμηση είναι ιδιαίτερα δύσκολη και για να είναι αξιόπιστη, απαιτείται η χρήση περίπλοκων και εξειδικευμένων χρηματοοικονομικών εργαλείων.

Τέλος, γίνεται αντιληπτό ότι παρόλο που σε μεγάλο μέρος ο εξωτερικός έλεγχος για τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και τις υπόλοιπες οικονομικές οντότητες είναι κοινός, υπάρχουν ορισμένα σημεία που για τα πρώτα το ελεγκτικό έργο καθίσταται δυσκολότερο, ευρύτερο σε όγκο, περισσότερο χρονοβόρο και κοστοβόρο.

3.4. Απάτη

3.4.1. Βασικές Έννοιες

Σύμφωνα με το άρθρο 386 του ποινικού κώδικα (Ανδρουλάκης 2006), απάτη διαπράττει «όποιος με σκοπό να αποκομίσει ο ίδιος ή άλλος παράνομο περιουσιακό όφελος, βλάπτει ξένη περιουσία πείθοντας κάποιον σε πράξη, παράλειψη ή ανοχή με την εν γνώσει παράσταση ψευδών γεγονότων ως αληθών ή την αθέμιτη απόκρυψη ή παρασιώπηση αληθινών γεγονότων».

Σύμφωνα με τον Καζαντζή (2006), απάτη είναι η εκούσια κατάχρηση περιουσιακών στοιχείων μίας οικονομικής οντότητας και η παραποίηση των οικονομικών της στοιχείων προς όφελος του δράστη.

Σύμφωνα με τον Ινστιτούτο Εσωτερικών Ελεγκτών Ελλάδας, ως απάτη ορίζονται «οποιοσδήποτε παράνομες πράξεις που χαρακτηρίζονται από δόλο, απόκρυψη ή κατάχρηση εμπιστοσύνης. Αυτές οι πράξεις δεν εξαρτώνται από χρήση απειλής, βίας ή φυσικής δύναμης. Απάτες διαπράττονται από πρόσωπα και οργανισμούς για να αποκτήσουν χρήματα, περιουσιακά στοιχεία ή υπηρεσίες, για να αποφύγουν πληρωμή ή απώλεια υπηρεσιών ή να διασφαλίσουν ατομικό ή επιχειρηματικό συμφέρον».

Σύμφωνα με το Δ.Π.Ε. 240: Ευθύνες του Ελεγκτή Σχετικά με Απάτη στον Έλεγχο Οικονομικών Καταστάσεων (Λουμιώτης και Τζίφας 2018), απάτη είναι «η εκ προθέσεως πράξη από ένα ή περισσότερα πρόσωπα της οικονομικής μονάδας ή από τη διοίκηση ή από εκείνους που είναι επιφορτισμένοι με τη διακυβέρνηση, από εργαζόμενους ή από τρίτα μέρη, η οποία ενέχει παραπλάνηση για την απόκτηση ενός μη δίκαιου ή παράνομου πλεονεκτήματος». Ένα σφάλμα στις οικονομικές καταστάσεις μπορεί να προκύψει είτε, από λάθος είτε, από απάτη. Ο διαχωρισμός τους γίνεται με βάση την ύπαρξη προθέσεως και

αντιμετωπίζεται διαφορετικά από τον ορκωτό ελεγκτή. Το λάθος αποτελεί μία ακούσια πράξη, ενώ η απάτη μία εκούσια.

Σύμφωνα με τον Jones (2011), η δημιουργική λογιστική αφορά την ευέλικτη χρήση της λογιστικής, η οποία είναι σύμφωνη με το εκάστοτε ρυθμιστικό πλαίσιο, ώστε να πραγματοποιήσει τις σχετικές μετρήσεις και να παρουσιάσει τους λογιστικούς λογαριασμούς δίνοντας προτεραιότητα στα συμφέροντα αυτών που τα διαχειρίζονται και όχι στους χρήστες τους. Αυτό αν και είναι νόμιμο, έρχεται σε αντίθεση με το θεμελιώδη σκοπό των οικονομικών καταστάσεων και την εύλογη παρουσίασή τους. Από την άλλη πλευρά, όταν η παραπάνω ευέλικτη χρήση της λογιστικής λαμβάνει χώρα καταστρατηγώντας το εφαρμοστέο ρυθμιστικό πλαίσιο και τους κανόνες, αποτελεί απάτη.

Εν κατακλείδι, όταν μία πράξη διενεργείται εκτός των υφιστάμενων ρυθμιστικών πλαισίων και κανονισμών, με σκοπό ο εκτελεστής της (ή οι εκτελεστές της) να λάβει άμεσα ή έμμεσα οικονομικά οφέλη και συνοδεύεται από ταυτόχρονη άμεση ή έμμεση ζημία ενός τρίτου (ή τρίτων), τότε η συγκεκριμένη πράξη χαρακτηρίζεται ως απάτη.

3.4.2. Κατηγορίες Απάτης

Η απάτη διαπράττεται είτε, προς όφελος της οικονομικής οντότητας, είτε εις βάρος της. Σύμφωνα με το Δ.Π.Ε. 240 (Λουμιώτης και Τζίφας 2018), οι τρόποι διενέργειας της απάτης χωρίζονται σε δύο (2) μεγάλες κατηγορίες, στην παραπλάνηση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων και στην υπεξαίρεση περιουσιακών στοιχείων της οικονομικής οντότητας. Η «ωραιοποίηση» των οικονομικών καταστάσεων συχνά ωφελεί την οικονομική οντότητα και αυτούς που έχουν οικονομικά οφέλη από την θετική οικονομική πορεία της. Από την άλλη πλευρά, η υπεξαίρεση περιουσιακών στοιχείων της οντότητας αποτελεί απάτη εις βάρος της και συχνά διαπράττεται από τους εργαζόμενους.

Οι πλασματικές συναλλαγές, η παράβλεψη συναλλαγών και η μη ορθή εφαρμογή λογιστικών αρχών και κανόνων οδηγούν στη δημιουργία παραπλανητικής χρηματοοικονομικής αναφοράς. Σύμφωνα με τον Jones (2011), οι πλασματικές συναλλαγές μπορεί να είναι εφάπαξ ή να κατέχουν μόνιμο χαρακτήρα, δηλαδή να διενεργούνται συστηματικά. Οι εφάπαξ πλασματικές συναλλαγές αφορούν κυρίως τις πωλήσεις, τα εμπορεύματα και το ταμείο της οικονομικής οντότητας. Ενώ, οι συστηματικές πλασματικές συναλλαγές είναι περισσότερο περίπλοκες και στοχεύουν στη συνεχή παρουσίαση ψευδών ατομικών ή ενοποιημένων οικονομικών καταστάσεων. Για παράδειγμα, οι οικονομικές

οντότητες μπορεί να αυξήσουν τις πωλήσεις τους ή τα αποθέματά τους μέσω της διόγκωσης των υφιστάμενων τιμολογίων ή τη καταχώρηση νέων εικονικών τιμολογίων (ειδικότερα κατά το τέλος της χρήσεως) ή να αυξήσουν τον λογαριασμό του ταμείου. Με αυτό τον τρόπο, χειραγωγούν τα αποτελέσματα χρήσεως ή αυξάνουν το ενεργητικό τους και παρουσιάζουν «ωραιοποιημένες» οικονομικές καταστάσεις, στοχεύοντας να λάβουν ή να λάβουν με ευνοϊκότερους όρους (π.χ. μειωμένο επιτόκιο) τραπεζικό δάνειο ή να αυξηθεί η χρηματιστηριακή τιμή τους ή να πληρούν ορισμένα αναγκαία κριτήρια (π.χ. υπολογισμός κεφαλαιακής επάρκειας των τραπεζών σύμφωνα με το τρίτο σύμφωνο της Επιτροπής της Βασιλείας). Αντίστροφα, μπορεί να μειώσουν τα έσοδά τους και κατ' επέκταση τα κέρδη τους ώστε, να καρπωθούν ευνοϊκότερη φορολογική μεταχείριση. Επίσης, οι οικονομικές οντότητες μπορεί σε συνεχή βάση να μην εφαρμόζουν ορθά τους λογιστικούς κανόνες και αρχές και να εκτελούν συστηματικά πολύπλοκες πλασματικές συναλλαγές. Για παράδειγμα, οι οικονομικές οντότητες μπορεί να μην χορηγούν εγκαίρως τις συμφωνηθείσες μέσω συμβάσεως εκπτώσεις ή να μην καταχωρούν ορισμένα έξοδα της χρήσεως, κατά παράβαση των εφαρμοστέων λογιστικών προτύπων, ώστε να εμφανίζουν μεγαλύτερα κέρδη ή να αποκρύπτουν ζημίες. Ακόμη, μπορεί να μην παρέχουν τις απαραίτητες γνωστοποιήσεις ώστε, να παραπλανούν τους χρήστες των οικονομικών καταστάσεων τους. Επιπροσθέτως, μπορεί να πραγματοποιούν συστηματικά περίπλοκες πλασματικές συναλλαγές (π.χ. χρηματοδοτικές μισθώσεις, τριγωνικές συναλλαγές κ.τ.λ.) με ελεγχόμενες εταιρείες τους, οι οποίες κατά παράβαση των λογιστικών προτύπων δεν ενοποιούνται στις ενοποιημένες οικονομικές καταστάσεις τους. Παραπάνω αναφέρθηκαν πολλές επιχειρήσεις, οι οποίες διέπρατταν απάτες σε συστηματική βάση για μεγάλο χρονικό διάστημα. Όπως, η προαναφερθείσα Equity Funding Corporation of American, η οποία διενεργούσε συστηματικά πλασματικές συναλλαγές επί δεκαοκτώ (18) συναπτά έτη.

Η υπεξαίρεση περιουσιακών στοιχείων της οικονομικής οντότητας αφορά συνήθως κλοπή μικρών ποσών, περιουσιακά στοιχεία που είναι εύκολα ρευστοποιήσιμα και συνοδεύεται από ψευδή αρχεία ή έγγραφα. Σύμφωνα με τον Jones (2011), το μεγαλύτερο ποσοστό υπεξαίρεσεων λαμβάνει χώρα στους λογαριασμούς των χρηματικών διαθεσίμων και των αποθεμάτων. Ωστόσο, έχει παρατηρηθεί σε μικρότερο βαθμό η υπεξαίρεση ή η κατάχρηση πάγιων περιουσιακών στοιχείων της οικονομικής οντότητας. Το ταμείο μίας οικονομικής οντότητας αποτελεί πηγή ζωής γι' αυτήν, αφού μία επιχείρηση με έλλειψη ρευστότητας μπορεί να πτωχεύσει ακόμη και εάν ήτο κερδοφόρα. Επίσης, αποτελεί στόχο για απάτη και επηρεάζει σημαντικά την οικονομική οντότητα. Η απάτη σχετικά με το ταμείο της οικονομικής οντότητας διαπράττεται με ποικίλους τρόπους (προαναφερθέν σκάνδαλο

Κοσκωτά). Για παράδειγμα, κατάχρηση εισπράξεων από τους λογιστές ή διανομείς της επιχείρησης και ταυτόχρονη έκδοση παραστατικού που αναγράφει μικρότερο ποσό απ' αυτό που πλήρωσε πραγματικά ο πελάτης. Ακόμη, μία συνήθης πρακτική απάτης σχετικά με το ταμείο είναι η εικονική πληρωμή προμηθευτών. Τα αποθέματα, ομοίως με το ταμείο, αποτελούν στόχο για απάτη διότι, μπορούν εύκολα να πωληθούν ή να χρησιμοποιηθούν. Επιπροσθέτως, η πνευματική ιδιοκτησία της οικονομικής οντότητας αποτελεί στόχο απάτης, μέσω δωροδοκίας. Για παράδειγμα, οι διανομείς μπορούν να δώσουν σε ανταγωνιστές της οικονομικής οντότητας στοιχεία για τις πωλήσεις της έναντι οικονομικού ανταλλάγματος. Τέλος, τα πάγια περιουσιακά στοιχεία της οικονομικής οντότητας αποτελούν στόχο απάτης, μέσω κατάχρησής τους ή παράνομης χρησιμοποίησής τους. Για παράδειγμα, η χρήση των μεταφορικών μέσω πέραν των εργασιακών πλαισίων ή ο ορισμός τους ως εγγύηση για τη λήψη προσωπικού δανείου.

Εν κατακλείδι, υφίσταντο ορισμένοι λογαριασμοί με υψηλότερο κίνδυνο απάτης (π.χ. ταμείο, αποθέματα) σε σχέση με άλλους (π.χ. κεφάλαιο). Επίσης, η απάτη διαπράττεται μέσω παραπλανητικής χρηματοοικονομικής αναφοράς και υπεξαίρεσης περιουσιακών στοιχείων της οικονομικής οντότητας είτε, προς όφελος της είτε, εις βάρος της. Όμως, σε μακροχρόνια βάση οποιαδήποτε απάτη τείνει να ζημιώσει την οικονομική οντότητα ή να την οδηγήσει στη διακοπή της λειτουργίας της.

3.4.3. Παράγοντες Απάτης

Σύμφωνα με τον Καζαντζή (2006), υφίσταντο τρεις (3) περισσότερο συνήθεις παράγοντες που επηρεάζουν τη διάπραξη απάτης. Αυτοί συχνά αναφέρονται ως «Το τρίγωνο της απάτης», παρουσιάζονται στο ελεγκτικό πρότυπο 99 των Η.Π.Α. και στο Δ.Π.Ε. 240. και είναι τα Κίνητρά ή οι Πιέσεις, οι Ευκαιρίες και οι Νοοτροπίες ή Εκλογικεύσεις.

ΠΙΝΑΚΑΣ 18: Τρίγωνο της Απάτης.

Ο εκάστοτε οργανισμός απαρτίζεται από ανθρώπους, οι οποίοι δραστηριοποιούνται και εκτός αυτού. Επομένως, δύναται οι εργαζόμενοι να αντιμετωπίζουν οικονομικά ή ψυχολογικά προβλήματα που δεν σχετίζονται με την οικονομική οντότητα. Αυτό δεν σημαίνει ότι η οικονομική οντότητα δεν επηρεάζεται απ' αυτό. Ένας τρόπος επηρεασμού της είναι ώθηση των συγκεκριμένων ανθρώπων στη διάπραξη απάτης ώστε, να αποκομίσουν τα απαραίτητα χρήματα ή να ικανοποιήσουν τις ψυχολογικές ανάγκες τους. Ανάλογα με τις πιέσεις που δέχεται ο εκάστοτε άνθρωπος διαπράττει την αντίστοιχη απάτη, όπως έχουν κατηγοριοποιηθεί παραπάνω. Για παράδειγμα (Λουμιώτης και Τζίφας 2018), όταν υφίσταται υπερβολική πίεση στη διοίκηση της οικονομικής οντότητας για την επίτευξη εξωπραγματικών ή επιθετικών στόχων, τότε ορισμένα ανώτερα στελέχη μπορεί να προχωρήσουν στη «ωραιοποίηση» των χρηματοοικονομικών καταστάσεων για να τους επιτύχουν και να μην απολυθούν. Ένα ακόμη παράδειγμα που μπορεί να οδηγήσει σε παραπλανητική χρηματοοικονομική αναφορά αποτελεί η σύνδεση των οικονομικών απολαβών της διοίκησης με την οικονομική πορεία της οντότητας (π.χ. bonus, αναλογική αύξηση του μισθού τους με την αύξηση των κερδών της οντότητας, η διοίκηση κατέχει μετοχές της οντότητας κ.τ.λ.). Επίσης, ορισμένοι άνθρωποι έχουν ψύχωση με την επιτυχία και για ικανοποιήσουν αυτή τη ψυχολογική τους ανάγκη παραποιούν τις χρηματοοικονομικές αναφορές. Από την άλλη πλευρά, ορισμένες πιέσεις μπορούν να οδηγήσουν τους εργαζόμενους σε υπεξαίρεση περιουσιακών στοιχείων της οικονομικής οντότητας. Για παράδειγμα, όταν οι εργαζόμενοι αντιμετωπίζουν προσωπικές οικονομικές δυσκολίες ή

έχουν πολυδάπανο τρόπο ζωής ή αισθάνονται αδικημένοι από την οντότητα ή είναι δυσαρεστημένοι από την οντότητα και έχουν πρόσβαση σε μετρητά ή άλλα περιουσιακά στοιχεία της οντότητας τότε, μπορεί να διαπράξουν απάτη με σκοπό να ικανοποιήσουν τις προσωπικές τους ανάγκες.

Ακόμη, ορισμένες καταστάσεις στην οικονομική οντότητα αυξάνουν τον κίνδυνο απάτης και δημιουργούν ευκαιρίες και εύφορο κλίμα για την ανάπτυξή της. Σε επίπεδο παραπλανητικής χρηματοοικονομικής αναφοράς, ορισμένοι παράγοντες που δημιουργούν τέτοιες ευκαιρίες είναι η φύση του κλάδου που δραστηριοποιείται η οντότητα, η αναποτελεσματικότητα του συστήματος εσωτερικού ελέγχου και η πολύπλοκη οργανωτική δομή της οντότητας. Για παράδειγμα, όταν μεγάλος όγκος των περιουσιακών στοιχείων ή των υποχρεώσεων ή των εσόδων ή των εξόδων της οντότητας βασίζονται σε εκτιμήσεις που δύσκολα επιβεβαιώνονται ή όταν η οντότητα εκτελεί περίπλοκες συναλλαγές τότε, δημιουργούνται ευκαιρίες για απάτες περί παραπλανητικών χρηματοοικονομικών αναφορών. Επίσης, όταν δεν υφίστανται δικλίδες ασφαλείας όπως, ο λογιστής να μην εκτελεί χρέη ταμεία ή όταν υπάρχει συχνή εναλλαγή στο προσωπικό του τμήματος εσωτερικού ελέγχου ή όταν τα λογιστικά πληροφορικά συστήματα δεν επαρκούν για τη διενέργεια ελέγχου τότε, δημιουργούνται ευκαιρίες για απάτες. Ακόμη, όταν δεν υπάρχει διακριτή και σταθερή οργανωτική δομή στην οντότητα τότε, οι δράστες αισθάνονται ότι δεν πρόκειται να αποκαλυφθούν και να τους επιγραφθούν ευθύνες. Σε επίπεδο υπεξαίρεσης περιουσιακών στοιχείων, ορισμένοι παράγοντες που δημιουργούν τέτοιες ευκαιρίες είναι πιθανά μεγάλα ποσά στο ταμείο της οντότητας, τυχόν εμπορεύματα μικρά σε μέγεθος, μεγάλης αξίας ή υψηλής ζήτησης και περιουσιακά στοιχεία που χαρακτηρίζονται από υψηλή ρευστότητα (π.χ. ομολογίες στον κομιστή). Επιπροσθέτως, το ανεπαρκές σύστημα εσωτερικού ελέγχου τείνει να αυξήσει τις εν λόγω υπεξαίρεσεις ή καταχρήσεις.

Σύμφωνα με τον Καζαντζή (2006), ο κάθε άνθρωπος έχει τον δικό του κώδικα ηθικής και χαρακτηρίζεται από συγκεκριμένες αρχές. Αυτές είναι που τον αποτρέπουν από το να διαπράξει μία απάτη ακόμα και εάν, αντιμετωπίζει οικονομικές δυσχέρειες (πιέσεις) και υφίσταντο οι κατάλληλες ευκαιρίες. Οι εργαζόμενοι πρόκειται να διαπράξουν μία απάτη μόνο όταν δεν αντιτίθεται (χαμηλή ηθική) ή μπορεί να συμβαδίσει με τον προσωπικό κώδικα ηθικής τους. Οι εν λόγω εκλογικεύσεις δύναται να πηγάζουν είτε, από αδυναμίες της οντότητας είτε, από την δυσαρέσκεια των ιδίων των εργαζομένων. Για παράδειγμα, ο εργαζόμενος μπορεί να εντάξει στον προσωπικό κώδικα ηθικής του την υπεξαίρεση χρημάτων από την οντότητα, όταν αισθάνεται ότι συνδράμει σημαντικά σ' αυτήν αλλά, δεν απολαμβάνει την πρόεπουσα αμοιβή. Επίσης, η αδυναμία της διοίκησης να διορθώσει

εγκαίρως και αποτελεσματικά αδυναμίες στο σύστημα εσωτερικού ελέγχου ή όταν η ίδια χρησιμοποιεί αθέμιτες πρακτικές, δίνει την εντύπωση στο δράστη ότι οι πράξεις του είναι ορθές. Τέλος, όταν μία απάτη διαπράττεται από μία ομάδα εργαζομένων τότε, η εκλογίκευση της πράξης πηγάζει από την ομαδική σκέψη (π.χ. όλοι οι άλλοι κάνουν το ίδιο).

Επομένως, η πιθανότητα διάπραξης απάτης ενισχύεται όταν υφίσταντο οι παραπάνω τρεις (3) βασικοί παράγοντες (Απάτη = Κίνητρο + Μέσα + Ευκαιρίες). Η εμφάνιση αυτών των παραγόντων δεν πρέπει να απασχολεί μόνο την ίδια την οντότητα, τους εργαζομένους της και τους ελεγκτές της αλλά, ολόκληρο το περιβάλλον στο οποίο δραστηριοποιείται (π.χ. εποπτικές αρχές των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων).

3.4.4. Πρόληψη Απάτης

Σύμφωνα με το Δ.Π.Ε. 240 (Λουμιώτης και Τζίφας 2018), η διοίκηση της οικονομικής οντότητας και όσοι είναι επιφορτισμένοι με τη διακυβέρνησή της κατέχουν την πρωταρχική ευθύνη για την πρόληψη και τον εντοπισμό της απάτης. Αυτό δεν συνεπάγεται ότι τρίτοι (π.χ. ρυθμιστικοί φορείς, εξωτερικοί ελεγκτές, φορολογικοί ελεγκτές κ.τ.λ.) δεν πρέπει να μεριμνούν ώστε, να αποτραπεί ή να εντοπιστεί μία απάτη στον εκάστοτε οργανισμό. Η πρόληψη της απάτης αναφέρεται σ' ενέργειες είτε, της διοίκησης είτε, των ρυθμιστικών αρχών που πρόκειται να μειώσουν την πιθανότητα εμφάνισης απάτης και να αποτρέψουν τους εργαζόμενους απ' αυτή.

Σύμφωνα με τον Καζαντζή (2006), η ελεγκτική της απάτης αποτελεί ένα νέο επιστημονικό πεδίο της ελεγκτικής. Στην ανάπτυξή της έχουν οδηγήσει και συμβάλει οι πάσης φύσεως απάτες που έχουν διαπραχτεί με την πάροδο του χρόνου. Επομένως, ένα βασικό αρχικό στάδιο για να αποτραπεί μία απάτη είναι η κατάλληλη εκπαίδευση των ελεγκτών είτε, εσωτερικών είτε, εξωτερικών στην ελεγκτική της απάτης. Η συγκεκριμένη εκπαίδευση αφορά ελεγκτικές γνώσεις, κοινωνικές, ψυχολογικές και οικονομικές γνώσεις που σχετίζονται με την απάτη και μεθόδους και τεχνικές της ανακριτικής διαδικασίας. Επίσης, απαραίτητη κρίνεται η συνεχής εκπαίδευση των ελεγκτών επειδή, οι μέθοδοι με τις οποίες διαπράττονται οι απάτες και η επιστήμη της ελεγκτικής της απάτης διαρκώς αναπτύσσονται με θετική συσχέτιση. Τέλος, το συγκεκριμένο στάδιο αποτελεί τη βάση για τη πρόληψη και την αποτροπή της απάτης διότι, δεν μπορεί να αντιμετωπιστεί ένα πρόβλημα εφόσον πρωτίστως δεν έχει καταστεί γνωστό και κατανοητό.

Ακόμη, ένας τρόπος να μειωθεί η πιθανότητα εμφάνισης απάτης είναι η δημιουργία ενός αποτελεσματικού συστήματος εσωτερικού ελέγχου. Αυτό συνεπάγεται ότι το τμήμα εσωτερικού ελέγχου που αναπτύσσει, ανατροφοδοτεί και αξιολογεί το σύστημα εσωτερικού ελέγχου, πρέπει να στελεχώνεται από κατάλληλα καταρτισμένο προσωπικό. Επίσης, για να καταστεί ένα σύστημα εσωτερικού ελέγχου αποτελεσματικό πρέπει να υπάρχουν, να συντηρούνται, να ελέγχονται και να επαναπροσδιορίζονται οι κατάλληλες εσωτερικές δικλίδες. Για παράδειγμα, πρέπει να έχουν καθιερωθεί σ' ολόκληρο το εύρος της οντότητας κατάλληλες πολιτικές εξουσιοδότησης για συναλλαγές. Επίσης, οι εσωτερικοί ελεγκτές πρέπει να ελέγχουν για την αποτελεσματικότητά τους, την τήρησή τους και εάν έχουν γίνει κατανοητές απ' όλη την οντότητα. Μ' αυτό τον τρόπο μειώνονται οι ευκαιρίες για απάτη και καταπολεμούνται οι παράγοντες που την γεννούν.

Επιπροσθέτως, το τμήμα εσωτερικού ελέγχου, πέραν του συστήματος εσωτερικού ελέγχου, πρέπει να αναπτύξει έναν κατάλληλο μηχανισμό για την αξιολόγηση και διαχείριση των κινδύνων. Έτσι, είναι σε θέση να γνωρίζει τα αδύναμα σημεία που εμφανίζουν τη μεγαλύτερη πιθανότητα για διάπραξη απάτης και μπορεί να τα διαχειριστεί αποτελεσματικότερα. Επίσης, μπορεί να παρακολουθεί και να διασφαλίζει τα περιουσιακά στοιχεία της οντότητας που χαρακτηρίζονται από υψηλό κίνδυνο απάτης.

Η διοίκηση με τη βοήθεια του τμήματος εσωτερικού ελέγχου πρέπει να κάνει ξεκάθαρους τους στόχους της, την αποστολή και το όραμά της στους εργαζόμενούς της. Η αποτύπωση αυτών των στόχων σε οργανωτικό επίπεδο πρέπει να γίνεται μέσω του οργανογράμματος, το οποίο πρέπει να είναι κατανοητό απ' ολόκληρη την οντότητα. Η κατανόηση του είναι απαραίτητη για το διαχωρισμό των καθηκόντων και την επίρριψη τυχόν ευθυνών. Επίσης, για να ενστερνιστούν τους στόχους της διοίκησης οι εργαζόμενοι, πέραν από ξεκάθαροι, πρέπει να είναι εφικτοί και ρεαλιστικοί. Ακόμη, η διακριτή οργανωτική δομή καθιστά την επικοινωνία μεταξύ διαφόρων τμημάτων και μεταξύ διαφορετικών ιεραρχικών επιπέδων αποτελεσματική, εξαλείφονται τυχόν εμπόδια που την δυσχεραίνουν και η διοίκηση αποκτά την απαραίτητη και κατάλληλη πληροφόρηση. Επομένως, ο δρόμος προς την διάπραξη απάτης καθίσταται δύσβατος διότι, εντείνεται ο φόβος της αποκαλύψεώς της, δεν υφίστανται πιέσεις στους εργαζόμενους για επίτευξη μη ρεαλιστικών στόχων και η αποτελεσματική επικοινωνία επιδρά θετικά σε τυχόν προβλήματα των εργαζομένων.

Ακόμα, ιδιαίτερα σημαντικό για την πρόληψη της απάτης είναι η καθιέρωση από τη διοίκηση με τη βοήθεια του τμήματος του εσωτερικού ελέγχου ενός κώδικα συμπεριφοράς και κανόνων. Η γραπτή αποτύπωσή του ενισχύει την αποτελεσματικότητά του και βοηθάει στη γνωστοποίησή του και στη κατανόησή του απ' όλη την οικονομική οντότητα. Ο κώδικας

συμπεριφοράς δύναται να αναγράφει απαγορευμένες δραστηριότητες και τρόπους χειρισμούς τους σε περίπτωση που γνωστοποιηθούν σε κάποιον εργαζόμενο. Επίσης, δύναται να περιλαμβάνει έναν οδηγό σύγκρουσης συμφερόντων ενυπόγραφο απ' όλους τους εργαζομένους και πλήρεις οδηγίες για την κατάρτιση των οικονομικών καταστάσεων. Μ' αυτό τον τρόπο καλλιεργείται στην οντότητα μία κουλτούρα ειλικρίνειας και εντιμότητας που αποτρέπει τους εν δυνάμει δράστες να εκλογικεύσουν την απάτη.

Η μη συχνή εναλλαγή ελεγκτών αποτελεί πρόληψη της απάτης. Οι ελεγκτές που γνωρίζουν την οντότητα, γνωρίζουν τα αδύναμα σημεία της και μπορούν να συμβάλλουν αποτελεσματικότερα στην αποτροπή της απάτης μέσω διενέργειας των προαναφερθέντων. Επίσης, μπορούν να εκτελέσουν αποτελεσματικούς, καίριους και συχνούς ελέγχους διότι, γνωρίζουν τις ανάγκες της οντότητας και δεν δημιουργούνται ευκαιρίες για απάτη.

Η επιτροπή ελέγχου, η οποία πρέπει να χαρακτηρίζεται από ανεξαρτησία, εμπειρία και υψηλές γνώσεις (Jones 2011), κατέχει σημαντικό ρόλο στην αποτροπή οικονομικών ατασθαλιών. Η επιτροπή ελέγχου όπως έχει προαναφερθεί (Νεγκάκης και Ταχυνάκης 2017), αξιολογεί και βοηθάει τους εσωτερικούς και εξωτερικούς ελεγκτές στο έργο τους, διασφαλίζει την επικοινωνία τους με το Δ.Σ. και παρέχει γνώμη για την πρόσληψη εξωτερικών ελεγκτών. Επομένως, συμβάλλει σ' όλους τους παραπάνω τρόπους πρόληψης απάτης κατέχοντας εποπτικό ρόλο.

Ένα ανεξάρτητο Δ.Σ. και ο διαχωρισμός καθηκόντων μεταξύ του διευθύνοντος συμβούλου και του προέδρου της οντότητας αποτελούν τρόπους πρόληψης απάτης. Προκειμένου το Δ.Σ. να χαρακτηριστεί ανεξάρτητο, ομοίως με την επιτροπή ελέγχου, πρέπει να αποτελείται από μη εκτελεστικά μέλη, τα οποία να μην έχουν φιλικές ή οικογενειακές σχέσεις με τα υπάρχοντα εκτελεστικά μέλη του. Ουσιαστικά πρόκειται για δικλίδα ασφαλείας στα ανώτατα ιεραρχικά επίπεδα εξαλείφοντας τη δημιουργία ευκαιριών για απάτη.

Σύμφωνα με τον Καζαντζή (2006), κατά το 1996 οι απάτες στις επιχειρήσεις των Η.Π.Α. κόστιζαν περισσότερο από 400 δισεκατομμύρια \$ και το σκάνδαλο της Enron, που αποκαλύφθηκε το 2001, κόστισε σε επενδυτές, υπαλλήλους και συνταξιούχους περισσότερο από 70 δισεκατομμύρια \$. Επίσης, περισσότερο από το 60% των επιχειρήσεων στις Η.Π.Α. αντιμετώπισαν κρούσματα απάτης. Εν κατακλείδι, η πρόληψη της απάτης αποτελεί επένδυση για μία επιχείρηση και για το χρηματοπιστωτικό σύστημα, διότι δύναται να αποτρέψει υπέρογκες οικονομικές ζημιές. Αυτή επιτυγχάνεται με τους προαναφερθέντες τρόπους, οι οποίοι είτε, εφαρμόζονται οικειοθελώς από την εκάστοτε οικονομική οντότητα, είτε επιβάλλονται από τους αρμόδιους ρυθμιστικούς φορείς.

3.4.5. Εντοπισμός Απάτης

Σύμφωνα με το Δ.Π.Ε. 240 (Λουμιώτης και Τζίφας 2018), ομοίως με την πρόληψη και ο εντοπισμός της απάτης αποτελεί πρωταρχική ευθύνη της διοίκησης και όσων είναι επιφορτισμένοι με τη διακυβέρνηση της οικονομικής οντότητας. Από την άλλη πλευρά, οι περισσότερες απάτες έχουν αποκαλυφθεί από καταγγελίες εργαζομένων για να εξασφαλίσουν οικονομικά οφέλη ή από τους συμμετέχοντες στην απάτη για να αντιμετωπίσουν ευνοϊκότερες συνέπειες. Η επιτροπή κεφαλαιαγοράς των Η.Π.Α. έχει συστήσει ειδικό τομέα για αυτές τις καταγγελίες, τις οποίες ονομάζει μαρτυρίες δημοσίου συμφέροντος. Το ειδικό αυτό γραφείο τέθηκε σε λειτουργία μετά την έκδοση σχετικού νόμου το 2010, ο οποίος έδωσε κίνητρα για παροχή πληροφοριών σχετικές με απάτες. Από σχετικές καταγγελίες έχουν παρασχεθεί σε καταγγέλλοντες περισσότερα από 320 εκατομμύρια \$, ενώ η επιτροπή κεφαλαιαγοράς των Η.Π.Α. έχει εισπράξει από σχετικές ποινές περισσότερα από 1 δισεκατομμύρια \$.

Ωστόσο, ο εντοπισμός της απάτης αποτελεί κύρια ευθύνη της διοίκησης της εκάστοτε οικονομικής οντότητας και των ελεγκτών της. Οι ελεγκτές (εσωτερικοί και εξωτερικοί) πρέπει να σχεδιάζουν το ελεγκτικό τους έργο έτσι ώστε, να εντοπίζουν τυχόν απάτες. Οι ελεγκτικές διαδικασίες που πρόκειται να εκτελεστούν για τον εντοπισμό και την αποκάλυψη της απάτης, αποτελούν απόρροια ορισμένων ενδεικτικών στοιχείων. Οι ελεγκτές πρέπει να κατέχουν τις γνώσεις και την ανάλογη πείρα ώστε, να είναι σε θέση να αναγνωρίσουν τις σχετικές ενδείξεις.

Σύμφωνα με τον Καζαντζή (2006), μία ένδειξη για ενδεχόμενη απάτη είναι η αδυναμία στο σύστημα εσωτερικού ελέγχου. Για παράδειγμα, εάν εντοπιστούν μη εξουσιοδοτημένες συναλλαγές τότε, ενδέχεται να υφίσταται απάτη και πρέπει να γίνουν περαιτέρω διερευνητικές διαδικασίες. Επίσης, ενδείξεις για απάτη αποτελούν οι παράγοντες που τη γεννούν, δηλαδή το τρίγωνο της απάτης. Για παράδειγμα, εάν ο ελεγκτής διαπιστώσει ότι υπάρχουν υπερβολικές πιέσεις για την επίτευξη μη ρεαλιστικών στόχων, τότε πρέπει να διεξάγει περαιτέρω έλεγχο για τον εντοπισμό τυχόν απάτης. Ακόμη, οι οικονομικές ανάγκες ενός εργαζόμενου αποτελούν ενδείξεις απάτης. Για παράδειγμα, συχνός δανεισμός χρημάτων από συναδέλφους και δαπανηρός και πολυτελής βίος. Σε επίπεδο οικονομικών καταστάσεων ενδείξεις για απάτη αποτελούν οι ασυνήθεις συναλλαγές, οι μεγάλες αυξήσεις ή μειώσεις σε συγκεκριμένους λογαριασμούς από χρήση σε χρήση, οι διαφορές στα λογιστικά αρχεία και οι περίπλοκες συναλλαγές.

Ο ελεγκτής για να ανιχνεύσει μία απάτη πρέπει να χρησιμοποιήσει την επαγγελματική κρίση του και τον επαγγελματικό σκεπτικισμό του, να γνωστοποιήσει και να συζητήσει τις ενδείξεις για απάτη με την ελεγκτική ομάδα και να εξετάσει τα μέλη της διοίκησης και της επιτροπής ελέγχου. Επίσης, πρέπει να διενεργήσει περαιτέρω ελέγχους στα σημεία που αναγνώρισε ενδείξεις για απάτη. Για παράδειγμα (Λουμιώτης και Τζίφας 2018), επισκόπηση συμβάσεων έργων και λογιστικών εκτιμήσεων (δύναται η χρήση εμπειρογνώμονα), έλεγχος ημερολογιακών εγγραφών, επιβεβαίωση από τρίτους και καταμέτρηση αποθεμάτων, χρημάτων ή χρεογράφων.

Τέλος, ο ελεγκτής πρέπει να εξετάσει εάν το σφάλμα που εντόπισε προέρχεται από λάθος ή από απάτη. Εάν υπάρχει δόλος, τότε το εντοπισμένο σφάλμα προέρχεται από απάτη. Απαραίτητη καθίσταται η συλλογή και συγκέντρωση των αντίστοιχων ελεγκτικών τεκμηρίων.

3.4.6. Αντιδράσεις και Ευθύνες του Ελεγκτή στις Απάτες

Σύμφωνα με το Δ.Π.Ε. 240 (Λουμιώτης και Τζίφας 2018), εφόσον ο ελεγκτής έχει εντοπίσει μία απάτη πρέπει να κοινοποιήσει τα ευρήματά του στο κατάλληλο επίπεδο διοίκησης. Αυτό είναι απαραίτητο, διότι η διοίκηση έχει την πρωταρχική ευθύνη για την εντοπισμένη απάτη. Σε περίπτωση που εμπλέκεται στην απάτη η διοίκηση ή εργαζόμενοι που κατέχουν σημαντικό ρόλο (π.χ. εσωτερικοί ελεγκτές) στην ελεγχόμενη οντότητα, τότε ο ελεγκτής πρέπει να γνωστοποιήσει τα ευρήματά του στο ανώτερο ιεραρχικό επίπεδο. Επίσης, ο εξωτερικός ελεγκτής πρέπει να επαναξιολογήσει το ουσιώδες μέγεθος και τον τρόπο, το χρόνο και την έκταση του ελεγκτικού έργου. Ο εσωτερικός ελεγκτής πρέπει να διεξάγει έλεγχο για τον εντοπισμό ολόκληρου του εύρους της απάτης και των αυτουργιών της και να αξιολογήσει το σύστημα εσωτερικού ελέγχου. Η οντότητα πρέπει να συντονίσει όλα τα τμήματά της (τμήμα εσωτερικού ελέγχου, τμήμα διαχείρισης κινδύνων, επιτροπή ελέγχου κ.τ.λ.), ώστε να ενημερωθεί καταλλήλως το προσωπικό, να εντοπισθούν τα αίτια της απάτης, να εκτιμηθεί η πραγματική ζημία (π.χ. συνυπολογίζοντας την ζημία στη φήμη και πελατεία της) και να ληφθούν τα κατάλληλα μέτρα.

Επιπροσθέτως, ο ελεγκτής πρέπει να εξετάσει τις νομικές ευθύνες που σχετίζονται με την εντοπισμένη απάτη και να συνεργαστεί με το νομικό τμήμα της οντότητας. Ο εξωτερικός και εσωτερικός ελεγκτής πρέπει να χαρακτηρίζονται από εχεμύθεια. Ως εκ τούτου δεν μπορούν να γνωστοποιήσουν την απάτη σε τρίτους, εκτός εάν διακυβεύεται το δημόσιο συμφέρον. Σε

αυτή την περίπτωση πρέπει να ενημερωθούν οι αρμόδιες ρυθμιστικές αρχές. Όμως, σε κάθε περίπτωση ο εξωτερικός ελεγκτής πρέπει να συντάξει και να χορηγήσει την κατάλληλη έκθεση ελέγχου όπως ορίζουν τα Δ.Π.Ε.

Ακόμη, εάν συμμετέχουν στην απάτη ανώτατα στελέχη της διοίκησης και παρεμποδίζεται το έργο του εξωτερικού ελεγκτή, τότε αυτός μπορεί να συμπεράνει ότι είναι ανάγκη να εγκαταλείψει τον έλεγχο. Αυτό είναι αποδεκτό από τα Δ.Π.Ε., τα οποία έρχονται σε αντίθεση σ' αυτό το σημείο με την ισχύουσα ελληνική νομοθεσία. Επομένως, στην Ελλάδα η αποχώρηση από τον έλεγχο καθίσταται αδύνατη για οποιαδήποτε κατάσταση.

Τέλος, οι ορκωτοί ελεγκτές λογιστές πέραν των πειθαρχικών ευθυνών έχουν και νομικές ευθύνες. Επομένως, πρέπει να είναι ιδιαίτερα προσεκτικοί στο τρόπο με τον οποίο επρόκειτο να αντιμετωπίσουν μία απάτη και πρέπει να συγκεντρώσουν και να κατέχουν τα απαραίτητα ελεγκτικά τεκμήρια. Διότι, ενδέχεται να αντιμετωπίσουν πειθαρχικές κυρώσεις (π.χ. απόλεια άδειας ασκήσεως επαγγέλματος), κυρώσεις που απορρέουν από αστικές ευθύνες (π.χ. απόδοση αποζημίωσης) και κυρώσεις που απορρέουν από ποινικές ευθύνες (π.χ. εγκλεισμός σε σωφρονιστικό ίδρυμα).

3.4.7. Απάτες στα Χρηματοπιστωτικά Ιδρύματα

Τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα αποτελούν οντότητες δημοσίου συμφέροντος και κατέχουν σημαντικό ρόλο στην εκάστοτε οικονομία. Με την πάροδο του χρόνου έχουν αποκαλυφθεί αρκετές απάτες σ' αυτά απειλώντας την εύρυθμη λειτουργία της οικονομίας. Επομένως, οι απάτες σ' ένα χρηματοπιστωτικό ίδρυμα είναι ιδιαίτερος σημαντικές τόσο, για το ίδιο όσο, και για το εξωτερικό περιβάλλον του. Οι ζημιές που προέρχονται από αυτές είναι πολύ μεγαλύτερες απ' ότι σ' οποιονδήποτε άλλο οργανισμό και έχουν οικονομικό και κοινωνικό αντίκτυπο στην εκάστοτε χώρα ή σε διεθνές επίπεδο. Γι' αυτό το λόγο, έχουν ιδρυθεί αρκετοί παγκόσμιοι και τοπικοί ρυθμιστικοί φορείς για τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Επίσης, τα ρυθμιστικά πλαίσια που τα περιβάλλουν είναι αυστηρά (έχουν αναφερθεί παραπάνω). Αυτά ορισμένες φορές υπερκαλύπτουν τη λογιστική πρακτική τους (π.χ. κεφαλαιακή επάρκεια τραπεζών). Σκοπός τους είναι να συμβάλλουν στη διαφάνεια των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων και στην αποτροπή απατών που ενδέχεται να κλονίσουν τα ίδια και το εκάστοτε χρηματοπιστωτικό σύστημα.

Από την άλλη πλευρά (Καζαντζής 2006), οι αυστηρές αυτές ρυθμίσεις οδηγούν τις διοικήσεις των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων να προβούν σε απάτες σχετικές με

παραπλανητικές χρηματοοικονομικές αναφορές ώστε, να συμμορφώνονται μ' αυτές. Για παράδειγμα, αρκετές τράπεζες που δεν ικανοποιούσαν ή οριακά ικανοποιούσαν τα κριτήρια κεφαλαιακής επάρκειας είχαν παραποιήσει τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις τους για να τα ικανοποιούν.

Εν κατακλείδι, η αποτροπή και ο εντοπισμός απάτης σ' ένα χρηματοπιστωτικό ίδρυμα ενέχει δυσκολίες, λόγω της πολυπλοκότητας τους, των περίπλοκων περιουσιακών τους στοιχείων, της σημαντικότητας τους και των μεγάλων σε όγκο νομικών και ρυθμιστικών δεσμεύσεών τους. Ο συντονισμός και η συμπόρευση των ρυθμιστικών φορέων τους, της ελεγκτικής και της λογιστικής επιστήμης καθίστανται απαραίτητα για την αντιμετώπιση της απάτης σ' αυτά.

3.5. Συμπεράσματα

Το παρόν κεφάλαιο περιέγραψε και ανέλυσε το θεσμικό πλαίσιο που περιβάλλει γενικά τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Η πολυπλοκότητα και η διαφορετικότητα που τα χαρακτηρίζει καθιστούν το θεσμικό πλαίσιό τους ιδιαίτερα σημαντικό και την ανάλυσή του απαραίτητη. Επίσης, τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα κατέχουν πρωταρχικό ρόλο και συμβάλλουν σημαντικά στην οικονομία και στην καθημερινή ζωή των ανθρώπων. Γι' αυτό, το θεσμικό πλαίσιό τους καθίσταται ιδιαίτερα αυστηρό και πολύπλοκο.

Τα βασικά συμπεράσματα του συγκεκριμένου κεφαλαίου αναφέρονται στη συνάφεια της απάτης με το θεσμικό πλαίσιο των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, του εσωτερικού και εξωτερικού ελέγχου. Ειδικότερα, το θεσμικό πλαίσιο του ελέγχου και των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων είναι αυστηρότερο και διαφέρει ανάλογα με τη κατηγοριοποίηση των τελευταίων. Επίσης, η λογιστική και οργανωτική πολυπλοκότητά τους δημιουργεί ευκαιρίες για απάτες, τις οποίες καλείται να αντιμετωπίσει το θεσμικό πλαίσιο που διέπει τον κλάδο τους, τη λογιστική και την ελεγκτική επιστήμη.

Τέλος, οι βασικές αρχές των ελεγκτικών και λογιστικών προτύπων είναι όμοιες για όλες τις οικονομικές οντότητες. Όμως, τα πρότυπα «συνεργαζόμενα» καλούνται να αντιμετωπίσουν τις ιδιαιτερότητες και την περίπλοκη φύση των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, όπως είναι ο διαφορετικός και δύσκολος λογιστικός χειρισμός των επιμέρους λογαριασμών τους (π.χ. παράγωγα, χορηγήσεις, καταθέσεις όψεως) και η περίπλοκη δομή τους ώστε, μην καλλιεργείται εύφορο έδαφος για απάτες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο ΜΕΛΕΤΕΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΩΝ

4.1 Εισαγωγή

Στο παρόν κεφάλαιο παρουσιάζονται τρεις (3) μελέτες περίπτωσης, με αντικείμενό τους τις απάτες στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Αυτές καλύπτουν τις βασικές υποκατηγορίες των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων και αφορούν μεγάλα οικονομικά σκάνδαλα. Επίσης, παρουσιάζουν τις ελεγκτικές πτυχές των σκανδάλων και τις αντιδράσεις των εποπτικών αρχών. Η πρώτη μελέτη περίπτωσης αναφέρεται στο μεγαλύτερο οικονομικό σκάνδαλο των Η.Π.Α., αυτό του χρηματοδοτικού ιδρύματος Bernard L. Madoff Investment Securities LLC, που αποκαλύφθηκε το 2008. Η δεύτερη μελέτη περίπτωσης αναφέρεται στη μεγαλύτερη ελληνική και ευρωπαϊκή ασφαλιστική απάτη, αυτή της ελληνικής ασφαλιστικής εταιρείας ΑΣΠΙΣ Α.Ε.Γ.Α., που πτώχευσε το 2009. Τέλος, η τρίτη μελέτη περίπτωση αναφέρεται στην απάτη της ελληνικής τράπεζας PROTON BANK, η οποία αποκαλύφθηκε το 2011 και οδήγησε στην πρώτη τραπεζική κρατικοποίηση.

4.2. Bernard L. Madoff Investment Securities

4.2.1. Βασικά Χαρακτηριστικά και Ιστορικό της Bernard L. Madoff Investment Securities LLC

Η BERNARD L. MADOFF INVESTMENT SECURITIES LLC είναι χρηματοδοτικό ίδρυμα με έδρα τη Νέα Υόρκη στις Η.Π.Α. και ιδρύθηκε το 1960 από τον Bernard Lawrence Madoff με αρχικό μετοχικό κεφάλαιο 5.000 \$. Ο Madoff διετέλεσε πρόεδρό της από την ίδρυσή της έως την αποκάλυψη του σκανδάλου το 2008, στο οποίο ήταν ο ιθύνων νους και ο εκτελεστής του. Η εταιρεία αρχικά βοηθήθηκε από τον πατέρα του Madoff, ο οποίος ήταν λογιστής και δάνεισε στον Madoff χρήματα και του εξασφάλισε πελάτες. Σύμφωνα με τον Jones (2011), ο Madoff στα πρώτα βήματα της καριέρας του δραστηριοποιούνταν στη διαμεσολάβηση. Δηλαδή, έφερνε σε επαφή τους αγοραστές (ζήτηση) και τους πωλητές (προσφορά) επενδυτικών τίτλων και ο ίδιος λάμβανε προμήθεια ή ένα μικρό ποσοστό από τα κέρδη.

Η εταιρεία παρουσίασε ταχείς ρυθμούς ανάπτυξης παράλληλα με την τεχνολογική εξέλιξη και ιδιαίτερα με την εξέλιξη της ηλεκτρονικής πλατφόρμας της NASDAQ. Ο Madoff

εκτέλεσε χρέη μη εκτελεστικού προέδρου στο χρηματιστήριο NASDAQ κατά την χρονική περίοδο 1990 – 1991. Επίσης, η ανάπτυξη που βίωσε η εταιρεία αντικατοπτρίζεται με την επέκτασή της στην Αγγλία, όπου άνοιξε υποκατάστημα στο Λονδίνο. Η τεχνολογική εξέλιξη έδωσε την ευκαιρία στον Madoff να εκτελεί γρήγορα και με ελάχιστο κόστος συναλλαγές. Μ' αυτό τον τρόπο ο Madoff πλήρωνε ένα συγκεκριμένο ποσό ή έδινε ένα ποσοστό κερδών σε όποια εταιρεία του μεταβίβαζε τις εργασίες της. Για παράδειγμα, οι πελάτες των εταιρειών πληρώνονταν με 18% της επένδυσής τους, ενώ ο Madoff πλήρωνε αυτές τις εταιρείες με 20%. Δηλαδή, οι εταιρείες που μεταβίβαζαν τις εργασίες τους στον Madoff αποκόμιζαν 2% κέρδη χωρίς να εκτελούν κάποια ουσιαστική εργασία. Σύμφωνα με τους Gregoriou και Lhabitant (2009), η εταιρεία του Madoff ήταν μία από τους κορυφαίους διαμορφωτές του NASDAQ, ενώ το 1989 διαχειρίζονταν το 5% του όγκου συναλλαγών του χρηματιστηρίου της Νέας Υόρκης.

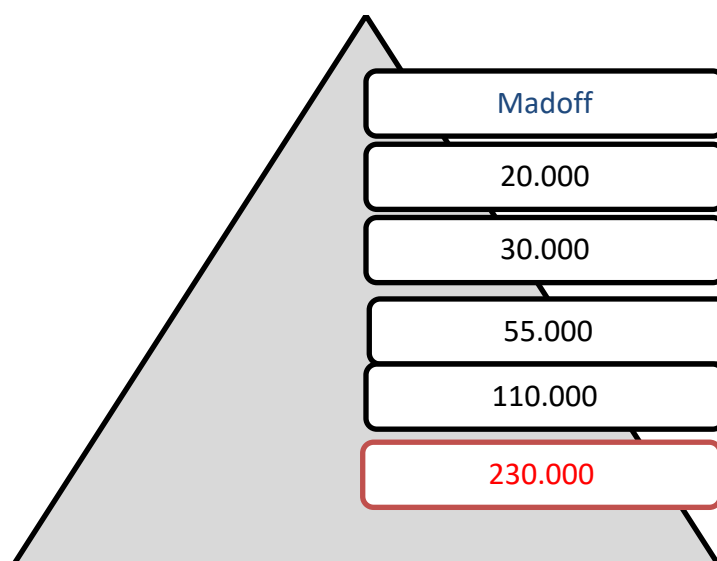
Ο Madoff εστίασε τις δραστηριότητές του στον τομέα των αμοιβαίων κεφαλαίων και ειδικότερα στα funds of funds (Jones 2011). Δηλαδή, αμοιβαία κεφάλαια που επενδύουν σε άλλα αμοιβαία κεφάλαια με υψηλότερα ποσοστά κερδοφορίας. Ο Madoff παρουσίαζε και υπόσχονταν στους επενδυτές υψηλές αποδόσεις (8% – 18%). Έτσι, πολλά funds of funds (π.χ. Man Group of the United Kingdom, Spain's Banco Santander, Switzerland's Union Bancaire Privee κ.τ.λ.) επένδυσαν δισεκατομμύρια δολάρια των πελατών τους με αυτόν. Ο ίδιος ανέφερε ότι κατάφερε να δαμάζει και να εκμεταλλεύεται τη μεταβλητότητα της αγοράς και να επιτυγχάνει υψηλές αποδόσεις μέσω της στρατηγικής «split strike conversion». Δηλαδή, αγόραζε μετοχές (δημιουργούσε χαρτοφυλάκια) του δείκτη S & P 100 (αφορά 101 εταιρείες) και ταυτόχρονα δικαιώματα προαίρεσης αγοράς και πώλησης (παράγωγα – options).

Σύμφωνα με τους Gregoriou και Lhabitant (2009), η εταιρεία του Madoff το 2008 διέθετε κεφάλαια 700.000.000 \$ και διαχειρίζονταν το 10% του όγκου συναλλαγών του χρηματιστηρίου της Νέας Υόρκης. Την ίδια χρονιά, ξέσπασε η οικονομική κρίση, σταμάτησε ο διατραπεζικός δανεισμός και οι επενδυτές απόσυραν μαζικά τα κεφάλαιά τους. Η μεγαλύτερη οικονομική απάτη με δράστη τον Madoff αποκαλύφθηκε υπό την πίεση της έλλειψης ρευστότητας, λόγω των μαζικών αποσύρσεων κεφαλαίων από τους επενδυτές.

4.2.2. Το Χρονικό και τα Αίτια της Απάτης της Bernard L. Madoff Investment Securities LLC

Η μεγαλύτερη οικονομική απάτη χρονολογείται ότι ξεκίνησε στη δεκαετία του 1980, όμως ο Madoff ομολόγησε ότι την ξεκίνησε το 1991. Η μεγάλη εταιρεία με τα μεγάλα κέρδη ήταν απλά ένα γιγάντιο «σχήμα πόντσι» (πυραμίδα), όπως ο ίδιος ο Madoff ομολόγησε. Η ονοματολογία, «σχήμα πόντσι», προήλθε από τον πρώτο απατεώνα που χρησιμοποίησε την επενδυτική «πυραμίδα» για να διαπράξει χρηματική απάτη (υπεξαίρεση), τον Τσαρλς Πόντσι. Σ' αυτού του είδους τις απάτες οι αποδόσεις που έπρεπε να λάβουν οι πρώτοι επενδυτές πληρώνονται από τα χρήματα που εισφέρουν οι νέοι επενδυτές, ενώ ο δράστης υπεξαιρεί τις διαφορές. Εάν οι επενδυτές αποσύρουν τα κεφάλαιά τους ή δεν εισρεύσουν νέα επενδυτικά κεφάλαια στην «πυραμίδα», οι επενδυτές δεν πρόκειται να πληρωθούν και η απάτη θα αποκαλυφθεί. Επίσης, όσο μεγαλώνει η «πυραμίδα» τόσο, μεγαλύτερα νέα κεφάλαια απαιτούνται να εισρεύσουν σ' αυτήν για να συνεχιστεί η απάτη. Δηλαδή, η σταθερότητα της «πυραμίδας» εξαρτάται από τη σταθερή εισροή νέων επενδυτικών κεφαλαίων και τη ρευστότητα. Για παράδειγμα, εάν τα τέσσερα πρώτα ποσά από τον ΠΙΝΑΚΑ 19 αντιστοιχούν στις αποδόσεις που έπρεπε να πληρώσει ο Madoff στους παλαιούς επενδυτές (215.000 \$), τότε έπρεπε να βρει πολλούς περισσότερους ή μεγαλύτερους επενδυτές (230.000 \$) για να καλύψουν το συγκεκριμένο ποσό και ο ίδιος καρπωνόταν τη διαφορά (230.000 – 215.000 = 15.000 \$).

ΠΙΝΑΚΑΣ 19: Σχήμα Πόντσι.

Ο Madoff προσέλκυε νέους επενδυτές διότι, υποσχόταν και πλήρωνε μεγάλες αποδόσεις και έχαιρε εκτίμησης και εμπιστοσύνης από τον επενδυτικό κόσμο. Μ' αυτόν τον τρόπο κατάφερε να δημιουργήσει το μεγαλύτερο και σταθερότερο «σχήμα πόντσι» της ιστορίας (δεν είχε εκτελεστεί καμία επενδυτική συναλλαγή για 13 χρόνια), που μόνο η μεγάλη οικονομική κρίση του 2008 ήταν ικανή να το γκρεμίσει.

Ακόμη, ο Madoff πέραν των υπηρεσιών μεσιτείας που παρείχε ευρέως στους επενδυτές, παρείχε και επενδυτικές συμβουλευτικές υπηρεσίες σε συγκεκριμένους πελάτες. Αυτό αποτελούσε σύγκρουση συμφερόντων διότι, ο Madoff έκανε για τον ίδιο και για τους «εκλεκτούς» πελάτες τους, συμφωνίες περί μετοχών, των οποίων οι τιμές επηρεάζονταν από τον μεγάλο όγκο συναλλαγών που μετέπειτα εκτελούσε για τις υπηρεσίες μεσιτείας (Jones 2011).

Επιπροσθέτως, όποια εταιρεία παρέχει συμβουλευτικές επενδυτικές υπηρεσίες σε περισσότερους από 15 πελάτες είναι υποχρεωμένη να εγγράφεται στην επιτροπή κεφαλαιαγοράς. Σύμφωνα με τον Jones (2011), ο Madoff παρείχε τέτοιες υπηρεσίες σε περίπου 3.200 πελάτες από τα πρώτα χρόνια της καριέρας του. Όμως, η εγγραφή του πραγματοποιήθηκε το 2006. Μ' αυτό τον τρόπο ο Madoff πέτυχε να περιορίσει την εποπτεία και τους ελέγχους της επιτροπής κεφαλαιαγοράς των Η.Π.Α. στις απατηλές επιχειρηματικές δραστηριότητές του. Επίσης, πολλοί πελάτες του Madoff δεν γνώριζαν στην πραγματικότητα ότι αυτός διαχειρίζεται τις επενδύσεις τους. Ο Madoff προκειμένου να αναλάβει τις επενδύσεις απαιτούσε από τις εταιρείες που του μεταβίβαζαν τις εργασίες τους να το αποκρύπτουν από τους πελάτες τους (πιέσεις).

Το 2000, ο Harry Markopoulos ανέλαβε από συνεργαζόμενη εταιρεία του Madoff να προσομοιώσει τις αποδόσεις των επενδύσεων (split strike conversion) που ο τελευταίος πραγματοποιούσε. Αμέσως, αντιλήφθηκε ότι ο Madoff πραγματοποιούσε απάτη και η ένδειξη που τον οδήγησε στην διενέργεια έρευνας περί απάτης ήταν οι υπέρογκα υψηλές αποδόσεις που παρουσίαζε η εταιρεία του Madoff. Μία ακόμα ένδειξη απάτης ήταν ότι η εταιρεία του Madoff παρουσίασε αρνητικές αποδόσεις μόνο πέντε (5) μήνες καθ' όλη τη διάρκεια λειτουργίας της. Επίσης, αξιοσημείωτο είναι ότι η εταιρεία του Madoff παρουσίαζε κέρδη κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης και λίγο πριν την αποκάλυψη του σκανδάλου. Ο Markopoulos σύλλεξε στοιχεία εννέα (9) ετών για την απάτη του Madoff, τα οποία παρέδωσε στην επιτροπή κεφαλαιαγοράς. Όμοια έπραξε το 2001 και το 2005, όμως η επιτροπή κεφαλαιαγοράς δεν έδρασε και απέδειξε για ακόμα μία φορά την αναποτελεσματικότητά της στον εντοπισμό της απάτης του Madoff.

Ακόμα, μία ένδειξη απάτης ήταν η οργανωτική δομή της εταιρείας. Όλες οι υψηλά ιστάμενες θέσεις στην εταιρεία του Madoff ήταν στελεχωμένες από συγγενικά του πρόσωπα. Επίσης, ο Madoff ήταν υπεύθυνος για όλες τις διαχειριστικές εργασίες που αφορούσαν τις επενδύσεις. Δηλαδή, ο εσωτερικός έλεγχος ήταν ανύπαρκτος στην εταιρεία.

Σύμφωνα με τον Fuerman (2009), ο Madoff ήταν αντίθετος σε οποιοδήποτε έλεγχο. Για παράδειγμα, εάν κάποιος πελάτης ή εν δυνάμει πελάτης του ζητούσε στοιχεία ή τη διενέργεια ελέγχου τότε, ο Madoff αρνούταν τον έλεγχο ή εκβιαστικά ανέφερε ότι δεν αναλάμβανε τις επενδύσεις (πιέσεις). Επιπροσθέτως, ο εξωτερικός έλεγχος ασκούνταν από φιλικό πρόσωπο του Madoff, το οποίο κατείχε μία μικρή ελεγκτική εταιρεία σχετικά με το εύρος ελέγχου που απαιτούνταν για την εταιρεία του Madoff. Η ανεξαρτησία του ελεγκτή ήταν αμφίβολη λόγω της σχέσης του με τον Madoff και οι ελεγκτικές υπηρεσίες ανεπαρκείς και αναποτελεσματικές.

Το 2008, υπό τις πιέσεις της αγοράς ο Madoff αποκάλυψε την απάτη στους υιούς του και αυτοί με τη σειρά τους στις αρμόδιες αρχές. Ο Madoff ομολόγησε την απάτη «σχήματος πόντσι» και έντεκα (11) αδικήματα που το πλαισίωναν (Jones 2011). Το δικαστήριο τον έκρινε ένοχο για απάτη ύψους 65 δισεκατομμυρίων \$ και του επέβαλε κάθειρξη 150 ετών. Η απάτη του Madoff ευδοκίμησε με την απουσία πάσης φύσεως ελέγχου και η αποκάλυψή του αποτέλεσε αφετηρία για την ενίσχυση της εποπτείας στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα.

4.3. Ασπίς Πρόνοια

4.3.1. Βασικά Χαρακτηριστικά και Ιστορικό της Ασπίς

Η ΑΣΠΙΣ ΠΡΟΝΟΙΑ Α.Ε.Γ.Α. αποτελεί χρηματοδοτικό ίδρυμα (ασφαλιστική εταιρεία) και βρίσκεται υπό εκκαθάριση. Ο διακριτός τίτλος της έχει άρρηκτα συνδεθεί με την έννοια της απάτης στον ελληνικό κλάδο ασφάλισης. Η πορεία της άρχεται με την ίδρυσή της το 1944 από τον Αλέξανδρο Ταμπουρά και έδρα της ήτο η Αθήνα. Η εταιρεία αποτέλεσε θεμέλιο λίθο για την γέννηση και ανάπτυξη της ιδιωτικής ασφάλισης στην Ελλάδα, διότι ένα χρόνο μετά την ίδρυσή της ξεκινάει η επιχειρηματική δραστηριότητά της εκδίδοντας το πρώτο ομαδικό ασφαλιστήριο ζωής. Το 1956 επιτυγχάνεται η πολυετής προσπάθεια της ΑΣΠΙΣ για συγχώνευσή της με την εταιρεία Πατρίς. Αυτή ήταν μία από τις πολλές συγχωνεύσεις που επρόκειτο να υλοποιηθούν στο μέλλον. Το 1969, η ΑΣΠΙΣ σε συνεργασία με τον Δημήτρη Κοντομηνά και την Insurance Company of North America ιδρύει την INTERAMERICAN

ζωής. Η συγκεκριμένη εταιρεία πραγματοποιεί μία παγκόσμια καινοτομία, δημιουργώντας το πρώτο «αστρασφαλιστήριο» με ασφαλισμένους τους πρώτους ανθρώπους που μετέβησαν στη Σελήνη. Το 1973, η ΑΣΠΙΣ αποχωρεί από την INTERAMERICAN.

Το 1981, η ΑΣΠΙΣ ΠΡΟΝΟΙΑ λαμβάνει την επωνυμία «ΑΣΠΙΣ ΠΡΟΝΟΙΑ Α.Ε.Γ.Α.», η οποία προκύπτει από τη συγχώνευση της πρώτης με την TRANSAMERIKA Ε.Π.Ε. Το μετοχικό κεφάλαιο της νεοϊδρυθείσας εταιρείας ήτο 141.325.000 δρχ. και η μετοχική σύνθεσή του η εξής:

ΠΙΝΑΚΑΣ 20: Μετοχική Σύνθεση της ΑΣΠΙΣ ΠΡΟΝΟΙΑ Α.Ε.Γ.Α.

Το μετοχικό κεφάλαιο της εταιρίας ήταν 141.325.000 δρχ.

Η μετοχική σύνθεση ήταν:

Αλέξανδρος Ταμπουράς	38,00%
Νίκη Ταμπουρά	14,13%
Πάυλος Ψωμιάδης	15,40%
Μετοχικό Ταμείο Στρατού/Αεροπορίας/Ναυτικού	11,00%
Ασφαλιστική εταιρία ΑΣΤΗΡ	7,10%
Λοιποί	14,13%

ΠΗΓΗ: ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ, Θ. (2011). ΑΣΠΙΣ ΠΡΟΝΟΙΑ: Το χρονικό ενός οικονομικού σκανδάλου. Αθήνα: Εκδόσεις Dian.

Το 1984, η Transamerica Occidental Life αποχωρεί από την ΑΣΠΙΣ και το 1985 ο μετέπειτα ιθύνων νους της απάτης, Πάυλος Ψωμιάδης γίνεται διευθύνων σύμβουλος. Επίσης, πρόεδρος του Δ.Σ. ήταν ο Γεώργιος Δασκαλάκης και αντιπρόεδρος ο Βαρβαρήγος που αντικατέστησε τον Αλ. Ταμπουρά μετά την παραίτησή του. Το 1986, ο Αλ. Ταμπουράς αναλαμβάνει χρέη οικονομικού συμβούλου και μετέπειτα διευθύνοντος συμβούλου . Ο Π. Ψωμιάδης αγόρασε ένα πακέτο μετοχών από τον Αλ. Ταμπουρά και κατέστη μεγαλομέτοχος με ποσοστό 67,53%.

Το 1989, γίνεται αύξηση μετοχικού κεφαλαίου της ΑΣΠΙΣ και καταβολή ποσού 700.000.000 δρχ. όπου συμμετέχει η ολλανδική εταιρεία AEGON καταβάλλοντας το ποσό των 350.000.000 δρχ. και αποκτώντας το 40% της. Επίσης, ο Π. Ψωμιάδης καταβάλλει 300.000.000 δρχ. που απέκτησε μέσω δανεισμού, για να διατηρήσει σε υψηλό επίπεδο το ποσοστό του. Το ίδιο έτος πρόεδρος του Δ.Σ. ορίζεται ο Μήντας Τέντες. Ακόμη, η εταιρεία τον επόμενο χρόνο διενεργεί την πρώτη επέκτασή της στην Κύπρο με τη δημιουργία υποκαταστήματος.

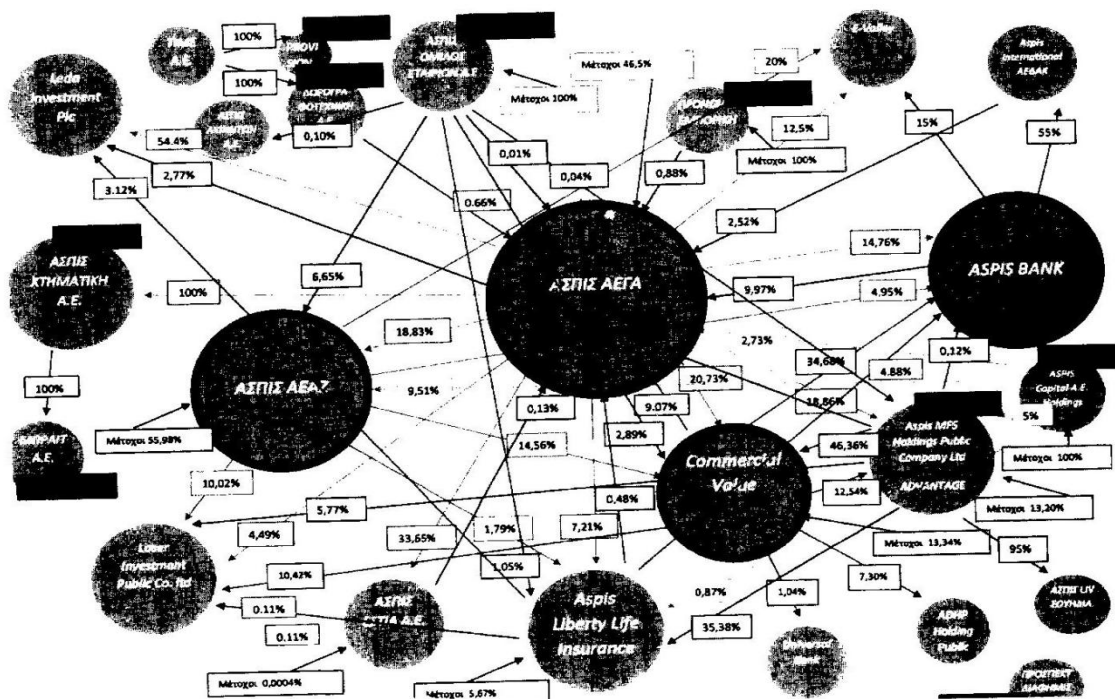
Το 1992, ιδρύεται η ΑΣΠΙΣ BANK και η ΑΣΠΙΣ ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΑΚΗ Α.Ε. από την AEGON και τον Π. Ψωμιάδη με ποσοστό 50% έκαστος. Την ίδια χρονιά η AEGON αποχωρεί, εξαγοράζοντας το ποσοστό της ο Π. Ψωμιάδης σε τιμή 450 δρχ. ανά μετοχή. Η AEGON κατείχε 5.156.768 μετοχές και το συνολικό ποσό της εξαγοράς διαμορφώθηκε στις 2.320.545.600 δρχ. Το 1993, η AEGON μεταβιβάζει τις μετοχές της στον Π. Ψωμιάδη, ο οποίος εκλέγεται πρόεδρος του Δ.Σ. και χρέη α' αντιπροέδρου εκτελούσε ο Λαμπαδάριος και β' αντιπροέδρου ο Κωνσταντίνος Καρατζάς.

Το 1994, ο Π. Ψωμιάδης εξαγοράζει την εταιρεία ΗΛΙΟΣ, η οποία το 1995 απορροφά την ΑΣΠΙΣ και διατηρεί την επωνυμία της τελευταίας. Η ΗΛΙΟΣ ήταν η μοναδική ελληνική εταιρεία ιδιωτικής ασφάλισης εισηγμένη στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών. Με αυτό τον τρόπο η ΑΣΠΙΣ κατάφερε να ενταχθεί και να χρηματοδοτηθεί από το χρηματιστήριο. Το 1996, το υποκατάστημα στην Κύπρο μετατρέπεται σε ξεχωριστή εταιρεία υπό την επωνυμία ΑΣΠΙΣ ΠΡΟΝΟΙΑ ΚΥΠΡΟΥ LTD. Το 1997 (Αναγνωστόπουλος 2011), η ΑΣΠΙΣ εξαγοράζει το ζημιογόνο χαρτοφυλάκιο της εταιρείας «Λαϊκής Ζωής» έναντι 800.000.000 δρχ. και έλαβε άδεια από τις σουηδικές αρχές να πωλεί τα ασφαλιστικά προϊόντα της σε σουηδούς πολίτες.

Το 1998, η ΑΣΠΙΣ BANK εισάγεται στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών και εκδόθηκαν τα πρώτα ασφαλιστικά συμβόλαια «ASPIS BOND». Επίσης, δημιουργήθηκε το εσωτερικό μεταβλητό κεφάλαιο. Με αυτό τον τρόπο η ΑΣΠΙΣ μεταβίβαζε αποθέματά της στις εταιρείες του ομίλου προς ενίσχυσή τους. Το επόμενο έτος, ο Π. Ψωμιάδης ιδρύει την εταιρεία HOLDING «ΑΣΠΙΣ ΟΜΙΛΟΣ ΕΤΑΙΡΕΙΩΝ» και την κτηματομεσιτική εταιρεία ΑΣΠΙΣ ΕΣΤΙΑ. Επίσης, η ΑΣΠΙΣ μέσω σχετικής ανακοίνωσής της εγγυότανε αναδρομικά το επενδυθέν αρχικό κεφάλαιο για τα μέχρι πρότινος ασφαλιστικά συμβόλαια «ASPIS BOND». Ακόμα, εξαγοράζει το 80% της εταιρείας «Γκοταερ Ελλάς», τις εταιρείες Nordstern Colonia Hellas και το 94,4% της εταιρείας Commercial Union. Οι προαναφερθείσες αγορές πραγματοποιήθηκαν έναντι του συνολικού ποσού των 7.000.000.000 δρχ. Το 2000, η ΑΣΠΙΣ εξαγοράζει την Scoplife Life AEAZ έναντι 800.000.000 δρχ. Το 2001, εκδόθηκαν νέα προϊόντα το «ΑΣΠΙΣ PLUS» και το «Δημιουργίας Κεφαλαίου (ΔΚ)». Σκοπός τους ήταν να καλύψουν την αδυναμία πληρωμής των «ΑΣΠΙΣ BOND». Το 2003, ιδρύθηκε η ΑΣΠΙΣ ΚΑΠΙΤΑΛ με μετοχικό κεφάλαιο 60.000 € από την γυναίκα και την κόρη του Π. Ψωμιάδη. Επίσης, το υποκατάστημα στη Σουηδία μετατράπηκε σε ξεχωριστή οντότητα με την επωνυμία ASPIS LIV με τη σύμφωνη γνώμη των σουηδικών αρχών. Το 2006, η εταιρεία εξέδωσε χρηματοοικονομικά συμβόλαια για να μπορέσει να καλύψει τις υποχρεώσεις της και απέκτησε το 8,29% στην εταιρεία LIBERTY LIFE INSURANCE. Ακόμη, εξαγόρασε το

52,82% της MFS Holdings PLC. Το 2007, η ASPIS Holdings προχώρησε σε μία ακόμη εξαγορά ύψους 2.200.000 €, που αφορούσε το 51% της αλβανικής ασφαλιστικής εταιρείας Interbanian Sha.

ΠΙΝΑΚΑΣ 21: Όμιλος ΑΣΠΙΣ.

ΠΗΓΗ: ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ, Θ. (2011). ΑΣΠΙΣ ΠΡΟΝΟΙΑ: Το χρονικό ενός οικονομικού σκανδάλου. Αθήνα: Εκδόσεις Dian.

4.3.2. Το Χρονικό της Απάτης της Ασπίς

Από την ίδρυση της ΑΣΠΙΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ Α.Ε.Γ.Α. το 1981, παρατηρείται η εκτεταμένη χρήση της δημιουργικής λογιστικής και υφίσταντο ισχυρές ενδείξεις περί απάτης. Σύμφωνα με τον Αναγνωστόπουλο (2011) το 1983, μέσω ελέγχου παρατηρήθηκαν ασυνήθη και μη συναφή με τις ασφαλιστικές δραστηριότητες της εταιρείας υπέρογκα έξοδα. Επιπροσθέτως, ο δοσολιπτικός λογαριασμός μεταξύ της εταιρείας Transamerica Occidental Life χρεωνόταν με διάφορα έξοδα, τα οποία δεν εμφανίζονταν στα λογιστικά βιβλία της ΑΣΠΙΣ. Το 1984, καλείται από την ΑΣΠΙΣ η ελεγκτική εταιρεία Coopers & Lybrand για να εκτιμήσει την αξία της, ώστε να αποχωρήσει η Transamerica Occidental Life. Από το σχέδιο μελέτης αποκαλύφθηκε ότι η ΑΣΠΙΣ είχε ζημίες για 6 συναπτά έτη, την οποία επί το πλείστον είχε καλύψει η Transamerica Occidental Life. Επίσης, η θετική καθαρή θέση της ΑΣΠΙΣ οφείλονταν στις αναπροσαρμογές των παγίων, στα μεταφερόμενα ασφάλιστρα (εμφανίζονταν ως έσοδα και όχι ως έσοδα επόμενων χρήσεων) και στη μη εμφάνιση των

υποχρεώσεων που απορρέουν από το λογισμό των εσόδων από ασφάλιστρα, δηλαδή από τα μεταφερόμενα ασφάλιστρα που η εταιρεία καταχώρησε ως έσοδα (μαθηματικά αποθέματα που η εταιρεία τα διατηρούσε ως απαιτήσεις).

Το 1986, ο Π. Ψωμιάδης προκειμένου να αγοράσει το μετοχικό πακέτο του Αλ. Ταμπουρά έδωσε στους εργαζόμενους, μέσω της εταιρείας, χρήματα υπό τη μορφή δανείου ή προκαταβολών αμοιβών προσωπικού, τα οποία χρησιμοποίησε για την εν λόγω αγορά. Στη συγκεκριμένη περίπτωση ο Π. Ψωμιάδης διοικεί την οντότητα για προσωπικό του όφελος με όπλο του τη δημιουργική λογιστική. Το 1989, η ελεγκτική εταιρεία Ernst & Young διενεργεί λογιστικό έλεγχο στην ΑΣΠΙΣ για λογαριασμό του νέου μετόχου της, την AEGON. Τα ευρήματα του ελέγχου για το λογιστικό χειρισμό των μεταφερόμενων ασφαλίσεων, που χρησιμοποιήθηκαν για την ωραιοποίηση του ισολογισμού της ΑΣΠΙΣ ήταν αντίθετα με τους λογιστικούς χειρισμούς που ασκούσε η AEGON, αλλά εντός των ελληνικών λογιστικών πλαισίων (δημιουργική λογιστική). Η AEGON επρόκειτο να αλλάξει τον εν λόγω λογιστικό χειρισμό, ώστε να συμβαδίζει με αυτό που ασκούσε η ίδια. Αυτή η ενέργεια απαιτούσε αύξηση μετοχικού κεφαλαίου και ο Ψωμιάδης δεν διέθετε τα απαραίτητα χρήματα, ώστε να διατηρήσει το υψηλό ποσοστό του.

Ο Π. Ψωμιάδης υπό τις οικονομικές πιέσεις που δεχόταν, προέβη σε υπεξαίρεση περιουσιακών στοιχείων της εταιρείας, με σκοπό να διατηρήσει το ποσοστό του στην ΑΣΠΙΣ και να απολαμβάνει αυτός και η οικογένειά του πολυτελή βίο. Η εν λόγω απάτη έλαβε χώρα μέσω των αγορών και ανακαινίσεων ακινήτων, των οποίων διενεργούσε ενυπόγραφα ο Π. Ψωμιάδης για λογαριασμό της ΑΣΠΙΣ. Για παράδειγμα, ένα ακίνητο αξίας 500.000 δρχ. ο Π. Ψωμιάδης το αγόραζε για λογαριασμό της εταιρείας 1.000.000 δρχ. απέδιδε στον πωλητή τον αναλογούν επιπρόσθετο φόρο που επιβαρυνόταν και καρπωνόταν τις διαφορές.

Το 1993, ο Π. Ψωμιάδης για να καταφέρει να πωλήσει σε υψηλότερη τιμή απ' ότι αγόρασε το ποσοστό της πρόσφατα αποχωρισθείσας εταιρείας AEGON, μίσθωσε την αγγλική αναλογιστική εταιρεία Bacon & Woodrow για να διεκπεραιώσει μία «αισιόδοξη» μελέτη. Δηλαδή, ο υπολογισμός της αξίας της εταιρείας επρόκειτο να πραγματοποιηθεί με μειωμένα λειτουργικά έξοδα, αυξημένες πωλήσεις και αποδόσεις επενδύσεων. Η αναλογιστική εταιρεία υλοποίησε τη μελέτη, την οποία παρέδωσε στον Π. Ψωμιάδη για αποκλειστικά προσωπική χρήση της και χωρίς να μπορεί να την παρουσιάσει σε τυχόν επενδυτές. Από την άλλη πλευρά, ο Π. Ψωμιάδης τη χρησιμοποίησε για να παραπλανήσει τους ενδιαφερόμενους επενδυτές πωλώντας τις μετοχές σε σχεδόν διπλάσια τιμή απ' ότι τις είχε αγοράσει από την AEGON (υπερτιμημένη). Την ίδια χρονιά η ΑΣΠΙΣ αναλάμβανε ανταγωνιστικά ασφαλιστικά

συμβόλαια μειωμένα κατά 20% περίπου και χωρίς να διενεργεί έλεγχο υγείας. Αυτό αποδεικνύει ότι τα συστήματα ελέγχου της ΑΣΠΙΣ ήταν αδρανή.

Όλοι οι προαναφερθέντες λογιστικοί και λοιποί χειρισμοί οδήγησαν να ενταχθεί η εταιρεία στο χρηματιστήριο με χειραγωγημένη τιμή εγγραφής. Αυτή ήταν σχεδόν δεκαπλάσια απ' αυτή που επρόκειτο να διαμορφωνόταν εντός μικρού χρονικού διαστήματος.

Το 2000, η ΑΣΠΙΣ αποφασίζει την αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου της, εξαναγκάζοντας τους εργαζόμενους να αγοράσουν μετοχές είτε, καταβάλλοντας άμεσα τα χρήματα είτε, έμμεσα λαμβάνοντας δάνειο από την ΑΣΠΙΣ BANK. Επίσης, απαγορεύτηκε στους υπαλλήλους να πωλήσουν τις εν λόγω μετοχές πριν τη συμπλήρωση ενός δωδεκάμηνου. Με αυτά τα χρήματα η ΑΣΠΙΣ κάλυψε το κενό των μεταφερόμενων ασφαλιστρών και προέβη σε εξαγορά διαφόρων εταιρειών. Από τα παραπάνω προκύπτει ότι όχι μόνο δεν είχε καλλιεργηθεί κουλτούρα κατά της απάτης στην εταιρεία, αλλά η εταιρεία πίεζε μέσω οικονομικών μεταβλητών τους υπαλλήλους της να γίνουν ερήμην ή με τη συναίνεσή τους συνεργοί της σ' οποιαδήποτε πράξη της.

Η μεγαλύτερη απάτη που τελέστηκε από την ΑΣΠΙΣ υπό την καθοδήγηση του Π. Ψωμιάδη, ήταν αυτή που αφορούσε τα υποτιθέμενα ασφαλιστικά προϊόντα «ΑΣΠΙΣ BOND», «ΑΣΠΙΣ PLUS» και «(ΔΚ)». Η ΑΣΠΙΣ δεν επένδυε τα χρήματα που συγκέντρωνε από τα παραπάνω σε μερίδια, άλλα τα χρησιμοποιούσε μέσω του εσωτερικού μεταβλητού κεφαλαίου για να καλύψει τα έξοδα των θυγατρικών εταιρειών της. Οι συγκεκριμένες εταιρείες διογκώθηκαν και απέκτησαν περιουσιακά στοιχεία δημιουργώντας υπεραξίες, οι οποίες κάλυπταν βραχυπρόθεσμα τις προκύπτουσες ζημιές. Αυτή η «επένδυση» καθιστούσε το προϊόν χρηματοοικονομικό και όχι ασφαλιστικό. Επίσης, η ΑΣΠΙΣ παρείχε ολική εγγύηση των παραπάνω ασφαλιστρών, το οποίο ήταν ενάντια στη ισχύουσα νομοθεσία. Τα παραπάνω «ασφαλιστήρια» συμβόλαια ουσιαστικά αποτελούσαν προθεσμιακές καταθέσεις, οι οποίες υπάγονται στις τραπεζικές εργασίες (Αναγνωστόπουλος 2011). Ακόμα, η εταιρεία λόγω αδυναμίας πληρωμών πίεζε τους πελάτες της να μετατρέψουν το «ΑΣΠΙΣ BOND» σε «ΑΣΠΙΣ PLUS», αλλά όχι στην αξία εξαγοράς όπως όριζε η ισχύουσα νομοθεσία. Το 2005, εισήχθησαν στην ελληνική νομοθεσία τα Δ.Λ.Π. και η ΑΣΠΙΣ υποχρεούνταν να τα εφαρμόσει. Επομένως, ορθώς κατέταξε τα παραπάνω συμβόλαια σύμφωνα με τα Δ.Λ.Π. ως χρηματοοικονομικά.

Το 2000, η ΑΣΠΙΣ παρουσιάζει έσοδα από ασφάλιστρα, ενώ τα αποθέματά της παραμένουν σταθερά. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να υφίσταντο ξεκάθαρα παραποιημένες οικονομικές καταστάσεις, οι οποίες εμφάνιζαν 46 εκατομμύρια € πλασματικά κέρδη. Τα

αρμόδια στελέχη υπέγραψαν τον παραποιημένο ισολογισμό υπό τις έντονες πιέσεις και απειλές του Ψωμιάδη.

Το 2001, η ΑΣΠΙΣ διενέργησε αναδρομικές λογιστικές αλλαγές στον ισολογισμό της οικονομικής χρήσεως του 2000, διότι δεν μπορούσε να καλύψει (το 2001) με περιουσιακά στοιχεία της, το ποσό των 6.908.142.043 δρχ. (προβλέψεις του 2000) που αφορούσε αποθεματικά για τυχόν μελλοντικές ζημίες (δηλαδή, από μείωση των μελλοντικών ταμειακών ροών όπως και συνέβη). Το συγκεκριμένο ποσό αυθαίρετα το διέγραψε από τον ισολογισμό της χρήσεως 2000 και δεν το ξαναεμφάνισε στις επακόλουθες οικονομικές καταστάσεις της. Αυτό το ποσό έτεινε αυξανόμενο με την πάροδο των οικονομικών χρήσεων. Οι συγκεκριμένες αλλαγές απέρρεαν από την υποτίμηση της αξίας των επενδύσεων στο χαρτοφυλάκιο του εσωτερικού μεταβλητού κεφαλαίου ποσού 6.998.605.126 δρχ. Επιπροσθέτως, οι αναδρομικές αλλαγές εμφάνιζαν βελτιωμένο το αποτέλεσμα χρήσεως του 2000 κατά 6.860.398.470 δρχ. Επομένως, διεπράχθη απάτη περί παραπλανητικών χρηματοοικονομικών καταστάσεων με την ταυτόχρονη ανοχή των εποπτικών αρχών.

Το 2003, ο Π. Ψωμιάδης μεταφέρει 30 εκατομμύρια €, έναντι αποδοχής ομολόγου με 5% επιτόκιο, από το εσωτερικό μεταβλητό κεφάλαιο στην εταιρεία «ΑΣΠΙΣ ΟΜΙΛΟΣ ΕΤΑΙΡΕΙΩΝ», στην οποία κατείχε το 99,74%. Αυτά τα χρήματα τα «επένδυσε» σε εταιρείες συμφερόντων του ίδιου. Η εν λόγω μεταφορά υλοποιήθηκε χωρίς τις απαραίτητες άδειες από τις εποπτικές αρχές, οι οποίες παρέμεναν άπραγες. Ο Π. Ψωμιάδης χρησιμοποιούσε για ακόμα μία φορά τα χρήματα της αυτοτελούς οντότητας ΑΣΠΙΣ, τα οποία προέρχονταν από τους ασφαλιζόμενους για να ικανοποιήσει προσωπικές ανάγκες του. Το ίδιο έτος, η αρμόδια εποπτική αρχή στέλνει επιστολή στην ΑΣΠΙΣ που αφορούσε καταγγελίες ασφαλισμένων προς την τελευταία. Ωστόσο, δεν έγινε καμία ενέργεια είτε, από την ΑΣΠΙΣ είτε, από τις αρχές.

Το 2004, η εποπτική αρχή της Ελλάδας για τις ιδιωτικές ασφαλιστικές εταιρείες γνωστοποίησε στις αντίστοιχες σουηδικές αρχές ότι δεν χορηγεί άδεια στην ΑΣΠΙΣ ΠΡΟΝΟΙΑ Α.Ε.Γ.Α. να συμμετάσχει με ποσοστό μεγαλύτερο του 10% στην πλέον ανεξάρτητη εταιρεία ASPIS LIV. Η αιτιολογία τους για την προαναφερθείσα απαγόρευση ήταν ότι δεν είχε διεκπεραιωθεί ο έλεγχος φερεγγυότητας της για το έτος 2003. Στο μετοχικό κεφάλαιο της ASPIS LIV συμμετείχε με ποσοστό μετοχικού κεφαλαίου 85,5% ο Π. Ψωμιάδης, με 9,5% η ΑΣΠΙΣ και με 5% ο Αναγνωστόπουλος (2011). Μετέπειτα, το ποσοστό του Π. Ψωμιάδη μεταβιβάστηκε στην ΑΣΠΙΣ ΚΑΠΙΤΑΛ. Την ίδια χρονιά, γίνεται νέα καταγγελία στις αρμόδιες εποπτικές αρχές από την ιδιωτική ασφαλιστική εταιρεία Ευρωπαϊκή Πίστη για την ΑΣΠΙΣ και λοιπές εταιρείες συμφερόντων Π. Ψωμιάδη. Στην

καταγγελία επισυνάπτονταν ανάλογη οικονομική ανάλυση της ΑΣΠΙΣ για την οικονομική χρήση του 2003. Εξ' αυτού ορμώμενες οι αρχές ξεκίνησαν να ερευνούν τα «ασφαλιστικά» προϊόντα «ΑΣΠΙΣ BOND», «ΑΣΠΙΣ PLUS» και «ΔΚ».

Ακόμη, στον ισολογισμό του 2003 οι μετοχές της ASPIS BANK, η οποία είναι εισηγμένη στο χρηματιστήριο, αποτιμήθηκαν στην αξία κτήσης και όχι στη χαμηλότερη αξία μεταξύ αξία κτήσης και εύλογης αξίας, δηλαδή στην εύλογη αξία τους. Επίσης, στον ισολογισμό του 2004, ο οποίος ελέγχθηκε και αυτός από ορκωτό ελεγκτή λογιστή, αποτιμώνται οι μετοχές στην τιμή κτήσεως και όχι βάση της εύλογης αξίας που αποτιμούνταν μέχρι πρότινος. Απ' αυτή την παραποίηση η ΑΣΠΙΣ αύξησε τελικά την καθαρή θέση της κατά 29.487.567,55 €. Το ίδιο έτος, το 82,52% του χαρτοφυλακίου του εσωτερικού μεταβλητού κεφαλαίου αποτελείται από τις μετοχές του ομολόγου (30 εκ. €), της ΑΣΠΙΣ BANK, της ΑΣΠΙΣ ΕΣΤΙΑΣ και της ΑΣΠΙΣ ΠΡΟΝΟΙΑ ΑΕΑΖ. Επιπροσθέτως, η εταιρεία είχε αφαιρέσει αυθαίρετα από τις υποχρεώσεις της προβλέψεις ύψους 70.000.000 €.

Ο ισολογισμός της ΑΣΠΙΣ ΚΑΠΙΤΑΛ για το 2006 περιλάμβανε στις απαιτήσεις ένα ποσό 29.648.179 €. Αυτό το ποσό αφορούσε αγορά για λογαριασμό της ΑΣΠΙΣ, το πραγματικό ύψος της ήταν 1.000.000 €. και ο Π. Ψωμιάδης καρπώθηκε την διαφορά για να καλύψει προσωπικές ανάγκες του. Δηλαδή, υφίσταντο απάτη περί παραπλανητικών χρηματοοικονομικών αναφορών, με ταυτόχρονη παρουσίαση πλαστών παραστατικών και υπεξαίρεση περιουσιακών στοιχείων της εταιρείας. Την ίδια χρονιά η ΑΣΠΙΣ εξέδωσε τα ασφαλιστήρια συμβόλαια «MEGA ASSETS», τα οποία αποδείχτηκε ότι δεν ήταν ασφαλιστικά και μετά από συναφείς καταγγελίες η αρμόδια εποπτική αρχή επέβαλε στην εταιρεία πρόστιμο ύψους 1.300.000 €. Επίσης, η ΑΣΠΙΣ αύξησε αυθαίρετα την αξία των παγίων της και των συμμετοχών της και έλαβε ομολογιακό δάνειο αξίας 3.400.000 € για να βρίσκεται σε θέση να τηρεί τις απαραίτητες κεφαλαιακές απαιτήσεις. Η αρμόδια εποπτική αρχή προχώρησε σε ανάκληση άδειας λειτουργίας για την θυγατρική εταιρεία της MFS Holdings PLC, την Γαλαξίας Ασφαλιστική Α.Ε.Γ.Α.

Το 2007, η αρμόδια εποπτική αρχή διενέργησε έλεγχο στον ισολογισμό της ΑΣΠΙΣ, με σκοπό τη χορήγηση του πιστοποιητικού φερεγγυότητας. Από τον διενεργηθέντα έλεγχο διαπιστώθηκαν διαφορές ύψους 2.393.698,92 €. Παρ' ολ' αυτά στην ΑΣΠΙΣ χορηγήθηκε το προαναφερθέν πιστοποιητικό. Το 2008, κατατίθεται αίτηση περί ασφαλιστικών εργασιών στις αρμόδιες σουηδικές αρχές από την ΑΣΠΙΣ ΚΑΠΙΤΑΛ, ΑΣΠΙΣ ΠΡΟΝΟΙΑ Α.Ε.Γ.Α. και την ASPIS Holdings Ltd. Η αίτηση απορρίπτεται και η γνωστοποίηση αυτής στις κυπριακές αρχές και χρηματιστήριο καθυστερεί εννέα (9) μήνες. Ακόμη, η σουηδική εταιρεία ASPIS LIV εμφανίζεται παρατύπως (αφού δεν είχε ληφθεί η άδεια) ως εταιρεία του ομίλου ΑΣΠΙΣ.

Επίσης, παράνομα εμφανίζεται με αυξημένη αξία για να «ωραιοποιηθεί» το λογιστικό αποτέλεσμα. Η ASPIS LIV αγόρασε έπειτα από εντολή του Π. Ψωμιάδη την εταιρεία VENAREM έναντι 8.000.000 €. Η συγκεκριμένη εταιρεία άνηκε 100% στον Π. Ψωμιάδη και διέθετε ακίνητη περιουσία αξίας 370.000 €. Τα συγκεκριμένα ακίνητα αποτιμήθηκαν στα 11,3 εκατομμύρια € (φούσκα). Για ακόμα μία φορά ο Π. Ψωμιάδης διοικεί τις εταιρείες του με γνώμονα το προσωπικό συμφέρον του, υπεξαιρεί χρήματα απ' αυτές και μέσω της δημιουργικής λογιστικής χειραγωγεί το λογιστικό αποτέλεσμά τους.

Το 2009, η ελληνική αρμόδια εποπτική αρχή γνωστοποιεί στην ΑΣΠΙΣ ότι από τον διεκπεραιωθέντα έλεγχο προέκυψε λογιστικό έλλειμμα στα αποθεματικά της εταιρείας ύψους 150.664.283,57 € και πρέπει να αυξηθούν ισόποσα τα κεφάλαιά της. Την ίδια χρονική περίοδο ο Π. Ψωμιάδης υπεξείρεσε από την σουηδική εταιρεία ASPIS LIV 46.000.000 €. Η αρμόδια σουηδική εποπτική αρχή διενέργησε έλεγχο και διαπίστωσε ότι τα 12 εκατομμύρια € «εξαφανίστηκαν» στην Κύπρο. Ο Π. Ψωμιάδης με σκοπό να καλύψει το λογιστικό έλλειμμα προσκόμισε πλαστή εγγυητική επιστολή από την αλλοδαπή τράπεζα HSBC ύψους 550.000.000 € και προσπάθησε να ενταχθεί σε ευρωπαϊκά προγράμματα για την καταπολέμηση της κρίσης στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Οι προσπάθειές του απεδείχθη άκαρπες. Το εντοπισμένο λογιστικό έλλειμμα δεν ήταν εφικτό να καλυφθεί και η αρμόδια εποπτική αρχή ανακάλεσε τις άδειες σύστασης και λειτουργίας των εταιρειών και τις έθεσε σε καθεστώς ασφαλιστικής εκκαθάρισης.

Το σκάνδαλο της ΑΣΠΙΣ θεωρείται ένα από τα μεγαλύτερα ασφαλιστικά σκάνδαλα στην Ευρώπη. Ο αρμόδιος ελεγκτής για την εκκαθάριση της ΑΣΠΙΣ διαπίστωσε λογιστικές ατασθαλίες και υπέρογκο έλλειμμα. Οι επιπτώσεις του για την Ελληνική οικονομία και κοινωνία ήταν τεράστιες. Περίπου 3000 εργαζόμενοι έχασαν την δουλειά τους και συμπαρασύρθηκαν στη δύνη της ανεργίας, πολλοί ασφαλισμένοι έχασαν τις αποταμιεύσεις μίας ολόκληρης ζωής και η εμπιστοσύνη για την ελληνική ιδιωτική ασφάλιση επλήγη ανεπανόρθωτα.

4.3.3. Θεραπεινίδες της Απάτης της Ασπίς

Η απάτη της ΑΣΠΙΣ δείχνει τα πρώτα σημάδια της και δημιουργούνται οι πρώτοι παράγοντες της από το 1982. Η δημιουργική λογιστική που κατείχε τα ηνία μετατράπηκε σε απάτη περί παραπλανητικών χρηματοοικονομικών αναφορών και υπεξείρεσης περιουσιακών στοιχείων. Επίσης, η κλιμάκωση της απάτης ήταν σταδιακή και κάθε νέα πτυχή της

διογκωνόταν και πλαισίωνε την προηγούμενη (πυραμίδα). Ένας σημαντικός παράγοντας που ενίσχυσε την απάτη ήταν οι πιέσεις που δέχονταν οι εργαζόμενοι από τα ανώτερα στελέχη και κυρίως από τον θύνοντα νου της, τον Π. Ψωμιάδη, με σκοπό να συμμετάσχουν ή να την ανεχτούν. Ο Π. Ψωμιάδης απειλούσε με απολύσεις ή με περιθωριοποίηση τους εργαζομένους με σκοπό να αγοράζουν ζημιογόνες μετοχές του (χειραγώγηση χρηματιστηριακής τιμής), να δημιουργούν εμπόδια σε τυχόν εσωτερικούς ή εξωτερικούς ελέγχους και να πράττουν τα λεγόμενά του χωρίς αντιρρήσεις. Για παράδειγμα, απείλησε και εκβίασε στελέχη για να υπογράψουν τους παραποιημένους ισολογισμούς των οικονομικών χρήσεων 2000 και 2001. Επίσης, αντάμειβε (bonus) τους εργαζόμενους, ώστε να μην παρεκκλίνουν από τις απάτες που λάμβαναν χώρα. Για παράδειγμα, ο Π. Ψωμιάδης έδινε μεγάλες αμοιβές στους ασφαλιστές που πίεζαν ασφαλιζόμενους να αγοράσουν τα τοξικά ασφαλιστικά συμβόλαια «ASPIS BOND», «ASPIS PLUS» και «ΔΚ». Μετέπειτα, προσλαμβάνονταν εργαζόμενοι με την προϋπόθεση να έχουν «τυφλή» υπακοή στον Π. Ψωμιάδη και στον τρόπο διοίκησής του. Δηλαδή, προσλαμβάνονταν εν δυνάμει συμμετέχοντες στην απάτη. Ο τρόπος που πίεζε τους εργαζόμενους και διοικούσε ο Π. Ψωμιάδης ήταν παρόμοιος με το πείραμα Μίλγκραμ στην δεκαετία του 60.

Ακόμη, η πιθανότητα δημιουργίας απάτης ήταν ιδιαίτερα υψηλή διότι, δημιουργήθηκε εύφορο κλίμα για αυτή και ευκαιρίες. Ο Π. Ψωμιάδης ήταν πρόεδρος της εταιρείας, διευθύνων σύμβουλος και η ανεξαρτησία ήταν άγνωστο χαρακτηριστικό για την ΑΣΠΙΣ. Ο Π. Ψωμιάδης διενεργούσε πάσης φύσεως απάτες με την ανοχή των εργαζομένων και χωρίς να αποκαλυφθεί. Επίσης, ήταν ο μοναδικός υπεύθυνος, εκτελεστής και ελεγκτής (ανύπαρκτες δικλίδες ασφαλείας) για τις μεγάλες συμφωνίες και συναλλαγές, που τις περισσότερες φορές διενεργούσε με πυξίδα τα προσωπικά οφέλη του. Πολλές συναλλαγές διενεργούνταν μεταξύ των εταιρειών του Π. Ψωμιάδη δημιουργώντας σύγκρουση συμφερόντων, διότι ο ίδιος βρισκόταν και στις δύο αντισυμβαλλόμενες πλευρές. Για παράδειγμα, πωλούσε εν γνώσει του ζημιογόνες μετοχές του σε δικές του εταιρείες και αναλάμβανε τη συμφωνία και διαδικασία πώλησης παγίων από τη μία εταιρεία του στην άλλη και καρπώνονταν τη διαφορά (υπερτιμολόγηση και κέρδη από πώληση παγίων). Με αυτό τον τρόπο ο Π. Ψωμιάδης εξασφάλισε έναν πλούσιο τρόπο ζωής εις βάρος των «αυτοτελών» οντοτήτων που διοικούσε.

Το τμήμα εσωτερικού ελέγχου της εταιρείας κατέβαλλε σημαντικές προσπάθειες να εκτελέσει ορθά και ανεξάρτητα το έργο του, συντάσσοντας και υποβάλλοντας εκθέσεις στη διοίκηση και στην επιτροπή ελέγχου. Όμως, συνάντησε πολλά εμπόδια από τους ευνοούμενους του Π. Ψωμιάδη και από τον ίδιο, ο οποίος έκανε έντονες παρατηρήσεις στους εσωτερικούς ελεγκτές για τις εκθέσεις τους. Οι εργαζόμενοι κατόπιν εντολή του Π. Ψωμιάδη

απέκρυπταν και δεν έδιναν στοιχεία στους εσωτερικούς ελεγκτές. Ένα παράδειγμα που αποδεικνύει το βαθμό ανεξαρτησίας και την αποτελεσματικότητα του ελέγχου στην ΑΣΠΙΣ είναι μία μελέτη που διενεργήθηκε για τα προαναφερόμενα και είχε ως συνεντευξιαζόμενους μόνο τον Π. Ψωμιάδη και ένα ανώτατο στέλεχος. Δηλαδή, διεκπεραιώθηκε η μελέτη χωρίς να ληφθεί υπόψη το τμήμα εσωτερικού ελέγχου, το τμήμα διαχείρισης κινδύνου και αναλογιστικής και η επιτροπή ελέγχου.

Ένας ακόμα παράγοντας που κατείχε σημαντικό ρόλο στη γιγάντωση της απάτης στην ΑΣΠΙΣ ήταν η απουσία της εταιρικής κουλτούρας κατ' αυτής. Οι εργαζόμενοι γνώριζαν για τις υπεξαιρέσεις σχετικά με τις αγορές παγίων και είκαζαν για τις διαφημιστικές δαπάνες ότι τα περισσότερα χρήματα τα καρπωνόταν ο Π. Ψωμιάδης μέσω της υπερτιμολόγησης. Ο Π. Ψωμιάδης μέσω του αυταρχικού management, των απειλών και των πιέσεων κατάφερε να καλλιεργήσει το αντίθετο κλίμα απ' αυτό που προαναφέρθηκε (εκλογίκευση). Ο ίδιος και οι εργαζόμενοι ήταν κατά των ελέγχων και σε περίοδο ελέγχου γινόταν πανικός στην εταιρεία, διότι μεγάλο πλήθος των εργαζομένων γνώριζαν για τις απάτες και φοβόντουσαν για το μέλλον της εταιρείας και το δικό τους. Για παράδειγμα, το 1986 ο Αλ. Ταμπουράς χρησιμοποίησε τον έλεγχο στο τμήμα πωλήσεων (υπεύθυνος ήταν ο Π. Ψωμιάδης) ως μοχλό πίεσης στον Π. Ψωμιάδη για να αγοράσει της μετοχές του. Επίσης, η AEGO για να μην έρθει σε ρήξη με τον Π. Ψωμιάδη απέσυρε τον ολλανδό ελεγκτή της από την ΑΣΠΙΣ. Επομένως, ο Π. Ψωμιάδης ήταν κατά των ελέγχων και αυτό το είχε διαχύσει σ' ολόκληρη την οντότητα.

Ο σημαντικότερος και καταλυτικός παράγοντας για την ευφορία της απάτης στην ΑΣΠΙΣ ήταν η παθητική στάση, η ανεπάρκεια και η διαφθορά των αρμόδιων εποπτικών αρχών. Οι αρχές είχαν στη διάθεσή τους πολλές ενδείξεις απάτης και σχετικές καταγγελίες. Όμως, όχι μόνο δεν έκαναν τίποτα αλλά, προειδοποιούσαν την ΑΣΠΙΣ για επικείμενους ελέγχους. Για παράδειγμα, το 1997 οι αρμόδιες σουηδικές εποπτικές αρχές είχαν κάνει έγγραφες παρατηρήσεις στις αντίστοιχες ελληνικές για την παραπληροφόρηση που δέχονταν οι ασφαλιζόμενοι στη Σουηδία από την ΑΣΠΙΣ. Οι τελευταίες παρέμειναν απαθείς και άπραγες. Επίσης, η εποπτική αρχή είχε στη διάθεσή της στοιχεία για τα τοξικά και παράνομα ασφαλιστήρια και για ακόμα μία φορά δεν έκανε τίποτα. Η απάθεια για αυτά τα ασφαλιστήρια συνεχίστηκε και με την εφαρμογή των Δ.Λ.Π. στην Ελλάδα. Ακόμη, η αρχή το 2000 κατείχε έναν εμφανώς παραποιημένο ισολογισμό και δεν αντέδρασε, όπως έκανε και με τους υπόλοιπους ξεκάθαρα παραποιημένους ισολογισμούς. Επιπροσθέτως, η αρχή γνώριζε για το εσωτερικό μεταβλητό κεφάλαιο και ότι η εταιρεία δεν επένδυε τα χρήματα από τα τοξικά ασφαλιστήρια σε μερίδια, αλλά δεν αντέδρασε. Μία ακόμα απόδειξη για την ανοχή και διαφθορά της αρμόδιας εποπτικής αρχής ήταν η κατ' εξακολούθηση χορήγηση

καθυστερημένου πιστοποιητικού περιθωρίου φερεγγυότητας στην ΑΣΠΙΣ. Για παράδειγμα, το πιστοποιητικό περιθωρίου φερεγγυότητας για τη χρήση 2003 δόθηκε στην ΑΣΠΙΣ στις 28/02/2005 αντί στις 30/10/2004 το αργότερο, δηλαδή με τέσσερις (4) μήνες καθυστέρηση από την τελευταία δυνατή ημερομηνία που μπορούσε να χορηγηθεί. Το αντίστοιχο πιστοποιητικό για τη χρήση 2005 δόθηκε με δέκα (10) μήνες καθυστέρηση, ομοίως και για το 2006. Ακόμη, η αρμόδια εποπτική αρχή δεν είχε ζητήσει ποτέ από την ΑΣΠΙΣ κατάσταση των επενδύσεων των χρηματοοικονομικών συμβολαίων και η εταιρεία δεν είχε συντάξει ποτέ τέτοια κατάσταση. Μάλιστα, δεν διενεργήθηκε έλεγχος στην ΑΣΠΙΣ ακόμη και όταν επιβλήθηκαν πρόστιμα τόσο, από την εποπτική αρχή των ιδιωτικών ασφαλίσεων (για τα «MEGA ASSET») όσο, και από την επιτροπή κεφαλαιαγοράς για τη μη παροχή στοιχείων. Ένα ακόμη παράδειγμα για τη συνεργασία της εποπτικής αρχής με την ΑΣΠΙΣ ήταν όταν την ενημέρωσε για τον επικείμενο έλεγχο. Η τελευταία μετέφερε με τη χρήση του μηχανογραφικού συστήματος τα τοξικά ασφαλιστικά συμβόλαια στο αρχείο των κλασικών ασφαλιστηρίων και μπλόκαρε τους κωδικούς του προγράμματος (έλλειψη ελέγχου στη μηχανογράφηση), ώστε οι ελεγκτές να μην έχουν πρόσβαση στο προαναφερθέν αρχείο.

Τέλος, τα στοιχεία περί απάτης στην ΑΣΠΙΣ ήταν εμφανή, ιδιαιτέρως την τελευταία δεκαετία πριν την πτώχευσή της, ωστόσο η αρμόδια εποπτική αρχή και οι ορκωτοί ελεγκτές εθελουφλούσαν. Επίσης, παρατηρείται ότι η δημιουργική λογιστική, με την πάροδο του χρόνου και με τη σταδιακή χειροτέρευση της οικονομικής κατάστασης της εταιρείας, μετατρέπεται σε απάτη παραπλανητικών χρηματοοικονομικών αναφορών και υπεξαιρέσεων. Δηλαδή, καταστρατηγούνταν οι λογιστικές αρχές και κανόνες με σκοπό να καρπωθεί μελλοντικά οικονομικά οφέλη ο Π. Ψωμιάδης. Οι υπόλοιποι παράγοντες που συμβάλλουν στην πρόληψη και στον εντοπισμό της απάτης είχαν εξαλειφθεί από την εταιρεία με τις προσπάθειες του τελευταίου. Εάν οι εξωτερικοί ελεγκτές και οι εποπτικές αρχές είχαν αντιδράσει εγκαίρως, οι επιπτώσεις του σκανδάλου θα είχαν ελαττωθεί, η ΑΣΠΙΣ θα σταματούσε να ήταν έρμαιο των συμφερόντων του Π. Ψωμιάδη και μπορεί να σωζόταν.

4.4 Proton Bank

4.4.1. Βασικά Χαρακτηριστικά και Ιστορικό της Proton Bank

Η PROTON ΤΡΑΠΕΖΑ Α.Ε. είναι πιστωτικό ίδρυμα (τράπεζα επενδύσεων), ο διακριτός τίτλος της είναι PROTON BANK και βρίσκεται υπό εκκαθάριση. Αρχικά, ιδρύθηκε το 2001

με έδρα της την Αθήνα από τον Ιωάννη Μαρκόπουλο, Αντώνιο Αθανασόγλου και Ηλία Λιανό ως Τράπεζα Επενδυτικών Δραστηριοτήτων Α.Ε. Το 2004, με το θάνατο του Ιων. Μαρκόπουλου άλλαξε η μετοχική σύνθεσή της, αφού οι εναπομείναντες μέτοχοι αγόρασαν τις μετοχές του θανόντος από συγγενικά πρόσωπά του. Το 2005, εξαγόρασε και συγχώνευσε τρεις (3) επενδυτικές εταιρείες εισηγμένες στο χρηματιστήριο Αθηνών, την Arrow, την Ευρωδυναμική και την Εξέλιξη. Την ίδια χρονιά, η Τράπεζα Επενδυτικών Δραστηριοτήτων Α.Ε. εισήχθη στο χρηματιστήριο Αθηνών. Το 2006, προχώρησε σε μία ακόμα εξαγορά, αυτήν της Omega Bank και μετονομάστηκε σε PROTON BANK. Το μετοχικό κεφάλαιο της εταιρείας ανέρχονταν σε 650.000.000 €. Ακόμη, εξαγόρασε το 51% της ασφαλιστικής εταιρείας International Life A.E.Γ.Α.

Το 2006, η μετοχική σύνθεση της PROTON BANK άλλαξε αρκετές φορές με την πώληση του μετοχικού πακέτου από τους ιδρυτές της. Το 2008, η Τράπεζα Πειραιώς απέκτησε το 31,3% των μετοχών της, ενώ ένα χρόνο αργότερα το πώλησε στον έλληνα επιχειρηματία, Λαυρέντη Λαυρεντιάδη έναντι 70.655.000 €. Το 2011, η PROTON BANK εντάχθηκε στο E.F.S.F. υπό τη σύμφωνη γνώμη της ελληνικής κυβέρνησης και την προτροπή της Τ.τ.Ε. Η PROTON BANK χωρίστηκε σε δύο οντότητες την «παλαιά» και την υγιή «νέα», η οποία αποτέλεσε την πρώτη κρατικοποίηση ελληνικής τράπεζας ενόψει της οικονομικής κρίσεως. Στη «νέα» PROTON BANK μεταφέρθηκαν οι καταθέσεις των πελατών – υποχρεώσεις, τα υποκαταστήματα και οι τραπεζικές δραστηριότητες. Μ' αυτό τον διαχωρισμό η άδεια λειτουργίας της «παλαιάς» PROTON BANK ανακλήθηκε από την Τ.τ.Ε. και τέθηκε υπό εκκαθάριση. Επίσης, η επιτροπή κεφαλαιαγοράς ανέστειλε τη διαπραγμάτευση των μετοχών της στο χρηματιστήριο Αθηνών. Το 2012, οι μέτοχοι της «παλαιάς» PROTON BANK κατέθεσαν μήνυση κατά του Λ. Λαυρεντιάδη και δώδεκα (6 εκ των οποίων ήσαν μέλη του Δ.Σ.) ακόμη προσώπων για απάτη (μεταξύ άλλων κατηγοριών) την χρονική περίοδο 2010 – 2011. Το 2013, η Eurobank εξαγόρασε τη «νέα» PROTON BANK.

4.4.2. Το Χρονικό και τα Αίτια της Απάτης της Proton Bank

Οι απάτες στην PROTON BANK λαμβάνουν χώρα τη χρονική περίοδο 2009 – 2011 και αφορούν παραβιάσεις των τραπεζικών ρυθμιστικών πλαισίων και κανονισμών και καταστρατήγηση των λογιστικών αρχών και κανόνων. Σύμφωνα με την έκθεση της Τ.τ.Ε., τη συγκεκριμένη περίοδο οι χορηγήσεις δανείων προς επιχειρήσεις αυξήθηκαν κατά 70,7% δηλαδή, κατά 806.979.000 €. Αυτή η αύξηση οφείλεται κυρίως σε αύξηση των

χορηγηθέντων δανείων σε μεγάλες επιχειρήσεις. Επίσης, δεν δικαιολογούνταν από την οικονομική πορεία της χώρας ή του τραπεζικού κλάδου ή της οντότητας. Επομένως, αποτελούσε από μόνη της ένδειξη περί απάτης.

Το 2009, ο Λ. Λαυρεντιάδης ως νέος πρόεδρος της τράπεζας με σκοπό να ενορχηστρώσει την απάτη, έθεσε σε καίριες διοικητικές θέσεις πρόσωπα στα οποία ασκούσε επιρροή και ήταν διατεθειμένα να εκτελούν «τυφλά» τις εντολές του. Επίσης, αποδόμησε οργανωτικά και στελεχιακά το τμήμα εσωτερικού ελέγχου και τη μονάδα διαχείρισης κινδύνων. Ουσιαστικά, το σύστημα εσωτερικού ελέγχου της PROTON BANK υπολειπουργούσε και δεν ήταν εφικτό να εντοπιστούν οι κίνδυνοι και οι απάτες που επρόκειτο να δημιουργηθούν από την ακολουθούμενη πιστωτική επέκταση. Ο Λ. Λαυρεντιάδης ασκούσε κυρίαρχη επιρροή και έλεγχε πλήρως την εταιρεία.

Η PROTON BANK χορηγούσε δάνεια σε εταιρείες που ο Λ. Λαυρεντιάδης ασκούσε είτε, άμεσα είτε, έμμεσα έλεγχο είτε, ήσαν συνδεδεμένες. Τα συγκεκριμένα δάνεια ήσαν ζημιογόνα για την τράπεζα και ο τρόπος που χορηγήθηκαν αποδείκνυε την επιρροή του Λ. Λαυρεντιάδη στη λειτουργία της και αναδείκνυε πιθανότητα απάτης. Από τον ΠΙΝΑΚΑ 22 διακρίνεται ότι η ημερομηνία έγκρισης ορισμένων από των προαναφερθέντων δανείων και η ημερομηνία συνεδρίασης της επιτροπής πιστοδοτήσεων είτε, είναι ίδια είτε, έχει διαφορά ολίγων ημερών. Επίσης, οι χορηγήσεις και οι εκταμιεύσεις τους λάμβαναν χώρα χωρίς την προσκόμιση των απαραίτητων δικαιολογητικών. Αυτό αποδεικνύει για ακόμα μία φορά την ανεπάρκεια του συστήματος εσωτερικού ελέγχου. Επιπροσθέτως, τα συγκεκριμένα δάνεια εγκρίνονταν με ακαθόριστο σκοπό και χορηγούνταν χωρίς να εντάσσονται στην «ομάδα συνδεδεμένων πελατών» (π.χ. ομιλική σχέση, πλήρη οικονομική εξάρτηση κ.τ.λ.) και οι εταιρείες που τα λάμβαναν οδηγούνταν σε υπέρογκα υψηλό δείκτη χρηματοοικονομικής μόχλευσης (αποκλειστικός χρηματοδότης γίνονταν η PROTON BANK δεδομένου των ελάχιστων ιδίων κεφαλαίων). Αυτό αποδεικνύει ότι δεν διενεργούνταν ορθός έλεγχος για τον κίνδυνο και τις ενδεχόμενες ζημιές. Αυτό ήταν απόρροια από την ανεπάρκεια της Μ.Δ.Κ. της τράπεζας. Ακόμη, αξιοσημείωτο ήταν ότι υφίστατο έλλειψη εξασφαλίσεων ουσίας και έλλειψη προσωπικής εγγύησης για τα συγκεκριμένα χορηγηθέντα δάνεια. Σύμφωνα με το Δεύτερο Σύμφωνο της Επιτροπής της Βασιλείας οι αποδεκτές εξασφαλίσεις αποτελούσαν μόνο το 12% των δανείων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 22: Χορηγηθέντα Δάνεια της PROTON BANK.

Α/Α	ΠΙΣΤΟΥΧΟΣ	ΕΓΚΡΙΘΕΝ ΟΡΙΟ	ΗΜΕΡΙΑ ΕΓΚΡΙΣΗΣ	ΗΜΕΡΙΑ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΩΝ	ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΑΘΑΝΑΣΟΓΛΟΥ	ΤΡΥΦΩΝ ΚΟΛΛΙΝΤΖΑΣ	ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΣΑΡΑΜΑΝΤΗΣ	ΣΜΑΡΑΓΔΑ ΛΙΑΡΜΑΚΟΠΟΥΛΟΥ
αα1	ΝΕΠ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΕ	10.000	29.3.2010	29.3.2010		10.000	10.000	10.000
αα2	ΝΕΠ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΕ	7.000	27.4.2010	27.4.2010		7.000	7.000	7.000
αβ	ΣΕΒΙΣΕ ΑΕ	18.160	29.4.2010	9.6.2010	18.160	18.160	18.160	18.160
αγ	DEVTEC INVESTMENT ΑΕ	15.000	8.6.2010	21.6.2010	15.000	15.000	15.000	15.000
αδ	ΝΟΒΟ ΑΤΡΕΥΣ ΑΕ	72.000	8.6.2010	21.6.2010	72.000	72.000	72.000	72.000
αε	ROVINVEST ΑΕ	57.600	9.6.2010	21.6.2010	57.600	57.600	57.600	57.600
αστ	BALLIS PERSONAL & HOME CARE ΑΕ	72.700	8.6.2010	21.6.2010	72.700	72.700	72.700	72.700
αζ	FIRST AID CARE ΑΕ	54.000	8.6.2010	21.6.2010	54.000	54.000	54.000	54.000
αη	VET HEALTH ΑΕ	65.200	8.6.2010	21.6.2010	65.200	65.200	65.200	65.200
β	PROVET ΑΕ	12.000	3.8.2010	3.8.2010	12.000	12.000	12.000	
γα	ΓΕΡΟΛΥΜΑΤΟΣ ANIMAL HEALTH ΑΕ	41.000	27.8.2010	27.8.2010	41.000		41.000	41.000
γβ	FINEGLINO LTD	54.000	10.9.2010	10.9.2010	54.000		54.000	54.000
γβ	ELFE ΑΕΒΕ	19.500	10.9.2010	10.9.2010	19.500		19.500	19.500
γγ	ΜΑΚ ΑΕ	70.000	10.9.2010	10.9.2010	70.000		70.000	70.000
γδ	ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΑΕ	5.060	2.11.2010	2.11.2010	5.060		5.060	5.060
γε	ΕΞΕΛΙΞΗ ΑΕ	29.000	5.11.2010	5.11.2010	29.000		29.000	29.000
γε	ESCANTO LTD	30.000	5.11.2010	5.11.2010	30.000		30.000	30.000
γστ	ΑΚΟΛΑΒ ΑΕ	29.000	9.12.2010	9.12.2010	29.000		29.000	29.000
γζ	ΑΛΑΠΙΣ ΑΕ	40.000	24.1.2011	24.1.2011	40.000		40.000	40.000
	ΣΥΝΟΛΑ	701.220			684.220	383.660	701.220	689.220

ΠΗΓΗ: www.tovima.gr

Τα προαναφερθέντα χορηγηθέντα δάνεια είχαν συντελεστή στάθμισης κινδύνου 150% και αποτελούσαν το 389,7% των ιδίων κεφαλαίων της τράπεζας. Συνολικά, αλλά και μεμονωμένα τα δάνεια ξεπερνούσαν κατά πολύ το ανώτατο επιτρεπτό όριο και δεν δικαιολογούνταν για το μέγεθος της τράπεζας. Δηλαδή, για να κάλυπτε η τράπεζα τις απαιτήσεις της ελάχιστης κεφαλαιακής επάρκειας του Δεύτερου Συμφώνου της Επιτροπής της Βασιλείας έπρεπε είτε, να μην είχε χορηγήσει τα εν λόγω δάνεια είτε, να είχε αυξήσει τα ίδια κεφάλαιά της. Αυτό δεν εντοπίστηκε από τη Μ.Δ.Κ. και η τράπεζα δεν συμβάδιζε με τις νομοθετημένες υποδείξεις του Δεύτερου Συμφώνου της Επιτροπής της Βασιλείας. Ακόμη, η τράπεζα δεν λογίζε τα δάνεια ως «δάνεια σε καθυστέρηση» όταν υφίσταντο καθυστέρηση τόκων μεγαλύτερη των 90 ημερών (παύση εκτοκισμού). Αυτό το έπραττε καταστρατηγώντας τις λογιστικές αρχές μεταφέροντας το κεφάλαιο των δανείων σε νέους λογαριασμούς. Μ' αυτό τον τρόπο η τράπεζα δεν διενεργούσε έλεγχο απομείωσης στα συγκεκριμένα δάνεια, όπως ορίζουν οι κανόνες για τα δάνεια σε καθυστέρηση άνω των 90 ημερών, και δεν σχημάτιζε της απαραίτητες λογιστικές προβλέψεις. Επίσης, λόγω της ανεπάρκειας της

Μ.Δ.Κ. δεν σχηματίζονταν και άλλες απαραίτητες προβλέψεις. Για παράδειγμα, σύμφωνα με την ορθή αξιολόγηση του κινδύνου των χορηγηθέντων δανείων σε εταιρείες συμφερόντων του Λ. Λαυρεντιάδη που παρουσιάζεται στην έκθεση της Τ.τ.Ε. οι ενδεχόμενες ζημίες είναι 231.242.000 € και η PROTON BANK διενεργούσε μηδενικές προβλέψεις. Επομένως, είναι ξεκάθαρο ότι η απάτη για τα χορηγηθέντα δάνεια δημιουργούσε και απάτη για παραπλανητικές χρηματοοικονομικές αναφορές διότι, εμφανίζονταν παραποιημένα λογιστικά αποτελέσματα και τις οικονομικές ωφέλειες καρπώνονταν ο Λ. Λαυρεντιάδης. Οι ανεξάρτητοι ελεγκτές της τράπεζας δεν εντόπισαν τις εν λόγω παρατυπίες (κατά παρέκκλιση από το Δ.Λ.Π. 39).

Μία ακόμα ένδειξη για την αναποτελεσματικότητα του συστήματος εσωτερικού ελέγχου, της Μ.Δ.Κ., του εξωτερικού ελέγχου και των αρμόδιων εποπτικών αρχών είναι οι ασυνήθεις ή ύποπτες συναλλαγές (π.χ. τακτικές αναλήψεις μετρητών αδικαιολόγητες για τα μεγέθη των εταιρειών) που λάμβαναν χώρα χωρίς την προσκόμιση των απαραίτητων δικαιολογητικών (π.χ. τεκμηρίωση των εμπορικών συναλλαγών) και οι χορηγήσεις δανείων σε υπεράκτιες εταιρείες (24% του χαρτοφυλακίου) χωρίς να γνωστοποιείται ο τελικός λήπτης (φυσικό πρόσωπο, ενδεχομένως υποδηλώνει ξέπλυμα μαύρου χρήματος). Επίσης, δεν γινόταν επικαιροποίηση των στοιχείων των δανειοληπτών με αποτέλεσμα η τράπεζα να έχει ανεπαρκή πληροφόρηση. Επιπροσθέτως, προκειμένου να συνεχιστεί η απάτη καταστρατηγούνταν οι νόμοι υπό τη απαθή στάση των αρμόδιων εποπτικών αρχών. Για παράδειγμα, ο Λ. Λαυρεντιάδης μεταβίβασε μετοχικό κεφάλαιο της PROTON BANK στον Π. Κυριακίδη. Ο τελευταίος ήλεγχε επιχειρήσεις στο χώρο των μέσων μαζικής ενημέρωσης και η συμμετοχή του στη μετοχική σύνθεση της τράπεζας ήταν αντίθετη με τις διατάξεις του ν. 1806/1988.

Εν κατακλείδι, ο Λ. Λαυρεντιάδης χρησιμοποιούσε την PROTON BANK ως το προσωπικό ταμείο του (σύγκρουση συμφερόντων, καταστρατήγηση της αυτοτέλειας της οντότητας) και χρηματοδοτούσε εταιρείες που ήλεγχε καταπατώντας τους λογιστικούς κανόνες και τους νόμους. Αυτό επετεύχθη με την ουσιαστική διάλυση του τμήματος εσωτερικού ελέγχου και με τη συνεργασία διαφόρων προσώπων, στα οποία ο Λ. Λαυρεντιάδης ασκούσε επιρροή. Οι απάτες διενεργήθηκαν σε σύντομο χρονικό διάστημα, αλλά ήταν μεγάλης κλίμακας και ικανές να πλήξουν ανεπανόρθωτα την τράπεζα. Η διάλυση της τράπεζας είχε μεγάλο αντίκτυπο στην ελληνική οικονομία και ειδικότερα στον τραπεζικό κλάδο. Εάν ο εξωτερικός έλεγχος και οι αρμόδιες εποπτικές διενεργούσαν αποτελεσματικό έλεγχο στην PROTON BANK, τότε θα είχε εντοπισθεί η εσκεμμένη παραγκώνιση του εσωτερικού ελέγχου της και της Μ.Δ.Κ. της και η απάτη θα είχε αποτραπεί ή θα είχε εντοπισθεί εγκαίρως.

4.5 Συμπεράσματα

Οι τρεις μελέτες περίπτωσης κατέστησαν κατανοητή τη σημασία του εσωτερικού και εξωτερικού ελέγχου, της επιτροπής ελέγχου και των εποπτικών αρχών για την πρόληψη και την αντιμετώπιση της απάτης. Αυτό που βοήθησε στην ανάπτυξη και στη γιγάντωση των εν λόγω απατών, ήταν η έλλειψη των προαναφερθέντων συνδυαστικά με το εύφορο κλίμα που υφίσταντο είτε, στην αγορά είτε, στην ίδια την οντότητα. Επιπροσθέτως, έδειξαν ότι οι πιέσεις που ασκούνται από τους δράστες σε τρίτους, είναι ικανές να προσελκύσουν νέους δράστες και να γιγαντώσουν τις απάτες. Δηλαδή, κατέστη αντιληπτό ότι εάν δεν εντοπιστεί έγκαιρα η απάτη, αυτή θα γιγαντωθεί έως ότου αποκαλυφθεί με το χειρότερο δυνατό τρόπο. Επίσης, οι επιπτώσεις και των τριών απατών ήταν ιδιαίτερα σημαντικές και επίπονες για τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα διότι, τα εν λόγω ουσιαστικά καταστράφηκαν και κατακερματίστηκε η εμπιστοσύνη του κοινού στον κλάδο. Επιπροσθέτως, οι συνέπειες για την οικονομία και τον κοινωνικό ιστό της εκάστοτε χώρας ήσαν όμοια καταστροφικές. Αυτό οφείλεται στο μέγεθος των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, αλλά και στον ιδιαίτερο κλάδο τους, στον οποίο συμμετέχει ολόκληρη η κοινωνία είτε, άμεσα είτε, έμμεσα. Τέλος, οι τρεις μελέτες περίπτωσης που αφορούν σύγχρονες απάτες σε χρηματοπιστωτικά ιδρύματα αντικατοπτρίζουν την αύξηση της πολυπλοκότητας της σύνθεσης των σύγχρονων απατών και αναδεικνύουν την ανάγκη για την ανάπτυξη της ελεγκτικής της απάτης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5ο: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ, ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

Τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα αποτελούν βασικό γράναζι του παγκόσμιου χρηματοπιστωτικού συστήματος. Η ανάπτυξή τους και η ευημερία τους συνδέεται άρρηκτα με την παγκόσμια ανάπτυξη. Αυτό οφείλεται στη διεθνοποίηση των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων και στη στενή σχέση που υφίστανται μεταξύ τους, λόγω των πολυάριθμων και παγκοσμίως διαδεδομένων χρηματοπιστωτικών προϊόντων. Επομένως, η κατάρρευση ενός χρηματοπιστωτικού ιδρύματος καθίσταται ικανή να πλήξει ολόκληρο τον κλάδο και κατ' επέκταση την παγκόσμια οικονομία, όπως συνέβη με την οικονομική κρίση του 2008.

Οι απάτες καθίστανται υψηλός παράγοντας κινδύνου για την βιωσιμότητα των οικονομικών οντοτήτων και ιδιαίτερα για τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Αυτό οφείλεται στις καταστροφικές συνέπειες των απατών και στην πληθώρα ευκαιριών για απάτες που δημιουργούνται σ' αυτά, λόγω της περίπλοκης δομής τους, αλλά και των μεγάλων οικονομικών ωφελειών που δύναται να αποκομίσει ο δράστης (κόστος – όφελος). Επίσης, η λογιστική πολυπλοκότητα των χρηματοοικονομικών μέσων που κατέχουν τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, η περίπλοκη νομοθεσία που τα περιβάλλει και η τεχνολογική εξέλιξη που διευκόλυνε την ανάπτυξή τους, δημιουργούν ευκαιρίες για απάτες. Διότι, ο εντοπισμός τους καθίσταται ιδιαίτερα δύσκολος.

Η παρούσα διπλωματική εργασία επιχειρώντας να εξετάσει τους παράγοντες απάτης αναδεικνύει, μέσω της βιβλιογραφικής επισκόπησης και των μελετών περιπτώσεων, τις πιέσεις ως τον σημαντικότερο. Μετέπειτα, ακολουθούν οι ευκαιρίες και οι εκλογικεύσεις, επιβεβαιώνοντας το «τρίγωνο της απάτης». Οι δράστες συχνά πιέζουν τρίτους να συμμετέχουν στην απάτη. Διότι, η πράξη της απάτης πιέζει τους δράστες να τη συνεχίσουν και να την αναπτύξουν (η επόμενη απάτη κλείνει την «τρύπα» που δημιούργησε η προηγούμενη). Ειδάλλως, πρόκειται να επέλθει η αποκάλυψή της με καταστροφικές συνέπειες για αυτούς. Επίσης, οι πιέσεις (π.χ. οικονομικά προβλήματα του δράστη) σε συνδυασμό με τις ευκαιρίες (π.χ. έλλειψη εσωτερικού ελέγχου, ραγδαία ανάπτυξη της οικονομίας) γεννούν τις απάτες. Οι απάτες γιγαντώνονται σταδιακά και οδηγούν τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα στην κατάρρευση.

Η ελεγκτική επιστήμη έχει αναπτύξει πολλές και αποτελεσματικές πτυχές καταπολέμησης των απατών, μέσω του εσωτερικού και εξωτερικού ελέγχου και των υποσυνόλων τους (π.χ. ανεξαρτησία, κουλτούρα κατά της απάτης, διαχείριση κινδύνων κ.τ.λ.), όπως παρουσιάζεται

στο θεσμικό πλαίσιο και στη βιβλιογραφική επισκόπηση της παρούσας διπλωματικής εργασίας. Από την άλλη πλευρά, η μη ορθή ή η αναποτελεσματική εφαρμογή των προαναφερθέντων δεν οδηγεί μόνο σε αδυναμία αντιμετώπισης των απατών αλλά, και σε δημιουργία εύφορου κλίματος για την ανάπτυξή τους (ευκαιρίες).

Επιπροσθέτως, οι εποπτικές αρχές χρησιμοποιούν την ελεγκτική επιστήμη και επιδρούν στις απάτες όμοια μ' αυτήν. Δηλαδή, η αποτελεσματικότητά τους καθίσταται ικανή να καταπολεμήσει τις απάτες ενώ, η αναποτελεσματικότητά τους να τις δημιουργήσει. Όπως, αναφέρεται στο θεσμικό πλαίσιο πολλά ελεγκτικά και λογιστικά πρότυπα έχουν θεσμοθετηθεί και η τήρησή τους καθίσταται υποχρεωτική. Η εφαρμογή τους από πάσης φύσεως ελεγκτή και λογιστή είναι ικανή να περιορίσουν τις απάτες. Αυτό τις περισσότερες φορές αποτυγχάνει λόγω της μη εφαρμογής τους και της έλλειψης αποτελεσματικού ελέγχου.

Εν κατακλείδι, οι απάτες πάντα υπήρχαν και πρόκειται να υπάρχουν. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι εάν υφίσταται μία ευκαιρία για απάτη τότε αυτή δύναται να αξιοποιηθεί. Για παράδειγμα, εάν ο εσωτερικός έλεγχος λειτουργεί ορθά αλλά, οι εποπτικές αρχές όχι τότε, πάλι δημιουργούνται ευκαιρίες για απάτες. Επομένως, μείζων ζήτημα καθίσταται η καθολική και συλλογική εφαρμογή όλων των πτυχών που μειώνουν την πιθανότητα εμφάνισης της απάτης ή που συμβάλλουν στον έγκαιρο εντοπισμό της.

Οι περιορισμοί που παρουσιάστηκαν στη παρούσα διπλωματική εργασία αφορούν τα ελλιπή στοιχεία περί των απατών προερχόμενα είτε, από τους ίδιους τους δράστες είτε, από τους ελεγκτές που διενέργησαν αναποτελεσματικό έλεγχο. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι σε πολλές οντότητες που διαπράχθηκε απάτη επήλθε «ξαφνικός θάνατος» ή ότι οι δράστες ή οι ελεγκτές δεν αποκάλυψαν όλες τις πληροφορίες των απατών λόγω επαγγελματικών ή νομικών κυρώσεων. Ακόμη, οι περιορισμοί αφορούν ελλιπή στοιχεία περί των απατών λόγω της δυσκολίας της ποσοτικής μέτρησής τους και της δυσκολίας εντοπισμού και συντονισμού όλων των ποιοτικών χαρακτηριστικών που τις περιβάλλουν.

Τέλος, όπως προαναφέρθηκε η μία απάτη οδηγεί στην επόμενη. Όμως, παρατηρήθηκε ότι η δημιουργική λογιστική, η οποία υφίσταται λόγω της γενικότητας των λογιστικών προτύπων και στη μη προσαρμογή τους για κάθε οντότητα ξεχωριστά (πρακτικά αδύνατον), οδήγησε σε απάτη. Επομένως, οι μελλοντικές έρευνες μπορούν να εξετάσουν ποιές είναι οι πιθανότητες μία οντότητα που χρησιμοποιεί τη δημιουργική λογιστική, να οδηγηθεί στη διάπραξη απάτης. Επίσης, μπορούν να εξετάσουν εάν υπάρχει συσχέτιση μεταξύ των πολύπλοκων λογιστικών εφαρμογών στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και την μη ορθή εφαρμογή των προτύπων από τους ελεγκτές (π.χ. ελλιπείς πληροφορίες για τα χρηματοοικονομικά μέσα των τραπεζών λόγω της πολυπλοκότητάς τους ή ελλιπείς γνώσεις των ελεγκτών). Ακόμη, οι

μελλοντικές έρευνες μπορούν να εστιάσουν την προσοχή τους στη συσχέτιση των καταστροφικών επιπτώσεων των απατών στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα με τη μη έγκαιρη αποκάλυψη των απατών από τις αρμόδιες εποπτικές αρχές (ανοχή ή συγκάλυψη). Δηλαδή, εάν οι αρμόδιες εποπτικές αρχές εθελουφλούν σ' ενδεχόμενες απάτες για να μην επέλθουν οι καταστροφικές συνέπειες τους με την αποκάλυψή τους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική Βιβλιογραφία

- ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ, Π.ΧΡ. (2013). Τράπεζες και Χρηματοπιστωτικό Σύστημα. Αθήνα: Εκδόσεις Σταμούλη Α.Ε.
- ΑΙΓΥΠΤΙΑΔΗΣ, ΑΠ. (1992). Το Τραπεζικό Σύστημα. Αθήνα.
- ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ, Θ. (2011). ΑΣΠΙΣ ΠΡΟΝΟΙΑ: Το χρονικό ενός οικονομικού σκανδάλου. Αθήνα: Εκδόσεις Dian.
- ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΗΣ, Ν.Κ. (2006). Ποινικό Δίκαιο Γενικό Μέρος: Θεωρία για το Έγκλημα. Αθήνα: Εκδόσεις Σάκκουλας.
- ΒΑΡΟΥΦΑΚΗΣ, Γ. (2012). Παγκόσμιος Μινώταυρος: Οι Πραγματικές Αιτίες της Κρίσης. Αθήνα: Εκδόσεις Λιβάνη
- ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗ, Ζ.Σ. (1999). Μεθοδολογία Επιχειρηματικής Έρευνας. Αθήνα: Εκδόσεις: INTERBOOKS.
- ΘΩΜΑΔΑΚΗΣ, Σ.Β. και ΞΑΝΘΑΚΗΣ, Μ.Δ. (2011). Αγορές Χρήματος & Κεφαλαίου: Θεωρία και Πράξη. Αθήνα: Εκδόσεις Σταμούλη Α.Ε.
- ΚΑΖΑΝΤΗΣ, Χ.Ι. (2006). Ελεγκτική και Εσωτερικός Έλεγχος: Μία Συστηματική Προσέγγιση Εννοιών, Αρχών και Προτύπων. Πειραιάς: Εκδόσεις Business Plus Α.Ε.
- ΚΑΡΑΓΙΩΡΓΟΣ, Θ. (2017). Εισαγωγή στη Χρηματοοικονομική Λογιστική: Σύμφωνα με τα Ε.Λ.Π. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Αφοί Θ. Καραγιώργου Ο.Ε.
- ΚΑΡΑΓΙΩΡΓΟΣ, Θ. (2017). Φορολογική Πρακτική: Σύμφωνα με τα Ε.Λ.Π. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Αφοί Θ. Καραγιώργου Ο.Ε.
- ΚΑΡΑΓΙΩΡΓΟΣ, Θ. (2017). Χρηματοοικονομική Λογιστική: Σύμφωνα με τα Ε.Λ.Π. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Αφοί Θ. Καραγιώργου Ο.Ε.
- ΚΟΝΤΟΣ, Γ. (2010). Λογιστική Τραπεζών: και εταιρειών Leasing & Factoring. Αθήνα: Εκδόσεις Διπλογραφία.
- ΚΟΝΤΟΣ, Γ. (2019). Λογιστική Τραπεζών: και εταιρειών Leasing & Factoring. Αθήνα: Εκδόσεις Διπλογραφία.
- ΛΟΥΜΙΩΤΗΣ, Β.Ι. (2015). Διαχείριση Κινδύνων και Εσωτερικός Έλεγχος: Με Πρακτικά Θέματα Εφαρμογής. Αθήνα: Εκδόσεις Ινστιτούτο Εκπαίδευσης Σώματος Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών.

- ΛΟΥΜΙΩΤΗΣ, Β.Ι. και ΔΙΟΝΥΣΟΠΟΥΛΟΣ, Α.Κ. (2018). Ειδικά Θέματα Εφαρμοσμένης Λογιστικής και Ελεγκτικής των Τραπεζών. Αθήνα: Εκδόσεις Σταμούλη Α.Ε.
- ΛΟΥΜΙΩΤΗΣ, Β.Ι. και ΤΖΙΦΑΣ, Β.Ν. (2018). Βασικές Οδηγίες Εφαρμογής Διεθνών Προτύπων Ελέγχου (ΔΠΕ). Αθήνα: Εκδόσεις Σταμούλη Α.Ε.
- ΝΕΓΚΑΚΗΣ, Χ.Ι. (2015). Διεθνή Πρότυπα Χρηματοοικονομικής Αναφοράς: Θεωρία και Εφαρμογές. Θεσσαλονίκη.
- ΝΕΓΚΑΚΗΣ, Χ.Ι. (2015). Διεθνή Πρότυπα Χρηματοοικονομικής Αναφοράς: Ειδικά Θέματα. Θεσσαλονίκη.
- ΝΕΓΚΑΚΗΣ, Χ.Ι. και ΤΑΧΥΝΑΚΗΣ, Δ.Π. (2017). Ελεγκτική – Εσωτερικός Έλεγχος: Θεωρία και Εφαρμογές. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Αειφόρος Λογιστική.
- ΝΟΥΛΑΣ, ΑΘ.Γ. (2016). Αγορές Χρήματος & Κεφαλαίου. Θεσσαλονίκη.
- ΠΛΙΑΚΟΣ, Α.Δ. (2011). Εισαγωγή στο Οικονομικό Δίκαιο. Αθήνα: Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη.
- ΣΟΥΜΠΕΝΙΩΤΗΣ, Δ.Ν. και ΤΑΜΠΑΚΟΥΔΗΣ, Ι.Α. (2017). Σύγχρονη Χρηματοοικονομική Ανάλυση & Επενδύσεις. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Νάματα.
- ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΑΚΗΣ, Ν. (2015). Οικονομικές Θεωρίες & Κρίσεις. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική Α.Ε.
- ΨΥΧΟΜΑΝΗΣ, Σ.Δ. (2011). Τραπεζικό Δίκαιο: Δίκαιο Τραπεζικών Συμβάσεων. Αθήνα: Εκδόσεις Σάκκουλας.

Ξένη Βιβλιογραφία

- Abbott, L. J., Park, Y., & Parker, S. (2000). The effects of audit committee activity and independence on corporate fraud. *Managerial Finance*, 26(11), 55-68.
- Anagnostopoulos, I., & Buckland, R. (2007). Bank accounting and bank value: harmonizing (d) effects of a common accounting culture?. *Journal of Financial Regulation and Compliance*, 15(4), 360-380.
- Archambeault, D., & DeZoort, F. T. (2001). Auditor opinion shopping and the audit committee: An analysis of suspicious auditor switches. *International Journal of Auditing*, 5(1), 33-52.
- Ashraf, Q., Gershman, B., & Howitt, P. (2017). Banks, market organization, and macroeconomic performance: an agent-based computational analysis. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 135, 143-180

- Beasley, M. S. (1996). An empirical analysis of the relation between the board of director composition and financial statement fraud. *Accounting review*, 443-465.
- Bhasin, M. L. (2015). An empirical study of frauds in the banks. *European Journal of Business and Social Sciences*, 4(07), 1-12.
- Bierstaker, J. L., Brody, R. G., & Pacini, C. (2006). Accountants' perceptions regarding fraud detection and prevention methods. *Managerial Auditing Journal*, 21(5), 520-535.
- Boyle, D. M., Carpenter, B. W., & Hermanson, D. (2012). CEOs, CFOs, and accounting fraud.
- Coram, P., Ferguson, C., & Moroney, R. (2008). Internal audit, alternative internal audit structures and the level of misappropriation of assets fraud. *Accounting & Finance*, 48(4), 543-559.
- Cummins, J. D., Lewis, C. M., & Wei, R. (2006). The market value impact of operational loss events for US banks and insurers. *Journal of Banking & Finance*, 30(10), 2605-2634.
- Demirgüç-Kunt, Asli and Vojislav Maksimovic. 2002. Funding Growth in Bank-based and Market-based Financial Systems: Evidence from Firm Level Data". *Journal of Financial Economics*, 65, 337–363.
- Feng, M., Ge, W., Luo, S., & Shevlin, T. (2011). Why do CFOs become involved in material accounting manipulations?. *Journal of Accounting and Economics*, 51(1-2), 21-36.
- Fuerman, R. D. (2009). Bernard Madoff and the solo auditor red flag. *Journal of Forensic & Investigative Accounting*, 1(1), 1-38.
- Gates, T., & Jacob, K. (2009). Payments Fraud: Perception Versus Reality—A conference summary. *Economic Perspectives*, 33(1), 7-15.
- Gottschalk, P. (2010). Categories of financial crime. *Journal of financial crime*, 17(4), 441-458.
- Gregoriou, G. N., & Lhabitant, F. S. (2009). Madoff: A flock of red flags. *The Journal of Wealth Management*, 12(1), 89-97.
- Hillison, W., Pacini, C., & Sinason, D. (1999). The internal auditor as fraud-buster. *Managerial Auditing Journal*, 14(7), 351-363.
- Hoffmann, A. O., & Birnbrich, C. (2012). The impact of fraud prevention on bank-customer relationships: An empirical investigation in retail banking. *International journal of bank marketing*, 30(5), 390-407.
- HOWELLS, P. and BAIN, K. (2008). *The Economics of Money, Banking and Finance: A European Text*. Εκδόσεις Financial Times Prentice Hall.

- JONES, M.J. (2011). *Creative Accounting, Fraud and International Accounting Scandals*. West Sussex: Εκδόσεις John Wiley & Sons Ltd.
- Khanna, A., & Arora, B. (2009). A study to investigate the reasons for bank frauds and the implementation of preventive security controls in Indian banking industry. *International Journal of Business Science & Applied Management (IJBSAM)*, 4(3), 1-21.
- Klein, R. (2015). How to avoid or minimize fraud exposures. *The CPA Journal*, 85(3), 6-11
- Kroll, K. (2012). Keeping the company safe: preventing and detecting fraud: corporate fraud globally continues to cost businesses dearly. Recognizing some red flags that may indicate fraudulent activity is underway, CFOs can reduce the risk that their firm is targeted. *Financial Executive*, 28(7), 20-23.
- Kumar, V., & Sriganga, B. K. (2014). A review on data mining techniques to detect insider fraud in banks. *International Journal of Advanced Research in Computer Science and Software Engineering*, 4(12), 370-380.
- Levine, R., & Zervos, S. (1998). Stock markets, banks, and economic growth. *American economic review*, 537-558.
- Mansor, N. (2015). Fraud triangle theory and fraud diamond theory. Understanding the convergent and divergent for future research. *International Journal of Academic Research in Accounting, Finance and Management Science*, 1, 38-45.
- Michel, P. (2008). Financial crimes: the constant challenge of seeking effective prevention solutions. *Journal of Financial Crime*, 15(4), 383-397.
- Micocci, M., Masala, G., Cannas, G., & Flore, G. (2009). Reputational effects of operational risk events for financial institutions. In X^o convegno italo-spagnolo di Matematica Finanziaria ed Attuariale
- Owen D.L. (2010). *The Little Book of Frauds: From Enron to Mandoff, 50 Economic Scandals that Shocked the World*. London: Εκδόσεις Elwin Street.
- Skousen, C. J., Smith, K. R., & Wright, C. J. (2009). Detecting and predicting financial statement fraud: The effectiveness of the fraud triangle and SAS No. 99. In *Corporate governance and firm performance*: 53-81.
- Vermilyea, T. A., Webb, E. R., & Kish, A. A. (2008). Implicit recourse and credit card securitizations: What do fraud losses reveal?. *Journal of Banking & Finance*, 32(7), 1198-1208.

Ηλεκτρονική Βιβλιογραφία

<https://fraser.stlouisfed.org/>

<https://scholar.google.gr/>

www.accountancygreece.gr

www.bankofgreece.gr

www.bis.org

www.coso.org

www.ecb.europa.eu

www.eib.org

www.elte.org.gr

www.europa.eu/european-union/index_el

www.express.gr

www.hcmc.gr

www.hiia.gr

www.insuranceworld.gr

www.soel.gr

www.taxheaven.gr

www.tovima.gr

www.wikipedia.org

www.worldbank.org